

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE AL
ACADEMIEI MILITARE A FORȚELOR ARMATE „ALEXANDRU CEL BUN”

MEDIUL STRATEGIC DE SECURITATE: PROVOCĂRI ȘI TENDINȚE

MATERIALELE CONFERINȚEI
ȘTIINȚIFICE INTERNAȚIONALE,
17 MAI 2018

Redactor științific:
dr. Ruslana Grosu

Chișinău
2019

Lucrarea a fost discutată și recomandată pentru editare la ședința
Senatului Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”,
proces-verbal nr. 03 din 5 martie 2019

Responsabil de ediție:

locotenent-colonel (r), dr., conf. univ. Igor Sofronescu

Coordonatori:

dr. Ion Xenofontov; maior, dr., conf. univ. Marin Butuc

Corector: maior Marin Butuc, dr. în filologie

Design, prepress: Valeriu Oprea

Coperta: Vitaliu Pogolșa

Comitetul științific al Conferinței:

Igor SOFRONESCU, lt. col. (r), dr., conf. univ.; Veaceslav PERJU, acad., prof. univ.; Vasile ROMAN, gl. mr (r), dr. (Iași, România); Oleg KRAVCIUK, col., (Odesa, Ucraina); Valeriu CUȘNIR, dr. hab., prof. univ.; Victor JUC, dr. hab., prof. cercet.; Eugen STRĂUȚIU, dr., prof. univ. (Sibiu, România); Stan ANTON, dr. (București, România); Constantin MANOLACHE, col. (r), dr. hab., conf. univ.; Ion SÎRBU, dr. hab., prof. univ.; Vitalie CIOBANU, col. (r), dr.; Alexandru CAUIA, dr., conf. univ.

Parteneri: Asociația Promo-LEX, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Centrul de Informare și Documentare privind NATO în Moldova, Centrul de Cultură și Istorie Militară, Poliția de Frontieră (MAI)

Autorii poartă întreaga responsabilitate pentru conținutul științific al textelor.

Tipărit la Biroul editorial al Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

“**Mediul strategic de securitate: provocări și tendințe**”, Conferință științifică internațională (2018 ; Chișinău). Mediul strategic de securitate: provocări și tendințe : Materialele Conferinței științifice internaționale, 17 mai 2018 / red. șt.: Ruslana Grosu ; coord. Ion Xenofontov, Marin Butuc; com. șt.: Igor Sofronescu [et al.]. – Chișinău : Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”. – 212 p.

Antetit.: Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Acad. Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”. – Texte : lb. rom., engl. – Cuprins paral.: lb. rom., engl. Rez.: lb. engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 50 ex.

ISBN 978-9975-3174-7-4.

327+355.02(082)=135.1=111

M 54

Volumul înglobează materialele Conferinței științifice internaționale organizată de Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” la 17 mai 2018 cu tema: „Mediul strategic de securitate: provocări și tendințe”. Participanții la conferință, specialiști în probleme de securitate și apărare, militari și cercetători din Republica Moldova, România și Ucraina, au pus în discuție cele mai stringente probleme de securitate europeană și regională, venind totodată cu propuneri și recomandări concrete privind sporirea ei.

Lucrarea este destinată studenților și profesorilor de la instituțiile de învățământ superior militar și civil, specialiștilor în științe militare și de securitate, precum și unui cerc larg de persoane interesate de subiectele abordate.

© 2019, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al
Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

CUPRINS

SISTEMUL REGIONAL DE SECURITATE: RISCURI, PERICOLE ȘI AMENINȚĂRI	7
Veaceslav UNGUREANU, dr., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova. Repere geopolitice regionale în abordarea securității naționale a Republicii Moldova	8
Svetlana CEBOTARI, dr. hab., conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova; Sergiu PLOP, colonel, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. Securitatea Republicii Moldova în contextul unui eventual scenariu „novorossia”	18
Ionică CÎRCIU, dr., conf. univ., Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov, România. Dinamism și incertitudine în geopolitica actuală	35
Cristina BOGZEANU, dr., Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România. Reziliența: dincolo de concept	45
Sorin BECCIU, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova. Efectul propagandei asupra statelor în proces de modernizare	51
Ruslana GROSU, dr., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”; Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova. Conotații teoretice privind perspectiva parcursului de la neutralitate spre postneutralitate a unor state din spațiul comunitar	58
Natalia ALBU, dr., conf. univ., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova; Ana NEGRU, Centrul de Informare și Documentare NATO în Republica Moldova. Implementarea Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea: perspectiva Republicii Moldova	67
Eugen STRĂUȚIU, dr., prof. univ., Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, România. Rolul organizațiilor de cercetare în analiza conflictelor: cazul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean din cadrul Universității “Lucian Blaga”, Sibiu, România	79
Vasile ROMAN, general-maior (r), dr., conf. univ., Universitatea „Apollonia”, Iași, România. Republica Moldova și proiectul Intermarium	88
Aliona DANILIU, dr., conf. cercet., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. Dinamica conceptului de securitate economică	94
Viorica ȚÎCU, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Alexandru GRIBINCEA, dr. hab., prof. univ., Universitatea Liberă Internațională din Moldova. Republica Moldova în căutarea unei identități de securitate: reflecții după 26 de ani de independență	101

CAPABILITĂȚILE MILITARE ALE STATELOR DIN EUROPA DE EST N NOILE CONDIȚII GEOPOLITICE: PROVOCĂRI ȘI RĂSPUNSURI	113
Vlad DUMITRACHE, dr., conf. univ., Departamentul Regional de Studii pentru Managementul Resurselor de Apărare, Brașov, România. Provocări ale capabilităților militare după Sammiturile din Wales și Varșovia	114
Iurii CIUBARA, colonel, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. Rolul componentelor artei militare în contextul luptei armate contemporane	120
Cătălin CIOACĂ, dr., conf. univ., Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov, România; Vlăduț DULEA, dr., conf. univ., Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov, România. Importanța interoperabilității tehnice în realizarea capabilităților militare	128
Aurelian LAVRIC, dr. conf. univ., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. Reforma forțelor armate în vederea asigurării rezilienței sistemului național de apărare	138
Andrei FORTUNA, dr., Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei”, Republica Moldova. Componentele rezervei forțelor armate	146
Vasile BUBUIOC, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. Pregătirea ofițerilor de informații în instituțiile specializate de învățământ ale statului	155
Vitalie SÎLI, dr., conf. univ., Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova. Infrafracțiuni cu caracter terorist după prevederile Codului Penal al Republicii Moldova	168
Gheorghe MEREUȚĂ, dr., conf. univ., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. Transformarea NATO și noi concepte operaționale privind apărarea europeană	176
Ion SÎRBU, dr. hab., prof. univ., Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. Modalități de soluționare a fenomenului deficienței de completare a sectorului de apărare cu resurse umane	184
Artur SOSIN, locotenent colonel, Ministerul Apărării, Republica Moldova. Rolul și locul ONU în prevenirea și soluționarea crizelor militare	194
Valeriu DELIGHIOZ, colonel (r), Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. Rolul și locul armatei în combaterea formațiunilor paramilitare ilegale	201
Octavian DACIN, colonel (r), Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. Esența războiului neconvențional: probleme și perspective	207

CONTENT

THE REGIONAL SECURITY SYSTEM: RISKS, DANGERS AND THREATS	7
Veaceslav UNGUREANU, PhD, Institute of Legal, Political and Sociological Research, Republic of Moldova. Regional geopolitical benchmarks in addressing the national security of the Republic of Moldova	8
Svetlana CEBOTARI, DSC, associate professor, Moldova State University; Sergiu PLOP, Colonel, “Alexandru cel Bun” Armed Forces Military Academy, Republic of Moldova. The Republic of Moldova’s security in the context of the eventual project „novorossia”	18
Ionică CÎRCIU, PhD, associate professor, “Henri Coandă” Air Forces Academy, Braşov, Romania. Dynamism and uncertainty in recent geopolitics	35
Cristina BOGZEANU, PhD, National Defense University “Carol I”, Bucharest, Romania. Resilience: beyond the concept	45
Sorin BECCIU, Institute of Legal, Political and Sociological Research, Republic of Moldova. The effect of propaganda on the states in the process of modernization	51
Ruslana GROSU, PhD, “Alexandru cel Bun” Armed Forces Military Academy; Institute of Legal, Political and Sociological Research, Republic of Moldova. Theoretical connotations on the perspective of the way from neutrality to post neutrality of some European Union member states	58
Natalia ALBU, PhD, associate professor, Institute of Legal, Political and Sociological Research, Republic of Moldova; Ana NEGRU, Information and Documentation Centre on NATO in Republic of Moldova. Implementation of United Nations Security Council resolution 1325 on women, peace and security: the perspective of the Republic of Moldova	67
Eugen STRĂUȚIU, PhD, professor, “Lucian Blaga” University, Sibiu, Romania. The role of research organizations in conflicts analysis. The case of the Transnistrian Conflict Analysis Laboratory	79
Vasile ROMAN, Major General (r), PhD, associate professor, “Apollonia” University, Iasi, Romania. The Republic of Moldova and the Intermarium project	88
Aliona DANILIU, PhD, associate professor, “Alexandru cel Bun” Armed Forces Military Academy, Republic of Moldova. Dynamics of the economic security concept	94
Viorica ȚÎCU, Free International University of Moldova; Alexandru GRIBINCEA, DSC, professor, Free International University of Moldova, Republic of Moldova. The Republic of Moldova in search for security identity: reflections after 26 years of independence	101

THE MILITARY CAPABILITIES OF EAST EUROPEAN STATES IN THE NEW GEOPOLITICAL CONDITIONS: CHALLENGES AND ANSWERS	113
Vlad DUMITRACHE, PhD, associate professor, Department of Regional Studies for Management of Defense Resources, Braşov, Romania. Military Capability Challenges for Romania following the Wales and Warsaw Summits	114
Iurii CIUBARA, Colonel, “Alexandru cel Bun” Armed Forces Military Academy, Republic of Moldova. Reflections on the role of military art components in the context of the contemporary armed struggle	120
Cătălin CIOACĂ, PhD, associate professor, “Henri Coandă” Air Forces Academy, Braşov, Romania; Vlăduţ DULEA, PhD, associate professor, “Henri Coandă” Air Forces Academy, Braşov, Romania. The role of technical interoperability in military capabilities implementation	128
Aurelian LAVRIC, PhD, associate professor, “Alexandru cel Bun” Armed Forces Military Academy, Republic of Moldova. The reform of the Armed Forces of the Republic of Moldova in order to assure the resilience of the defense national system	138
Andrei FORTUNA, PhD, National Institute of Information and Security, “Bogdan, Founder of Moldova”, Republic of Moldova. The Armed Forces Reserve’s components	146
Vasile BUBUIOC, “Alexandru cel Bun” Armed Forces Military Academy, Republic of Moldova. Training and development of operations officers in specialized educational institutions. International experientes	155
Vitalie SÎLI, PhD, associate professor University of European Political and Economic Studies “Constantin Stere”, Republic of Moldova. Offenses with terrorist features according to the criminal code of the Republic of Moldova	168
Gheorghe MEREUŢĂ, PhD, associate professor, “Alexandru cel Bun”, Armed Forces Military Academy, Republic of Moldova. The NATO transformation and new operational concepts of European defense	176
Ion SÎRBU, DSC, professor, “Alexandru cel Bun” Armed Forces Military Academy, Republic of Moldova. Methods of solving the phenomenon of failure of filling the defense sector with human resources	184
Artur SOSIN, lieutenant colonel, Ministry of Defense, Republic of Moldova. The United Nation’s role in military crises prevention and resolving	194
Valeriu DELIGHIOZ, colonel (r), “Alexandru cel Bun”, Armed Forces Military Academy, Republic of Moldova. The role and place of armed forces in illegal paramilitary groups countering	201
Octavian DACIN, “Alexandru cel Bun” Armed Forces Military Academy, Republic of Moldova. The nature of unconventional warfare: between issues and perspectives	207

SISTEMUL REGIONAL DE SECURITATE :
RISCURI, PERICOLE ȘI AMENINȚĂRI

REPERE GEOPOLITICE REGIONALE ÎN ABORDAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Veaceslav UNGUREANU*

REGIONAL GEOPOLITICAL BENCHMARKS IN ADDRESSING THE NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Summary

The development of post-Cold War international relations, which resulted in the re-dimensioning of the geostrategic interests of the great powers within the modern geopolitical space, determined new structural transformations of the regional geopolitical architecture in the South-East Europe. The geopolitical position of a small state like the Republic of Moldova, due to its importance for achieving the geostrategic interests of the great powers, is more relevant for ensuring its security than its geographic dimension. The advantages and the risks for the national security of the Republic of Moldova, following the reconfiguration of the regional geopolitical conjuncture, means both opportunity to diminish the challenges for the national security that can be strengthened by applying the Euro-Atlantic oriented integrationist mechanisms and probability to preserve the buffer-state status between the North-Atlantic Alliance/ the European Union and the Russian Federation by keeping the permanent neutrality status, which is disregarded by Russia that keeps its military troops and munitions in the eastern districts (rayons) of the Republic of Moldova, which will lead to ceasing the cooperation between the Republic of Moldova and the North-Atlantic Alliance/ the European Union in the defense and security areas.

Keywords: geopolitical architecture, geopolitical space, geopolitical/ geostrategic interest, sphere of influence, great powers, small state, regional security, national security, permanent neutrality.

Introducere

Politica externă a marilor puteri este fundamentată pe identificarea, promovarea și protejarea intereselor geopolitice în diverse regiuni ale spațiului mondial. Concentrarea asupra unei regiuni geostrategice a intereselor mai multor actori internaționali în scopul transformării acesteia într-o zonă de interes și, ulterior, în sferă de influență, duce inevitabil la o rivalitate acerbă dintre marile puteri în spațiul geopolitic contemporan. Aceste procese concurențiale au un impact direct asupra relațiilor dintre marile puteri și, nu în ultimul rând, asupra statelor din regiunea în care au loc asemenea evenimente

---

* Doctor în științe politice, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova.
veaceslav.ungureanu@gmail.com

geopolitice, influențând, totodată, structura complexului de securitate regională, dar și nivelul de funcționare a sistemului de asigurare a securității naționale. Declanșarea evenimentelor din Ucraina, precum și evoluția ulterioară a acestora, a constituit trăsăturile caracteristice ale începutului celei de-a doua perioade în dezvoltarea relațiilor internaționale postrăzboi rece, care s-au soldat cu reevaluarea intereselor marilor puteri în spațiul geopolitic contemporan și a condus la realizarea noilor transformări structurale ale arhitecturii geopolitice regionale din Europa de Sud-Est.

Redimensionarea intereselor geostrategice ale marilor puteri în Europa de Sud-Est

În opinia lui Z. Brzezinski, procesele integraționiste ale Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene, orientate spre Europa de Sud-Est, provoacă indubitabil reacție simetrică din partea Federației Ruse pentru a-și reitera poziția sa de mare putere în raport cu SUA. În cele din urmă, miza acestui efort este rolul Statelor Unite ale Americii pe termen lung în Europa. În opinia sa, o nouă Europă mai este în proces de conturare și, dacă va rămâne din punct de vedere geopolitic o parte a spațiului euroatlantic, extinderea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord este esențială [1, p. 94]. E. Bădălan menționează rolul geopolitic determinant al Federației Ruse și Statelor Unite ale Americii în Europa de Sud-Est asupra procesului de stabilizare și securitate regională, precedat de replierile intereselor geostrategice ale acestora, cauzând un impact inevitabil și asupra securității naționale a Republicii Moldova. Statele din Europa de Sud-Est vor continua să aibă dificultăți în conturarea politicii externe, dar se vor manifesta și ca elemente-cheie în relațiile dintre Alianța Nord-Atlantică/Uniunea Europeană și Federația Rusă [2, p. 22-23]. Considerăm că, în urma confruntărilor geostrategice dintre Statele Unite ale Americii și Federația Rusă pentru sfera de influență din Europa de Sud-Est, se constată existența unor repercusiuni care determină dinamica evoluției geopolitice a securității naționale a Republicii Moldova. Noile transformări ale arhitecturii geopolitice regionale din Europa de Sud-Est exprimate, pe de o parte, prin evenimentele din Ucraina, care au impulsivat replierea intereselor geostrategice ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și Federației Ruse, iar pe de altă parte, jocurile de putere marcate de eforturile statelor mici de a ieși din sferele de influență a unor state și de a intra în altele unde pot să-și promoveze pe deplin propriile interese, precum și să-și asigure securitatea națională, a determinat reconfigurarea securității regionale. Procesul de reedificare a arhitecturii geopolitice a securității regionale din Europa de Sud-Est a fost impulsivat de confruntarea geostrategică dintre Alianța Nord-Atlantică/Uniunea Europeană, pe de o parte, și Federația Rusă, pe de altă parte. Ultima și-a anunțat revenirea geopolitică anexând Crimeea și implicându-se într-un conflict militar de tip hibrid cu Ucraina. Conflictul militar dintre Rusia și Ucraina a fost precedat de altul, cu Georgia în 2008, soldat cu recunoașterea de către Federația Rusă a independenței Osetiei de Sud și a Abhaziei, dar și cu înghețarea conflictului declanșat anterior, în 1992, în raioanele de est ale Republicii Moldova. Toate aceste conflicte au o semnificație geopolitică de protejare a sferei sale de influență și împotrivire a extinderii Organizației Nord-Atlantice/Uniunii Europene spre Est, Rusia apelând și la forța militară în vederea contracarării

acestui proces. Alt aspect important al redimensionării intereselor geostrategice ale marilor puteri, implicate într-o competiție geopolitică din Europa de Sud-Est, se referă la nerespectarea angajamentelor de către Federația Rusă în cadrul unor acorduri de securitate regională, invocându-se motivul că respectarea lor subminează securitatea națională. Totodată, la Summitul OSCE de la Istanbul din 1999, prin Declarația Finală s-a consemnat intrarea în vigoare a Tratatului privind Forțele Armate Convenționale din Europa revizuit, Rusia asumându-și angajamentul privind retragerea armamentului și trupelor sale staționate pe teritoriul Republicii Moldova și al Georgiei, care n-a fost respectat.

I. Chifu subliniază că angajamentul în cauză n-a fost respectat, Federația Rusă sistând în 2007 aplicarea Tratatului privind Forțele Armate Convenționale din Europa revizuit, iar în 2015 a luat decizia să întrerupă participarea la întrunirile grupului comun consultativ, suspendarea devenind completă și definitivă în cadrul Tratatului dat [3, p.19-20]. În accepția noastră, sistarea îi va permite suplینirea contingentelor militare cu armament convențional în mod unilateral, fără înștiințarea partenerilor occidentali, înclinând balanța de securitate regională în favoarea sa. Relevanța acțiunilor privind noua extindere a Organizației Nord-Atlantice spre Sud, precedată de aderarea în anul 2004 a statelor din imediata proximitate cu Federația Rusă și amplasarea noilor elemente ale scutului american de apărare antirachetă, urmărind asigurarea unei protecții sporite a Statelor Unite ale Americii împotriva atacurilor cu rachete balistice intercontinentale, dar și implicarea directă în conflictul militar din Siria atât a Statelor Unite ale Americii în calitate de lider al coaliției internaționale împotriva organizației teroriste sunnite Statul Islamic și regimului Bashar al-Assad, cât și a Federației Ruse, susținând forțele militare guvernamentale care luptă împotriva forțelor de opoziție, acțiuni precedate de viziuni divergente cu privire la instaurarea păcii în Orientul Mijlociu, a amplificat serios confruntarea geopolitică/geostrategică dintre marii actori implicați în asigurarea securității regionale, dar și celei internaționale. Reconfigurările în plin proces denotă restructurarea intereselor geostrategice ale Statelor Unite, ale Organizației Nord-Atlantice și ale Uniunii Europene pe de o parte, dar și ale Federației Ruse pe de alta, edificându-se un context regional nou de securitate, cu impact asupra securității naționale a Republicii Moldova.

Conform lui Ig. Antonov, Statele Unite ale Americii justifică instalarea dispozitivului militar prin promptitudinea combaterii potențialelor intenții belicoase ale Coreei de Nord și ale Iranului sau a unui eventual atac nuclear terorist lansat din Orientul Mijlociu. Federația Rusă a fost invitată să împărtășească cu Statele Unite ale Americii noua viziune asupra securității în Eurasia, dar acest deziderat nu s-a materializat. Dimpotrivă, Federația Rusă se simte amenințată și frustrată de proiectul militar american, pe care îl percepe ca fiind mai degrabă îndreptat împotriva sa, decât împotriva amenințărilor de tip terorist [4]. Suntem de părere că și alte surse au alimentat disjunția geopolitică dintre Statele Unite ale Americii/Organizația Nord-Atlantică/Uniunea Europeană, pe de o parte, și Federația Rusă, pe de altă parte, precum: instalarea bazelor militare la Marea Neagră în România și Bulgaria (care să permită poziționarea Statelor Unite ale Americii în proximitatea Orientului Mijlociu, dar și în apropierea resurselor energetice din regiunea Mării Caspice, zone de interes vital

și pentru Federația Rusă), recunoașterea independenței Kosovo, repetatele intervenții americane în politica internă a Republicii Moldova, a Ucrainei și a Georgiei. În subsidiar, ostilitatea Federației Ruse este alimentată de larg răspândita convingere că nu a primit nimic important în schimbul sprijinului acordat SUA după 11 septembrie 2001. De fapt, Federația Rusă nu acceptă modelul de ordine mondială pe care o numește unipolară, dat fiindcă se dovedește a fi „instabilă și amenințată de conflicte”, exprimând preferința pentru multipolaritate. I. Chifu acreditează opinia că există regiuni în care Federația Rusă are interese privilegiate, acestea fiind sfere de influență care înglobează Georgia, Ucraina, Republica Moldova, alte state vecine din Europa și Asia, dar și regiuni în care expres și-a arogat dreptul de a sancționa orice modificare de securitate sau de a sancționa schimbările ce-i afectează interesele, iar aici pot fi incluse și state din Atlanticul de Nord și Uniunea Europeană, precum Țările Baltice, Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Bulgaria sau România. Potrivit reacțiilor la instalarea scutului antirachetă sau referitor la dislocarea bazelor militare ale Organizației Nord-Atlantice în proximitatea spațiului pontic, Federația Rusă intenționează să-și întărească escadrila aeriană din Crimeea cu bombardiere strategice pentru a echilibra balanța militară cu sistemul de apărare antirachetă de la Deveselu. Pe lângă escadrila de bombardiere, în Crimeea urmează să fie dislocate complexe de rachete „Eskander”, cu încărcătură nucleară, același tip de rachete Rusia le va amplasa și în regiunea Kaliningrad. Autoritățile centrale ale Federației Ruse apreciază că viitorul relațiilor internaționale ar depinde de partenerii și prietenii săi, care au de ales în a-i recunoaște drepturile și privilegiile de a acționa unilateral în sfera sa de influență geopolitică, context precedat de divergențele cu privire la amplasarea sistemului de apărare antirachetă în România și în Polonia. În timp ce Statele Unite ale Americii își motivează intenția prin necesitatea de apărare a aliaților în fața pericolului iranian, Federația Rusă face referire la ultimul Acord al marilor puteri cu Iranul privind programul nuclear. Statele Unite ale Americii, considerând că documentul a fost negociat greșit, ceea ce i-a permis Iranului să continue programul de înarmare cu rachete capabile să transporte focoase nucleare și n-a contracarat activitatea de finanțare a terorismului de către Iran, destabilizând Orientul Mijlociu, s-a retras din acest Acord și a impus din nou sancțiuni economice împotriva Iranului, dar și împotriva oricărei țări complice cu Teheranul [5, p. 35]. N. Ecobescu exprimă supoziția că relațiile geopolitice dintre Occident și Federația Rusă, care actualmente sunt antagoniste, prin faptul contramăsurilor aplicate de către Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană împotriva Federației Ruse ca urmare a anexării peninsulei Crimeea de către Rusia și implicarea directă a acesteia într-un război hibrid în raioanele de est ale Ucrainei, dar și a unor viziuni contradictorii pe marginea subiectului luptei împotriva terorismului din Orientul Mijlociu, în speță Siria, nu va contribui la identificarea unei soluții acceptabile privind asigurarea securității regionale din Europa de Sud-Est.

Situația geopolitică a securității naționale a Republicii Moldova

O. Serebrian și V. Croitoru au specificat, sintetizând luările de poziție referitoare la situația geopolitică/geostrategică a Republicii Moldova, aserțiune pe care am avansat-o și noi, precum că, din punctul de vedere al amplasării și al conjuncturii

regionale de securitate, Republica Moldova se regăsește la interferența intereselor geostrategice a două mari puteri – Organizația Nord-Atlantică/Uniunea Europeană și Federația Rusă/Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, formându-se o *zonă-tampon* de securitate, care exercită presiune geopolitică asupra securității naționale a Republicii Moldova, exprimată prin importanța atribuită datorită confluenței a doi factori geostrategici regionali semnificativi, și anume: importanța strategică pentru Federația Rusă (cea mai avansată bază militară spre Vest, mai ales din perspectiva vecinătății strategice cu NATO și UE) și relevanța pentru Uniunea Europeană (furnizor de insecuritate, care se încadrează în categoria riscurilor asimetrice, dar și convenționale la adresa securității europene), depunând eforturi pentru a-și consolida pozițiile. După declararea independenței, Republica Moldova se află într-un permanent proces de identificare a locului și rolului său în contextul geopolitic regional, adică a statutului său geopolitic, urmărind să-și fixeze și să-și realizeze obiectivele reieșind din necesitatea asigurării intereselor naționale. Potențialul geopolitic de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova nu este sub nicio formă avantajos în raport cu marile puteri, ordine care provine din indicatorii economici, demografici și spațiali, iar din perspectivă geostrategică acesta reprezintă un element al unei scheme mult mai extinse, a cărei centru se regăsește în spațiul Mării Negre. Potrivit lui V. Croitoru, actualmente coliziunea dintre Occident și Federația Rusă este orientată asupra controlului spațiului pontic, care leagă, din punct de vedere geoeconomic, Uniunea Europeană cu zonele foarte bogate în resurse energetice, cum ar fi Bazinul Caspic, Asia Mijlocie și Golful Persic. Republica Moldova este importantă din punct de vedere geopolitic atât pentru Europa, cât și pentru Federația Rusă, ambele părți depun eforturi în acest sens: Federația Rusă încearcă să-și mențină influența prin conservarea conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova și susținerea comunității rusești, problema raioanelor de est reprezentând unul dintre cele mai dificile aspecte ale relațiilor dintre părți, deoarece refuzul Rusiei de a accepta soluționarea ei rezultă nu doar din raporturile cu Republica Moldova, dar și cu Statele Unite ale Americii, Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană. Menținerea controlului asupra raioanelor de est ale Republicii Moldova reprezintă o modalitate de blocare a extinderii Organizației Nord-Atlantice și a Uniunii Europene spre Est, dar și de realizare a dezideratului privind amplificarea potențialului geopolitic și redobândirii statutului de supraputere, folosind diverse instrumente politice, economice, militare și informaționale, periclitând, astfel, securitatea națională a Republicii Moldova [6, p. 343-345].

M.-C. Neacșu și S. Neagu extind abordarea supoziției poziționării Republicii Moldova la interferența intereselor geopolitice ale marilor puteri, susținând că odată cu sfârșitul războiului rece și multiplicarea actorilor internaționali s-a edificat contextul care a sporit dinamica frontierei geopolitice dintre Occident și Federația Rusă. Reculul Uniunii Sovietice a provocat avansul geopolitic al Occidentului către estul continentului și a împins frontiera geopolitică către granițele Federației Ruse, conjunctură ce a generat repunerea Rusiei în logica războiului rece, cursa înarmării fiind înlocuită cu o cursă a frânării avansului structurilor euroatlantice spre Est și recâștigării a cât mai multe *capete de pod* în fosta sferă de influență. În acest sens, a devenit vital pentru Federația Rusă controlul unor republici foste unioniste, precum Republica Moldova, Ucraina și

Belarus, considerate că formează un cordon de securitate în fața granițelor sale. Drept urmare, principala consecință a acestui fapt reprezintă reactivarea *zonei-tampon* între cei doi poli de putere, care se înscrie teritorial pe aliniamentul ponto-baltic. Luând ca bază intersecția complexă a intereselor geopolitice regionale ale marilor puteri în proximitatea imediată a Rusiei, care aspiră la statutul de mare putere, potențialul ei de a genera *zone-gri* rămâne destul de ridicat. Experții împărtășesc ipoteza că, chiar dacă structurile occidentale au avansat mult spre Est, restrângând substanțial sfera de influență a Federației Ruse, conceptul de *zonă-gri* se dovedește a fi un instrument esențial de politică externă, ca soluție temporară, pentru a ține departe Occidentul de granițele sale, dincolo de cordonul de securitate, până la securizarea unor poziții viitoare ale Federației Ruse [7, p. 46-48].

Considerăm că pentru asigurarea securității unui stat mic cum este Republica Moldova contează nu atât dimensiunea geografică, cât amplasarea sa geopolitică prin prisma importanței pe care o are pentru realizarea intereselor geostrategice ale marilor puteri în Europa de Sud-Est. Existența avantajelor, dar și a riscurilor la adresa securității naționale a Republicii Moldova, ca urmare a reconfigurării arhitecturii geopolitice regionale și a mediului securității regionale, indică prezența atât a enormelor oportunități privind diminuarea provocărilor la adresa securității naționale, care poate fi consolidată prin abandonarea *zonei-tampon* în care se află Republica Moldova, și anume prin mecanisme integraționiste de orientare euroatlantică, cât și a probabilității conservării statutului de stat-tampon între Occident și Federația Rusă, cu păstrarea statutului de neutralitate permanentă, desconsiderat de Rusia prin păstrarea contingentului militar și a munițiilor în raioanele de est ale Republicii Moldova și sistarea relațiilor de cooperare cu Organizația Nord-Atlantică și Uniunea Europeană pe dimensiunea de securitate și apărare: acțiuni ce vor amplifica amenințările și intensifica riscurile, diminuând capacitatea de asigurare a securității naționale. Potrivit lui C. Manolache, Republica Moldova depune eforturi pentru asigurarea securității naționale prin contracararea sau minimizarea amenințărilor, riscurilor și vulnerabilităților de sorginte externă, care se manifestă cu intensitate variată în diferite perioade. Unele amenințări și riscuri se perpetuează, important fiind de a regândi politicile de asigurare a securității și de a reconfigura sistemul de securitate națională în contextul proliferării pericolelor reale și potențiale, sistemice și asistemice [8, p. 298]. Suntem de acord cu supoziția susținută de V. Juc că Republica Moldova se regăsește la interferența intereselor geopolitice din Europa de Sud-Est ale actorilor majori și doar factorii externi sunt în măsură să influențeze decisiv asupra asigurării securității unui stat mic, care este impus să promoveze o politică externă activă [9, p.177]. În opinia noastră, datorită situației geopolitice regionale create, Republica Moldova încearcă să intre în scheme geostrategice ce ar permite să părăsească zona de coliziune dintre Occident și Federația Rusă, iar perspectiva posibilă de transcendere a situației geopolitice de conflict poate fi regândită și prin abordarea ideii de integrare în structurile euroatlantice, care presupune includerea Republicii Moldova cu întregul teritoriu recunoscut internațional. Ignorarea acestor oportunități ar suprima reforma sectorului de securitate și, ulterior, ar duce la stagnarea procesului de modernizare și la lipsa de atractivitate pentru statele europene. Actualmente, capacitatea Republicii Moldova de a depăși amenințările externe la

adresa securității naționale este insuficientă. Prin urmare, diminuarea lor trebuie să devină un obiectiv fundamental în redimensionarea securității naționale, dat fiind faptul că acestea sunt generate, în special, de conjunctura geopolitică regională din Europa de Sud-Est și de statutul geopolitic al Republicii Moldova.

Opțiunea euroatlantică de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova

În ordinea de idei reliefate, V. Juc acreditează opinia că Republica Moldova se află într-un spațiu de înaltă intensitate geopolitică, reprezentând teritorial linia de demarcațiune dintre sferele de influență a doi actori majori și este oportun de a transfera această linie spre Est, restructurând aranjamentele de cooperare și securitate prin aprofundarea relațiilor cu Alianța Nord-Atlantică, dar și luând parte la programele și politicile care ar permite realizarea procesului de redimensionare a sistemului de securitate națională a Republicii Moldova [9, p. 178]. Acest proces, consideră V. Juc, poate fi asigurat cel mai eficient, având o dimensiune geopolitică pregnantă în condițiile integrării euroatlantice, totodată, precizând că abrogarea statutului de neutralitate permanentă, care este un complex de acțiuni multidimensionale, nu presupune expres integrarea euroatlantică a Republicii Moldova, însă calitatea de stat membru al Organizației Nord-Atlantice este în măsură să-i asigure securitatea națională cel mai eficient, datorită art.5 al Tratatului de la Washington din 4 aprilie 1949” [10, p. 207-208]. M. Leonard și N. Popescu sunt de părere că statutul de membru al Organizației Nord-Atlantice ar activa mecanismul faptului împlinit, făcând realizarea controlului și influenței Republicii Moldova de către Federația Rusă mult mai dificilă și mai costisitoare. Vulnerabilitatea statelor a provocat întotdeauna agresiune din exterior, iar costul agresiunii împotriva Republicii Moldova, în calitate de membru al Alianței Nord-Atlantice, ar crește, pe când potențialele beneficii ar deveni mai puțin evidente. Acest lucru ar descuraja comportamentul beligerant, fie direct, fie indirect al Federației Ruse, și ar impune să caute strategii de cooperare conciliantă cu Republica Moldova [11, p. 13].

R. Art punctează că unicul mijloc de a fortifica nivelul de asigurare a securității naționale este afilierea la Organizația Nord-Atlantică. Dezvoltarea unei cooperări strânse cu Alianța Nord-Atlantică în cadrul programelor de tipul *Parteneriatului pentru Pace* nu ar înlocui în niciun caz beneficiile oferite de calitatea de membru cu drepturi depline al Organizației Nord-Atlantice, în cazul Republicii Moldova necesitând obținerea statutului de membru al Alianței pentru a-și consolida sistemul de securitate națională. De-a lungul existenței sale, Alianța Nord-Atlantică a asigurat securitatea statelor membre, utilizând factorul de descurajare și oferind securitate, deoarece este o organizație care are drept scop prevenirea agresiunii prin descurajarea ei. Republica Moldova, fiind o putere mică, reclamă un garant real al securității, care ar descuraja un atac militar din afară și care va consolida instituțiile sale, făcându-le mai rezistente în fața agresiunii externe indirecte. Tendința crescândă de a utiliza forțele militare în contextul geopolitic actual și agresiunea militară contra unor state membre ale Comunității Statelor Independente determină caracterul și mai stringent al acestei necesități [12, p. 28]. V. Juc specifică că amendarea art. 11(1) și 142(1)

din Constituția Republicii Moldova privind statutul de neutralitate permanentă prezintă în sine un proces complex, anevoios și de lungă durată, care solicită voință politică, eforturi de consolidare a capacităților instituționale, transformări esențiale la nivel conceptual, menținerea dialogului permanent cu partenerii europeni, realizarea studiilor de fezabilitate privind beneficiile și costurile de integrare. Totodată, expertul precizează că abrogarea statutului de neutralitate permanentă nu presupune expres integrarea euroatlantică a Republicii Moldova, însă, calitatea de stat membru al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord constituie cel mai eficient mijloc de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova, datorită art. 5 al Tratatului de la Washington [10, p. 207-208].

Precizăm că Federația Rusă consecvent prezintă Alianța Nord-Atlantică ca pe o organizație care practică extinderea agresivă a hotarelor sale spre Est și care nu manifestă interes deosebit pentru acceptarea Republicii Moldova. Este în interesul Republicii Moldova de a adera la Organizația Nord-Atlantică, mai ales în condițiile în care Republica Moldova nu dispune de potențial militar însemnat care ar oferi contribuție substanțială la capacitățile militare ale Alianței Nord-Atlantice, fiind, de fapt, un candidat pentru beneficii. Unele state membre ale Organizației Nord-Atlantice sunt, de asemenea, îngrijorate de apariția anumitor costuri politice în legătură cu o posibilă integrare a Republicii Moldova dată fiind opoziția puternică a Federației Ruse. Reflecțiile lui T. Sandler se înscriu în logica convențională, potrivit căreia, până când Ucraina nu va adera la Alianța Nord-Atlantică, acceptarea Republicii Moldova va fi mai costisitoare pentru Alianță, deoarece Republica Moldova nu contribuie la reducerea hotarelor interioare, necesare de protejat. Dacă Ucraina devine membru al Organizației Nord-Atlantice, atunci Alianța ar putea avea interes mai mare să includă și Republica Moldova. Totodată, vor exista și considerente geopolitice, deoarece o Republică Moldova *neutră* ar avea mai multe șanse să devină un satelit al Federației Ruse, găzduind, sub anumite pretexte inventate, fie „pentru menținerea păcii”, fie „antiterorism”, o bază militară rusă [13, p. 742]. Conform lui W.Thompson, orice stat care tinde să acționeze în relațiile internaționale ca un actor politic suveran trebuie să întreprindă măsuri pentru propria securitate și să plătească pentru a le onora. Această năzuință este costisitoare, încercarea de a o promova de unul singur este mult mai dificilă decât atunci când statul s-ar afilia la o înțelegere de securitate colectivă. Asigurarea securității naționale și integrității teritoriale de unul singur, pentru statele mici cum este Republica Moldova, se dovedește a fi, în majoritatea cazurilor, o afacere imposibilă [14, p. 617]. O. Knudsen abordează noțiunea de neutralitate prin prisma opțiunii de acomodare: neutralitatea se solicită din partea unui stat vecin pentru a garanta că nu va fi lansat niciun atac asupra „marii puteri” de pe teritoriul statului vecin. Republica Moldova nu este vecinul imediat al Federației Ruse, iar cererea neutralității Republicii Moldova de către Federația Rusă este mai curând determinată de intenția de a nu-i permite aderarea la Organizația Nord-Atlantică. Federația Rusă impune neutralitatea Republicii Moldova în scopul de a preveni plecarea ei sub umbrela protectoare a Occidentului [15, p. 64]. C. Hemmer și P. Katzenstein afirmă că există o explicație de ce Federația Rusă ar dori să prevină aderarea Republicii Moldova la Alianța Nord-Atlantică și anume, deoarece Federația Rusă dorește să mențină regionalismul cu

rădăcini sovietice, acestea atașând Republica Moldova de Federația Rusă prin legături economice, sociale și politice. Aderarea la Alianța Nord-Atlantică va diminua treptat influența acestui regionalism, integrând-o în regiunile occidentale [16, p. 575].

Concluzii

Așadar, subliniem că statutul geopolitic al *statelor mici/puterilor mici* în contextul reconfigurării arhitecturii geostrategice regionale joacă un rol fundamental în asigurarea securității naționale a acestor state. Realizarea redimensionării geopolitice a securității naționale a Republicii Moldova prin valorificarea opțiunii de aderare la valorile euroatlantice necesită o abordare pragmatică și o abilitate politico-diplomatică, ceea ce ar asigura îndeplinirea obiectivelor intereselor securității naționale. Statutul geopolitic al Republicii Moldova pe scena internațională este unul insignifiant, însă, datorită conjuncturii geopolitice în care se află Republica Moldova și statutului său de furnizor de insecuritate regională, ea atrage o atenție sporită din partea Occidentului, în contextul noilor transformări ale arhitecturii geopolitice regionale, care o percepe ca pe un element al unui joc geostrategic, situație ce generează un impact iminent asupra securității naționale. Din cauza potențialului geopolitic redus, actorii internaționali consideră Republica Moldova drept o putere slabă, securitatea națională a căreia este dependentă de fluctuațiile intereselor geopolitice ale marilor puteri în Europa de Sud-Est și diminuată dacă nu se regăsește într-o coaliție de state cu o pondere majoră în sistemul de securitate internațională sau dacă nu are vreo importanță pentru realizarea intereselor geopolitice/geostrategice ale unor mari puteri.

Referințe bibliografice

1. BRZEZINSKI Z. *Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice*. București: Univers Enciclopedic, 2000. 238 p.
2. BĂDĂLAN E. *România în noul mediu de securitate după summitul de la Istanbul. Surse de instabilitate la nivel global și regional*. București: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, 2004. 576 p.
3. CHIFU I. *Complexele de securitate și concepte regionale. Regiunea Extinsă a Mării Negre. Integrarea instituțională și capacitatea administrativă ca soluție pentru securitate regională*. În: Impact Strategic, 2011, nr. 2 (39), p. 14-22.
4. ANTONOV Ig. *Rusia versus America: o nouă cursă a înarmărilor gata de start?* În: <http://www.cadranpolitic.ro> (vizitat 25.09.2018).
5. CHIFU I. *Modelarea opțiunilor de securitate ale Republicii Moldova*. În: Infosfera, 2009, nr. 2, p. 31-36.
6. Croitoru V. *Geopolitica în sistemul științelor politice*. În: Politologie: manual pentru specialitățile nonprofil./Coord.: Moșneaga Valeriu. Chișinău: 2007, p. 336-345.
7. NEACȘU M.C., NEGUȚ S. *Zona Mării Negre – o nouă „zonă gri”?* În: Impact Strategic, 2013, nr. 2 (47), p. 39-49.
8. MANOLACHE C. *Securitatea națională*. În: Republica Moldova pe calea modernizării: studiu enciclopedic. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015, p. 279-298.

9. JUC V. *Securitatea națională și politica externă ale Republicii Moldova în contextul transformărilor structurale de sistem postrăzboi rece*. Chișinău: F.E.-P. Tipografia Centrală, 2015. 200 p.
10. JUC Victor. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Tipografia-Sirius, 2011. 248 p.
11. LEONARD M., POPESCU N. *A Power Audit of EU-Russia Relations*. În: European Council on Foreign Relations, 2007. 67 p.
12. ART R. *American foreign policy and the fungibility of force*. În: Security Studies, 1996, vol. 5, nr. 4, p. 17-35.
13. SANDLER T. *Alliance formation, alliance expansion and the core*. În: The Journal of Conflict Resolution, 1999, vol. 43, nr. 6, p. 727-747.
14. THOMPSON W. R. *Democracy and peace: putting the cart before the horse?* În: International Organization, 1996, vol. 50, nr. 1, p. 616-617.
15. KNUDSEN O. *Did accommodation work? Two soviet neighbors 1964-1988*. În: Journal of Peace Research, 1992, vol. 29, nr. 1, p. 63-65.
16. HEMMER Ch., KATZENSTEIN P. *Why is there no NATO in Asia? Collective identity, regionalism and the origins of multilateralism*. În: International Organization, 2002, vol. 56, nr. 3. http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic199080.files/Readings_for_October_2_/HemmerPK.pdf (vizitat 22.10. 2018).

SECURITATEA REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL UNUI EVENTUAL SCENARIU „NOVOROSIA”

Sergiu PLOP*
Svetlana CEBOTARI**

THE REPUBLIC OF MOLDOVA'S SECURITY IN THE CONTEXT OF THE EVENTUAL PROJECT „NOVOROSSIA”

Summary

The periphery of the USSR especially that of the Black Sea, has become the intersection of geopolitical contradictions and competition over the last two decades. Lately, many actors with interests in the political, economic and, energy sphere have focused their attention on this area. The events that took place in Ukraine are a continuous concern not only for regional actors, but also for the world ones, which radically change the geostrategic landscape in Eastern Europe. With the collapse of the Soviet Union, Eastern Europe has become the main scene of the struggle for world supremacy between the US and the Russian Federation. The competition between the two great powers was felt in several areas, but its military aspect played the important role.

This article analyzes the impact of the Russian-Ukrainian crisis on the security of the Republic of Moldova. Also, the security of the Republic of Moldova is analyzed through the prism of possible strategies of the Russian Federation in the Eastern European area, such as the possible scenario for the realization of the „novorossia” project.

Keywords: security, Republic of Moldova, Russian-Ukrainian crisis, strategy, East-European area.

Introducere

Conceptul „novorossia” se referă la proiectul istoric destinat spațiului sud-est ucrainean. În secolul XVIII în imperiul rus a fost creată gubernia Novorossia. Hotarele acestei gubernii pe parcursul anilor au fost în permanentă modificare, dar care nu pot fi considerate drept suport pentru actualul proiect „novorossia” a președintelui rus V.V. Putin. Astfel, din perspectivă istorică, regiunile Harkov, cât și raioanele nordice ale regiunii Luhansk pot fi considerate teritorii care făceau parte din proiectul „novorossia”, pe de o parte. Pe de altă parte, „novorossiei”, istorice i se atribuiau regiunile Crimeea și Taganrog. Adepții renașterii proiectului „novorossia” au apărut

---

* Comandant (rector), colonel, Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Chișinău, Republica Moldova. sergiu.plop@academy.army.md

** Doctor habilitat, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Departamentul Relații Internaționale, Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Chișinău, Republica Moldova. svetlana.cebotari@mail.ru

la începutul anilor '90, dar până în 2014 acest curent a rămas marginal. Argumentarea rezidă în aceea că colonizarea zonelor de stepă, crearea și dezvoltarea orașelor este meritul imperiului Rus, iar conform acestui argument, „novorossia” trebuie să aparțină Federației Ruse și nu Ucrainei.

Evoluții recente privind proiectul „novorossia”

Un nou impuls acestui proiect politic a fost dat de către președintele rus V. Putin, care în cadrul conferinței de presă din 17 aprilie 2014 a afirmat că Harkov, Donețk, Luhansk, Herson, Nikolaev și Odesa sunt zone care constituie „novorossia”, zone care din punct de vedere istoric nu au aparținut Ucrainei. Din afirmațiile președintelui Putin, „novorossia” a fost inclusă în componența Ucrainei de către bolșevici ca rezultat al revoluției din 1917. În vara anului 2014 a fost formulată concepția confederației „novorossia” care trebuia să includă 8 republici populare, create în baza regiunilor sudice și estice ale Ucrainei: Odesa, Herson, Nikolaev, Dnepropetrovsk, Zaporojie, Harkov, Donețk și Luhansk (vezi anexa nr.1). De facto, ca rezultat al crizei ruso-ucrainene, practic au fost create doar republicile populare Luhansk și Donețk [9, p. 29-30].

Actualmente, în opinia unor specialiști, proiectul „novorossia” poate fi considerat un subiect epuizat. Eșecul acestui proiect se datorează contramăsurilor luate de către Occident ca reacție la acțiunile Federației Ruse în Ucraina [7]. Astfel, conform opiniei lui M. Emerson, politolog britanic, specialist în problemele spațiului postsovietic, contramăsurile luate de către Occident împotriva Federației Ruse au fost un pas important în modificarea intențiilor strategice ale Rusiei în relațiile cu Ucraina [14]. Deși este considerat eșuat, nu este exclus că acest proiect să fie reactivat de către Federația Rusă. Astfel, pentru a determina care ar fi impactul unei eventuale reactivări a proiectului „novorossia” asupra securității Republicii Moldova, apare necesitatea de a supune examinării condițiile și factorii care ar putea contribui la o eventuală extindere a acestuia. Pentru o mai bună comprehensiune a situației create în regiune, apare necesitatea de-a examina factorii care ar duce la destabilizarea situației și care ar constitui amenințări la adresa securității regionale.

Un prim factor care ar putea să ducă la reactivarea proiectului „novorossia” este prezența forțelor militare și a armamentului rus în zona Donbas. Conform datelor, în Donbas sunt prezenți militari a 45 unități a Federației Ruse implicate în evenimentele și acțiunile militare din zonă. Aici sunt incluse unitățile motorizate, unitățile de artilerie, de infanterie, unități ale forțelor antiaeriene (SAR), aparate de zbor fără pilot. În conflictul din Donbas, majoritatea forțelor Grupării Tactice Militare au fost formate ca rezultat al comansării forțelor militare a brigăzilor poziționate în regiunea sudică: 136, 18, 17, 8, 19, 205, 33, brigada 34 motorizată, brigada 291 de artilerie și, inclusiv, baza militară 7 [9, p. 68].

De asemenea, în zona Donbas sunt prezente 12 unități de militari, utilizați cu scopul de a reacționa operativ în situații critice și în cazul amenințării obiectelor strategice ca: Ilovaisk, Debalîțevo, aeroportul Donețk. În zona Donbas sunt prezente unitățile speciale a Comandamentului General de Cercetare. Au fost depistate 7 subdiviziuni ale Comandamentului General de Cercetare al Federației Ruse care activează cu scop

diversionist și cercetare. Aceste forțe ocupă clădirile administrative, atacând forțele ucrainene, care, fiind integrate sub acoperirea documentelor false, ocupă funcții înalte de răspundere- de la locțiitor comandant până la comandanți inferiori și specialiști, care deservesc tehnic contemporană și înarmarea [9. p.68].

În zonă mai sunt prezenți reprezentanții a 4 unități a forțelor maritime. Militarii brigăzii 61 infanterie marină și reprezentanții brigăzii 200 cu destinație specială a flotei maritime de nord care, în perioada 2014-2015 au fost activate în Luhansk. Din 2015, în zonă Donețk este prezent gruparea tactică 99 a flotei nord. Militarii brigăzii 810 infanterie marină a flotei Mării Negre dislocați în Crimeea au fost observați în 2016 pe direcția Mariupol.

Armata națională „Rosgvardia” este și ea prezentă în zonă. Astfel, au fost identificate 5 subunități – cu militari angajați în bază de contract cu experiență militară în Caucazul de Nord. În Donbas mai sunt prezente brigăzile operative cu destinație specială numărul 46 și 451, detașamentul 15 cu destinație specială „Veatici” [9, p. 69].

Pe lângă acest potențial militar, au mai fost descoperite în zona Donbas forțe militare ale apărării antirachetă și tehnică radio care fac parte din structura forțelor militar-cosmice ale Federației Ruse. În primăvara anului 2015 au fost prezente unități ale subdiviziunii 338 a Regimentului 4 al armatei, în competența căruia se află controlul spațiului aerian (Stații de radiolocație de tip „Kast” și „Nebo”). De asemenea, au fost fixate ZRPK „Panțiri”, ZRK „Buk” implicat în doborârea „Boingului cursei MH17”. În zonă vin militari din unitățile dislocate în Orientul Apropiat, în Arctica, Tadjikistan. De asemenea, în operațiunile militare din Donbas sunt atrași militarii prezenți în unitățile dislocate în teritoriile ocupate de către Federația Rusă - Abhazia, Crimeea, și chiar zona transnistreană a Republicii Moldova [9, p. 69-70].

O componentă a agresiunii Federației Ruse în Donbas este înarmarea militarilor cu armament și tehnică. Astfel, în baza observațiilor efectuate de către Agenția de Cercetare Inform Napalm, în zona de conflict a Ucrainei au fost identificate peste 40 de tipuri de tehnică militară a Federației Ruse. O bună parte din tehnică prezentă au fost dislocată în perioada anilor 2004-2015 se referă la cele mai noi modele. De asemenea, în scopul mânăuirii acestei tehnici este nevoie de personal cu pregătire specială (lucru care demonstrează că în zona Donbas activează cadre militare ruse).

În zona estică a Ucrainei mai este prezentă și următoarea tehnică militară rusă: automobile blindate GAZ-233014 „Tigru”, GAZ-39371 „Vodnik”, KamAZ-43269 „Vîstrel”, TAB 82 A, tancuri T-72 (model 1989), T-72BA (model 1999), T-72B3 (model 2011), T-90A (model 2006), T-72 C1, camioane model KamAZ-5350 „mustang”, „Ural 632301”, „Ural-43206”, RSZO 2B26, 9K58 „Smerci”, CHAP1 RL232-2M, ZRK9K330 „Tor”, 9K331 „Tor M-1” și 9K332 „Tor M-2”, ZRPK 96K6 „Panțiri-C1”. Sunt prezente stații radio R-166-0,5, R-441-OB „Liveni”, KȘM R-149BMR „Kușetka-B”, REB RB-341B „Leer-3”, REB R-378b „Borisoglebsk-2”, REB R-934UM, REB R-330 J „Jiteli”, REB „Torn”, REB „Rtuti BM”, RB-636AM2, „Svet-KU”, BLLA „Granat-1”, „Granat-2”, „Forpost”, „Orlan-10”, „Eleron-3SB”, „Zastava” [17, P.68-80]. În zona Donbas, în operațiunile militare a fost utilizată tehnică de model sovetic cum ar fi: tancuri T-64, T-72B, instalații de artilerie 2C1 „Gvozdika”, complexul antiaerian „Strela-10”, mașini de luptă ale infanteriei „BMP-1”, „BMP-2”,

tractoare blindate multifuncționale „MT-LB”, obuziere calibrul 122 mm „D-30” și calibrul 152 mm „Msta-B”, tunuri antitanc MT-12 „Rapira” [9, p. 80-81].

În contextul evenimentelor din zona estică a Ucrainei, dar și în cazul unei eventuale reactivări a proiectului „novorossia”, merită să se acorde atenție factorului social, care determină vectorii și interesele politicii externe ale unui stat, în cazul dat al Ucrainei. La un interval de 4 ani de la evenimentele din Kiev, populația ucraineană, în special cea din zonele sud-estice ale țării rămâne a fi sceptică cu referire la integrarea Ucrainei în UE. Astfel, conform sondajului efectuat de către grupul „Reiting”, populația orașelor Dnepr (49%), Zaporojie (35%), Harkov (32%), Mariupol (24%), Severodonețk (23%) s-au pronunțat pentru aderarea Ucrainei la UE. Adepți ai integrării Ucrainei în UE sunt în Lvov (86%), Ivano-Frankovsk (85%) și Ujgorod (82%). Pentru integrarea în spațiul Euroasiatic populația ucraineană s-a pronunțat în Mariupol (37%), Odesa (29%), Harkov (27%). Cel mai mic procentaj (2%) cu referire la aderarea Ucrainei la proiectul euroasiatic a fost obținut în zona vestică a țării [17].

Un alt factor care ar putea avea un impact asupra securității regionale, inclusiv asupra securității Republicii Moldova, poate fi considerată stabilitatea/instabilitatea regiunii Odesa. **În ultimii ani 2016-2017** Odesa a devenit un oraș în care se observă creșterea criminalității și a numărului organizațiilor extremiste care au ieșit de sub controlul Chievului [12].

În perioada Rusiei țariste, Odesa ocupa locul 5 în imperiu privind gradul de criminalitate care se reducea la infracțiuni cum ar fi furturile. Actualmente, Odesa iese de sub controlul organelor de drept ale Ucrainei. Astfel, conform datelor statistice, în 2015, criminalitatea în regiunea Odesa a crescut cu 21%, față de anul 2014, iar în anul 2016-cu 45%. Infracțiunile deosebit de grave au crescut de la 355 la 717 anual, iar infracțiunile grave - de la 4397 la 6295. De asemenea, în perioada respectivă, se observă creșterea cu 76,0% a cazurilor de omor, cât și dublarea cazurilor de viol. În opinia lui V. Serdiuk, șeful Departamentului Național de Poliție, situația în Odesa în ultimii ani a devenit critică. Cauzele creșterii criminalității în Odesa sunt- stagnarea economică, diminuarea veniturilor populației, pierderea locurilor de muncă, instabilitatea politică și socială, răspândirea ilegală a armamentului din zona estică a Ucrainei. Revenirea combatanților la baștină, care în lipsa unui serviciu, se implică în activități criminale. Un alt factor care a contribuit la creșterea criminalității în Odesa a fost adoptarea și aprobarea de către Rada Supremă a Ucrainei la data de 26 noiembrie 2015 (a intrat în vigoare la data de 24 decembrie 2015) a legii nr.838-VIII privind introducerea modificărilor în Codul Penal al Ucrainei cu referire la ordinea și termenul de detenție a deținuților [10]. Această lege a fost denumită legea lui Savcenko, conform căreia o zi de detenție se echivala cu 2 zile lucrătoare, fapt care a dus la diminuarea termenului de detenție în pușcării a deținuților. Deși, așa-numita lege a lui Savcenko a fost abrogată la data de 21 iunie 2017 [8;13], mulți deținuți deja au fost eliberați, iar în prezent acestea î-și continuă activitățile ilegale. Nu mai puțin impact asupra situației din Odesa o are și reforma Ministerului de Interne al Ucrainei care a dus la înlocuirea cadrelor profesionale cu personal necalificat/neprofesioniști. Un alt aspect care diminuează securitatea Odessei este lupta de interese a politicienilor Poroșenko, Kolomoiskii, Timoșenko pentru deținerea influenței în zonă, în special este lupta pentru a deține

monopol asupra celor patru porturi, a vămii, a pieței „sedimoii kilometr”, puncte care aduc venit și prin care are loc efectuarea celor mai mari infracțiuni.

Un alt aspect care vizează securitatea Odessei, inclusiv și securitatea regională este polarizarea orașului. Prezența „sectorului de dreapta-pravii sektor” și a forțelor filoruse duc la destabilizarea situației, la creșterea criminalității [11]. Un alt factor care ar putea duce la destabilizarea situației în Odesa este aspectul multiethnic al populației. Astfel, conform recensământului general al populației, efectuat în 2001, în zona Odesa locuiesc peste 133 de etnii: ucraineni – 1 542,3 mii (62, 8%); ruși – 508 mii (20,7%); bulgari – 150, 7 mii (6,1%); moldoveni – 123, 8 mii (5%); găgăuzi – 27, 6 mii (1,1%); evrei – 13,4 mii (0, 6%); beloruși – 12,8 mii (0,5%); armeni – 7,4 mii (0,3%); romi – 4,0 mii (0,2%); polonezi – 3, 2 mii (0,1%); nemți – 2,9 mii (0, 1%); georgieni – 2,8 mii (0,1%); azeri – 2,7 mii (0,1%); tătari – 2,6 mii (0,1%); greci – 2,1 mii (0,1%); albanezi – 1,9 mii (0,1); arabi – 1,3 mii (0,1%); alte etnii – 45,6 mii (1,9%) [18].

O amenințare directă la adresa securității Republicii Moldova este și Regiunea care pretinde a se constitui ca stat suveran și independent constituie teritoriul Republicii Moldova din partea stângă a râului Nistru, care ocupă o suprafață de 3,7 mii km², ceea ce reprezintă 11% din teritoriul Republicii, cu o populație de 730 mii din cei 4380 mii locuitori ai țării, adică 16,7% din totalul populației [5]. Vom menționa de la bun început că, nu există nici un fel de premise pentru autodeterminarea politică a acestui teritoriu. În primul rând, în această regiune după cum ne demonstrează datele statistice locuiesc: populația băștinașă, moldovenii, care constituie 38,5%, 29,5% – ucraineni, 25,3% – ruși, 1,6% – bulgari, 4,6% – alte naționalități [6]. Moldova, s-a transformat într-un adevărat focar de conflicte.

Din anul 1995 Rusia, pentru a-și menține prezența militară în Moldova, a luat calea transformării contingentului redus de trupe ruse în Transnistria în forțe de menținere a păcii. Intenția Federației Ruse de a transforma ex-Armata a 14-a în forță de pacificare nu este nouă. Rusia a făcut propuneri Moldovei în acest sens încă în timpul conflictului armat din vara anului 1992. La 22 noiembrie 1995 problema transformării contingentului redus de trupe ruse din Transnistria în forțe de menținere a păcii a fost discutată în cadrul Comisie Unificate de Control (CUC). Formațiunile militare ale Federației Ruse, dislocate în raioanele de est ale Republicii Moldova, includ unitățile și subunitățile fostei armate a 14-a, care din 1997 a început să fie denumită Grupul operativ al trupelor ruse (GOTR). Această transformare este explicată de Federația Rusă prin diminuarea considerabilă a prezenței militare în regiune și prin noile misiuni pacificatoare îndeplinite de trupele sale. Însă, explicația mai aproape de adevăr a acestor metamorfoze ar fi următoarea:

1. Utilizarea în continuare a sintagmei Armata a 14-a devenise prea incomodă pentru Moscova din motive că aceasta era asociată cu implicarea directă a Rusiei în conflictul militar de partea separatiștilor.

2. Schimbarea denumirii oferea posibilitatea de a sustrage atenția de la nedorința Rusiei de a îndeplini în continuare prevederile Acordului din 1992. Cu privire la principiile reglementării conflictului din regiunea Transnistreană a Republicii Moldova în conformitate cu care unitățile militare din regiune nu puteau fi utilizate în operațiunea de menținere a păcii.

3. În 1997 expira termenul de trei ani determinat pentru retragerea completă de pe teritoriul Republicii Moldova a trupelor ruse prin renumitul Acord semnat în 1994 și Federația Rusă era nevoită să creeze impresia că, chiar și dacă intrarea în vigoare a acordului în cauză fusese blocată de Duma rusească, totuși Rusia acționează, în măsura posibilităților obiective., în conformitate cu spiritul acestui acord. În realitate, nici un fel de noi misiuni, pentru trupele ruse n-au apărut și nici un fel de diminuare considerabilă a prezenței militare n-a avut loc. Către sfârșitul anului 1997 în Federația Rusă fusese retrase numai 377 vagoane cu tehnică și echipament militar din cele circa 10000 determinate înainte de semnarea acordului din 1994. În acești trei ani de pe teritoriul Republicii Moldova fusese retrasă numai tehnică de geniu, de transmisiuni, de luptă radioelectronică și echipament logistic, dar nu fusese retrase nici un tanc, nici o mașină blindată de luptă, nici o piesă de artilerie, sistemă antitanc sau antiaeriană, nici un vagon cu muniții, etc. Această tendință nu s-a schimbat nici în continuare. În anul 1998 de pe teritoriul Republicii Moldova n-au fost retrase nici un vagon cu echipament sau tehnică militară ale GOTR, în 1999 au fost retrase 122 vagoane cu automobile, tehnică de geniu și echipament de reparație, în 2000 din nou numai 40 vagoane cu automobile și echipament logistic. *(Astfel, până în prezent de pe teritoriul Republicii Moldova a fost retras echipament militar în volum ce nu depășește 5 la sută din volumul declarat spre evacuare în 1994).*

Din punct de vedere militar, abrogarea denumirii Armata a 14-a părea să fie logică dat fiind faptul că mai multe unități care au făcut parte din această structură către anul 1992 se aflau pe teritoriul Ucrainei și au trecut sub jurisdicția acesteia, două unități militare (din Parcani și Dubăsari) au trecut sub jurisdicția Tiraspolului, iar unitățile aflate în Tiraspol reprezentau în esență o divizie de infanterie cu câteva unități de întărire. În prezent, structura Grupului operativ a rămas practic similară cu cea a diviziei 59-a de infanterie motorizată și include o brigadă de infanterie (formată în baza celor 3 regimente de infanterie din divizia 59-a), un regiment de tancuri, un regiment de artilerie, un regiment de rachete antiaeriene, un divizion de artilerie antitanc, un batalion de recunoaștere, un battalion de transmisiuni, subunități de asigurare, depozite, etc. Înzestrarea trupelor ruse, pe parcursul a 6 ani, de asemenea, a rămas fără schimbări esențiale: 117 tancuri T-64 în 2000 în comparație cu 120 în 1994, 130 mașini blindate de luptă în comparație cu 160 în 1994, 128 piese de artilerie în comparație cu 128 în 1994 și 180 în 1992. (Să amintim că diferența dintre cantitatea armamentului rus în 1992, 1994 și 2000 se explică destul de simplu prin faptul transmiterii armamentului și tehnicii militare formațiunilor militare ale RMN). Cea mai stupefiantă concluzie, la care ajung analiștii militari în urma evaluării în timp a prezenței militare ruse pe teritoriul Republicii Moldova, este că potențialul total al forțelor militare de malul stâng al Nistrului a rămas practic același care a fost în 1992. Unitățile militare din categoria celor de rezervă în Armata a 14-a s-au transformat în unități militare semi-desfășurate. Forțe Armate ale RMN, diminuarea efectivului forțelor ruse a fost însoțită de creșterea efectivului militar al RMN în aceeași proporție, ofițerii și subofițerii din trupele ruse trec cu serviciul militar în unitățile militare transnistrene, iar armamentul și tehnica militară sunt pur și simplu transmise la înzestrarea celor din urmă. În asemenea mod, pe malul stâng al Nistrului a fost păstrat un potențial militar cu mult superior

celui existent pe malul drept. Compararea potențialului a două forțe militare nu se bazează, în exclusivitate, pe cantitatea categoriilor de armament și tehnică militară dar, în primul rând, pe potențialul lor de luptă. Astfel, cantitatea unor sisteme de armament, cum ar fi de exemplu cele de artilerie, poate fi comparabilă, însă în cazul când o parte din aceste sisteme nu au muniții sau sunt într-o stare tehnică care nu mai permite folosirea lor, atunci la evaluarea potențialului militar real această categorie poate fi omisă în totalitate. De asemenea, să nu uităm că depozitele de la Colbasna sunt practic divizate în două, o parte aparținând Tiraspolului. În același timp către anul 1992 pe malul drept n-au existat stocuri importante de muniții iar condițiile de finanțare și activitate a Armatei Naționale a Republicii Moldova de la momentul creării acesteia și până în prezent permit să estimăm că rezervele de muniții sau diminuat considerabil iar procurări n-au avut loc. Faptul că armata încearcă să vândă unele categorii de armament și tehnica din dotare este o mărturie tangențială că aceste categorii nu au o influență decisivă asupra potențialului militar. Astfel, modificările organizatorice din 1997, efectuând câteva schimbări în structura unităților militare ruse, n-au diminuat potențialul militar rus din regiune, înscriindu-se perfect în logica Cursului strategic al Federației Ruse cu statele-membre ale CSI., aprobat de B.Elțin la 14 septembrie 1995, și care a declarat Comunitatea Statelor Independente drept zonă a intereselor vitale ale Federației Ruse și a oficializat implementarea mecanismului de păstrare a prezenței militare ruse în statele CSI pe principii și forme de baze militare. Acordul cu privire la principiile reglementării politice a conflictului transnistrean, semnat în iulie 1992, determina că unitățile militare ale Armatei a 14-a nu puteau fi folosite pentru îndeplinirea misiunilor de menținere a păcii, dat fiind faptul implicării active a acesteia în conflictul militar, precum și prin faptul că circa 50% din ofițeri și circa 80% din subofițerii acestor unități sunt semi-localnici și, de-facto, cetățeni ai RMN. În asemenea mod Moscova a impus aplicarea principiului neutralității și imparțialității trupelor de menținere a păcii în varianta de elaborare proprie. În noua formulă, după reorganizarea armatei a 14-a în GOTR, îndeplinirea misiunilor de menținere a păcii, deja nu mai este pusă pe seama unităților militare aduse în regiune din adâncurile Rusiei, dar pe seama trupelor locale. În realitate, însăși acceptarea de către Republica Moldova a forțelor militare ruse în calitate de forțe de menținere a păcii a fost cea mai mare greșeală de ordin politic care a condiționat blocarea întregului proces de soluționare a conflictului și este o profanare a însăși principiilor unui asemenea proces. De altfel, întreaga operațiune de menținere a păcii este, în realitate, o operațiune de conservare a conflictului și protejare a regimului separatist și procesului de consolidare a acestuia [2].

Rusia a încercat să motiveze propunerea sa de a acorda funcții pacificatoare trupelor din ex-Armata a 14-a prin dificultățile de ordin financiar cu care se confruntă în asigurarea cu mijloace a trupelor de menținere a păcii. În realitate, propunerea rusă a constituit o dovadă în plus a faptului că Moscova nu are intenții de a respecta Acordul de retragere a trupelor ruse, acord semnat cu Moldova în octombrie 1994, iar „transferul funcției de menținere a păcii a Armatei a 14-a va perpetua prezența acesteia în Moldova”. În opinia unor observatori propunerea rusă urmărea și un alt scop. Conform prevederilor Tratatului cu privire la armamentele convenționale în Europa,

Federația Rusă se obliga să distrugă sau să retragă de pe teritoriul Republicii Moldova 5 tipuri de armament convențional (tancuri, vehicule blindate, piese de artilerie, elicoptere de luptă și avioane de atac). În cazul în care Republica Moldova ar accepta propunerea rusă, întreg armamentul, sau o parte din el, ar trece în dotarea forțelor de menținere a păcii”, fapt care ar însemna scoaterea lui de sub incidența Tratatului FACE și prin urmare Rusia, în acest caz nu va putea fi acuzată de nerespectarea Tratatului menționat [4, pp. 164-165]. Rusia ca succesor al Uniunii Sovietice, nu s-a împăcat și nu se împacă cu diminuarea rolului său în spațiul fostei URSS. Ea a fost cointereseată în stoparea tendințelor centrifuge și diminuării influenței sale în acest teritoriu.

În componența Forțelor Armate ale a.z. RMN se află: unități și subunități de infanterie, artilerie, tancuri, apărare antiaeriană, transmisiuni, aviație, speciale, de asigurare și altele din cadrul Ministerului Apărării; trupele de interne în cadrul Ministerului Afacerilor Interne; trupele de grăniceri în cadrul Ministerului Securității de Stat; trupele de cazaci; statele majore și formațiuni de miliție popular; statele majore și formațiuni ale apărării civile. Efectivul formațiunilor militare din componența Ministerului apărării, trupelor de interne și trupelor de grăniceri la sfârșitul anului 2000 atinge cifra de 7200 de militari, dintre care circa 3000 sunt dislocați în zona de securitate. Trupele de cazaci (circa 3000 pers) și miliția populară (circa 3000 pers) sunt considerate unități de rezervă activă. În caz de pericol militar este preconizată creșterea efectivelor până la circa 25000 persoane. Astfel, actualmente în zona estică se află următorul efectiv:

1. Ministerul apărării și Statul major, compania de pază or. Tiraspol – c-ca 200
2. Brigada 1 infanterie moto or. Tiraspol – 700
3. Brigada 2 infanterie moto (Centrul de instruire) or. Bender – 600
4. Brigada 3 infanterie moto or. Rîbnița – 420
5. Brigada 4 infanterie moto or. Dubăsari – 450
6. Batalionul de tancuri independent staționat în localitatea Vladimirovca – 120
7. Batalionul independent destinație specială or. Tiraspol – 100
8. Regimentul de artilerie independent s. Parcani c-ca – 200
9. Regimentul de artilerie antiaeriană or. Tiraspol c-ca – 200
10. Detașamentul de aviație independent or. Tiraspol c-ca – 150
11. Batalionul de transmisiuni independent or. Tiraspol c-ca – 200
12. Batalionul de geniu independent s. Parcani c-ca – 220
13. Bază tehnică de aviație or. Tiraspol
14. Bază de reparație or. Tiraspol
15. Batalionul de reparație independent or. Tiraspol
16. Centrul de instruire al Brigăzii 4 de infanterie s. Afanasievca – c-ca 200
17. Forțele de menținere a păcii s. Vladimirovca – 450. Făcând un calcul, actualmente, în zona estică este prezent un potențial de circa 4500 unități tehnică militară [2].

În prezent formațiunile militare ale a.z. RMN sunt structurate în conformitate cu doctrina militară proprie nr. 686 adoptată la data de 17 februarie 2016 [15], care prevede menținerea unităților cu efectiv redus, dar capabile să-și tripleze efectivul în caz de necesitate. Astfel, fiecare brigadă de infanterie include subunități de comandament, pază și asigurare desfășurate (care asigură activitatea cotidiană a unității), precum și

câte un batalion desfășurat de infanterie (care asigură instruirea recruților și formarea permanentă a rezervei militare). În caz de pericol militar, se prevede desfășurarea unităților până la statele de război.

Baza materială ale formațiunilor militare a.z. RMN o constituie tehnica de luptă, armamentul, echipamentul, munițiile și alte surse materiale transmise de la unitățile militare ale Armatei a 14-a atât în timpul conflictului armat din anul 1992, cât și în perioada următoare. La înzestrarea formațiunilor militare ale Ministerului Apărării se află: tancuri T-64 – 18 un.; mașini de luptă blindate 84 un.; BTR-60 – 24 un.; BTR-70 – 26 un.; BTR-80 – 11 un.; BTR-D – 12 un.; BRDM – 7 un.; BMP – 3 un.; MTLB – 1 un. Piese de artilerie circa 10 un: obuziere autopropulsate 122-mm tip «Gvozdica» – 18 un.; tunuri antitanc 100-mm MT12 – 16 un.; tunuri 85-mm – 12 un.; aruncătoare de mine M120 – 45 un.; aruncătoare de mine 82-mm – 40 un; sisteme de lansare a proiectilelor reactive BM-21 «Grad» – 20 un. Tunuri antiaeriene – 49: de calibrul 100-mm tip AZP-100 – 10 un., de calibrul 57-mm tip C-60 – 12 un.; de calibrul 23 mm tip ZU 23-2 – 24 un.; «Alazani» – 3 un.; Sisteme de rachete antiaeriene complexe de apărare antiaeriană de rază medie (1-18 km) de tip Osa-2 complete; complexe de apărare antiaeriană de rază mică (0,3-5km) de tip Iгла, circa 40 unități complexe de rachete antitanc de tip ПТЯР «FAGOT» circa 30 un.; armament cu gloanț circa 20000 un. Subunitățile de aviație au la înzestrare: 6 elicoptere МИ-8Т; 2 elicoptere МИ-2; 1 avion АН-26; 4 avioane АН-2 (2 la conservare); 2 avioane ЯК-18 (50), 10 avioane ЯК-52. Elicopterele МИ-8Т sunt dotate cu instalații pentru lansarea rachetelor de tip «НУРС».

În gestiunea Ministerului Afacerilor Interne se află: trupele de interne sunt destinate pentru paza obiectelor de stat și îndeplinirea diferitor sarcini de serviciu și de luptă. În componența trupelor de interne sunt: Batalionul Destinație Specială «Dnestr» dislocate în orașul Tiraspol, 2 detașamente de patrulare Prevomaisk și Parcani, 7 secții de miliție de patrulare, Batalionul «Dnestr» este subordonat direct ministrului afacerilor interne al a.z. RMN. Efectivul dispune de circa 400 persoane. În zona estică a Republicii Moldova este prezent armament: aruncătoare de mine de calibrul 82 mm, aruncătoare de grenade antitanc, mitraliere, pistoale-mitraliere, puști cu lunetă etc. Efectivul total al subunităților trupelor de interne are în subordine circa 700 persoane.

O altă instituție care dispune de forțe militare este Ministerul Securității de Stat al așa numitei „republici moldovenești transnistrene”. *În componența acestei instituții* sunt următoarele forțe care fac parte din Forțele armate ale „rnm”: batalionul cu destinație specială «Delta» (dislocat în orașul Tiraspol). Efectivul acestuia este de 150 de militari. De asemenea, în gestiunea Ministerului se află armament: mașini blindate, aruncătoare de grenade, arme ușoare, mijloacele speciale. Componentă a forțelor Ministerului mai este și Regimentul căzăcesc de grăniceri independent (dislocat în orașul Tiraspol) cu un efectiv de 300 de militari. De asemenea, Regimentul este înzestrat cu armament de infanterie și circa 20 de transportoare blindate de tip BTR- 60, BTR-70.

Alte forțe militare prezente în zona transnistreană sunt trupele de grăniceri formate dintr-un Detașament de instrucție (dislocate în orașul Tiraspol), 7 comenduri (Camenca, Rîbnița, Dubăsari, Grigoriopol, Bender, Tiraspol, Slobozia), 29 de pichete de grăniceri și 30 de posturi de control de frontieră. În zona transnistreană este prezent

armament: mașini de luptă blindate, aruncătoare de mine, aruncătoare de grenade, arme ușoare și un efectiv military de circa 1 500 persoane [2].

De asemenea, în zona transnistreană sunt prezente trupele de cazaci (*Черноморское Казачье Войско*). Trupele de cazaci este rezerva principală a FA ale a.z.RMN. În organizația «Черноморское казачье войско» intră 7 districte de cazaci, constituite după principiul teritorial și care întrunesc cazacii din localitățile (stanițele) apropiate. Componenta acestora este următoarea: districtul 1 de cazaci (orașul Camenca); districtul 2 de cazaci (orașul Rîbnița); districtul 3 de cazaci (orașul Dubăsari); districtul 4 de cazaci (orașul Grigoriopol (stanițele Grigoriopol, Crasnaia Gorca, Bîcioc); districtul 5 de cazaci (orașul Bender); districtul 6 de cazaci (orașul Tiraspol -stanițele: Centrală, de Vest, Balca); districtul 7 de cazaci (orașul Slobozia -stanițele: Sucleia, Slobozia, Glineo, Dnestrovsc).

Cazacii satisfac serviciul militar în: 1) regimentul căzăcesc de grăniceri din componența Ministerului securității de stat și 2) batalionul de infanterie motorizată al brigăzii 1 de infanterie moto a Ministerului apărării.

Numărul cazacilor, care pot fi mobilizați atinge cifra de 3 000 oameni (numărul total al cazacilor și membrilor de familie constituie circa 10 000 de oameni). Efectivul Comandamentului militar al trupelor de cazaci în număr de 30 de persoane îndeplinesc serviciul militar permanent. De asemenea, trupele de cazaci intră în componența uniunii ruse a Sovietului Cazacilor, la lucrările căreia atamanul cazacilor din regiune participă în permanență.

Corpul apărării teritoriale (miliția populară și apărarea civilă) (народное ополчение) (format în baza decretului lui I.Smirnov din 17 martie 1992) și apărarea civilă (formată în 1992) este rezerva Forțelor armate ale a.z. RMN și este structurată în batalioane teritoriale. Pe timp de pace miliția populară și apărarea civilă are state majore permanente dislocate în centrele raionale. Desfășurarea batalioanelor se efectuează în caz de pericol militar sau pentru concentrări și aplicații de instrucție. Statul major al batalionului este completat cu efectiv permanent de la comandant de batalion până la comandant de companie. Efectivul statului major este de circa 20 de persoane și dispune de armament de circa 150 de pistoale-mitraliere. De asemenea, efectivul statului major în permanență desfășoară exerciții de pregătire de luptă cu comandanții de batalion, companie. Miliția populară și apărarea civilă dispune de o structură proprie: Statul major al Corpului de miliție populară (Tiraspol) și 5 state majore a batalioanelor teritoriale (Rîbnița, Dubăsari, Grigoriopol, Bender, Parcani), Efectivul permanent al Corpului apărării teritoriale (a.z. miliție populară și apărarea civilă) constituie până la 300 de persoane, majoritatea fiind ofițeri în rezervă. După completarea batalioanelor cu efectiv în caz de pericol militar Corpul apărării teritoriale poate atinge cifra de 2 000 de persoane. De notat că Batalionul independent de tancuri din componența GOTR include 80 de tancuri. Aceasta este cantitatea care corespunde unui regiment atât după standardele ruse cât și după standardele europene. Concomitent, Batalionul independent de tancuri din componența FA RMN include 18 tancuri ce corespunde structurii a două companii [2, p. 28-31].

Începând cu anul 1995, la întreprinderile din zona transnistreană se producea armament. Astfel, uzina mecanică din Bender producea în serie: sisteme de lansare a

proiectilelor reactive БМ-21, «Град» cu 20 de țevi (montate pe caroserii de automobile ЗиЛ-131); aruncătoare de grenade antitanc pe afet СИГ-9 (din anul 1995); aruncătoare de mine (de calibrul 82-mm, 120-mm) (din anul 1996); aruncătoare de grenade antitanc portative ППГ-7 (din anul 1996); pistoale ПСМ de calibrul 5,45 mm. (numai în perioada 1995-99 au fost produse circa 2000 unități). Astfel, până la sfârșitul anului 1999 au fost produse 47 instalații de lansare a proiectilelor reactive de tip «Град». Dintre acestea, 20 unități au fost transmise regimentului de artilerie a Forțelor Armate ale a.z. RMN. Celelalte sunt exportate. Astfel, 7 sisteme reactive БМ-21 «Град» au fost livrate în Abhazia prin Bulgaria, sub acoperirea unei firme rusești.

Ținând cont de dislocarea uzinei (malul drept al Nistrului, în interiorul zonei de securitate, regimul special al orașului Bender) liderii de la Tiraspol, în comun cu partea rusă, au promovat cu insistență și au reușit să obțină condițiile necesare pentru producerea și transportarea armamentului. Astfel a fost impusă condiția ca postul de control și trecere al Trupelor de menținere a păcii de pe podul de la Bender să fie completat numai din militar ruși și transnistreni (în 1992 prin decizia Comisiei Unificate de Control pe toate podurile de pe Nistru au fost instalate posturi tripartite de control. Din componența lor făceau parte reprezentanții forțelor de menținere a păcii ale Republicii Moldova, Federației Ruse și RMN).

Toate tentativele ulterioare ale reprezentanților Chișinăului în Comisia Unificată de Control de a restabili statutul acestui post ca tripartit și de a efectua o vizită de inspecție la uzină în conformitate cu prevederile Acordului din 1992 și statutul CUC au fost respinse.

Din primăvara anului 1997, la uzina metalurgică din Râbnița, a fost lansată producerea aruncătoarelor de mine de calibrul 82-mm. Utilajul de producere a aruncătoarelor de mine a fost achiziționată în 1995 din Federația Rusă și permite de asemenea producerea aruncătoarelor de mine de calibrul 120-mm. Testarea primelor aruncătoare și tragerile de control au fost efectuate la 17 mai 1997 în prezența reprezentanților din Rusia. Capacitatea de producție – 5-6 unități pe săptămână. Majoritatea aruncătoarelor este livrată formațiunilor militare ale a.z. RMN. Tot în primăvara anului 1997 la uzină a fost produsă prima partidă experimental (100) de mine antipersonal în carcasă de lemn (de tipul ПМД). Ulterior a fost constatată și producerea minelor antitanc. La uzina de pompe se produc aruncătoare de grenade antipersonal (cu fixare sub țevă) GP-25 de calibrul 40-mm. O parte din subsambluri pentru aceste aruncătoare se produc la uzina „Selihoztehnica” din orașul Camenca.

Din primăvara anului 1996 uzina a început să primească sistematic vagoane și camioane cu bombe și proiectile de la depozitul din Colbasna. Aceste livrări erau acoperite de procesul de distrugere a munițiilor netransportabile de la depozitul în cauză. Vecinătatea nemijlocită a depozitului și uzinei (aproximativ de 10 km), precum și blocarea permanentă a accesului în zona respectivă a reprezentanților Chișinăului sau organizațiilor internaționale fac destul de dificile estimările privind volumul livrărilor atât pentru producția armamentului și munițiilor cât și pentru comercializare (numai 4 vagoane livrate uzinei în primăvara anului 1997 conțineau circa 200 tone de bombe și proiectile). Diferite surse confirmă faptul că, cu ajutorul specialiștilor din Federația Rusă, a fost lansat procesul tehnologic pentru extragerea materialului

exploziv și producerea munițiilor, iar comercializarea diferitor tipuri de armament, atât din arsenalul GOTR, cât și de producție proprie este efectuată sub acoperirea prin contracte de export cu metal.

Astfel, la uzina „Electromaș” din orașul Tiraspol se producea în serie: pistoale mitralieră 9-mm; pistoale Macarov ПМ 9-mm; pistoale ПСМ 5,45-mm; arme de vânătoare și arme de luptă speciale fabricate în baza acestora. Subansamblurile (inclusiv amortizoare de zgomot – приборы для бесшумной стрельбы) sunt primite din Federația Rusă. Concomitent, uzina „Electromaș” și uzina „Electroaparat” (orașul Tiraspol) produc subansambluri și blocuri de aparataj pentru diferite sisteme de armament asamblarea căruia se efectuează în Federația Rusă. În cele mai dese cazuri Tiraspolul realizează contractele de export al armamentului cu concursul Rusiei și, în special, a concernului «РОСВООРУЖЕНИЕ» reprezentanții căruia se află în regiune cu titlu permanent [2, p. 33-34]. Reieșind din faptul că situația din Ucraina are un caracter complex, la randul lor și implicațiile crizei din Ucraina asupra sistemului de securitate a Republicii Moldova sunt complexe [1, p. 30].

Criza din Ucraina modifică în mod esențial felul în care Republica Moldova urmează să înțeleagă asigurarea propriei securități, amplificând exponențial amenințările și riscurile. Succesele Chișinăului – semnarea Acordului de Asociere în iunie 2014 și obținerea regimului liberalizat de vize în luna aprilie – pot fi văzute nu doar ca momente cruciale de intrare într-o lume liberă și mai sigură, ci și ca riscuri ce sporesc starea de insecuritate a țării. În același timp, în condițiile unei dependențe mari a Moldovei de factorul extern, aceste decizii au fost luate prin conștientizarea faptului că orice soluție alternativă prezintă riscuri cel puțin la fel de mari.

Prin urmare, criza din Ucraina a conturat o serie de tendințe îngrijorătoare pentru Republica Moldova, ale căror principali parametri sunt următorii:

- Republica Moldova a intrat pe făgașul logicii geopolitice a lui „ori, ori”, fiind silită să aleagă între două proiecte divergente de integrare – fie Uniunea Europeană, fie Uniunea Eurasiatică. Aceste două mari proiecte, cu ideologii și principii distincte, au renunțat la concurența loială și s-au transformat în niște generatoare de confruntare geopolitică directă, linia frontului trecand prin Ucraina. Rusia și Occidentul tind să-și consolideze pozițiile în spațiul est-european, iar tentativele de găsire a numitorului sunt motivate de dorința de minimizare a riscurilor, nu de revenire la ideea „spațiilor comune”.

- Republica Moldova pierde progresiv capacitatea de a influența evenimentele ce se desfășoară pe propriul său teritoriu și în imediata lui apropiere, intrând în „**haosul controlat**”. Statul devine vulnerabil în fața unor provocări venite din afară, asupra cărora nu exercită controlul și care pot produce consecințe devastatoare. Această senzație de permanentă expunere la pericole difuze, vagi, nedefinite poate fi ilustrată prin impactul pe care l-au avut asupra populației Republicii Moldova evenimentele din 2 mai 2014 de la Odesa, pe care ei le-au perceput ca pe o amenințare directă. Totodată, actorii externi sunt tot mai tentați să folosească instrumentele „haosului controlat” pentru a crea spații pasibile de intruziune.

Referendumul cu privire la vectorul de dezvoltare a Republicii Moldova, organizat în Unitatea Teritorial-Administrativă Gagauz-Yeri la 2 februarie 2014 și declarat ulterior

neconstituțional, a deformat modelul de colaborare dintre Chișinău și Comrat. Mai mult, el a pus Guvernul în situația de a reacționa *ad hoc*, prin acțiuni deseori la limita acceptabilului. În același timp, deși stagnează și nu abordează chestiunile legate de statutul Transnistriei, formatul de negocieri 5+2 este permanent pus în discuție de către unii garanți și obligă Chișinăul și Tiraspolul să se gandească la salvarea (conservarea) lui, chiar dacă pentru moment el este condamnat la ineficiență.

• Are loc **degradarea mecanismelor soft de asigurare a securității care**, în condițiile unei polarizări acute a vectorilor de integrare, sunt văzute drept principalul mijloc de menținere a echilibrului. Acordul de Asocierie, de la care se aștepta să consolideze societatea moldovenească, a generat o divizare și mai profundă a ei, creând focare de instabilitate în diferite regiuni ale țării – Tiraspol, Comrat, Bălți, Taraclia, Ocnîța etc. De asemenea, euro-integrarea Moldovei – deși este considerată o modalitate *soft* de atragere, prin ridicarea standardelor de viață, a Transnistriei în câmpul legal al Chișinăului, n-a reușit să diminueze tensiunea dintre cele două maluri. Astfel, potrivit anumitor analize, integrarea europeană intră în conflict cu procesul de reintegrare a țării. Diminuarea rolului mecanismelor *soft* de asigurare a securității și revenirea la dimensiunea politico-militară poate fi dedusă și din scăderea, în percepția publică, a importanței factorului corupției la definirea amenințărilor la adresa securității Republicii Moldova. Același lucru poate fi constatat și în cazul influenței mass-media – sistarea transmisiunii unor posturi TV nu reprezintă neapărat o replică adecvată la adresa unor amenințări politico-militare.

Pentru Republica Moldova, aceste tendințe ridică problema strategică de asigurare a securității, respectiv a ralierei la una dintre cele două opțiuni alternative enunțate mai sus – coevoluția și coexistența cu Rusia sau izolarea și ingrădirea ei. Ambele opțiuni sunt luate în calcul și nu există, deocamdată, o decizie tranșantă în acest sens. Tendința de raliere a Republicii Moldova la politica de izolare a Rusiei poate fi dedusă din mai multe acțiuni întreprinse în ultimul timp de către guvernarea de la Chișinău:

- arestarea unui șir de persoane din Transnistria și Găgăuzia;
- expulzarea unor cetățeni ai Federației Ruse;
- introducerea, la început de 2014, a accizelor la importurile din Transnistria;
- consolidarea capacităților militare și sporirea numărului de aplicații militare (chiar dacă obiectivul lor în mod clar a fost defensiv), instrumentarea unei campanii de obstrucționare a partidelor politice pro-rusești și sistarea transmisiunii unui post de știri rusesc;

- refuzul de a deschide un număr suplimentar de secții de vot în Rusia;
- susținerea Ucrainei în cadrul Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite.

După declanșarea ostilităților în Ucraina, importanța țării noastre a fost în continuă scădere, atenția comunității internaționale fiind în întregime acaparată de evenimentele din Luhansk și Donețk. Republica Moldova a coborât considerabil în lista de priorități a Rusiei și UE. Problema transnistreană nu mai este privită ca o șansă de reglementare pașnică, ci este plasată în registrul disputelor geopolitice în care dictează echilibrul de putere și conflictul de interese. Concomitent, deși neglijată, Republica Moldova devine pentru Rusia un poligon convenabil de aplicare a diferitelor strategii distructive (sanctiuni, provocări în zona de securitate etc.). Astfel, interesul scăzut pentru

Republica Moldova nu înseamnă neapărat și neglijarea ei, dimpotrivă, aceasta ar putea antrena o creștere a provocărilor la adresa securității țării noastre. Rolul crescând, în contextul crizei din Ucraina, al dimensiunii politico-militare a securității ne obligă să revenim la riscurile fundamentale ce amenință securitatea Republicii Moldova. Sunt riscuri ce ating însăși esența existenței Republicii Moldova ca stat, care este periclitată ca rezultat al acțiunilor militare ale Rusiei în regiune.

Principalele domenii în care aceste riscuri se manifestă țin de procesul de reglementare a conflictului transnistrean, de încercările de diminuare a atitudinilor „anti-Chișinău” în diverse raioane ale țării și de activitățile de descurajare a acțiunilor subversive în politica internă a statului. Respectivul temeri sunt întărite și de discuțiile purtate cu diverși experți și analiști din Federația Rusă – discuții din care transpare probabilitatea utilizării unor scenarii de destabilizare a situației din Republica Moldova. Aceste scenarii pot fi de natură militară, însă ar putea să cuprindă și alte elemente *hard* în măsură să evite o intervenție militară directă. Capabilitatea unor scenarii de forță majoră merită o analiză mai atentă, în situația în care șansa ca ele să se întâmple crește proporțional cu capacitatea Ucrainei de a menține situația sub control și de a nu permite dezvoltarea proiectului Novorossia. În continuare, vom trece în revistă elementele posibile ale unor asemenea scenarii de forță majoră, ce nu cuprind dimensiunea pur militară, ci implică un set de acțiuni de constrângere și destabilizare agresivă a Republicii Moldova, fără ca să aibă loc intervenții directe.

Manifestarea atitudinilor „anti-Chișinău” în diverse raioane ale Republicii Moldova – Găgăuzia, Bălți, Taraclia de asemenea prezintă amenințări la adresa securității statului. Desfășurarea, la 2 februarie 2014, a celor două referendumuri din regiunea autonomă găgăuză a constituit pentru societatea moldovenească un prilej de dezbateri aprinse referitoare la felul în care Centrul comunică cu regiunile. În cadrul unei discuții la Institutul Rus pentru Cercetări Strategice, experții acestei cunoscute instituții au confirmat posibilitatea recurgerii de către Moscova la scenarii militare sau de forță majoră. Argumentul principal ținea de faptul că, după cele întâmplate în Ucraina, regulile de joc existente anterior au dispărut, ceea ce deschide „fereastra de oportunitate” pentru o multitudine de scenarii.

Potrivit unor experți din domeniul de securitate, există o serie de analize confidențiale care confirmă slaba capacitate a Republicii Moldova de a face față unei agresiuni militare directe. Și în municipiul Bălți există o problemă similară. În vara anului 2012, consilierii din Bălți au decis că vor organiza un referendum pentru extinderea autonomiei municipiului. Plebiscitul urma să aibă loc pe 9 septembrie 2012, dar nu a fost organizat, deoarece Guvernul ajunsese la o înțelegere cu autoritățile locale. Municipiul Bălți urma să primească statut de unitate administrativ-teritorială de nivelul II, la fel ca și Chișinăul. Înțelegerea, însă, nu a fost respectată. În iunie 2014, consilierii din Bălți au cerut din nou să fie adoptată o lege prin care Bălți să primească un statut special, în caz contrar, au amenințat că vor organiza un referendum pentru crearea unei autonomii. Două elemente explică atenția publicului față de acest subiect. În primul caz este vorba de faptul că, deși instanța de judecată le-a declarat ilegale, elita politică de la Comrat a insistat asupra organizării plebiscitelor, ceea ce a constituit un afront politic la adresa autorităților centrale. A doua problemă ține de lovitura de

imagine aplicată cursului politicii externe a Republicii Moldova, desfășurarea și rezultatele referendumurilor arătând că există contestatari solizi ai ideii de integrare europeană a țării [3].

În primul rând, este vorba despre vizitele pe care bașcanul (guvernatorul) autonomiei găgăuze, Mihail Formuzal, le-a întreprins cu regularitate în Federația Rusă – în special, întâlnirea sa din octombrie 2013 cu vicepremierul Dmitri Rogozin, cunoscut drept un critic dur al politicii externe a Chișinăului. În al doilea rând, finanțarea celor două plebiscite de către un milionar rus, originar din regiunea autonomă – Iuri Iakubov, care din noiembrie 2012, la inițiativa aceluiași bașcan Formuzal, deține titlul de „Cetățean de onoare al Găgăuziei”. În al treilea rând, se face remarcată prezența lui Roman Hudiakov, deputat în Duma de Stat a Federației Ruse, la evenimentele din 2 februarie. În sfârșit, ultimul argument este legat de declarațiile Ambasadorului rus în Republica Moldova, care a afirmat că Federația Rusă va acorda o atenție specială raionului Taraclia, populat de etnici bulgari, și autonomiei găgăuze. Acțiunile lui Iakubov, născut în Ceadăr-Lunga și Hudiakov, născut la Tiraspol, considerați prieteni mai vechi cu liderii găgăuzi, creează impresia că aceștia nu au reprezentat poziția oficială a Rusiei. La fel, declarația Ambasadorului Muhametsin precum că va acorda mai multă atenția vorbitorilor de limbă rusă din Taraclia sau UTA Gagauz-Yeri ar putea fi tratată drept o platformă de susținere culturală a vorbitorilor de limbă rusă din localitățile menționate. Așadar, instabilitatea creată în regiunile de sud ale Moldovei a fost potențată de evenimentele din Ucraina și de implicarea politică a Rusiei, dar și de cauzele interne. O nouă piatră de incercare pentru stabilitatea din zonă o va constitui discutarea Pachetului de Legi cu privire la Statutul Special al Autonomiei Găgăuze, care așa și nu a fost aprobat de Parlament [3].

Concluzii

Astfel, supunând analizei impactul crizei-ruso-ucrainene, cât și impactul proiectului rusesc „novorossia”, proiect care, deși este epuizat, nu este exclusă reactivarea acestuia, este de menționat, că toți acești factori au un impact direct asupra securității Republicii Moldova. În contextul evenimentelor din Ucraina, cât și a prezenței amenințărilor interne la adresa securității statului, consolidarea clase politice de la Chișinău, a societății civile devine un imperativ al timpului. De asemenea, în condițiile actuale nu poate fi neglijat rolul Ministerului Apărării căruia i-l revine sarcina de a elabora strategii privind asigurarea Republicii Moldova.

Anexa I. Proiectul „Novorossia”

Sursa: Донбас в огне. Путеводитель по зоне конфликта. Львов: Прометей. 2017, с. 29.

Referințe bibliografice

1. ALBU N. *Influența crizei din Ucraina asupra securității Republicii Moldova*. În: Revista Militară, 2015, nr. 2(14).
2. *Aspectul militar în soluționarea conflictului din zona de est a Republicii Moldova*. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2001.
3. CIUREAC. *Criza din Ucraina și impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova*. Asociația pentru Politică Externă.
4. GRIBINCEA M. *Politica rusă a bazelor militare. Moldova și Georgia*. Chișinău: Ed. „Civitas”, 1999. p. 3.
5. NANTOI O. *Cu privire la situația în raioanele de Est ale Republicii Moldova (1992-2000)*. În: Aspecte ale conflictului transnistrean. Chișinău: Institutul de Politici Publice, „Știința”, 2001.
6. SEREBRIAN O. *Politosfera*. Chișinău: Cartier, 2001.
7. В ЕС объяснили, почему Путин отказался от „Новороссии” и не пошел на Мариуполь и Одессу. <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/v-es-obyasnili-pochemu-putin-otkazalsya-ot-novorossii-i-ne-poshel-na-mariupol-i-odessu> (accesat la: 21.03.2018).
8. Верховная рада Украины отменила «закон Савченко», сокращавший сроки уголовникам. <http://www.mk.ru/social/2017/05/18/verkhovnaya-rada-ukrainy-otmenila-zakon-savchenko-sokrashhavshiy-sroki-ugolovnikam.html> (accesat la: 21.03.2018).

9. *Донбас в огне. Путеводитель по зоне конфликта*. Львов: Прометей. 2017.
10. Закон Украины «О внесении изменения в Уголовный кодекс Украины относительно усовершенствования порядка зачисления судом срока предварительного заключения в срок наказания». <http://pravoved.in.ua/section-law/243-zuomp/2249-raz-3.html> (accesat la: 21.03.2018).
11. *ОГАНДЖАНОВ И. Беспредел у моря: как Одесса превратилась в криминальную столицу Украины*. <https://russian.rt.com/article/311089-bespredel-u-morya-kak-Odesa-prevratilas-v> (accesat la: 21.03.2018).
12. «Правый сектор» и криминал делят Одессу на сферы влияния. <https://vz.ru/world/2015/3/5/732919.html> (accesat la: 21.03.2018).
13. Рада и «закон Савченко»: отмена ошибки? <https://ru.krymr.com/a/28499518.html> (accesat la: 21.03.2018)
14. Санкции заставили Путина отказаться от «Новороссии». <http://pl.com.ua/sanktsii-zastavili-putina-otkazatsya-ot-novorossii> (accesat la: 21.03.2018).
15. Указ «Об утверждении Военной доктрины Приднестровской Молдавской Республики» № 636 от 17 февраля 2016 г. <http://pravo.pmr-online.com/View.aspx?id=uEP%2FDPSm6uyslTsr0AwjzQ%3D%3D> (accesat la: 21.03.2018).
16. Украина и Черноморский регион. Агрессия России заставляет действовать. <https://ru.krymr.com/a/27637064.html> (accesat la: 21.03.2018).
17. Феномен Новороссии по-прежнему присутствует в политическом поле Украины. <http://rebels-herald.ru/fenomen-novorossii-po-prezhnemu-prisutstvuet-v-politicheskom-pole-ukrainy> (accesat la: 21.03.2018).
18. Численность и состав населения Одесской области по итогам Всеукраинской переписи населения 2001 года. Государственный комитет статистики Украины. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/rus/results/general/nationality/odesa> (accesat la: 21.03.2018).

DINAMISM ȘI INCERTITUDINE ÎN GEOPOLITICA ACTUALĂ

Ionică CÎRCIU *

DYNAMISM AND INCERTITUDE IN THE RECENT GEOPOLITICS

Summary

The paper presents the ingenious ways and aggressiveness of the world's major military powers for controlling transport routes and managing energy as a way to achieve geopolitical goals. There is a nuance of the interest and modes of influence that large powers are driving to control access to energy resources, ways of seeking alternatives to mutual elimination or finding backup solutions. Technological explosion plays a decisive role in shaping the boundaries of influence, as well as allowing interested and conditional access to advanced technologies of energy-holding countries, is the modern means of influencing and controlling areas of interest for the great powers. The economic development of a state depends strictly on energy resources. Keeping energy reserves without the possibility of advanced technologies of extraction, processing and transport, hinders economic growth, creates a dangerous dependence on the main global players that give the rules of contemporary geopolitical play. As Europeans, we can see the search for alternatives for eliminating Russian gas dependence, new energy solutions or gas pipelines, with secure routes, from other suppliers. The world is in a continuous dynamics, not necessarily in the desired direction, and the existence of critical moments influenced by the relations between states that essentially change, with the resolution of conflicts that are done not through dialogue but by military force.

Keywords: means of transport, energy resources, emerging conflict zones, alternative solutions.

Introducere

Geopolitica, în înțelesul său cel mai larg – știința care studiază influențele geografice asupra raporturilor dintre puteri, în cadrul politicii internaționale – a cunoscut, de-a lungul timpului grade diferite de atenție în abordările teoretice ale specialiștilor, în atitudinile analiștilor politici independenți precum și în acțiunea actorilor statali sau non-statali.

Evoluția istorică, îndeosebi cea recentă marcată de Războiul Rece, rezultat al atitudinii sovietice și americane, a condus la transformări importante în structura actorilor scenei geopolitice mondiale și, implicit în abordarea problematicii.

Se consideră că punctul maxim al reînțoarcerii geopoliticii în sfera de interes public a fost atins în perioada 1989-1990 când balanța de putere stabilită la nivel mondial a fost dezechilibrată prin manifestarea turbulențelor globale [1].

---

* Doctor, conferențiar universitar, Academia Forțelor Terestre „Henri Coandă”, Brașov, România. circiuionica@yahoo.co.uk

Încheierea Războiului Rece sau, mai curând, noua formă de manifestare pe care a căpătat-o la începutul ultimului deceniu al secolului trecut, a pus statele, îndeosebi cele aflate în spațiul est-european, în situația de a se reorienta în problemele de politică externă, printre altele.

Actorii statali au fost nevoiți să-și redefinească interesele potrivit noului mediu geopolitic, să-și precizeze poziția în raport cu structurile colective de securitate iar procesul nu este încheiat. Relațiile dintre state se desfășoară în funcție de interesele acestora, predominant fiind interesul național. Modul în care acestea generează, amplifică sau atenuază diferite situații conflictuale determină ceea ce se numește situația politică și de securitate internațională.

O analiză în acest sens ar trebui să caute să dea răspunsuri la întrebările actuale referitoare la situațiile potențial conflictuale ca și cele conflictuale, la cauzele și factorii care determină aceste conflicte. Dar în opinia noastră, în primul rând ar trebui formulate întrebările adecvate.

Teoreticienii geopoliticii au încercat să demonstreze importanța geografiei în dezvoltarea politicilor naționale, referindu-se la granițele naturale, la accesul la rute comerciale importante și la deținerea controlului asupra unor teritorii de importanță strategică.

Realitatea este mult mai complexă, iar decriptarea acesteia este foarte dificilă, însă punerea unor probleme este utilă în înțelegerea a ceea ce se întâmplă.

Geopolitica în devenire

Termenul de geopolitică a fost folosit într-o conferință publică, în aprilie 1890, de către politologul suedez Rudolf Kjellén (1864-1922). Problematika vizată se regăsește și în preocupările altor oameni de știință din domenii apropiate ceea ce demonstrează faptul că noua știință – geopolitica – a apărut ca o știință de graniță care venea să clarifice aspectele noi apărute în dezvoltarea societății omenești [2]. Geopolitica s-a născut, în opinia lui Ion Conea, din nevoia omului modern de a da răspuns problemelor cu care este confruntat, având ca obiect de studiu mediul politic planetar, adică jocul politic dintre state.

Fără a insista, subliniem faptul că analiza geopolitică se bazează pe dinamica relațiilor dintre state la nivel regional, continental sau planetar și reflectă poziția actorilor pe scena arealului considerat, având ca punct de plecare potențialul – locul și rolul – fiecărui stat. Remarcăm, prin urmare, două aspecte esențiale: în primul rând, caracterul procesual–dinamic, de permanentă evoluție și, în al doilea rând, izvorul transformărilor rezultat din potențialul actorilor-stat. Referitor la potențial, subliniem caracterul obiectiv al acestuia, dat de situația reală în momentul considerat precum și caracterul subiectiv al percepției asupra realității. Acest ultim aspect determină conștientizarea propriului potențial în contextul în care el există și se manifestă precum și comportamentul actorilor statali în relația cu ceilalți. Desigur, fiind vorba despre o percepție subiectivă și de interese proprii, declarațiile și acțiunile întreprinse vor fi argumentate (a se citi, justificate) prin afișarea unei „realități adaptate” în mod corespunzător.

Astfel, însăși geopolitica a fost considerată, imediat după cel de al doilea, pentru aproximativ 50 de ani, drept instrument de pregătire și justificare a politicii expansioniste promovate de Germania și Japonia în perioada premergătoare și în timpul

celui de al Doilea Război Mondial. Oficial, geopolitica era considerată, atât în vest cât și în est ca o pseudo-știință, cu influențe negative în planul relațiilor internaționale. Această abordare, respectiv excluderea geopoliticii din sfera cunoașterii, urmărirea oarecum paradoxal, eliminarea oricărei legături între practicile geopolitice și realitățile momentului Ialta din 1945 (când au fost stabilite sferile de interes și influență ale puterilor învingătoare). Uniunea Sovietică era interesată să nu existe un instrument științific de analiză pentru a putea ca, în cadrul granițelor unionale, să aplice modalități arbitrare de stabilire a frontierelor interne și politicilor economice, efectua strămutări de populații ceea ce a generat animozități, adeseori evidente, de natură geopolitică.

Această realitate era prezentată cu anumite menajamente atât actorilor mondiali considerați ca adversari cât și în plan intern sau actorilor din propria sferă de influență urmărind, în primul caz demonstrarea superiorității sistemului sovietic iar în al doilea caz apropierea și creșterea coeziunii în cadrul blocului anticapitalist.

O abordare similară s-a adoptat și în partea cealaltă, astfel încât rivalitatea dintre capitalism și socialism a fost mediatizată și promovată ca un *conflict ideologic*, fapt care a făcut posibilă trecerea sub tăcere a comportamentului geopolitic al ambelor blocuri.

Evoluția istorică, îndeosebi cea de după 1945, este marcată de conflictul politic, ideologic, strategic și militar dintre aliații occidentali, conduși de Statele Unite, pe de o parte, și Uniunea Sovietică și blocul țărilor comuniste, cunoscut în istorie ca Războiul Rece.

Conform lui Thomas Parish, expresia are o istorie mai lungă, datând din secolul al XIV-lea și se referea la faptul că, spre deosebire de războaiele „fierbinți” sau declarate oficial, Războiul Rece începe fără o declarație de război și se încheie fără un tratat de pace. Rezultatul atitudinii sovietice și americane, a condus la transformări importante în structura actorilor scenei geopolitice mondiale și, implicit în abordarea problematicii [2]. Subliniem aceasta în contextul în care mulți analiști consideră că „războiul rece” continuă.

Evoluția societății este obiectivă și urmează căi greu de previzionat și, mai ales, greu de stabilit unilateral de către un actor sau grup de actori, indiferent de poziția ocupată la un moment dat pe scena lumii. O situație stabilizată în mod artificial nu poate continua fără reglajele adecvate în timp, iar cei care dețin controlul temporar devin frână a dezvoltării și se creează tensiuni care depășesc pragul de autoreglare a sistemului ducând la conflicte majore. În condițiile când, urmare a tehnologiilor avansate, distanțele geografice s-au micșorat, factorul geografic, continuă totuși să fie un factor important în luarea deciziilor politice, economice, militare sau de oricare altă natură. Nu suntem de acord însă cu punctul de vedere exprimat de către unii autori potrivit căruia „jucându-ne cu rigla pe hartă și cunoscând puțină istorie putem anticipa mișcările sistemului internațional” [3]. În acest sens, se consideră că punctul maxim al reîntoarcerii geopoliticii în sfera de interes public a fost atins în perioada 1989-1990 când balanța de putere stabilită la nivel mondial a fost dezechilibrată prin manifestarea turbulențelor globale.

Îată situația Europei în timpul Războiului Rece – harta 1 și Uniunea Europeană azi – harta nr 2.

Europa în perioada Războiului Rece. harta nr. 1 [3]

Uniunea Europeană – harta nr. 2 [3]

Au apărut structuri regionale și subregionale, s-au modificat hărți politice, au fost inițiate noi forme de cooperare, s-au intensificat demersurile privind accesul la resursele naturale deficitare precum și la căile/fluxurile pe care acestea le urmează. Se urmărește determinarea sau cel puțin influențarea traseelor acestor fluxuri precum și controlul asupra ”punctelor obligate de trecere” cum ar fi strâmtoarele, canalele, locul de vărsare a marilor fluvii în mare/ocean. Aspectele geografice trebuie analizate în relație cu alți factori de influență determinanți de natură obiectivă sau subiectivă.

Atunci când se stabilește poziția geopolitică a unui stat trebuie să avem în vedere realitatea și percepția acesteia. Se dorește realizarea unei imagini obiective dar, în fapt se construiește un tablou al forțelor vizibile, prezente și active în diferite

grade pe scena/zona analizată. Reperarea obiectivelor majore și țintelor profunde ale actorilor, identificarea și analizarea modului în care mijloacele fiecăruia sunt implicate prin geostrategii concepute pentru a se apropia de scopurile fixate, ținându-se cont, în același timp, de reacțiile previzibile ale celorlalți protagoniști sunt evident subiective. Geopolitica este interesată de obiectivele ce vizează cooperarea în regiune și destinderea relațiilor dintre protagoniști dar și de utilizarea forței sau de jocurile viclene pentru câștigarea supremației. Ea urmărește totalitatea preocupărilor actorilor prezenți pe scena internațională respectivă, indiferent dacă este vorba de decidenți politici, diplomați, militari, de ONG-uri sau de opinia publică, fiind sensibilă la ceea ce, în planurile protagoniștilor, reflectă eterogenitatea spațiului, condițiile naturale, istoria, religia, diversitatea etnică [4].

Poziționarea geopolitică a unui stat trebuie determinată având în vedere mediul: punctele de interes ale celorlalți actori, îndeosebi ale marilor puteri în zona analizată și impactul acțiunii; ierarhia reală și cea instituțională a statelor din zonă; valorile culturale și spirituale predominante în zonă; viziunea fiecărui stat asupra securității. Din acest punct de vedere, abordarea problematicii securității regionale, de exemplu securitatea europeană, presupune stabilirea cu prioritate a granițelor continentale: unde începe și, mai cu seamă, unde se sfârșește Europa? Este evident că vorbim despre o perspectivă geopolitică și nu geografică rigidă, a teritorialității continentale. Considerăm acest demers necesar având în vedere profundele mutații de pe scena internațională, rapiditatea cu care se desfășoară evenimentele, precum și nevoia de previziune. Scena internațională a secolului XXI nu este și nu va fi un loc armonios. Vor continua să existe și chiar să se adâncească mari diferențe între multiplele regiuni. Procesele de integrare (politică, economică) se vor desfășura în paralel cu cele de dezintegrare. Globalizarea derivată din dorința de a beneficia de produsele economiei globale va trebui să coexiste cu fragmentarea născută din confortul psihic al oamenilor de a-și apăra valorile, principiile.

Omenirea, prin actorii săi încă principali – statele , a intrat într-o nouă etapă de stabilire și redefinire a intereselor. Așa cum atunci când vorbim despre securitate nu mai avem în vedere exclusiv sensul ei clasic, militar, la fel puterea unui stat nu mai poate fi privită doar ca un complex de elemente, abordare specifică perioadei Războiului Rece. Puterea cunoaște un proces de specializare. În opinia celor mai mulți analiști, componenta economică a puterii, este determinantă în configurarea hărții geopolitice a lumii. Plecând de la aceasta, în continuare semnalăm câteva aspecte ale situației actuale, ale atitudinilor adoptate și promovate/induse de către unii actori importanți ai momentului [5].

Lupta pentru resurse influențează geopolitica

Considerând accesul la resurse, îndeosebi la sursele energetice, prioritar în dezvoltarea economică, încercăm să dăm unele răspunsuri referitoare la situațiile conflictuale determinate de gestionarea (obținerea, distribuire și întrebuințarea) energiei ca modalitate de atingere a obiectivelor geopolitice.

Geopolitica s-a manifestat odată cu manifestarea actorilor politici de tip statal, mai exact atunci când un asemenea stat a avut forța și capacitatea de a-și impune

suveranitatea sau controlul și în alt spațiu decât cel pe care s-a constituit ca entitate de sine stătătoare.

Toate școlile de geopolitică și toți autorii importanți au relevat, într-un fel sau altul, semnificația spațiului teritorial al actorului statal. Christian Daudel, consideră geopolitica un sistem de cunoștințe ce-și propune să realizeze o nouă sinteză a istoriei, a spațiului teritorial, a resurselor morale și fizice ale unei comunități, care se situează astfel în ierarhia puterilor, în locul asigurat de meritele sale. Reținem de aici faptul că, vorbind de stat ca actor geopolitic trebuie să fim atenți la componenta spațială definită prin teritoriul de stat, teritoriu asupra căruia și în legătură cu care se manifestă suveranitatea statului.

În general, teritoriul unui stat este bine delimitat de granițele sale în plan orizontal deși pentru statele cu ieșire la mare sunt adeseori discuții privind trasarea granițelor pe suprafața acvatică. Aceste situații litigioase sunt determinate în primul rând de dorința statelor litorale de a accede la resursele marine și submarine existente în zonă.

Pentru o abordare adecvată tematicii noastre, considerăm foarte important să amintim, în acest cadru, câteva aspecte despre teritoriu de stat și anume componenta sa atmosferică, spațiul aerian național, așa cum este definit în Dreptul internațional public, deci spațiul aerian, ca element de teritoriu național. Termenul de spațiu aerian, în general, reprezintă învelișul periterestru, coloana de aer de deasupra teritoriului terestru și întinderilor de apă, fără a putea fi delimitat foarte exact în înălțime, datorită proprietăților fizice ale gazului ce-l compun. La început, în literatura de specialitate, a dominat teza potrivit căreia spațiul aerian se întinde până la infinit. Ca urmare dezvoltării aeronauticii și aeronavigației s-a pus problema reglementării juridice a acestuia. Astfel, se identifică: spațiul aerian aparținând statelor, fiind element component al teritoriului lor de stat, și spațiul aerian cu regim internațional, nesupus suveranității vreunui stat (deasupra mării libere, deasupra zonei economice exclusive și al platoului continental al unor state), deschis navigației aeriene tuturor statelor.

Prin Convenția de la Paris din 13 octombrie 1919 se consacră și se reglementează suveranitatea statelor subiacente asupra spațiului aerian național. Deși se mai poartă discuții privind delimitarea superioară a spațiului aerian, s-a avansat ideea că această frontieră să se stabilească după anumite criterii mai mult sau mai puțin convenționale. Cele mai multe lucrări de drept internațional public, ramură a dreptului care include și dreptul aerian, prezintă limita superioară a spațiului aerian la 100-110 km [1]. În cuprinsul spațiului aerian național (delimitat lateral de perpendicularele ridicate pe frontierele terestre și acvatice) se recunoaște libertatea traficului aerian, implicând un drept de trecere inofensivă a aeronavelor civile ale altor state. Suveranitatea statului asupra spațiului său aerian se materializează în primul rând prin dreptul de a stabili regimul juridic de survol atât pentru aeronavele naționale cât și pentru cele străine.

Fiecare stat reglementează, prin legislația sa internă, condițiile de acces și utilizare a spațiului său aerian și poate interzice ca anumite aeronave militare sau civile să pătrundă în acest spațiu. Orice violare a reglementărilor stabilite potrivit legislației naționale reprezintă o încălcare a suveranității statului și îi dă dreptul acestuia de a riposta, obligând aeronava infractoare să aterizeze, și de a lua alte măsuri considerate necesare pentru apărarea securității sale.

Cel mai important lucru este acela de a-ți putea exercita suveranitatea în spațiul propriu, ori la această dată foarte puține țări pot controla întreg spațiul aerian național până la înălțimea amintită[1]. Așadar utilizarea spațiului aerian presupune aplicarea unui sistem complex de norme juridice prin care se stabilesc răspunderile pe care le impune sistemul juridic național al utilizatorului de spațiu aerian, sistemul juridic al țărilor survolate și legislația internațională.

Se poate vorbi, astfel de o extindere a geopoliticii în spațiul aerian și, mai mult, în spațiul cosmic. Unele state dintre cele care dețin capacități tehnologice și care desfășoară activități în spațiale au interesul de a menține netranșată problema graniței superioare a spațiului aerian. De ce fac aceasta? În primul rând datorită regimului juridic diferit pentru spațiul aerian față de regimul juridic al spațiului extraatmosferic, „Spațiul extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, poate fi explorat și folosit în mod liber de către toate statele fără nici o discriminare, în condiții de egalitate și în conformitate cu dreptul internațional, toate regiunile corpurilor cerești trebuind să fie liber accesibile” [6; 9]. Declarațiile președintelui SUA, în exercițiu, referitoare la crearea unor Forțe spațiale independente față de celelalte categorii de forțe ale armatei americane ar fi criticabile sau condamnabile dacă ar exista o ”graniță” stabilită.

Deși abordările privind geopolitica poartă amprenta orientărilor și simpatiilor analiștilor sau politicienilor, se desprinde clar faptul că există o determinare reciprocă între economic și politic. Această influență reciprocă este evidentă atunci când se au în vedere resursele energetice [7]. Resursele ca și căile de transport ale energiei pot genera stări conflictuale, statele căutând să-și asigure controlul acestora. În analiza sa, Sergiu Medar, apreciază că cei doi actori importanți ai momentului sunt SUA și Rusia [8]. Folosind acest model putem desprinde câteva caracteristici ale jocului geopolitic contemporan, indiferent de actorii implicați.

Mai întâi constatăm faptul că:

- toate statele au nevoie de resurse energetice, iar în momentul de față nu există niciun stat care să nu folosească încă resurse de energie fosilă;
- resursele de energie fosilă sunt neuniform repartizate pe pământ, aflându-se pe teritoriul unor state cu dezvoltare tehnologică disproporționată;
- unele state dispun și de resursele naturale și de tehnologia necesară exploatării lor pentru nevoile lor actuale și pentru viitorul apropiat, putând să și exporte;
- unele state dispun de resurse dar nu dispun de tehnologie;
- unele state dispun de tehnologie dar nu dispun de resurse;
- unele state nu dispun nici de resursele naturale și nici de tehnologie;
- accesul la surse și costurile de exploatare sunt diferite de la o zonă la alta, de la o etapă la alta.

Urmare a situației de mai sus, asistăm la un schimb de resurse și tehnologie între state și zone ale lumii. Aceste schimburi presupun realizarea și exploatarea unor căi de comunicații, inclusiv conducte pentru transferul resurselor, astfel încât, în ecuația resurselor de energie apar noi actori – actorii implicați în transportul resurselor energetice prin punerea la dispoziție a propriului teritoriu sau a unor facilități dedicate acestui proces. Revenind la cele două mari puteri analizate în lucrarea citată mai sus reținem următoarele aspecte.

SUA au identificat resurse în propriul teritoriu și, cu ajutorul tehnologiilor de care dispuneau, au reușit, în decurs de câțiva ani să-și acopere nevoile interne și chiar, treptat, a început să exporte petrol și gaze. În prima fază, căutând rezolvarea, au căutat resurse în afară, îndeosebi în Orientul Mijlociu. Căile de transport erau de interes secundar pentru că le controlau în totalitate. Rusia avea un interes major pentru căile de transport și piețele de desfacere și un interes secundar pentru resurse, întrucât acestea se aflau pe propriul teritoriu cantitatea excedând necesarului pentru consum intern și chiar pentru export. Deși nu existau interese contradictorii evidente, în aceeași perioadă cei doi actori se monitorizau cu atenție, SUA urmărirea modul în care Rusia își transporta energia din propriile resurse către piețele externe, respectiv Rusia era interesată de prezența și activitatea SUA în Orient. Interesele diferite ale SUA și Rusiei pentru resurse, și respectiv pentru traseele de transport și piețele de energie, nu duceau la confruntări între interesele celor două mari puteri, deși fiecare observa acțiunile celeilalte. Criza financiară care a urmat a produs schimbări majore în zonele de interes ale celor două puteri, astfel încât, pe fondul schimbărilor de atitudine ale celorlalți actori din zonă, apare coliziunea de interese economice majore între SUA și Rusia. Ambele mari puteri devin interesate major de piețele de energie și căile de transport către acestea. Principalele piețe de energie sunt, în prezent, Europa și China. Europa se constituie, în aceste circumstanțe, într-un actor principal în zonă dar și în raporturile dintre celelalte mari puteri. Vom privi, în acest context, Europa în mod unitar deși, statele constituente, abordează problema resurselor de gaze și petrol în mod sensibil diferit, în raport cu situația lor concretă.

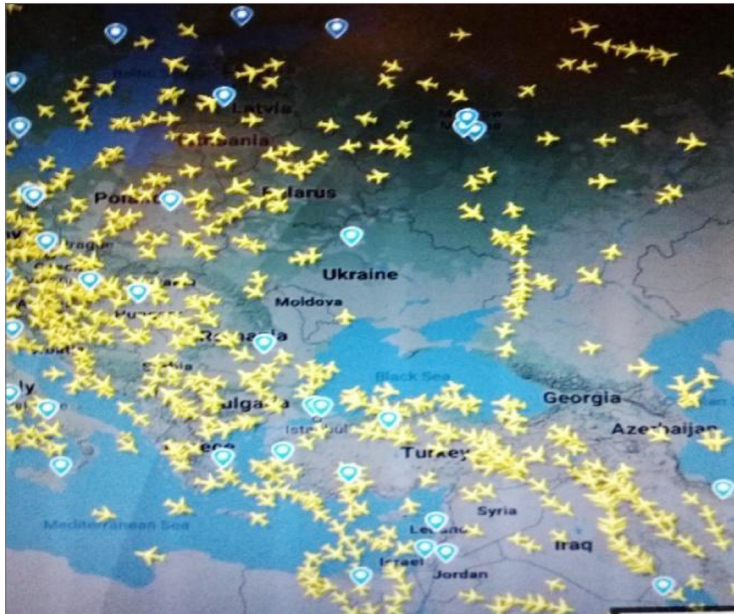
În general, statele din Europa au câteva variante de a obține aceste resurse din afară:

- din Marea Nordului – petrol, scump, în cantități mici (insuficient);
- din Orientul Mijlociu – petrol, traseul conductelor poate fi controlat de către Rusia pe teritoriul Siriei;
- din Azerbaidjan – petrol, traseul conductelor monitorizat și parțial controlat de Rusia;
- din Qatar și SUA – gaze scumpe, în cantități relativ mici, rute maritime restrictive;
- din Rusia – petrol și gaze.

Analiștii politici consideră că Rusia va continua să monitorizeze și să controleze sursele și căile de transport a resurselor de gaz și petrol către Europa. Rusia intenționează să nu mai folosească teritoriul Ucrainei ca zonă de traversare a conductelor de petrol și gaze către Europa. încă din luna martie 2018. Pentru a alimenta Europa Occidentală ocolind Ucraina, în anul 2015 s-a deschis conducta petrolieră North-Stream urmând ca aceasta să fie dublată până în anul 2019 tot prin nordul Europei [10].

Resursele de orice fel precum și căile de transport constituie azi preocuparea tuturor actorilor geopolitici. Controlul acestora reprezintă moneda forte în relațiile internaționale actuale. Modalitățile de control sunt, la rândul lor dintre cele mai diverse. De la controlul prin prezența militară în zonă până la constrângeri de ordin economic, politic și moral.

Schimbările de ordin climatic (încălzirea globală) au dus la micșorarea calotei polare ceea ce a determinat facilitarea accesului către zonele de interes dispuse către

Fluxul european al aeronavelor de transport – harta nr. 3
<https://www.flightradar24.com> (accesat la 09.05.2018)

extremul nord atât pe uscat cât și pe apă prin lărgirea/deblocarea căilor navigabile pentru o perioadă mai mare din an.

Această realitate are avantaje economice imediate rezultate din scurtarea drumurilor comerciale între porturile dispuse în zonă. Astfel, Rusia și-a consolidat prezența militară în zona arctică pentru a avea un control asupra noilor trasee de circulație navală. Pe de altă parte, zona traseului arctic, cu valoare strategică evidentă, este considerată de NATO ca având potențialul de a deveni o zonă conflictuală între Rusia și Occident. Situația geopolitică din regiune se reflectă și în fluxurile de trafic aerian cu efecte economice evidente. În harta nr. 3 observăm cum, într-o zi obișnuită de zbor, teritoriul Ucrainei este ocolit de cei mai mulți operatori aeriени.

Concluzii

Lumea se află într-un moment critic datorită faptului că relațiile dintre state se modifică substanțial - conflictele sunt rezolvate mai ales prin forță, îndeosebi cea militară, și nu prin dialog, iar revendicările făcute de un număr de țări în privința „exclusivității” lor încurajează o nouă cursă a înarmărilor, inclusiv în spațiul extraatmosferic. Principalii actori mondiali și statele partenere vor acționa permanent pentru a ocupa un loc fruntaș în ierarhie dar nu vor accepta hegemonia globală a altcuiva, din această rațiune exprimându-se, cel puțin la nivel declarativ, pentru echitate în ordinea internațională, în care soluțiile pentru asigurarea păcii și securității să fie adoptate în comun, prin dialog politic extins. În absența unor soluții concrete pentru dezvoltarea dialogului politic internațional, Rusia s-a orientat deja pentru ridicarea unilaterală a potențialului apărării și securității naționale.

Ministrul rus al Apărării, Serghei Șoigu, a subliniat faptul că, având în vedere multiplele confruntări și tensiunile tot mai pronunțate la nivel global și regional, Rusia este motivată pentru „tentații de a utiliza factorul de putere în asigurarea intereselor întemeiate”. Este greu să decipitezi adevăratele intenții ale actorilor, totuși în ceea ce privește dinamica geopolitică o concluzie se poate desprinde - existența unor frământări.

Secretarul general al OSCE, Thomas Greminger, afirmă cu privire la sistemul de securitate europeană că această situație continuă să se degradeze, invocând faptul că există „neînțelegeri absolute, calcule greșite în decizii cheie – toate formează o atmosferă de tensiune”.

Dintr-o analiză a zonelor conflictuale emergente ale lumii se poate vedea cum acestea se desfășoară în imediata apropiere a resurselor de energie ca și a piețelor și traseelor de transport ale acestora. Prin urmare, orice zonă conflictuală nu poate fi analizată din punct de vedere geopolitic în afara aspectelor geoeconomice, deci a intereselor economice și financiare ale celor implicați.

Referințe bibliografice

1. ANASTASIEI Traian. *Forțele aeriene în era provocărilor multiple la nivel regional și global*. În: Conferința doctrinară a Forțelor Aeriene 08 decembrie 2015, București: SMFA, 2015.
2. PARISH Thomas. *Enciclopedia războiului rece*. București: Ed. Univers Enciclopedic, 2002.
3. CLAVAL Paul. *Geopolitică și geostrategie – Gândirea politică, spațiul și teritoriul în secolul al XX-lea*. București: Editura Corint, 2001.
4. DINICU Anca. *Locația geopolitică a României*. www.armyacademy.ro/biblioteca/anuare/2003 (accesat la: 10.05.2018).
5. HLIHOR Constantin. *Istorie și geopolitică*. București: Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999.
6. LACOSTE Yves. *Preamble. Dictionnaire Geopolitique*. Paris: Flammarion, 1993.
7. MARIN Vasile. *Geopolitica – XXI. Fundamente*. Brașov: Editura Tipona, 2002.
8. MEDAR Sergiu. *Originea geoeconomică a unor zone conflictuale actuale*. <http://www.mediafax.ro/politic/analiza-monitorul-apararii-si-securitatii> (accesat la: 10.05.2018).
9. NĂSTASE Adrian și alții. *14 prelegeri de Drept internațional public*. București: Editura Beck, 2012.
10. NĂSTASE Adrian. *Bătălia pentru viitor*. București: Editura New Open Media, 2000.

REZILIEȚA: DINCOLO DE CONCEPT

Cristina BOGZEANU *

RESILIENCE: BEYOND THE CONCEPT

Summary

„Resilience” is one of the most commonly used concepts in recent security studies’ field. The purpose of this paper is to clarify its meaning and to identify the utility, the way it is implemented and capitalized. Our hypothesis is that the awareness gained by this concept in the recently is related to the developments in the regional and international security environment, its operationalization being one of the ways to respond to the current security challenges.

Keywords: resilience, hybrid aggression, NATO, EU, flexibility, adaptability.

1. Cadrul de analiză

În contextul creat de evoluțiile din planul mediului european de securitate în perioada ce a urmat perioadei de apogeu a crizei ucrainene, documentele strategice, declarațiile oficiale, precum și studiile de securitate includeau un nou cuvânt-cheie: reziliența¹ [1; 2]. La o primă vedere, reziliența poate fi considerată doar un alt concept „la modă” în studiile de securitate. Pot fi, astfel, citate o multitudine de documente publicate la nivelul NATO și al UE, dedicate sau care fac referire la acest concept: Strategia Globală pentru Politica Externă și de Securitate a Uniunii Europene (2016) [3]; Angajamentul pentru consolidarea rezilienței [4]; Declarație comună NATO-UE cu privire la consolidarea cooperării dintre cele două organizații [5]; Abordarea strategică a UE privind reziliența [6].

Similar altor concepte vehiculate frecvent, într-o anumită perioadă, în studiile de securitate, nici termenul în sine și nici semnificația sa nu sunt recente sau fundamental inovatoare. Însă, operaționalizarea lui poate contribui la creșterea nivelului de securitate și stabilitate.

Dacă am încerca să definim în câteva repere majore mediul internațional și regional de securitate, atunci ne-am îndrepta, cu siguranță, atenția asupra creșterii nivelului conflictualității și a amplificării complexității pe care aceasta o cunoaște în prezent, precum și asupra eforturilor actorilor internaționali de a-și dezvolta mijloacele necesare pentru a face față acestei tendințe. Spre exemplu, un raport recent al Price Waterhouse Coopers (PWC) arată o tendință de creștere a cheltuielilor militare ale principalilor actori ai arenei internaționale, fenomen ce se va menține, conform studiului, până în

---

* Doctor, cercetător științific gradul II, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România.
bogzeanu.cristina@unap.ro

2021 [7]. Cauza care se află la baza acestei tendințe constă în presiunea constantă asupra bugetelor de apărare, în contextul în care amenințările continuă să se intensifice, iar tensiunile geopolitice alimentează suplimentar comerțul mondial cu armament.

Amplificarea euroscepticismului, amploarea populismului antieuropean, Brexit, politica externă a SUA condusă sub sloganul „America first!”, probabilitatea adoptării unui curs de evoluții a UE conform scenariului „Europa cu mai multe viteze”, turnura politicii externe a Turciei, instabilitatea vecinătății estice a UE sunt printre cele mai clare „simptome” ale vulnerabilităților a ceea ce cunoaștem în studiile de securitate drept comunitatea de securitate euroatlantică. Sursa acestei fragilități a cărei sursă o regăsim în erodarea coeziunii, care poate fi accentuată și valorificată de către și în beneficiul unor actori care se situează în opoziție față de valorile și interesele specifice acestei comunități.

Semnificativ este și faptul că una dintre principalele forme pe care conflictualitatea le îmbracă în zilele noastre este agresiunea hibridă. Deși este un termen controversat din perspectiva caracterului de noutate pe care îl implică în domeniul științelor militare, considerăm utilă pentru scopul lucrării de față următoarea afirmație: „intenția celor care conduc acțiuni specifice războiului hibrid nu este atât aceea de a ocupa și controla teritoriul, cât de a distruge și perturba capacitatea societăților de a funcționa” [8; 9].

În domeniul studiilor de securitate, reziliența s-a dezvoltat în legătură cu statele fragile, fiind văzută ca starea opusă fragilității, ca stadiul spre care acestea ar trebui să evolueze. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică a definit reziliența drept „abilitatea familiilor, comunităților și națiunilor de a absorbi și de a se recupera după șocuri, în timp ce se adaptează în mod pozitiv și **își transformă structurile și mijloacele de a face față tensiunilor pe termen lung, schimbării și incertitudinii**. Reziliența presupune abordarea cauzelor crizelor concomitent cu întărirea capacităților și resurselor unui sistem de a face față riscurilor, tensiunilor și șocurilor” [10]. Definiția OECD a fost preluată, cu mici variații, de către majoritatea actorilor internaționali.

2. Abordări la nivelul actorilor internaționali

Termenul a fost inclus și în viziunile strategice ale actorilor internaționali, fiind legat de securitatea propriului teritoriu. Spre exemplu, Strategia de Securitate Națională a SUA din 2010 definește reziliența drept „capacitatea de a se adapta la schimbarea condițiilor și de a se pregăti, rezista și recupera rapid după perturbări”. Notabil este și faptul că, strategia de securitate din 2010 a SUA aborda reziliența în legătură cu teme precum: terorismul internațional, dezastrele naturale, atacurile cibernetice, pandemiile [11, p. 18], în timp ce viziunea din 2017 are o abordare extinsă în această privință – atacuri deliberate, accidente, tensiuni neconvenționale, șocuri, amenințări la adresa economiei și sistemului democratic [12, p. 14].

În general, indiferent de domeniul în care se utilizează, conceptul reziliență, sensul atribuit acestuia presupune o serie de aspecte ce se regăsesc constant: a) existența unei vulnerabilități a sistemului; b) existența unui factor extern (risc, amenințare), care poate afecta sensibil starea de normalitate a sistemului (de regulă, acționând asupra unei vulnerabilități); c) un grad ridicat de cunoaștere deopotrivă a vulnerabilităților și a

posibililor factori externi care pot afecta starea de normalitate a sistemului – sistemele reziliente sunt fundamentate pe cunoaștere și analiză; d) capacitatea respectivului sistem de a supraviețui și de a-și păstra funcțiile esențiale, chiar și sub șoc sau în condiții de criză – concentrarea resurselor pentru consolidarea punctelor critice în scopul menținerii funcționalității respectivului sistem; e) capacitatea de a se adapta situației și de a-și reveni ulterior; f) capacitatea de adaptare a unui sistem social prin care acesta face față schimbării, fără a-și pierde funcțiile esențiale.

În ceea ce privește NATO, putem aprecia că implicațiile conceptului „reziliență” sunt implicite încă de la începuturile organizației: „pentru a fi mai eficiente în atingerea obiectivelor acestui Tratat, Părțile, separat și împreună, prin propriile forțe și ajutor reciproc, vor menține și dezvolta capacitatea individuală și colectivă de a rezista unui atac armat” (art. 3/Tratatul de la Washington). Mult mai târziu, în cadrul Summitului de la Varșovia (8-9 iulie 2016), șefii de stat și de guvern ai statelor membre ale NATO au semnat un *Angajament de a consolida reziliența*. Angajamentul este definit în raport cu întregul spectru de amenințări, inclusiv cele hibride, fiind prezentat drept „o bază esențială pentru descurajare și apărare credibilă, precum și pentru îndeplinirea efectivă a sarcinilor fundamentale ale Alianței” [10].

Reziliența ar presupune, în această perspectivă, menținerea și protejarea capabilităților civile critice, alături și în sprijinul capabilităților militare, precum și cooperarea de tipul „whole of government”. Reziliența vizează, în concepția NATO, capacitatea guvernului de a continua să funcționeze, menținerea furnizării serviciilor pentru populație, precum și sprijinul civil al operațiilor militare. În acest scop, sunt vizate 7 domenii fundamentale asupra cărora este necesară concentrarea eforturilor de dezvoltare a rezilienței: a) continuitatea funcționării guvernului și a serviciilor guvernamentale critice; b) alimentarea cu energie; c) capacitatea de a face față eficient mișcării necontrolate a oamenilor; d) gestionarea resurselor de apă și alimentare; e) capacitatea de a face față pierderilor masive; f) funcționarea rețelelor de telecomunicații și cibernetice; g) viabilitatea sistemelor de transport.

Chiar și fără o analiză în profunzime, din cele două referiri, putem observa accentul puternic așezat asupra dimensiunii militare în textul din Tratatul de la Washington. Glisarea accentului de pe dimensiunea militară a rezilienței (Tratatul de la Washington) pe dimensiunea civilă (Angajamentul de la Varșovia) poate fi înțeles prin contextele istorice distincte în care cele două documente au fost elaborate. Trecerea de la o amenințare pur militară la amenințări hibride își găsește un corespondent în trecerea de la „capacitatea de a rezista” la reziliență.

Alături de caracterul difuz al amenințărilor actuale, de linia fină care separă starea de pace și cea de criză sau conflict în contextul agresiunii, un alt factor în conturarea importanței rezilienței constă în aceea că derularea unei operații militare presupune un concurs major al serviciilor civile – infrastructură și bunuri de transport, telecomunicații, aprovizionare cu apă și alimente etc..

Cu alte cuvinte, în ceea ce privește NATO, putem considera că reziliența conține două dimensiuni majore: **în primul rând**, capacitatea guvernului și a serviciilor civile critice de a funcționa continuu și, în al doilea rând, menținerea capacității menținerii serviciilor civile critice de a îndeplini funcțiile de sprijin pentru operațiile militare.

La nivelul UE, abordarea rezilienței poate părea, la o primă vedere, a fi mai difuz. Este clar însă că reziliența a început să ocupe un loc din ce în ce mai important în discursul public privind securitatea, odată cu publicarea Strategiei Globale pentru Politica Externă și de Securitate a Uniunii Europene (EUGS 2016). Aparența difuză a dezvoltării noțiunii la nivelul UE poate fi pusă pe seama faptului că, și în acest cadru, putem observa două dimensiuni majore ale conceptului în discuție – prima referindu-se la *propria reziliență* („reziliența democrațiilor proprii”) și a doua – la **reziliența statelor din vecinătatea imediată**.

Atunci când este menționată în raport cu democrațiile proprii, EUGS 2016 accentuează importanța respectării valorilor proprii, așezată în strânsă legătură cu credibilitatea și influența externă a organizației. Din această perspectivă, implicațiile conceptului devin similare cu cele dezvoltate la nivelul NATO. În acest caz, creșterea rezilienței este văzută ca rezultat al cumulului a trei acțiuni majore: dezvoltarea capacităților în plan cibernetic; încurajarea investițiilor și dezvoltarea competențelor, prin cooperare în programe de cercetare și inovare, instruire, exerciții și achiziții; dezvoltarea întregului spectru de capacități militare necesare pentru a putea răspunde crizelor externe.

Conform textului EUGS 2016, reziliența presupune capacitatea statelor și a societăților de a se reforma astfel încât să reziste și să se recupereze în urma crizelor interne și externe, creându-se premisele pentru dezvoltarea sustenabilă și evoluția societăților, ceea ce este *deopotrivă* în avantajul Uniunii și al statelor din regiunile învecinate. Mai departe, o societate rezilientă este caracterizată de adoptarea unui sistem democratic de guvernare, încredere a populației în instituții și dezvoltare durabilă.

Finalmente, reziliența este prezentată, în raport cu vecinătatea estică puternic marcată de influența Rusiei, ca fiind capacitatea unui actor de a-și defini unilateral relația cu Uniunea.

Cu toate acestea, modul de implementare, soluțiile pentru operaționalizarea acestui concept nu sunt definite cu claritate deși, din instrumentarul politic al UE, cele mai potrivite ar fi politica de extindere și politica europeană de vecinătate, cu mențiunea necesității unei *abordări extrem de specifice*, aplicate particularităților fiecărei societăți în parte.

Concluzii

Pentru a putea înțelege semnificația și implicațiile rezilienței, este necesară încadrarea sa în contextul extins al mediului regional și internațional de securitate și, mai ales, în cel al implicațiilor agresiunii hibride. Odată cu emergența agresiunii hibride, putem vorbi și despre o creștere a presiunii către dezvoltarea de sisteme flexibile, adaptabile, ca un corespondent în plan defensiv al acestui tip de agresiune. Reziliența presupune flexibilitate, rezistență și durabilitate în egală măsură, fiind adesea descrisă metaforic ca acea capacitate a unui sistem, atunci când este supus unei presiuni, de a se îndoi fără a se rupe.

Deși se referă, în genere, la situații cu *un anumit grad de impredictibilitate*, reziliența **nu exclude planificarea**. Dimpotrivă. Dezvoltarea unor sisteme reziliente, indiferent că avem în vedere state, societăți, organizații, infrastructuri critice sau

chiar indivizi, depinde de calitatea analizei întreprinse asupra contextului, asupra vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor, de planificarea rațională a resurselor și a acțiunilor. Totodată, **nu este exclusă improvizatia**, adaptarea acțiunilor și reacțiilor la evoluția evenimentelor ce creează presiunea în urma căreia reziliența trebuie să se manifeste.

De asemenea, un alt aspect constant este legat de existența cel puțin a unei **vulnerabilități** a sistemului de referință, concomitent cu existența unui risc sau amenințări, care poate presupune exploatarea respectivei vulnerabilități. Prin urmare, **putem defini reziliența prin raportare la vulnerabilitate, dar aceasta nu se confundă cu un antonim al vulnerabilității.**

Astfel, reziliența **nu** presupune: doar a nu fi doborât în condiții adverse, nici doar adaptarea la condiții adverse, ci o combinație a acestora, capacitatea de a identifica și valorifica aceste oportunitățile incluse în aceste condiții adverse în vederea evoluției.

Indiferent că ne referim la actori statali sau la organizații de state, reziliența este o *chestiune internă, ține de responsabilitatea fiecărui stat în parte*, chiar și atunci când se referă la actori supranaționali. Un exemplu elocvent este viziunea dezvoltată de către NATO și UE în această privință. Pentru UE, includerea rezilienței în acțiunile de politică externă echivalează cu sprijinul unor acțiuni care pornesc din interior, care sunt specifice statelor vizate, care nu sunt inițiate de Uniune. Toate acestea sunt acțiuni specifice, adaptate specificului politic, economic și social al fiecărui stat în parte.

Dezvoltată deopotrivă la nivelul NATO și UE, reziliența este unul dintre aspectele incluse pe agendele de securitate ale ambelor organizații, fiind menționată ca domeniu central al cooperării dintre ele. Însă abordările lor conțin atât similitudini, cât și diferențe. Ambele o încadrează în contextul extins al interdependențelor multiple, dar și al contracarării agresiunii hibride, iar viziunile denotă cu claritate rolul jucat de tensionarea relațiilor cu Federația Rusă în acest context.

Reziliența este ea însăși un *concept fluid, adaptabil, fapt vizibil din abordările nuanțate și din evoluția dezvoltărilor conceptuale*. Practic, oriunde avem de a face cu un sistem, care prezintă cel puțin o vulnerabilitate și care este expus unui risc sau amenințări, reziliența definește și dă măsura capacității sale de a-și continua existența prin soliditate în privința menținerii funcțiilor vitale și flexibilitate în celelalte aspecte.

Referințe bibliografice

1. Bogzeanu Cristina, Băhnăreanu Cristian. *Geopolitica și geoeconomia spațiului european după 2010*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2016.
2. Bogzeanu Cristina. *Reziliența: concept, abordări și implicații*. În: Impact Strategic nr. 3-4 [64-65]/2017, pp. 43-54.
3. *Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*, June 2016, Brussels, URL: <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world> (accesat la: 12.11.2017).
4. *Commitment to Enhance Resilience*, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw, 8-9 July 2016. https://www.nato.int/cps/su/natohq/official_texts_133180.htm (accesat la: 10.10.2017).

5. *Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization*, 8 July 2016. https://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_133163.htm (accesat la: 12.11.2017).

6. *Joint Communication to the European Parliament and the Council. A Strategic Approach to Resilience in the EU's External Action*, European Commission, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, Brussels, 7 June 2017. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/joint_communication_a_strategic_approach_to_resilience_in_the_eus_external_action-2017.pdf (accesat la: 20.08.2017).

7. *Global Defence Perspectives 2017. Updating the Map of Defence Prioritization in a Challenging World*, November 2017. <https://www.pwc.com/gx/en/government-public-sector-research/pdf/global-defense-perspectives-2017.pdf> (accesat la: 10.01.2018).

8. KRAMER Franklin, BINNENDIJK Hans, HAMILTON Dan. *Defend the Arteries of Society*. În: US News and World Report, 2015, 9 June.

9. Lasconjarias Guillaume. *Deterrence through Resilience: NATO*. În: the Nations and the Challenges of Being Prepared, ETH Zürich. <http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/ac42738e-f524-462a-bb16-18e5eba459ef/pdf> (accesat la: 12.09.2017).

10. *Risk and resilience*, OECD. <http://www.oecd.org/dac/conflict-fragility-resilience/risk-resilience> (accesat la: 10.01.2018).

11. *National Security Strategy*, May 2010, Washington D.C. p. 18, <http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf> (accesat la: 12.09.2017).

12. *National Security Strategy of the United States of America*, December 2017, p. 14, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (accesat la: 29.12.2017).

EFFECTUL PROPAGANDEI ASUPRA STATELOR ÎN PROCES DE MODERNIZARE

Sorin BECCIU*

THE EFFECT OF PROPAGANDA ON THE STATES IN THE PROCESS OF MODERNIZATION

Summary

In the article, author analyzed the phenomenon of propaganda. Although the information plays an important role since ancient times, in the post-truth age it manages to produce major changes. Following the Anglo-Saxon and Latin traditions, we discover that propaganda is a tool that can be used according to interests. The research seeks to identify why the number of propaganda material increases in the 20th century. There are many theories, such as behaviorism, the spiral of silence, or the theory of the crowd, to explain the mechanisms of propaganda. The knowing of the mechanisms creates the immunity to black propaganda, and citizens of countries like the Republic of Moldova can protect themselves from its effects.

Keywords: propaganda, information, manipulation, spiral of silence, behaviorism, psychology of crowds, psyops, censorship.

Introducere

Tema este importantă în contextul geopolitic actual, caracterizat de confruntări informaționale și propagandistice în care se află spațiul românesc. Globalizarea, fenomen caracterizat de un grad înalt de transfer al informațiilor, face ca cercetătorii să acorde o mai mare atenție acestei probleme. Componenta informațională devine tot mai importantă pentru organizarea apărării statelor, de aceea aceste cunoștințe trebuie utilizate și de către Armata Națională a Republicii Moldova.

Informația a jucat mereu un rol important în război. În tratatele sale Sun Tze scria că „arta războiului se bazează pe decepție” și că o persoană care dorește să devină comandant de oști trebuie „să cunoască inamicul așa cum se cunoaște pe sine” [1, p. 15]. Propaganda este acțiunea de răspândire a unor idei care prezintă și susțin o teorie, o concepție, un partid politic etc., cu scopul de a convinge și de a câștiga adepți [2]. Unul dintre scopurile propagandei într-un conflict este încercarea de a induce în eroare inamicul, ca acesta să se predea fără a suferi distrugerii masive ale infrastructurii, în timp ce oștile proprii să rămână motivate să lupte, iar cei rămași acasă să susțină industria de război și să păstreze un moral favorabil operațiunilor militare.

---

* Doctorand, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova.
sorinbecciu@gmail.com

Repere istorice prin prisma unor aspecte distincte

În istorie sunt o sumedenie de exemple de acțiuni propagandistice însă pentru prima dată termenul de „propagandă” a fost folosit cu un sens diferit. Termenul datează din anul 1622, atunci când Papa Grigore al XV-lea, convoacă Conciliul Bisericii Catolice, care aveau drept scop supravegherea activității misionarilor. Scopul acestui conciliu era să organizeze propagarea credinței în coloniile întemeiate peste Atlantic. Acest conciliu s-a numit *Congregatio de Propaganda Fide* (trad. Congregația pentru propagarea credinței). La început termenul „propagandă” s-a referit la conciliu și nu la activitățile pe care acesta le gestiona. Mai târziu, cuvântul „propagandă” a început a fi folosit cu sensul de eforturile de a răspândi idei religioase sau viziuni politice. În același timp, alții vedeau propaganda ca echivalentă a publicității. După Bernard Cathelat, diferența majoră dintre propagandă și publicitate este că „persoana care folosește propaganda încearcă să-și impună ideile sale fără a ține cont de viziunile grupului țintă pe când un agent de publicitate trebuie să-și ignore propriul stil de viață, valorile sale și să se focalizeze pe valorile și pe stilul de viață a grupului țintă, pe ce îl motivează pe consumator”. [3, p. 42]

Cu toate că exemple de propagandă putem găsi încă din epoca antică, Henric al VIII-lea este considerat ca primul rege ce a finanțat o acțiune de propagandă din banii statului. El a dorit să treacă Anglia de sub influența Bisericii Catolice sub cea Anglicană. El folosea această metodă încă înainte ca termenul „propagandă” să fi fost inventat. Jean-Marie Domenach afirmă că prima utilizarea modernă a termenului s-a produs în timpul Revoluției Franceze. În 1793, în Alsacia, a fost creată asociația *Propaganda* al cărei scop era să răspândească ideile revoluționare.

Atunci când ne referim la aspectul etic al propagandei ne apare întrebarea: este propaganda pozitivă sau negativă. Răspunsul la această întrebare depinde de felul cum definim termenul „propagandă”. În tradiția anglo-saxonă acest termen are o conotație negativă prin definiție. În percepția vorbitorilor de limbă engleză, propaganda este în strânsă legătură cu minciuna, decepția, manipularea, termeni cu o profundă încărcătură malefică. În viziunea țărilor de sorginte latină, propaganda înseamnă „publicitate”. În spațiul românesc, datorită influenței regimului totalitar comunist, sensul termenului „propagandă” se apropie de sensul tradiției anglo-saxone. În societățile occidentale datorită conotației negative pe care a căpătat-o termenul, organizațiile ce activează în așa domenii ca diplomatie publică, operații informaționale preferă să nu-și atribuie acest termen în denumirea organizației lor, cu toate că unele acțiuni pe care le întreprind ar cădea sub incidența definiției propagandei. Diferența subtilă dintre informație și propagandă poate fi sesizată în viziunea egocentrică a unui înalt reprezentant al armatei Statelor Unite ale Americii, în rezervă. Răspunsul simplist la această întrebare l-a oferit colonelul Jack Summe, încadrat anterior în al patrulea grup de operații psihologice din cadrul armatei Statelor Unite ale Americii, menționând „produsul oferit de noi este *informație* și cel oferit de inamic *propagandă*.” [4, p. 23]

Până la începutul Primului Război Mondial, propagandei i se acorda puțină atenție din partea oamenilor de știință sau a politicienilor. O dată cu apariția telegrafului și a presei scrise, propaganda a putut influența mase mari de oameni, de la cei rămași acasă până la trupele din linia întâi. În timpul acestui război ea devine instituționalizată și era

privită ca un mod oficial de luptă. De ce propaganda a avut o ascensiune vertiginoasă la începutul celui de-al XX-lea secol? Pe lângă revoluția tehnologică condusă de Nicolae Tesla, Guglielmo Marconi și alții, care au făcut posibilă apariția radioului și televiziunii la începutul acestui secol, psihologii și sociologii și-au axat atenția asupra comportamentului uman. Schimbarea se produce în faptul că aceștia nu se limitează, cum o făceau în trecut, la descrierea comportamentului uman, ci încearcă să descopere metode să modifice sau să anticipeze comportamente. Intenția nu era în totalitate științifică. Ei încercau să găsească metode eficiente să influențeze un număr mare de oameni, într-o societate din ce în ce mai complexă, ce dispunea de mai multă libertate, în concluzie o societate mai greu de guvernat. Cercetătorii o purces pe calea acestor cercetări și sub presiunea politicului.

Abordări teoretice ale fenomenului propagandei

Ca să explice metodele de persuasiune și propagandă cercetătoarea germană Elisabeta Noelle-Neuman, folosind teorii din domeniul psihologiei și sociologiei a elaborat conceptul „spirala tăcerii”. Acest concept se referă la faptul că societatea amenință pe membrii ei care nu îi împărtășesc valorile și normele și au un comportament deviant cu izolarea, fapt ce face ca ei să trăiască într-o frică constantă de izolare. Această frică îi face pe indivizi să evalueze constant climatul din jurul lor. Această evaluare constantă influențează comportamentul public al individului, în special vorbitul în public. Astfel spus persoanele sunt manipulate de mediul ambiant, de frica interioară de ostracizare atunci când sunt parte a unei minorități. De cele mai multe ori ei nu își vor vocifera opinia minoritară atunci când sunt înconjurați de reprezentanții majorității. În cadrul alegerilor electorale, de cele mai multe ori după finalizarea acestora cei intervievați afirmă că au votat cu învingătorul din alegeri. În Republica Moldova acest fenomen s-a observat după alegerile din 5 aprilie 2009, când majoritatea celor chestionați nu afirmă că au votat cu PCRM, iar rezultatele au făcut că aceștia din urmă să obțină 60 mandate de deputat.

Folosind teoriile elaborate anterior propaganda are un efect mai mare asupra grupului țintă. În cazul țărilor membre ale NATO, departamentul ce se ocupă de Operațiuni Psihologice folosește teorii și concepte din sociologie și psihologie. În una dintre cele mai recente doctrine ale NATO pentru departamentul PSYOPS există o întreagă anexă care explică diverse comportamente și acțiuni (NATO PSYOPS Doctrine, 2006, Annex C) și cele mai simple metode de a le modifica folosind teorii elaborate în cadrul behaviorismului lui Watson. [5, p. 34-36] În cadrul acestui document este stipulat că pentru a genera răspunsuri favorabile din partea populației sunt folosite mai multe metode. Fie transmiterea mesajelor prin intermediul persoanelor ce dețin autoritate (lideri politici sau religioși), fie pentru a scădea coeziunea dintre trupele inamice se creează zvonuri despre prezența în rândul acestora a unor grupuri distincte. Totodată în cadrul acestui document specialiștii NATO analizează efectul pe care îl pot avea mișcările spontane de masă (revoltele). Cu toate că acestea pot oferi beneficii de scurtă durată acestea sunt imprevizibile și dificil de manipulat. Cu toate că în societățile occidentale rolul major pe care îl au percepțiile, emoțiile și factorii culturali se studiază de mult timp aceste schimbări nu au fost introduse încă în doctrina PSYOPS. Cu toate

acestea, patriotismul și naționalismul sunt folosite ca artilerie grea în campaniile de propagandă pe întreg mapamondul. Scopul lor este să mențină moralul ridicat al trupelor de pe câmpul de bătălie și a celor rămași în spatele frontului. Demonizarea până la absurd a inamicilor este o altă tehnică populară în cadrul propagandei. Bazată pe așa sentimente ca dragostea de țară și ura față de inamic aceste tehnici de propagandă acceptate și primite de către grupurile țintă. [6]

Psihologia oferă teorii pentru psihicul individului, dar conform teoriilor sociologului francez Gustave LeBon, teorii acceptate de sociologii și psihologii moderni, comportamentul individului se schimbă de îndată ce acesta aparține unei mase de oameni. „Individul inclus într-o mulțime dobândește, prin simplul fapt al numărului crescut de oameni din care face parte, un sentiment de putere invincibilă care îi permite să cedeze unor instincte pe care singur, și le-ar reprima obligatoriu. El va ceda acestora cu atât mai bucuros cu cât, mulțimea fiind anonimă și, prin urmare iresponsabilă, sentimentul responsabilității, care întotdeauna îi reține pe indivizi, dispăre în întregime.” [7, p. 19] Ca departamentul PSYOPS să aibă un mai mare succes sunt necesare și cunoștințe ce țin de domeniul psihologiei sociale. Psihologia socială studiază omul într-un context social în care acesta interacționează cu alți oameni și pare a fi singura disciplină care oferă soluții și teorii pentru problemele tehnice ale propagandei.

Cum trebuie organizat un mesaj propagandistic ca să fie acceptat cu ușurință de către grupul-țintă? După ce a citit teoriile lui Edward Bernays despre manipularea publicului și teoriile lui Gustave LeBon despre psihologia maselor, Adolf Hitler a spus în 1937: „Capacitatea de percepție a maselor este limitată, nivelul lor de înțelegere este redus, însă pe de o parte capacitatea de a uita este mare” [8, p. 148]. De aceea un mesaj propagandistic trebuie să se limiteze la puține puncte, să fie folosite niște cuvinte cheie, să fie succint ca oamenii să poată înțelege mesajul. Astfel mesajul propagandistic rusesc în urma anexării Crimeii și a Războiului din Donbas s-a revigorat prin intermediul demonizării europenilor (gayropa, Europa sprijină minoritățile sexuale în defavoarea tradițiilor milenare ș.a.) [9] și răspândirea dezinformărilor în timp ce mesajul propagandistic american, promovat prin intermediul culturii de masă oferite de Hollywood se rezumă simplist la o cultură hedonistă și la consumarism exagerat, valori străine de matricea spirituală a neamului românesc.

O altă importantă acțiune pentru succesul propagandei este cenzura. Intelectualul american Walter Lippmann afirmă că este necesară ca să existe o relație direct proporțională între propagandă și cenzură: „Fără cenzură, propaganda în forma ei cea mai pură este imposibilă. Pentru a supune publicul acțiunilor propagandei trebuie să existe un obstacol între acesta și eveniment.” [10, p. 24] Pentru a crea acel pseudo-eveniment, intenționat de cel ce dorește inițierea propagandei, este necesară să fie limitată realitatea oamenilor, ca în conștiința lor să acceadă mai ușor acel eveniment. Dacă s-ar cunoaște și cealaltă latură a monedei în interiorul persoanei s-ar putea produce o dezbatere care ar putea culmina cu aflarea adevărului. Un exemplu elocvent ce arată echilibrul între propagandă și cenzură este în Republica Populară Democrată Coreeană. Cetățenii acestei țări sunt supuși unei ample campanii de propagandă ce durează de mai bine de jumătate de secol, iar între timp sunt privați de informații din

restul lumii. Nu au acces la internet, telefonie mobilă, conexiune telefonică cu restul lumii, aparatele de radio sunt fixate doar pe frecvențele nord-coreene. Sunt interzise contactele dintre turiști și localnici. Într-un documentar pe care l-am văzut despre Coreea de Nord un student la științe politice întrebat ce lideri politici, în afară de cei locali, cunoaște a putut menționa doar pe Stalin, Lenin și Mao. Acest fapt demonstrează la ce nivel ridicat este cenzura în acel stat totalitar. Pentru statele liberal-capitaliste se produce un fenomen similar ca esență. Multitudinea de informație și caracterul redus de percepție și analiză a individului îl face pe acesta să autocenzureze informația și să accepte un anumit palier al informației, în urma preferințelor ideologice sau a autorității emitentului.

În cartea „Propaganda politică”, scrisă de cercetătorul francez Jean-Marie Domenach, putem găsi legătura dintre individ, mass-media și propagandă. Propaganda este un discurs adresat indivizilor; se folosesc deseori cuvinte și simboluri ce le putem auzi la radio, citi în presă sau vedea la televizor. Scopul propagandei este să influențeze atitudinea oamenilor în probleme ce țin de opinia publică. Masele sociale sunt supuse propagandei cu ocazia unor evenimente. Un exemplu recent ar fi în Statele Unite ale Americii, în urma conflictului armat în Golful Persic, Irak și Afganistan, acasă s-a declanșat campania „*Support our Troops*” (trad. Susține trupele noastre) care dorește a menține moralul ridicat al contribuabililor care plătesc pentru aceste războaie. Jean-Marie Domenach mai identifică diferența dintre propaganda îndreptată împotriva națiunilor – grup de oameni cu memorie istorică și mase – grup de oameni fără memorie istorică, conform lui efectele propagandei îndreptate împotriva maselor dispare rapid de îndată ce agitatorul a oprit-o. Astfel ne putem explica de ce în mentalul colectiv din stânga Prutului se păstrează acele idei referitoare la „bunăstarea sovietică” sau „jandarmul fascist român”.

În plin război rece, filosoful și sociologul francez Jaques Ellul scrie o carte despre propagandă. Acesta o consideră ca o știință sau metodă care se bazează pe psihologie și sociologie. El afirmă că scopul propagandei este să determine acțiuni și nu să modifice credințe sau idei. Jaques Ellul opinează că propaganda este o necesitate în societatea modernă, față de care individul nu poate să scape, datorită faptului că el este parte a unei mase de oameni. Ca să fie eficientă, propaganda trebuie să excludă orice contradicție, ea trebuie să fie continuă, de durată, organizată și instituționalizată. Argumentele folosite în propagandă trebuie să fie conștientizate deja de către grupul țintă. De exemplu propaganda stalinistă se baza pe teoria fiziologului Ivan Pavlov referitor la reflexul condiționat clasic, propaganda hitleristă, organizată de Joseph Goebbels, era bazată pe teoriile lui Sigmund Freud referitoare la libido și refulare, iar propaganda americană se folosea de teoriile lui John Dewey referitoare la educație. Deși țările au folosit diferite teorii Jaques Ellul concluzionează că „propaganda este aceeași în China, Statele Unire ale Americii, Uniunea Sovietică sau Algeria”. [11, p. 15]

Fenomenul contrapropagandei: între strategii și realitate

Pentru a combate propaganda neagră se organizează acțiuni contrapropagandistice. Contrapropaganda presupune acțiunile menite pentru a combate propaganda inamică. Ea este strâns legată de propagandă, deoarece folosesc metode similare. Cu toate

acestea contrapropaganda are un scop defensiv, și poate fi bazată, spre deosebire de propagandă care permite minciuni, doar pe adevăr. [12] Contrapropaganda se alimentează tematic din ideologia statului și promovează valorile spirituale și estetice, a ideilor general umane și a practicii democratice avansate specifice statului dat. Ea mai promovează un mod sănătos de viață bazat pe cultură și tradițiile multisekulare strămoșești pentru a combate pseudocultura și nonvalorile promovate subtil. Un al doilea scop este demascarea propagandei inamice, de răspândire a dezinformării, miturilor și zvonurilor. Sarcina strategică a activității contrapropagandistice ar fi eliminarea canalelor de promovare a ideilor ostile, formarea la cetățeni a unei imunități morale, estetice și cognitive față de ideile dăunătoare spiritului și sănătății, formarea la cetățeni a unor convingeri ferme, bazate pe știință modernă, istoria sa și a bisericii, cărților sfinte a civilizațiilor și cultura strămoșească, cunoașterii culturii și esteticii universale. De asemenea sarcina strategică presupune contracararea tuturor formelor de diversiune și dezinformare informațională venită din interior și exterior, demascând operativ scopurile lor, a metodelor de promovare, desfășurând activitățile de contracarare a lor.

În regimurile totalitare propaganda a beneficiat de o cenzură instituționalizată care controla fluxul de informație ce intra și ieșea din țară. Cenzura era menținută de un aparat represiv. Pentru scăpa de fluxul de informație venită pe unde radio, Uniunea Sovietică folosea la început unde AM, apoi YKB. Totodată în preajma orașelor mari erau bruiate frecvențele posturilor de radio de peste hotare BBC, Radio Europa Liberă și Vocea Americii etc. Era destul de dificil accesul la informația de alternativă. În satele și orașele din RSSM, activiștii de partid pedepseau pe acei ce ascultau Radio București. Altă diferență era existența unui cult al personalității în regimurile totalitare (*Führer* Hitler, *Батяка* Stalin, *Conducătorul* Ceaușescu and Fidel Castro – *El Lidero Maximo*). Propaganda totalitară afecta toate sectoarele vieții, politicul, socialul, culturalul și era justificată cu argumente ideologice (fasciste, național-socialiste, marxist-leniniste, rasiste ș.a). Spre deosebire de țările democratice unde instituțiile propagandă funcționau doar pe timp de război în cele totalitare erau prezente o mulțime de ministere, instituții, departamente și pe timp de pace.

După ce am enunțat această istorie succintă a propagandei pentru cititorul neavizat poate apărea întrebarea: „Care este valoarea ei etică?” Paradoxal răspunsul la această întrebare a fost dat în 1934, la Congresul Partidului Național-Socialist din Nürnberg, de către Joseph Goebbels: „Propaganda, în esența sa, nu este nici pozitivă, nici negativă. Valoarea sa morală este decisă de obiectivele pe care încearcă să le îndeplinească.” [13, p. 132]

Concluzie

În concluzie putem spune că propaganda este și va fi prezentă în orice societate, important este ca publicul care este cel mai des supus acestei metode de manipulare să aibă acces la tehnici și metode de protecție. Statele în proces de modernizare sunt mai susceptibile proceselor propagandiste pentru că prezintă instituții slabe și elite politice necompetente. Pentru a combate propaganda neagră, în programul gimnazial de învățământ recomandăm să fie introdus un curs teoretico-practic care să-i ofere

elevului cunoștințe despre comunicare publică, despre manipulare și evitarea acesteia, după cum a afirmat și fostul ministru al educației, Maia Sandu, la emisiunea „Istoria în mișcare” că: „rolul profesorului este ca să învețe elevul să nu fie manipulat” [14]. Instituțiile ce pregătesc militari trebuie să evalueze constant pregătirea morală a tinerilor cadeți. Folosirea exemplelor de patriotism din trecut sunt utile pentru întărirea atașamentului față de sacrificiile ce le presupune viața de militar. Sunt recomandate măsuri mai dure care să pedepsească pe cei ce manipulează, în special pe cei ce abordează teme istorice, culturale și pe cei care mint în campaniile electorale sau pentru a obține funcții publice. Academia de Științe a Moldovei să instituie un centru de analiză a informației și combatere a manipulării în diverse domenii. Sarcina omului de cultură, a intelectualului este, în opinia jurnalistului francez de origine română Matei Vișniec, să ajute societatea să deosebească falsul de real. Rolul jurnalistului, pe lângă informare, să combată propaganda politicianilor, a altor persoane publice și chiar a altor state. Implicarea activă a statului pentru a menține celula societății – familia, intactă și prosperă deoarece lipsa imaginii paterne face copii mai receptivi la manipulare. Crearea unor campanii informaționale pentru a promova valorile constructive necesare statului, în detrimentul celor distructive din interior sau exterior.

Rămas fără protecția actorilor mai sus menționați, asemeni unui arbore, care pentru a rezista intemperiilor are rădăcinile adânc înfipite în pământ, omul se poate apăra de furtunile informaționale caracteristice lumii globale și a intereselor existente prin revenirea la tradiție, cultură, familie și credință.

Referințe bibliografice

1. SUN TZE. *The Art of War*. Oxford: Oxford University Press, 1963.
2. <http://dexonline.ro/definitie/propaganda> (accesat la: 12.05.2018).
3. CATHELAT B. *Publicité et société*. Paris: Editura Payot, 2001.
4. PAUL C. *Information Operations, Doctrine and Practice*. USA: Greenwood Publishing Group, 2008.
5. HENTEA C. *Noile haine ale propagandei*. Pitești: Paralela 45, 2008, pp. 34-36.
6. *NATO Psychological Operations Doctrine*, 2002, pp. 68-75.
7. LE BON G. *Psihologia maselor*. București: Editura Științifică, 1991.
8. KUNCZIK M. *PR – concepte și teorii*. București: InterGraf, 2003.
9. http://www.hotnews.ro/stiri-russia_report-20508462-infografic-propaganda-influenta-rusa-mass-media-din-republica-moldova.htm (accesat la: 12.05.2018).
10. LIPPMANN W. *Public Opinion*. UK: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2009.
11. ELLUL J. *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. USA: Vintage Books, 1973.
12. <http://en.wikipedia.org/wiki/Counterpropaganda> (accesat la: 12.05.2018).
13. HENTEA C. *Noile haine ale propagandei*. Pitești: Paralela 45, 2008.
14. Radio Vocea Basarabiei, emisiunea „Istoria în mișcare”, 8 Iunie 2013, ora 11.55.

CONOTAȚII TEORETICE PRIVIND PERSPECTIVA PARCURSULUI DE LA NEUTRALITATE SPRE POSTNEUTRALITATE A UNOR STATE DIN SPAȚIUL COMUNITAR

Ruslana GROSU*

THEORETICAL CONNOTATIONS ON THE PERSPECTIVE OF THE WAY FROM NEUTRALITY TO POST NEUTRALITY OF SOME EUROPEAN UNION STATES

Summary

The term “neutrality” as an academic concept and conjunctural status, instituted its applicability in times and geopolitical circumstances, is a subject investigated both in methodical and periodical publications.

Taking into consideration the evolution of neutrality concept, the researchers interested about this theme elucidated the effects of neutrality nowadays by arguing that the statement of neutrality status had a perceptible governmental underpinning throughout history. The essence of neutrality status evolved by the attitude of the declaring neutrality status, the engagement of the actors who imposed it on certain forms of power, and the countries that were the guarantors of security. The noticeable character of methodical studies on neutrality is suitable to an authentic fundament on the way of analysis of the neutrality concept.

Certain geopolitical situations influence the evolution of the neutrality status and policies of neutral states, manifested by discrepancies and interpretations of lawful norms. Some neutral states don't have clearly defined and legitimized the status of neutrality in official documents.

Some scientific papers have confirmed the irrelevance of this status and its compatibility with many regional and global projects. The significance of this *modus operandi* has been strengthened by conclusions based on the provisions of the rules of international law. Certain factual, judicial, geopolitical postulates, etc. have prompted some European states to assert their neutrality in the twentieth century and have exhausted their topicality.

Keywords: neutrality, status of neutrality, security, NATO, policy, EU membership, neutral state, cooperation, defence.

Introducere

Dezbaterile privind caracterul realist al politicilor concomitent de a menține statutul de neutralitate a unor state comunitare și de a participa la edificarea unui sistem

---

* Doctor în științe politice, cercetător științific superior, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice. ruslana.grosu@gmail.com

europăan de securitate și apărare în cadrul Uniunii Europene continuă deopotrivă atât în mediul politic, cât și printre reprezentanții mediului academic. Astfel, adepții menținerii neutralității exprimă îngrijorare de faptul că UE își consolidează gradual componenta militară, fiind observată o tendință spre convergența dintre politicile comunitare și cele ale NATO.

Evoluția conceptului de neutralitate în secolul XXI s-a datorat unei dinamici specifice, dar și anumitor conjuncturi geopolitice. Realizând o incursiune în istorie, amintim că inițial neutralitatea a fost definită ca un statut prin care statele garantau neparticiparea în cadrul unui conflict declanșat, acest tip de neutralitate a fost numit *militar*, adică neutralitate în timpul unui conflict. Cu toate acestea, în prezent, statele își declară un alt tip de neutralitate – *neutralitatea permanentă* sau *pe termen lung*.

Faptul că încercările timide privind punerea în aplicare de către statele membre ale UE a unei politici externe și de securitate comune a obligat țările neutre din spațiul comunitar să se abțină de la o revizuire radicală a politicii lor externe, totuși acestea nu le-au determinat să se îndepărteze de procesul de integrare europeană, motivându-le să-și consolideze identitatea politică pe plan internațional. Un lucru însă rămâne evident, în pofida unei limitări a puterii militare generate de acest statut, statele rămân interesate în crearea unui sistem eficace de securitate europeană, capabil să prevină războaiele și conflictele armate. Constatăm o subestimare a potențialului statelor neutre în această direcție.

Valențele teoretice și aplicative ale statutului de neutralitate în experiența statelor membre ale UE

Dimensiunile juridică și politică a statutului de neutralitate a fost pe larg cercetate în literatura de specialitate, acestea complementându-se în unele cercetări, în special atunci când este abordat prin prisma aspectului securitar. Gradul de sensibilitate sporită a semnificației securității, noțiune considerată în unele studii științifice drept una iluzorie, a fost generat de relevarea acestui concept perceput și interpretat de cercetători în funcție de predilecțiile și afinitățile pentru anumite curente sau fiind exegeții unor anumite doctrine. [1, p. 54] De asemenea, există opinii că neutralitatea nu este echivalentă cu securitatea [2], altele confirmând repetat caracterul iluzoriu al securității în anumite condiții. [3, p. 461]

Cu referire la prima dimensiune, amintim că semnificația conceptului de neutralitate, reieșind din natura sa juridică, este cunoscută drept un statut juridic internațional adoptat de un stat suveran, ce presupune existența unor drepturi și obligații. Acest statut este consacrat într-o formă relevantă dreptului internațional și recunoscut de cel puțin un stat, conform căruia statul declarat neutru este obligat să nu participe direct sau indirect la acțiunile ostile ale actorilor implicați într-un conflict și să nu ofere asistență directă și indirectă statelor beligerante. Referindu-ne la cea de-a doua dimensiune, neutralitatea ca un statut special al țării își are originile odată cu apariția puterii politice, declararea acestuia fiind determinată de instaurarea unui dezechilibru între forțele și resursele diferitor state. Aceasta din urmă include și aspectul geopolitic, ce se referă atât la mediul de securitate european, cât și la gradul de insecuritate care poate fi generat de alți actori internaționali.

Dimensiunea securitară în cadrul politicilor unor state membre ale UE, declarate neutre, rămâne destul de flexibil abordată prin prisma ponderii principiului de neutralitate la etapa actuală, mai exact cu referire la menținerea sau renunțarea la acesta din urmă în contextul intensificării cooperării cu blocuri politico-militare. Precizăm că experiența statelor europene în materie de neutralitate este una variată, aceasta fiind dobândită pe parcursul istoriei în conjuncturi geopolitice particulare. În acest sens, amintim că neutralitatea Austriei și a Finlandei este, de fapt, o neutralitate impusă de URSS, securitatea Suediei a depins, în mare măsură, de statutul Finlandei și, indirect, de politica URSS față de Finlanda, iar cazul Irlandei este unul la fel de complicat, având disensiuni cu Marea Britanie. Cu referire la funcționalitatea statutului de neutralitate prin prisma unor provocări la adresa securității statelor europene, unii cercetători confirmă indispensabilitatea de a percepe anumite distincții conceptuale [4, p. 16], deoarece, în opinie, aplicarea eronată a aparatului categorial cu utilizarea inexactă a sintagmelor „statut de neutralitate” și „politică de neutralitate” creează anumite confuzii.

Reliefăm caracterul contradictoriu al statutului de neutralitate, demonstrat în mai multe studii științifice [5], fapt ce nu pare a fi suficient de convingător pentru elitele politice ale unor state. Amintim că în 2014 a fost lansată ideea cum că au fost încercări de a găsi cel puțin o soluție acceptabilă pentru Ucraina după un scenariu conform căruia această țară se va abține de la aderarea la NATO și își va declara neutralitatea. În contextul dat, unii cercetători au exprimat supoziția că o astfel de cale ar fi optimă pentru Rusia, manifestând o doză de neîncredere pentru o apropiere de Federația Rusă a autorităților ucrainene sau de vectorul eurasiatic. [6] Astfel, opțiunea Ucrainei de a nu se alătura vreunui proiect integraționist în perspectivă era privită ca una favorabilă Rusiei.

Există opinii sceptice argumentate prin raționamente disjunctive care abordează o problemă destul de vastă: dilema statelor ce și-au autoprolamat statutul de neutralitate, cele din urmă fiind limitate în anumite circumstanțe de a se bucura de unele drepturi, obligații sau garanții legale [7, p. 21], unii autori considerând dreptul la neutralitate precar și iluzoriu [8, p. 380], pe când alții declară iluzorie însăși instituția neutralității [9, p. 40] alături de semnificația și ponderea sa la etapa actuală. [10] În scopul elucidării valorii neutralității sau lipsei acesteia prin prisma dreptului internațional contemporan, tratarea complexă sub aspect juridic a acestei noțiuni se arată a fi indispensabilă. Susținem că în lipsa unui tablou de ansamblu, care să ilustreze contextul istoric ce a determinat un stat european să-și declare o formă sau alta a statutului de neutralitate și motivele fie să o mențină, fie să renunțe la acesta, cercetarea avantajelor și dezavantajelor păstrării sau renunțării la acest statut nu este realizabilă.

Deseori subiectul neutralității este tratat prin prisma cazului Elveției, care rămâne un stat neutru în afara spațiului comunitar, dar și un model aparte în istorie. Amintim că această țară nu a acceptat aderarea la UE după încheierea războiului rece, pe când alte cinci state cu experiență în materie de neutralitate, au decis să devină membre ale UE, totodată păstrându-și statutul de neutralitate. Reticența elvețiană rămâne destul de bine explicată printr-o identitate istorică, dar și prin statutul dobândit datorită băncilor

situate pe teritoriul ei. [11] Astfel, acest statut rămâne interpretabil în mediul academic și generează dezbateri, chiar dacă există opinii argumentate cu trimitere la prevederile Cartei ONU și declarații complementate cu studii de caz în susținerea sau respingerea unor poziții.

Elucidarea problematicii de securitate implică nemijlocit raportul dintre atitudinile politice la nivel de stat și expectațiile reprezentanților opiniei publice cu referire la prevederile Politicii de Securitate și Apărare Comune (PSAC). [12, p. 334-369] La conținutul celei din urmă, unii cercetători au avut de comentat asupra problemei compatibilității statutului de neutralitate cu PSAC, prevederile căreia au fost stipulate în Tratatul de la Lisabona. În pofida criticilor aduse dezbaterilor între elitele statelor UE, declarate neutre, pe marginea redefinirii neutralității, constatăm că acestea sunt fundamentate pe argumente dure privitor la irelevanța și dispariția inevitabilă a statutului de neutralitate. Corelarea dintre securitate și insecuritate, dar și a gradului de compatibilitate dintre neutralitatea militară și conceptul de neutralitate activă cu PSAC rămâne un subiect dezbătut în discursurile politice și academice, fiind reliefată importanța și perspectiva neutralității atât în interiorul, cât și în afara spațiului UE. [12, p. 365]

Confruntarea cu unele dificultăți la anumite etape a statelor europene declarate neutre a creat condiții ca politicile de securitate ale acestora să fie influențate atât de factorul extern – mediul european de securitate, inclusiv statutul de membru al UE, cât și de cel intern – dinamica politică. Calitatea de membru în UE a celor patru state a influențat puternic alegerile lor, mai exact Acordul UE de dezvoltare PSAC, însă a atenuat ideea că statele care ar renunța la statutul de neutralitate ar fi pasibile de garanția securității din partea NATO.

În acest context, amintim că PSAC a oferit unor state membre un cadru favorizat în ceea ce privește eforturile în domeniul apărării, considerațiile Ministerului de Externe al Austriei asupra parteneriatului țării sale cu NATO fiind fundamentate pe ideea că acesta din urmă este o consecință logică a aderării sale la UE. Dacă am realiza profilul Suediei la capitolul securitate și apărare, aceasta ar putea fi privită ca cel mai exaltat contribuitor la misiunile NATO, fapt care a apropiat-o de aderare. Percepția că măsurile de asigurare a securității regionale sunt insuficiente nu exclude perspectiva unei cereri de aderare a Suediei, inspirată de Finlanda, sau viceversa, determinată de relațiile dintre UE și Federația Rusă.

Există studii care confirmă unele acte intruzive ale Federației Ruse în politica internă a Finlandei. Mai exact, acestea atestă încercări de impunere a statutului de neutralitate, deoarece Rusia se simte amenințată de Finlanda, care aspiră să devină membră a Organizației Tratatului Nord-Atlantic. Poziția respectivă se manifestă prin intensificarea activităților cu caracter militar din partea Rusiei în imediata proximitate a frontierei cu Finlanda. Aceasta implică mai multe încălcări frecvente ale spațiului aerian finlandez, exerciții militare cu scenarii ofensive și reactivarea brigăzii mecanizate din Alakurtti, în așa fel demonstrându-se capacitatea Federației Ruse de a folosi forța militară în scopul contracarării eventualei aderări a Finlandei la NATO. Din partea Rusiei se urmărește sporirea incertitudinii în adresa Finlandei cu „schițarea” unor consecințe posibile survenite ulterior deciziei de aderare la NATO.

Unii cercetători au identificat câteva modalități non-militare prin intermediul cărora Rusia ar putea influența Finlanda. [13, p. 19-20] Prima se referă la escaladarea fluxului necontrolat al migranților din Orientul Mijlociu (din cauza frontierei extinse) în urma deschiderii și controlului de către poliția de frontieră rusă a „traseului migrației arctice” pe segmentul ruso-finlandez al graniței în regiunea Laponia. Intenția era direcționată spre destabilizarea situației interne din Finlanda și constrângerea părții finlandeze să se implice în dezbateri bilaterale în scopul soluționării problemei migrației fără participarea instituțiilor UE. A doua modalitate a fost aplicarea instrumentelor economice, adică contra-sanctiunile impuse de Rusia asupra UE, care a generat crearea unui grup de interese în Finlanda ce făcea lobby pentru ca relațiile UE-Rusia să fie normalizate. În acest sens, un exemplu elocvent rămâne cooperarea ruso-finlandeză în domeniul energiei. Cea de-a treia modalitate ține de campaniile de dezinformare pornite de Federația Rusă contra Finlandei în scopul diminuării încrederii societății față de guvernul finlandez cu accent asupra politicii antimigraționiste.

Anumite probleme privind semnificația neutralității în raport cu calitatea de membru al UE (în conținutul PSAC și în cadrul NATO) necesită a fi abordate prin corelarea cu identitatea națională. [14, p. 309] Explicând într-un cadru restrâns, accentul este pus pe raportul dintre sistemele locale de convingeri și mediul internațional de securitate pe o durată mai lungă de timp. Pentru plenitudinea tabloului este necesar să fie luat în considerație modul în care definiția unei norme poate fi revizuită pentru a permite aplicarea unor opțiuni politice solicitate. Aceiași autorii au identificat câțiva factori-cheie care explică cauzele ce au determinat fiecare dintre state să-și reformuleze interpretarea neutralității în raport cu NATO și PSAC. Prin urmare, statutul de neutralitate a continuat să complementeze politica externă și de securitate a acestor patru membri neutri în componența UE la diferite niveluri.

Experiența în materie de neutralitate a Suediei a fost acumulată prin politica promovată pe parcursul istoriei sale. Menționăm că Suedia a dobândit libertatea în acțiuni doar după anul 1989, iar politica sa de neutralitate pe timp de pace a fost transformată într-o nouă politică a solidarității, în care securitatea Suediei este construită pe cooperarea cu alte state și organizații. [15, p. 53] Considerăm că indispensabilitatea de a păstra acest statut este generată de situația când apare pericolul pentru integritatea, securitatea și suveranitatea statului. Pe lângă Suedia, experiența unor dezbateri similare o are și Finlanda, dar și alte state neutre, care s-au confruntat cu divergențe în elaborarea politicii externe și a celei de securitate. [16, p. 280] Constatăm că atât factorii interni, cât și cei externi, influențează perspectiva politicii de neutralitate, iar externalizarea unor operațiuni sub egida ONU, însă coordonate de NATO, au generat rezonanță dezbaterilor inițiate de elita politică suedeză privind implicațiile Suediei în acțiuni de cooperare în domeniul politicii externe europene și de securitate.

În acest sens, remarcăm viziunea expusă într-o publicație semnată de J. Gotkowska și P. Szymański, unde una din teze evaluează cooperarea dintre Suedia și NATO, evidențiind atât impactul pozitiv asupra regiunii, cât și cel negativ, ultimul afectând politica de securitate suedeză. Autorii exprimă convingerea că o parte din elita politică suedeză consideră că Suedia este deja acoperită într-o oarecare măsură de garanțiile de securitate ale NATO. Cooperarea strânsă cu NATO oferă Suediei un sentiment iluzoriu

de securitate, astfel încât guvernul nu se simte obligat să majoreze în mod substanțial cheltuielile pentru apărare. [13, p. 7]

Vectorul trasat atât de Suedia, cât și de Austria, pe coordonata dezvoltării politicii de neutralitate prin proiecte cu tendințe vizibile de adaptare la noile realități geopolitice, își are originea în perioada războiului rece și nu a reușit să fie compromis, deși viziunile reprezentanților mediilor politic și academic sunt împărțite. Subliniem că statutul de neutralitate mai este privit drept o opțiune de politică externă în scopul asigurării securității naționale, în cazurile când aceasta nu poate fi pe deplin garantată de actualul sistem internațional de securitate colectivă. [4, p. 68]

Calitatea de stat membru al UE și statutul de neutralitate permanentă a Austriei continuă să genereze interes pentru elucidarea unor particularități și prefigurarea unor scenarii de evoluție pe dimensiunea securitară. În acest sens, modelul de neutralitate suedez și cel austriac au fost cercetate cu accent pe procesul de luare a deciziilor în domeniul securității naționale în spațiul comunitar și mecanismelor de menținere a statutului de stat neutru în componența UE. [17, p. 56-68] Precizăm că statutul de neutralitate permanentă a Austriei rămâne unul dintre cele mai reprezentative atât ca model, cât și un cadru legal complex.

Problematica și dilema securității, cu precădere a statelor mici, dar și studiile de caz, sunt elucidate de unii cercetători cu proiecție pe experiența Suediei, Finlandei și Austriei. Identificăm unele repere teoretice cu referire la relațiile dintre alianțe și statele mici, cu accent pe cauzalitatea, modalitatea și condițiile în care unele state mici se angajează în alianțe, fiind elucidate beneficiile și costurile calității de membru în alianțe și echitatea între membri. În cazul renunțării la statutul de neutralitate, indiferent de conjuncturile geopolitice în care unele state și-au declarat neutralitatea, rămânem convinși că perspectiva securității regionale va depinde în mare măsură de interesele marilor actori globali, și nu de nivelul securității statelor, iar sub această incidență nu cad și membrii unei alianțe.

Cu referire la modelul danez de neutralitate, tendințele neutraliste ale Danemarcei în cadrul politicii sale de securitate s-au remarcat și pe parcursul anilor de când aceasta este membru NATO [18]. În plus, angajamentele unui stat membru în cadrul unui bloc politico-militar impun respectarea obligațiilor asumate, iar Danemarca a optat pentru solidaritate atât în raport cu Alianța Nord-Atlantică, cât și cu UE. Menționăm că evoluțiile geopolitice după anul 1989 au avut aceleași repercusiuni asupra politicii daneze cu NATO și UE.

După cum am menționat anterior, statutul de neutralitate reprezintă un subiect extrem de sensibil pentru securitatea europeană, opiniile cercetătorilor fiind împărțite privind asigurarea securității statelor neutre. Perspectiva țărilor cu un asemenea statut, cât și a Uniunii Europene în general, rămâne una promițătoare, în viziunea unor cercetători [19], pe când alții oferă o imagine negativă instituției neutralității permanente. [20, p. 144] Asemenea atitudini au creat dezbateri în jurul art. 25, în conținutul căruia părțile sunt obligate să accepte și să execute hotărârile Consiliului de Securitate, în conformitate cu Carta ONU, fapt care pare de neconceput pentru un stat membru cu statut declarat de neutralitate permanentă. Conchidem că estimările cu caracter peiorativ în adresa instituției de neutralitate permanentă derivă din

dimensiunea securitară, iar concepția dată a fost promovată în funcție de capacitatea ONU de a implementa liniile directoare ale politicii securității colective. Suntem de părere că în asemenea condiții este indispensabilă redefinirea politicii de neutralitate în cadrul unui nou peisaj politic și juridic european, ținând cont sub aspect teoretic și practic de reinterpretarea unor categorii, cum ar fi: războiul, pacea, securitatea și suveranitatea statului.

Realitățile geopolitice au generat o serie de transformări, acestea având repercusiuni asupra statutului de neutralitate și a politicilor statelor neutre, impact manifestat prin discrepanțe și interpretări contradictorii ale normelor juridice. În plus, reieșind din discursurile privind schimbarea formelor de cooperare în domeniul securității, acestea facilitează diseminarea ipotezei că, în cele din urmă, se va renunța la neutralitate. [21, p. 394]

Prin urmare, cercetările elaborate pe studiul de caz al unor state membre ale UE au confirmat irelevanța acestui statut și compatibilitatea sa cu unele proiecte de cooperare atât regională, cât și internațională, iar esența practicii respective a fost consolidată prin concluzii fundamentate pe prevederile normelor de drept internațional. Unele dintre raționamentele istorice, juridice, geopolitice, etc. care au determinat unele state europene să-și declare neutralitatea în secolul XX și-au pierdut din actualitate.

Conchidem că statutul de neutralitate rămâne fundamentat preponderent pe argumente care justifică mai degrabă realitățile geopolitice și caracterul său politic decât supremația normelor de drept. Astfel, sub raportul problematicii dintre securitate și neutralitate, considerăm că viziunile împărțite asupra acestei dileme reprezintă niște instrumente de control al noului context geopolitic. În plus, complexitatea unui asemenea raport și prefigurarea unor scenarii de evoluție au demonstrat gradul înalt al dificultăților cu care s-au confruntat Austria, Finlanda, Irlanda și Suedia privind ponderea statutului de neutralitate raportată la calitatea lor de membru al UE. În acest sens de idei, menționăm că aspirația Suediei și a Finlandei de a oferi o consistență relațiilor militare cu NATO vor întâmpina anumite impedimente și se vor ciocni cu limitări sporite, întrucât activitatea Alianței Nord-Atlantice în regiunea Mării Baltice se concentrează pe apărarea colectivă, iar cele două țări nu au devenit membre.

Subliniem că statele pregătite să renunțe la statutul de neutralitate urmăresc obiectivul redimensionării politicilor de securitate, contribuind la inițiativele europene și NATO de securitate, precum și la consolidarea propriilor experiențe unice de securitate de tip *soft*. În acest sens, nu excludem derularea unor scenarii de realizare a anumitor interese conjuncturale, care ar produce metamorfoze nu doar la nivel conceptual, iar resetarea cooperării în domeniul securității ulterior ar putea grăbi renunțarea la neutralitate și favoriza tranziția spre post-neutralitate.

În condițiile unei interdependențe complexe, cu sporirea amenințărilor globale, frontierele nu garantează securitatea unui stat care nu a cooperat cu țările din proximitate și nu a contribuit la lupta împotriva amenințărilor comune. Statele comunitare la etapa actuală nu renunță la forța militară ca mijloc de descurajare a unei potențiale amenințări. Menționăm că nivelul sporit de interdependență al statelor determină actorii ca prin eforturi colective să prevină pericolele emergente, iar UE dezvoltă și perfecționează noi elemente ale unei politici militare și de securitate unificate.

Concluzii

Dincolo de unele experiențe acumulate de fiecare actor cu un anumit parcurs pe segmentul neutralității în toate aparențele sale, considerăm că în cazul statelor care intenționează să renunțe la statutul de neutralitate, mai întâi de toate, acestea ar trebui să elaboreze o paradigmă nouă de politică externă, iar apoi să renunțe definitiv la acest statut. Pasul respectiv necesită a fi consolidat prin redimensionarea și adaptarea proiectelor de țară pornind de la impulsul pragmatic în procesul de implementare a acestora într-un format evoluat. Asigurarea securității naționale, dar și a celei regionale, nu reprezintă o predilecție recentă pentru elitele politice și militare a statelor cu pondere pe arena internațională, aceasta fiind inspirată din experiențele anterioare și adaptată la arhitectura sistemică pe coordonata securitară. Deși există suficiente exemple care confirmă că sistemul internațional a fost caracterizat preponderent prin instabilitate, fenomenul securității are și o latură iluzorie în raport cu realitățile geopolitice.

Prin urmare, asigurarea securității statelor comunitare cu experiență în materie de neutralitate și neutre la etapa actuală reprezintă o sarcină pusă pe umerii unor organisme internaționale, mai exact, a blocului politico-militar NATO. Aceasta presupune consolidarea cooperării formalizate prin diverse parteneriate și programe. Cu toate acestea, utopia aspirațiilor către o securitate garantată nu este conștientizată de mediul politic decident din statele cu resurse politico-militare și energetice insuficiente, dar și cu un viitor incert, cauzat de lipsa unei voințe la nivel de stat de a trasa o direcție politică clară.

Așadar, pronunțându-ne cu privire la viabilitatea șanselor și perspectivele acestor state de a-și menține neutralitatea, viitorul acestora ar putea fi prefigurat prin două scenarii. Primul presupune o continuare a politicii tradiționale înafara alianțelor militare, deși este un model mai dificil de urmat, deoarece fiecare dintre aceste țări are relații strânse cu NATO. Majoritatea statelor participă la astfel de inițiative, precum grupurile de luptă ale UE și în cadrul programului „Parteneriatul pentru Pace” al NATO, fapt care poate grăbi aderarea la NATO, iar aceasta ar însemna renunțarea la a neutralitate. Al doilea scenariu pare mai realist în contextul evoluțiilor de consolidare sporită a componentei militare și a tendinței spre o apropiere a unor state membre ale UE de NATO.

Referințe bibliografice

1. Gariup Monica. *European Security Culture: Language, Theory, Policy*. Taylor & Francis, 2017.
2. Jaishankar Dhruva. *Deepening Security Ties With the US a Sign of India's Growing Confidence. Discussions on Indo-US defence cooperation must be on its merits rather than driven by sentimentalism*. <https://thewire.in/external-affairs/deepening-security-ties-with-the-us-a-sign-of-indias-growing-confidence> (vizitat la: 27.08.2018).
3. Snyder Glenn H. *The Security Dilemma in Alliance Politics*. În: *World Politics*, 1984, Vol. 36, No. 4, pp. 461-495.
4. Mija Valeriu. *Neutralitatea Republicii Moldova prin prisma politicilor de securitate ale unor state europene neutre*. Chișinău: CEP USM, 2017. 216 p.

5. Schmitt Carl. *The Nomos of the Earth in the International Law of the Jus Publicum Europaeum*. New York: Telos Press Publishing, 2006.
6. Хрулева Татьяна, *Призрак нейтралитета*. <https://www.rosbalt.ru/blogs/2014/04/04/1252891.html> (vizitat la: 27.10.2018).
7. Bring Ove. *The Concept of Neutrality: Origins and Challenges from the Peace of Westphalia to the European Union*. In: *Neutrality in the 21th century. Lessons for Serbia*, Isac Fond, Belgrad, 2013, pp. 21-28.
8. Koskenniemi Martti. *The Gentle Civilizer of Nations: The Rise and Fall of International Law 1870–1960*. Cambridge University Press, 2001.
9. Austin Daniel A. *Realism, Institutions, and Neutrality: Constraining Conflict through the Force of Norms*. In: *Commonwealth. A Journal of Political Science*, 1997/1998, vol. 9, pp. 37-56.
10. Spring Alexander. *The International Law Concept of Neutrality in the 21st Century. An Analysis of Contemporary Neutrality with a Focus on Switzerland*. Dike Publishers, 2014.
11. Jost Hans Ulrich. «No money, no Switzerland»: a realistic history of Swiss neutrality. <http://home.citycable.ch/josthistoire/styled-4/index.html> (vizitat la: 27.08.2018).
12. Devine Karen. *Neutrality and the Development of European Union Common Security and Defence Policy: Compatible or Competing?*. In: *Cooperation and Conflict, Special Issue*, 2011, vol. 46, pp. 334-369.
13. Gotkowska Justyna, Szymański Piotr. *Between co-operation and membership Sweden and Finland's relations with NATO*, Nr. 62, February, 2017, Centre for Eastern Studies, Warsaw. 31 p.
14. Beyer Jessica L., Hofmann Stephanie C. *Varieties of neutrality. Norm revision and decline*. In: *Cooperation and Conflict*, 2011, vol. 46, pp. 285-311.
15. Westberg Jacob. *Sweden's policy of neutrality*. In: *Neutrality in the 21th century. Lessons for Serbia*, Isac Fond, Belgrad, 2013, pp. 49-54.
16. Löden Hans. *Reaching a vanishing point? Reflections on the future of neutrality norms in Sweden and Finland*. In: *Cooperation and Conflict*, 2012, vol. 47, pp. 271-284.
17. Максимычев И. *Австрия: опыт нейтралитета*. In: *Современная Европа*, 2006, № 3, pp. 56-68.
18. Holbraad Carsten. *Danish Neutrality: A Study in the Foreign Policy of a Small State*. Oxford University Press, 1991.
19. Dagro Stephanie. *La neutralité permanente et l'Union européenne*, Nomos, Munich, 2010.
20. Koeck Heribert Franz. *A Permanently Neutral State in the Security Council*. In: *Cornell International Law Journal*, 1973, vol. 6, No. 2, pp. 137-162.
21. Agius Christine. *Transformed beyond recognition? The politics of post-neutrality*. In: *Cooperation and Conflict*, 2011, vol. 46, pp. 370-395.

IMPLEMENTAREA REZOLUȚIEI 1325 A CONSILIULUI DE SECURITATE AL ONU PRIVIND FEMEILE, PACEA ȘI SECURITATEA: PERSPECTIVA REPUBLICII MOLDOVA

Natalia ALBU*
Ana NEGRU**

IMPLEMENTATION OF UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL RESOLUTION 1325 ON WOMEN, PEACE AND SECURITY: THE PERSPECTIVE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Summary

The research topic of this article refers to the aspects that determine the need to deepen studies on gender mainstreaming in the security and defense sector. At present, there is a growing need to implement the foresights of UN Security Council Resolution 1325. Taking into consideration the fact that during the last decade the states have adopted action plans for implementation of the named Resolution, the Republic of Moldova has also adopted an Action Program to strengthen the commitments to implement UNSCR 1325. Thus, this article refers to the fact why UNSCR 1325 has a national and as well an international involvement. At the same time, is presented the evolving process of elaboration of the mentioned Program in the Republic of Moldova. Finally, are highlighted the needs for an effective implementation of UNSCR 1325.

Keywords: Resolution 1325; Women, Peace and Security Agenda; specific needs of security; Action Plan; Inclusive Security.

Introducere

În 2000, Consiliul de Securitate al ONU (CS ONU) a adoptat Rezoluția 1325 privind *Femeile, Pacea și Securitatea (Women, Peace and Security)*, care este considerată o piatră de hotar în acest domeniu. Pentru prima dată, Consiliul a admis într-o rezoluție că femeile sunt victimele principale ale conflictelor armate și că ar trebui să aibă un rol important în prevenirea și rezolvarea acestora.

Operațiunile de menținere a păcii au evoluat de la rolul său tradițional de monitorizare a acordurilor de încetare a focului între state suverane la desfășurarea de operațiuni la scară largă de menținere a păcii, de multe ori acționând în vederea stopării războaielor civile. Misiunile noi au drept obiectiv facilitarea proceselor politice prin promovarea

---

* Doctor, conferențiar universitar, Centrul Cercetării Strategice, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice. albu_nataly@yahoo.com

** Magistrul în drept, Coordonatoare de programe, Centrul de Informare și Documentare privind NATO din Republica Moldova. ana.negru@infocenter.md

dialogului național și a reconcilierii, protejarea civililor, asistența pentru dezarmare, demobilizarea și reintegrarea combatanților, sprijinirea organizării alegerilor democratice, protejarea și promovarea drepturilor omului, promovarea reformei în domeniul securității interne și asistența pentru respectarea și aplicarea legii.

Aceste responsabilități presupun o prezență tot mai numeroasă a femeilor în cadrul respectivelor misiuni. În plus, femeile din cadrul operațiilor de menținere a păcii sunt modele de urmat în localitățile în care acționează, fiind un exemplu pentru femeile și fetele din societățile dominate de bărbați.

Uniunea Europeană (UE), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și Alianța Nord Atlantică (NATO) își concentrează tot mai mult atenția asupra acestui aspect și identifică pași concreți în vederea eliminării violenței sexuale în timp de război, a întăririi și a sublinierii rolului vital pe care femeile îl joacă în refacerea stabilității. De exemplu, în mai 2009, Comitetul Personalului Feminin din cadrul Forțelor NATO (*The Committee on Women in the NATO Forces – CWINF*) și-a schimbat denumirea în Comitetul NATO privind Perspectiva Gender (*Committee on Gender Perspectives – NCGP*). Acesta promovează integrarea perspectivei de gen ca o strategie ce se referă atât la preocupările femeilor, cât și ale bărbaților ca o dimensiune integrată a proceselor de elaborare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor, programelor și operațiunilor militare. Cu atât mai mult, NATO a numit un reprezentant special privind *Femeile, Pacea și Securitatea*, care va consolida și promova implementarea RCSONU 1325 și va sensibiliza opinia publică în privința politicilor și activităților NATO din acest domeniu. Reprezentantul special asigură coordonarea și cooperarea adecvată cu ONU și cu alte organizații relevante [5, p.40].

Republica Moldova, în cadrul aprobării Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO pentru anii 2014-2016, și-a asumat responsabilitatea de a se angaja activ în dialogul politic din cadrul ONU și va contribui în mod practic la eforturile comunității internaționale în sistemul ONU menite să promoveze pacea și securitatea internațională. Republica Moldova va întreprinde acțiuni în vederea implementării RCSONU 1325 privind rolul femeilor în asigurarea păcii și securității și va coopera cu NATO pentru a implementa politica NATO/EAPC în acest domeniu. IPAP-ul Republica Moldova-NATO pentru anii 2017-2019 asigură continuitatea acestui angajament și stabilește în cadrul obiectivului 3.2. acțiunea 4 care se referă la *Cooperarea în domeniul implementării Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate ONU Femeile, Pacea și Securitatea* [7]. Actualmente, la nivel național se desfășoară procesul de implementare a *Programului național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2018-2021 și Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia* care a fost aprobat la 21 martie 2018 de Guvernul Republicii Moldova [10].

Începând cu anul 2005 și până-n prezent, deja 76 de state au adoptat câte un plan de acțiuni privind implementarea RCSONU 1325 [9]. De asemenea, UE și NATO au adoptat politici privind implementarea RCSONU 1325. De menționat este că în 2008, UE a adoptat o „abordare globală” pentru punerea în aplicare a Rezoluțiilor 1325 și 1820 ale CS al ONU, iar în anul 2010 – un set de indicatori pentru monitorizarea progresului de implementare. UE a întreprins deja acțiuni pentru a promova participarea

egală și deplină a femeilor în prevenirea și soluționarea conflictelor, în negocierile de pace, în operațiunile de menținere și instaurare a păcii, în intervențiile umanitare și în operațiunile de reconstrucție de după conflict. UE sprijină și implicarea experților în domeniul egalității de gen în eforturile de mediere. Referindu-ne la ultimele politici adoptate în cadrul NATO, se evidențiază faptul că în iunie 2014 a fost adoptat Planul de acțiuni pentru implementarea RCSONU și a rezoluțiilor conexe. Planul de acțiuni cuprinde 14 rezultate și mai multe activități, de implementarea cărora se face responsabil serviciul internațional al NATO, organizațiile militare ale NATO și guvernele statelor membre. Pentru a asigura implementarea cu succes a planului, a fost înființat un grup operativ privind femeile, pacea și securitatea, căruia i s-a încredințat misiunea de a implementa Planul de acțiuni al NATO. Iar în 2016, NATO a aprobat un Plan de acțiuni pentru anii 2016-2018 privind implementarea versiunii revizuite a RCSONU 1325 și a rezoluțiilor conexe. Scopul Planului este de a integra Rezoluția 1325 în activitatea zilnică a NATO și a statelor membre, atât în sistemul civil, cât și în cel militar. Sunt definite pe larg atât obligațiile organizației, cât și cele ale țărilor membre și ale celor partenere referitor la implementarea rezoluțiilor.

În acest cadru, apare necesitatea de a explica de ce toți acești actori, inclusiv Republica Moldova, adoptă politici privind implementarea RCSONU 1325 privind *Femeile, Pacea și Securitatea*.

Prevederile Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privind *Femeile, Pacea și Securitatea*

Așa cum am menționat în introducere, RCSONU 1325 este prima rezoluție aprobată de Consiliul de Securitate care adresează în mod direct impactul războiului asupra femeilor și contribuția femeilor la rezolvarea conflictelor și realizarea unei păci stabile [13]. Ulterior, Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite a adoptat un șir de rezoluții care vin să completeze cele menționate în RCSONU 1325 și să dezvolte mecanisme de implementare a Agendei Femeile, Pacea și Securitatea. Acestea sunt rezoluțiile 1820 din 2008, 1888 și 1889 din 2009, 1960 din 2010, 2106 și 2122 din 2013, 2242 din 2015 și 2272 din 2016.

Toate aceste rezoluții formează Agenda *Femeile, Pacea și Securitatea*, care vizează obiectivele generale ale păcii, securității și egalității de gen, solicitând următoarele:

– Statele membre ale ONU să asigure participarea femeilor în cadrul procesului decizional la toate nivelurile instituționale (național, regional și internațional), precum și în cadrul mecanismelor de prevenire, gestionare și soluționare a conflictelor (RCSONU 1325);

– Toți actorii implicați în acordurile de pace să includă aspecte privind protecția și respectarea drepturilor pentru femei și fete (RCSONU 1325);

– Cei implicați în programe de planificare să ia în considerare nevoile diferite ale ex-combatanților din perspectiva feminină și masculină (RCSONU 1325);

– ONU asistă eforturile țărilor în dezvoltarea mecanismelor eficiente de protejare a femeilor și fetelor împotriva violenței, în special cea sexuală (RCSONU 1820);

– Investigarea și sancționarea violenței sexuale comise de civili sau de personalul militar (RCSONU 1888);

– Reforma juridică și judiciară pentru a asigura justiția pentru supraviețuitorii de violență sexuală (RCSONU 1888);

– Statele să sporească angajamentul femeilor în luarea deciziilor politice și economice în procesul de recuperare (RCSONU 1889).

Astfel, Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU recunoaște nevoia urgentă de a integra o perspectivă gender în operațiile de menținere a păcii, fapt ce va contribui la menținerea și promovarea păcii și securității internaționale. De asemenea, Rezoluția solicită o implicare mai mare a femeilor la toate nivelurile – de la etapa timpurie de prevenire a conflictului până la reconstrucția post-conflict [1, p. 163].

În același timp, în contextul Reformei sectorului de securitate, factorii de decizie politică și practicienii recunosc tot mai mult că integrarea perspectivei gender contribuie la eficiența operațională a instituțiilor sectorului de securitate și apărare. Integrarea perspectivei gender în instituțiile de securitate și apărare reprezintă un instrument ce permite:

➤ *De a răspunde necesităților diferite de securitate din cadrul societății.* Astfel, după cum am menționat anterior, necesitățile individuale de securitate variază în funcție de anumiți factori, cum ar fi sexul, etnia, vârsta, capacitatea fizică, orientarea sexuală, statutul economic, religia etc. Referindu-ne la violența de gen, nu putem neglija faptul că aceasta rămâne o amenințare semnificativă pentru securitatea umană la nivel mondial - inclusiv pentru bărbați, care pot fi amenințați prin masacre sex-selective, violență în general și violența legată de diferite grupări criminale (bande) care pot apărea în situații de conflict. Astfel, asigurarea protecției femeilor, bărbaților, fetelor și băieților atât în timpul conflictului, cât și post-conflict ar trebui să fie o prioritate în cadrul oricărei agende de reformă a sectorului de securitate.

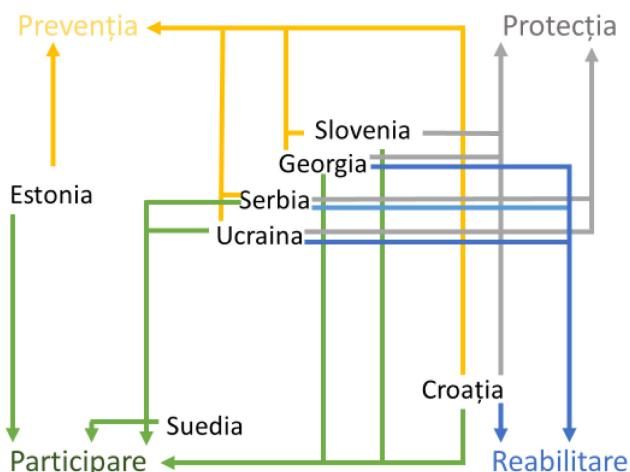
➤ *De a răspunde necesităților în schimbare ale sectorului de apărare.* Forțele armate sunt tot mai implicate în misiunile de menținere a păcii și de reconstrucție complexă, care necesită aptitudini de comunicare, cum ar fi facilitarea și cooperarea cu civilii. În particular, prin intermediul formării profesionale privind perspectiva gender (de exemplu, instruire) și aplicare a codurilor de conduită cu specific gender în cadrul altor operații sau misiuni, forțele armate își dezvoltă potențialul de a consolida prevenirea, răspunsul și responsabilitatea în ceea ce privește violența sexuală în conflict.

➤ *De a crea instituții de securitate și forțe armate reprezentative.* De regulă, se consideră că femeile sunt insuficient sau slab reprezentate în cadrul structurilor de securitate și apărare. Chiar și acolo unde nu există bariere formale, există de multe ori anumite limite pentru femei privind avansarea lor în carieră. Însă, integrarea deplină a femeilor în forțele armate maximizează capacitatea militară de a-și îndeplini rolurile sale, inclusiv în operațiuni de menținere a păcii și de apărare. De exemplu, comunitățile gazdă adesea manifestă mai multă încredere personalului feminin, fapt ce sporește posibilitatea de a avea acces la o gamă mai largă de informații. În multe dintre cazuri, femeile sunt mai indicate să rezolve anumite sarcini: a) discuțiile cu victimele abuzate sexual sau care au fost supuse altor violențe de gen; b) lucrul în închisorile pentru femei; c) oferirea de asistență socială femeilor foste-combatante în procesul demobilizării și reintegrării în viața civilă.

➤ *De a consolida controlul democratic, civil asupra forțelor armate.* Femeile și experții gender din domeniul apărării pot contribui la politicile de apărare și programele responsabile de nevoi speciale ale bărbaților, femeilor, băieților și fetelor. Societatea civilă reprezentată și de femei poate aduce o înțelegere globală a securității, asigurând desfășurarea proceselor de supraveghere civilă a sectorului de securitate și apărare.

În facilitarea implementării RCSONU 1325 privind *Femeile, Pacea și Securitatea*, statele în elaborarea politicilor respective se pot axa pe cei patru piloni de bază ai acesteia: *prevenția, participarea, protecția și reabilitarea*. (I) *Prevenția* cuprinde totalitatea de măsuri pentru prevenirea violenței împotriva femeilor și fetelor și totodată sprijinirea inițiativelor femeilor în procesul de pace și reglementarea conflictelor. Prin (II) *participare* înțelegem asigurarea creșterii participării fetelor și femeilor în procesele de pace și toate procesele decizionale. (III) *Protecția*, la rândul ei, înseamnă protejarea fetelor și femeilor de violența bazată pe diferența de sex și respectarea caracterului civil și umanitar al așezărilor și taberelor de refugiați. Și nu în ultimul rând, (IV) *reabilitarea* constituie procesul prin care toate părțile implicate într-un conflict respectă caracterul civil și umanitar al așezărilor și taberelor de refugiați, precum și sunt luate în considerare nevoile specifice a fetelor și femeilor, prin care este asigurată reabilitarea în timpul conflictelor și post-conflict [15, pp. 120-121].

RCSONU 1325 are caracter obligatoriu pentru toate statele membre ONU, fără necesitatea de a fi ratificată suplimentar. Iar pentru a putea fi pusă în aplicare, statele membre ONU elaborează documente de politici, precum strategii sau planuri naționale de acțiuni care să implementeze nemijlocit această Rezoluție. Astfel că, în lume, la moment există 76 de țări (inclusiv Republica Moldova) care implementează Rezoluția printr-un document de politici publice. Primele țări care au adoptat un plan de acțiuni sau o strategie de implementare a RCSONU 1325 au fost Danemarca, Suedia, Norvegia, Regatul Unit al Marii Britanii, iar ultimele care s-au alăturat acestei liste, pe parcursul anilor 2017 – 2018 au fost Tunisia, Mozambic, dar și Republica Moldova.

Schema nr. 1. Pilonii în baza cărora au fost elaborate Planurile Naționale de Acțiuni

Sursa: Efectuată de autori conform Planurilor individuale de acțiuni a țărilor menționate.

Pornind de la cei patru piloni ai RCSONU 1325, conform schemei nr. 1, statele care au elaborat planuri naționale/individuale de acțiuni (PNA) s-au bazat fie pe toți acești piloni, fie pe unul dintre aceștia. Acest fapt se datorează specificului național al țării sau situația de pace și conflict din cadrul statului respectiv: a) dacă au existat, există sau nu conflicte pe teritoriul statului, b) dacă statul este implicat în careva conflicte, c) dacă în regiunile apropiate hotarelor statului există conflicte etc. Din această listă, nu putem exclude și nivelul de pregătire și percepție a cetățenilor privind subiectele tangențiale implicării femeilor în procesul de luare a deciziilor, promovării femeilor indiferent de domeniu, dar și creării măsurilor speciale care ar favoriza implicarea femeilor la orice nivel în cadrul instituțiilor de securitate.

Prin urmare, țările unde au existat de curând sau există conflicte armate, precum Ucraina, Serbia, Georgia – focusarea se face pe toți patru piloni ai RCSONU 1325. De exemplu, în Serbia, pentru planul național de acțiuni pentru perioada anilor 2017-2020 sunt stipulate următoarele: „... scopul general ... este îmbunătățirea securității femeilor în societate prin implementarea integrală a RCSONU 1325 în Serbia, în domeniul prevenirii, participării, protecției și recuperării...” [8, p. 11]. Iar unele țări, având un nivel mai mare a stării de securitate, sunt focusate pe participarea externă. Cum ar fi cazul Estoniei. În planul de acțiuni al Estoniei pentru anii 2015-2019 sunt menționate următoarele: „pentru ca guvernul estonian să ajute femeile din zonele de conflict și femeile să fie mai bine implicate atât în Estonia, cât și în străinătate, este foarte importantă sensibilizarea privind rolul femeilor în asigurarea păcii și securității. Este un proces pe termen lung care este în curs de desfășurare” [6, p. 4]. Astfel și Lituania a evidențiat în planul său de acțiuni necesitatea de a motiva femeile să lucreze în domeniul prevenirii conflictelor în instituțiile naționale, regionale și internaționale, precum și să participe la misiunile și operațiunile militare și civile. Aceasta a permis abordarea RCSONU 1325 din perspectiva **localizării**, adică în cadrul acestor misiuni să se acorde o mare importanță rezolvării problemelor care le întâmpină femeile localnice.

În acest cadru, atragem atenția la un concept ce capătă tot mai multă actualitate, este vorba de **strategia de localizare** – o abordare inovatoare de implementare a RCSONU 1325 și a rezoluțiilor conexe, promovată de coaliția grupurilor de femei și altor organizații ale societății civile **The Global Network of Women Peacebuilders (GNWP)** [4]. Această abordare invită guvernatorii, primarii, consilierii, liderii comunitari, șefii supremi, liderii indigeni și tradiționali, liderii religioși, liderii femei, liderii de tineret, profesorii, angajații din sectorul de securitate și toți ceilalți actori locali să participe la formularea **Planurilor Locale de Acțiuni** și integrarea rezoluțiilor din cadrul Agendei **FPS** în planurile de dezvoltare comunitară. Formularea politicilor și a legislației locale de către actorii locali permite auto-gestionarea și responsabilizarea privind integrarea angajamentelor din cadrul Agendei FPS în planurile de dezvoltare și bugetele locale, precum și asigurarea cu mijloace sustenabile de implementare [2, p. 40].

Pe de altă parte, statele în procesul de elaborare a unui NAP de implementare a RCSONU 1325 țin cont pe necesitățile interne și capacitățile de implementare. De exemplu, Bosnia și Herțegovina și-a propus în cadrul primului plan de acțiuni al său să reducă rata privind traficul de ființe umane la nivel național, iar Macedonia s-a

axat pe intensificarea activităților instituțiilor locale și naționale în vederea promovării RCSONU 1325, în special prin comitetele de prevenire și consiliile municipale, precum și prin cooperarea cu societatea civilă, care este în capacitate să sensibilizeze opinia publică [2, p. 22]. În fine, indiferent de structura planurilor adoptate privind implementarea RCSONU 1325, este importantă înțelegerea comună privind implicarea femeilor în asigurarea păcii și securității.

Aspecte privind procesul de elaborare a planului de acțiuni privind implementarea RCSONU 1325 în Republica Moldova

Un Plan Național de Acțiuni bine formulat reprezintă o platformă de coordonare inter-instituțională a eforturilor și, de reducere a dublării, consolidării fluxurilor de finanțare pentru proiecte relevante ale guvernării și atribuie termeni și responsabilități clare pentru aplicare. Iar Republica Moldova are angajamente internaționale și naționale pe care este obligată să le respecte. Iar aici pornim de la faptul că Republica Moldova este parte a Organizației Națiunilor Unite, fapt ce o impune să elaboreze un Plan național de acțiuni de implementare a RCSONU 1325, după cum a fost menționat anterior. Alte instrumente legislative internaționale sunt Rezoluțiile conexe RCSONU 1325 menționate anterior, dar și Recomandarea generală nr. 30 privind femeile în situații de prevenire a conflictelor, conflict și post-conflict (RG30). Recomandarea generală nr. 30, adoptată în 2013, asigură aplicarea Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW) [12], adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1979. Scopul principal al RG30 este să ofere statelor părți orientări competente privind măsurile pentru asigurarea deplină a obligațiilor de a proteja, respecta și aplica drepturile femeilor în situații de prevenire a conflictelor, conflict și post-conflict.

În același timp, Republica Moldova are un șir de documente de politici în cadrul cărora se menționează necesitatea implementării RCSONU 1325: (1) Programul național de asigurare a egalității de gen (2011-2015); (2) Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 cu obiectivul general 4: Promovarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare [14]; (3) Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova-NATO pentru anii 2017-2019 stabilește în cadrul obiectivului 3.2. acțiunea 4 care se referă la *Cooperarea în domeniul implementării Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate ONU Femeile, pacea și securitatea* (4) Inițiativa de consolidare a capacităților de apărare (DCB); Strategia națională de apărare pentru anii 2018-2022.

Toate aceste angajamente au constituit o puternică bază de inițiere a procesului de autoevaluare inter-instituțională pe dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare națională în perioada anilor 2015-2016 de către Ministerul Apărării al Republicii Moldova, proces în care au fost implicate mai multe instituții din sectorul de securitate și apărare al Republicii Moldova. În același timp au fost elaborate două cercetări: (1) „Raportul legislativ privind Analiza standardelor internaționale și cadrului legislativ național în domeniul egalității de gen în sectorul de securitate și apărare” [13], elaborat cu suportul UN Women în Moldova și (2) „Raportul cu privire la Percepțiile publice privind sensibilitatea la dimensiunea de gen în instituțiile din sectorul de securitate și apărare” elaborat cu suportul Misiunii OSCE în Moldova. De asemenea a fost elaborat

un raport privind Chestionarul de autoevaluare inter-instituțională pe dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare națională de către Institutul pentru Securitate Inclusivă din Washington DC, Statele Unite ale Americii (organizație de profil).

În cadrul rapoartelor respective au fost identificate mai multe probleme/bariere atât în cadrul instituțiilor din sectorul de securitate, cât și în afara acestora privind asigurarea participării femeilor la procesele de pace și conflict, în general, și implementarea RCSONU 1325, în special. În acest sens, evidențiem unele din acestea:

1) Lipsa reglementării privind procedurile specifice de prevenire a violenței de gen de către reprezentanții Armatei Naționale în situațiile de conflict și post-conflict și procedurile specifice de prevenire și pedepsire a violenței de gen sub orice formă; Politicile de retenție și promovare a femeilor nu sunt reglementate în nici un act normativ sau de politici (Raportul legislativ privind Analiza standardelor internaționale și cadrului legislativ național în domeniul egalității de gen în sectorul de securitate și apărare).

2) Sectorul de securitate și apărare rămâne în continuare a fi masculinizat atât la nivelul admiterii/obținerii studiilor în sferile respective; Femeile susțin mai mult decât bărbații implicarea femeilor în sectorul de securitate și apărare; Pentru mult timp, egalitatea de gen a fost considerată o problemă secundară printre problemele de bază pe care le are instituția; Femeile militare erau privite mai întâi ca femei, ca mame și soții, și apoi ca angajate a sistemului; Atitudinea populației față de femei în armată, poliție, serviciul vamal, justiție este, în principiu, pozitivă, acestea fiind caracterizate ca fiind mai responsabile, mai disciplinate, mai bune la luarea deciziilor, mai puțin corupte (Raportul cu privire la Percepțiile publice privind sensibilitatea la dimensiunea de gen în instituțiile din sectorul de securitate și apărare).

3) Cele mai multe cadre legislative nu includ dimensiunea de gen sau oferă șanse egale pentru ambele genuri; Eforturile de creștere a sensibilității la dimensiunea de gen sunt focusate pe instruirea personalului; Datorită ciclului de masă critică, femeile ocupă poziții de subordonare sau funcții administrative; Colectarea datelor și cercetărilor sunt incomplete; Stereotipurile de gen influențează percepția bărbaților și femeilor în sectorul de securitate; Interpretarea datelor despre hărțuirea sexuală este o provocare: Agajamentul factorilor de decizie din cadrul instituțiilor pentru implementarea Rezoluției 1325 a CSONU (Raportul de evaluare privind chestionarul de autoevaluare inter-instituțională pe dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare națională).

Aceste analize și evoluții în domeniul Agendei *Femeile, Pacea și Securitatea* au evidențiat premisele care au stat la baza Proiectului Programului Știință pentru Pace și Securitate al NATO „Planului Național al Republicii Moldova de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU”. Acesta a fost lansat la data de 6 octombrie 2016 de către trei instituții: Institutul pentru Securitate Inclusivă din Washington DC, SUA, Centrul de Informare și Documentare privind NATO din Republica Moldova și Ministerul Apărării al Republicii Moldova. Scopul acestui proiect a fost de a asista sectorul guvernamental și asociativ în cultivarea interesului față de domeniul Femeile, Pacea și Securitatea și crearea unui plan național de acțiuni de implementare a RCSONU 1325.

Proiectul a cuprins patru etape, divizate pe parcursul a doi ani de desfășurare, în cadrul cărora au avut loc ateliere naționale și internaționale de lucru, sesiuni de informare, întâlniri bilaterale cu factorii de decizie din cadrul Parlamentului și Guvernului pentru a sensibiliza factorul politic etc. Printre activitățile majore întreprinse în acest proces se numără: adoptarea Dispoziției Guvernului nr. 54 din 29.05.2017, în baza căreia a fost creat grupul de lucru responsabil de elaborarea Planului Național de Acțiuni de implementare a Rezoluției 1325 a CS al ONU. Urmare a acestei decizii, au fost efectuate interviuri cu persoanele relevante din sector, au fost colectate date statistice și efectuate sondaje și au avut loc sesiuni de lucru a grupurilor de lucru responsabile de elaborarea planului național de acțiuni.

În același timp, necesitatea de a elabora un Program la nivel național a fost determinat de existența vădită a lacunelor atât din perspectiva sectorului, cât și a societății. În urma analizelor efectuate aceste lacune/ probleme au fost structurate în opt bariere de bază:

1. În cadrul sistemului (dar și în afara acestuia) persistă stereotipuri de gen despre participarea femeilor în sectorul de securitate.

2. Sistemul de securitate nu permite bărbaților și femeilor să combine viața profesională cu cea de familie.

3. Sistemul de securitate nu are capacitatea deplină de a preveni și combate discriminarea, hărțuirea și violența bazată pe gen.

4. Sistemul de securitate nu dispune de un sistem inclusiv și pro activ de management al resurselor umane.

5. Sistemul de securitate nu aplică ajustarea rezonabilă și măsurile temporare speciale pentru a permite o reprezentare mai largă a femeilor.

6. Sistemul de securitate este netransparent și opac față de participarea societății civile, organizațiilor de femei și a cetățenilor.

7. Politicile sectorului de securitate sunt insensibile la dimensiunea egalității de gen.

8. Politici limitate privind asigurarea participării egale în procesul de consolidare a păcii și în misiunile de menținere a păcii.

Fiecare barieră identificată merită o analiză aprofundată, deoarece instituțiile din sectorul de securitate au misiuni conexe, dar totuși diferite, statutul angajaților poate fi diferit sau programul de lucru este special. În acest sens, de exemplu, problema participării femeilor în cadrul misiunilor de menținere a păcii este specifică Ministerului Apărării a Republicii Moldova și poate în viitor va fi o temă de discuții pentru Ministerul Afacerilor Interne. Iar absența femeilor din cadrul negocierilor de pace și procesul de consolidare a păcii este un fenomen deja dovedit, respectiv se manifestă necesitatea de elaborare a unor politici privind implicarea femeilor în procesele de negociere și mediere. Abordările și strategiile coerente și cuprinzătoare pentru punerea în aplicare a RCSONU 1325 devin și mai importante atunci când se analizează realitățile pe teren. La nivel internațional, precum și național încă nu există o „masă critică” a femeilor negociatoare și mediatore implicate în procesele formale de pace. Numărul negociațoarelor, al mediatorelor și semnatorelor acordurilor de pace rămâne în continuare foarte scăzut [3]. În mare parte, accesul limitat al femeilor

la procesele de pace și negocieri, precum și la procesul decizional, este determinat și de faptul că nu există o abordare care ar asigura conexiunea dintre *prezență și influență*. Participarea femeilor, fără a asigura influența lor nu garantează existența unor acorduri de pace sensibile la gen. Femeile au acces redus la instituții formale, structuri de putere, mecanisme de monitorizare și fonduri și rămân în mare parte excluse din implementarea acordurilor de pace. Plus la toate, problemele legate de gen sunt abordate ca „probleme ale femeilor”, dar nu ca chestiuni structurale ale justiției sociale cu care se confruntă societatea în general. Acestea ar trebui discutate în contextul problemelor juridice, sociale și economice specifice ale negocierilor - de exemplu, accesul femeilor la drepturile funciare ar trebui discutat atunci când se negociază drepturile funciare și nu doar în ceea ce privește drepturile femeilor în general.

În fine, abordarea prin prisma celor opt bariere și două probleme de bază a facilitat elaborarea Planului de Acțiuni cu privire la punerea în aplicare a Programului și a planurilor de acțiuni ministeriale în funcție de necesitățile și capacitățile instituționale privind asigurarea integrării dimensiunii de gen, atât din perspectiva internă a sectorului – *sporirea reprezentării femeilor în sectorul de securitate*, cât și externă – *asigurarea unui sector de securitate incluziv*. Realizarea obiectivelor Programului va contribui și la creșterea cooperării interministeriale, cu organizații neguvernamentale și societatea civilă, asigurându-se, astfel, vizibilitatea acțiunilor realizate de instituțiile respective privind implementarea RCSONU 1325.

Dintr-o perspectivă academică, dacă analizăm Programul respectiv, putem evidenția că în conținutul acestuia există o sinergie dintre necesitățile Republicii Moldova în implementarea RCSONU 1325 și cei patru piloni menționați. Deși pilonii RCSONU 1325 sunt deseori folosiți pentru a organiza intervenții și acțiuni prioritare în planurile de acțiune naționale sau sectoriale privind Agenda Femeile, Pacea și Securitate, totuși, nu există niciun set omogen de instrumente de politici pentru implementarea RCSONU 1325. Astfel, în recomandările prealabile făcute de ONU cu privire la elaborarea planurilor naționale de acțiuni se subliniază faptul că aceste planuri trebuie să respecte alte cadre legislative și politici naționale pentru ulterioara lor punere în aplicare. De regulă, actorii se ajustează acestor piloni în dependență de problemele identificate și ariile prioritare stabilite.

Concluzii

Implementarea eficientă a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea presupune în primul rând elaborarea unui plan de acțiuni. Multe țări experimentează primul lor plan, iar altele - cea de-a treia generație de plan. Perspectiva Republicii Moldova de elaborare și implementare a unui PNA privind RCSONU 1325 este încă relativ nouă. Precum în cazul oricărei politici publice trans-sectoriale sau naționale există provocări de implementare. Unele planuri nu au resurse adecvate (doar 22% din planuri adoptate includ un buget alocat pentru punerea în aplicare a PNA după aprobarea acestuia), nu au sprijin politic, nu evidențiază prioritățile naționale sau nu sunt personalizate în contextul local. Altele sunt „mari pe hârtie”, dar nu dispun de mecanisme eficiente de coordonare sau de responsabilizare. În același timp, în pofida faptului că multe state au o istorie recentă

de conflict sau intervenție militară și probleme privind comerțul cu arme se constată o analiză insuficientă a legăturii dintre dezarmare, egalitate de gen și violență. Totuși, există progrese în implementarea prevederilor Agendei *Femeile Pacea și Securitatea*

În acest context, nu trebuie să neglijăm faptul că elaborarea unui PNA cu un impact major depinde de mai mulți factori: conștientizarea instituțională privind necesitatea unui PNA; obiective clar formulate în baza specificului național; capacitățile identificate; acțiuni relevante potrivit necesităților locale; mecanisme de monitorizare și evaluare stabilite; nivelul de implicare a societății civile în promovarea Rezoluției 1325 etc.; suportul oferit de partenerii internaționali, cum ar fi UN Women, Inclusive Security, NATO, OSCE, în cazul Republicii Moldova.

Procesul de elaborare a PNA a fost unul greu, pe alocuri anevoios, dar acest plan acoperă cele mai stridente necesități actuale legate de RCSONU 1325 și de promovare a egalității de gen în sectorul de securitate și apărare. Acest plan va servi drept pregătire pentru instituțiile din sectorul de securitate, pentru ca acesta să devină mai incluziv și pregătit de a antrena femeii în cadrul acestora. Procesul de elaborare a creat o platformă de comunicare pe subiectul RCSONU 1325 între instituțiile din sectorul de securitate și apărare pe de o parte și societatea civilă de partea cealaltă și s-a format o rețea de multiplicatori. Datorită antrenării femeilor și bărbaților, educației continue a publicului privind cultura păcii și promovarea activităților desfășurate de femeii în situație de pace și conflict, procesul de negociere va fi mai incluziv și vor fi luate în considerare necesitățile tuturor părților. Implementarea Programului va permite combinarea vieții de familie cu cea profesională în cadrul sistemului militar și polițienesc, în mod special. În procesul de implementare a acestui Program se speră că vor fi depășite barierele care la moment limitează accesul egal al femeilor și fetelor în diverse departamente și poziții din cadrul instituțiilor de stat.

Referințe bibliografice

1. ALBU N. *Perspectiva gender în sectorul de securitate și apărare*. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextual evoluțiilor geopolitice contemporane. Coordinator V. Varzari. Chișinău: ICJP al AȘM, 2016, pp. 159-179.
2. ALBU N., MĂRZAC E., NEGRU A. *Rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea*. Ghid informativ. Chișinău, 2018.
3. *Facts and figures: Peace and security*. <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/peace-and-security/facts-and-figures>
4. *Full Cycle WPS Implementation: Localization as key implementation strategy*. <https://gnwp.org/program/localization>
5. GROOTHEDDE S. *Gender Makes Sense: A Way to Improve Your Mission*. Civil-Military Cooperation Centre of Excellence, 2013. <https://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2014/06/Gender-Makes-Sense.pdf>
6. *Planul de Acțiuni al Estoniei de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privind Femeile, Pacea și Securitatea în Estonia 2015–2019*. <https://www.peacewomen.org>

7. *Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO pentru anii 2017-2019*. http://www.mfa.gov.md/img/docs/2017-2019_ipap_ro.pdf

8. *Planul Național de Acțiuni de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU – Femeile, Pacea și Securitatea în Republica Serbia (2017 – 2020)*. <https://www.peacewomen.org>

9. *Planuri Naționale de Acțiuni privind implementarea RCSONU 1325*. <http://www.peacewomen.org/member-states>

10. *Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2018-2021 și Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia*. <http://lex.justice.md/md/374810>

11. *Raportul legislativ privind Analiza standardelor internaționale și cadrului legislativ național în domeniul egalității de gen în sectorul de securitate și apărare*. A se vedea: Platforma pentru Egalitate de Gen. <http://egalitadedegen.md>

12. Republica Moldova a ratificat Convenția CEDAW în 1994. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 87-XIII din 28.04.1994.

13. *Rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate al Organizațiilor Unite*. <https://www.peacewomen.org>

14. *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia*. Hotărârea Guvernului nr. 259 din 28.04.2017.

15. VÎLCU A. *Implementarea rezoluțiilor ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea în mediul militar*. În: Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Vol. 2, Nr. 2 (2015), pp. 119-124.

ROLUL ORGANIZAȚIILOR DE CERCETARE ÎN ANALIZA CONFLICTELOR. CAZUL LABORATORULUI PENTRU ANALIZA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN

Eugen STRĂUȚIU*

THE ROLE OF RESEARCH ORGANIZATIONS IN CONFLICTS ANALYSIS. THE CASE OF THE TRANSNISTRIAN CONFLICT ANALYSIS LABORATORY

Summary

Organizations that have the statutory objective of scientific research (often known as “Think-tanks”) are a useful and necessary resource for political and security decision-makers in order to substantiate security policies. They are also useful for substantiating and objective documentation of the education process and training of the security staff. The main working tools of the research organizations are the workshop, the conference, the project, the research stage, the study visit; their products appears in the form of articles, studies and scientific books, or research reports. In this article, we propose a detailed examination of how this theoretical-methodological tool is applied by the Transnistrian Conflict Analysis Laboratory (research organization of “Lucian Blaga” University of Sibiu) and the results produced so far.

Keywords: research organizations, think-tank, international conflicts, transnistrian conflict, the Transnistrian Conflict Analysis Laboratory.

Introducere

Organizațiile de cercetare (cel mai adesea abordate în sinonimie cu termenul de „Think-tankuri”) sunt descrise și analizate de către o bogată literatură de analiză politică, fără să se desprindă însă o unanimitate a paradigmatelor de abordare și a concluziilor.

Ce sunt Think-tankurile? Ce este o organizație de cercetare?

De o mare audiență se bucură cercetarea coordonată de Stephen Bouchner, în proiectul *L'Europe et ses think tanks: un potentiel inaccompli* [1, p. 4]. În baza colaborării câtorva sute de cercetători, lucrarea sintetizează următoarea definiție a think-tankurilor: (1) organisme permanente, (2) care se specializează în producția de soluții pentru politici publice, (3) grație unui personal propriu dedicat cercetării (4). Ele furnizează o producție originală în urma reflecției, analizei și consilierii, (5) cu scopul de a fi comunicată guvernanților și opiniei publice (6). Aceste think-tankuri nu

---

* Doctor în istorie, profesor universitar, Departamentul de Relații Internaționale, Științe Politice și Studii de Securitate, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, România. eugen.strautiu@yahoo.com

sunt însărcinate cu îndeplinirea unor funcții guvernamentale (7). Ele se străduiesc, în general, să-și mențină libertatea de cercetare și nu sunt legate de interese specifice (8). Sarcina lor principală nu este de învățământ și acordare de diplome (9), iar, munca lor are ambiția, implicită sau explicită, de a servi binele public - spre deosebire de organismele cu scop comercial sau lucrativ (10).

Adaptând clasificarea propusă de către James McGann, în funcție de scopul cercetării, identificăm trei categorii de think-tankuri:

1. focalizate pe activitatea de cercetare (“policy research organisations”)
2. cele care vizează și consilierea factorilor politici (“think and do tanks”)
3. cele orientate aproape exclusiv pe afirmarea unor poziții (“do tanks”) [2].

O altă clasificare, bazată pe o prelucrare după Mc Gann & Weaver [3], prezintă astfel panorama think-tankurilor:

	Tipul think-tankului	Baza cercetării	Rolul experților	Instituții similare	Finanțarea principală
1.	„Universitate fără studenți” ¹	Date (cunoaștere)	Academic	Centre academice de cercetare	Fundații, organizații internaționale, buget public
2.	Centre de consultanță	–	Cercetători cu contract, experți	Centre guvernamentale de cercetare	Bugetul public
3.	Organizații non-guvernamentale ²	Valori ideatice (ideologice)	Avocați	Think-tankuri de partid	Partide politice, indivizi, corporații
4.	Lobbyiste	Argumente, interese	Intermediari, lobbyști	Centre de cercetare asociate sau grupuri de interese	Antreprenori, corporații, asociații, sindicate

Simplificând, din punct de vedere al statutului instituțional, think-tankurile apar ca structuri ale universităților (1), institute de cercetare în subordinea statului (2), organizații neguvernamentale (3) sau structuri formale în interiorul altor organizații (4). O altă distincție evidentă apare cu privire la calificarea personalului angajat: profesori universitari atestați prin diplome și concursuri pe post (1), academicieni și cercetători științifici atestați prin diplome, certificate profesionale și concursuri pe post (2), sau personal angajat pe bază de interviu, considerat capabil de a îndeplini obiectivele organizației (3, 4).

¹ Exemple: Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu (www.lact.ro/), Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” din Chișinău (www.academy.army.md/cercetare/centrul-de-studii-strategice-de-securitate-si-aparare/)

² Exemple: Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” (<http://viitorul.org/ro/>), Promo-LEX (<https://promolex.md/>), Asociația pentru Politică Externă (<http://www.ape.md/>).

În această lucrare, ne referim la prima categorie a think-tankurilor, similară organizațiilor de cercetare, care se adresează profesorilor universitari, cercetătorilor, studenților la toate nivelurile (licență, master, doctorat, post-doctorat), și – în mod complementar – decidenților politici și în domeniul securității. Având un astfel de public, organizațiile de cercetare (academice sau institute de cercetare) lucrează cu instrumente specifice, destinate a lansa pe piața ideilor cartea științifică, revista științifică, studiul științific, articolul științific sau raportul de cercetare. Pentru a formula aceste produse finale, organizațiile de cercetare acumulează, prelucrează și diseminează date în cadrul proiectelor de cercetare, conferințelor, workshopurilor, stagiilor de cercetare, vizitelor de studiu, schimburilor de experiență, lansărilor de carte / revistă. Site-ul web permanent actualizat al organizației este un instrument absolut necesar.

În cele ce urmează, ne propunem să urmărim și să explicăm cazul concret al Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean, organizație de cercetare academică în cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu.

Studiu de caz: Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean

Conform Statutului [4], „Scopul organizării și activității LACT este de inițiere, coordonare și valorificare a unor proiecte de cercetare științifică referitoare la cauzele, formele de exprimare, stadiul și perspectivele conflictului transnistrean.

În vederea realizării acestui scop, LACT va utiliza următoarele metode și mijloace:

- organizarea de conferințe, workshopuri, mese rotunde și seminarii, la care vor fi invitați experți în problema transnistreană;
- publicarea cercetării științifice în volume, în publicațiile științifice proprii (revista „Studia Securitatis” și volumul conferinței internaționale anuale „Științe Politice, Relații Internaționale și Studii de Securitate”), în publicațiile științifice ale partenerilor Centrului de Cercetări în Științe Politice, Relații Internaționale și Studii Europene, în alte publicații de profil;
- organizarea de stagii de cercetare în Transnistria și zonele vecine, pentru cercetători individuali sau pentru echipe de cercetare care vor prezenta conducerii executive LACT un proiect viabil, aprobat ca atare;
- depunerea de proiecte în competițiile organizate de către instituții guvernamentale și neguvernamentale, române și străine, în calitate de unic titular sau în parteneriat, în vederea obținerii finanțărilor necesare proiectelor proprii de cercetare;
- diseminarea informațiilor publice referitoare la evenimentele curente din Transnistria și activitățile LACT printr-un site propriu, precum și prin comunicate de presă transmise către mass-media.”

În vederea îndeplinii acestor obiective de investigare academică a conflictului transnistrean, LACT a pus în funcțiune instrumentarul obișnuit al organizațiilor de cercetare: proiectele de cercetare, conferințele, workshopurile, vizitele de studiu, schimburile de experiență. În urma acestora au rezultat cărți, studii, articole și propria revistă. Le vom prezenta și analiza pe rând.

Proiectele internaționale s-au derulat sub contract cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, beneficiind de fondurile din Programul de Asistență pentru Dezvoltare al României, asigurate de către Ministerul Afacerilor Externe.

Primul proiect, sub denumirea „Dezvoltarea ca soluție a conflictului transnistrean” [5], a derulat activități în perioada mai 2014 – iunie 2015. În cadrul proiectului, a fost organizat un workshop de tip „dialog în oglindă”, cu experți de la Chișinău și Tiraspol, la sediul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu. Datele și recomandările formulate acolo au stat la baza investigației ulterioare realizată de către Eugen Străuțiu și Vasile Tabără, din care a rezultat volumul *A comparative analysis of the development on the two banks of the Dniestr. Implemented policies, desirable policies* [6].

Lucrarea prezintă versiunea de bază în limba engleză, dar beneficiază și de traduceri în rusă și română. Obișnuita Introducere este urmată de o bogată și detaliată metodologie de lucru, apoi de analize comparative (pe cele două maluri ale Nistrului) organizate pe tematici de dezvoltare, astfel: politica; societatea civilă; mass-media; drepturile omului; economia. Concluziile, la fel ca întregul demers de cercetare, sunt fundamentate pe bibliografia repertorizată în final, în categoriile „Instrumente de lucru”, „Lucrări generale”, „Documente”, „Studii și articole”.

Cartea a fost lansată cu ocazia ediției din 2015 a workshopului „Transnistria: formatul problemei și posibile soluții”, și a fost recenzată de către Iulia Crăciun în numărul 2/2015 al revistei „Studia Securitatis” [7].

Un alt proiect contractat cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, cu finanțarea Programului de Asistență pentru Dezvoltare al României, s-a derulat sub denumirea „Dosarele conflictului transnistrean – soluții pentru dezvoltarea societății pe cele două maluri ale Nistrului” [8]. Activitățile s-au derulat în perioada septembrie 2016 – septembrie 2017.

Colectarea datelor necesare demersului de cercetare s-a efectuat cu sprijinul unei echipe de jurnaliști români, care au fost instruiți la Sibiu, în cadrul unui focus-grup, pentru cunoașterea tematicii generale a conflictului transnistrean, primind spre studiu și o bogată bibliografie. Cu acest prilej, fiecare jurnalist a primit spre investigare un dosar specific al conflictului, pentru care LACT i-a oferit bibliografie detaliată și contacte (experți proveniți dintre funcționarii publici cu atribuții în gestionarea conflictului, activiști din societatea civilă, profesori și cercetători de la Chișinău și Tiraspol), care ulterior au fost intervievați și au oferit date pentru articole de presă referitoare la tematica transnistreană. Expertiza jurnaliștilor români a fost fundamentată suplimentar cu ocazia workshopului organizat la Chișinău, în martie 2017 [9], când jurnaliștii români au luat contact direct cu experții recomandați de către LACT – inclusiv cei de la Tiraspol. În continuarea workshopului, echipa LACT împreună cu jurnaliștii români au efectuat o vizită de studiu în stânga Nistrului, unde au avut dialoguri cu șefii Camerei de Comerț și Industrie, și ai autorităților [10].

Rezultatele parțiale ale proiectului au fost analizate împreună cu membrii Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Academia Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” din Chișinău, în iunie 2017 [11].

Asupra materialului jurnalistic foarte bogat, rezultat din aplicarea expertizei jurnalistice românești la tema conflictului transnistrean, a fost aplicată o analiză detaliată de către Eugen Străuțiu, rezultând volumul intitulat *The Transnistrian conflict files* [12].

Lucrarea demarează cu obișnuita Introducere contextuală, urmată de o voluminoasă Metodologie de lucru. Tot contextual, sunt prezentate și analizate Platformele de

negociere ale conflictului – cadrul esențial în care se dezbat și soluționează dosarele conflictuale. Sunt apoi investigate principalele dosare, sub denumirile: Dosarul de securitate; Dosarul politic, Dosarul economic; Dosarul drepturilor omului; Agende și strategii diferite la Chișinău și Tiraspol (dosarele prioritare pe agenda Chișinăului/Tiraspolului). Câteva pagini sunt dedicate Rolului României în reglementarea transnistreană, apoi textul se finalizează sub titlul „Concluzii. Există soluții?” Lucrarea beneficiază de un set important de Anexe (documente esențiale ale procesului de negociere) și Bibliografie (în categoriile „Cărți”, „Studii și articole” și „Documente”). Versiunea de bază a volumului este în limba engleză, dar în continuarea acesteia apare și versiunea în limba română.

Cartea a fost lansată la Sibiu, în cadrul conferinței internaționale „The Transnistrian conflict files. Solutions to develop society on the two banks of the Dniester” [13], în luna septembrie 2017. A beneficiat de recenzii în revistele „Studia Securitatis” [14] și „Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean” [15].

În categoria *proiectelor interne* al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, sub denumirea „Opțiunile partidelor politice din Republica Moldova în problema transnistreană”, a apărut cartea cu același titlu, semnată de către Eugen Străuțiu, Nicoleta Munteanu și Marius Șpechea [16].

Lucrarea și-a propus să investigheze, în manieră comparativă, programele partidelor politice (parlamentare și extraparlamentare) din Republica Moldova, cu privire la soluționarea conflictului transnistrean. Obișnuita Introducere este continuată cu un substanțial capitol metodologic, intitulat „Cum stabilim relevanța partidelor politice în problema transnistreană?” Apoi, programele partidelor politice sunt investigate în două capitole distincte: unul dedicat programelor oficiale, altul analizând pozițiile publice ale liderilor partidelor. Fiecărui partid i s-a întocmit o diagramă de valori / soluții, care au fost puse, în Concluzii, în analiză comparativă. A rezultat un eșichier al partidelor care ne ajută să înțelegem, sintetic, care sunt asemănările și deosebirile - și de aici care sunt alianțele posibile și adversitățile ireductibile. Desigur, lucrarea beneficiază de anexe și bibliografie finală.

Cartea a fost recenzată în „Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean” [17].

Tot în proiect intern, lucrând cu o echipă de studenți originari din Republica Moldova, buni cunoscători ai limbii ruse, LACT a realizat proiectul „Resurse transnistrene online” [18]. Acesta a fost gândit ca un instrument de lucru la dispoziția cercetătorilor în limba română, ca un catalog al adreselor web ale celor mai importante instituții (administrative, politice, mass-media, societate civilă, culturale), descrise sumar ca obiect de activitate, sediu și arhitectură instituțională.

În categoria *proiectelor educaționale*, LACT a organizat Școala de vară „Grafia latină în spațiul cultural românesc” [19], cu finanțarea Departamentului Politici pentru Românii de Pretutindeni din cadrul Guvernului României (iunie 2014). Au participat 30 de elevi și 5 profesori de la Liceele teoretice „Lucian Blaga” din Tiraspol, „Ștefan cel Mare și Sfânt” din Grigoriopol, „Alexandru cel Bun” din Bender, „Mihai Eminescu” din Dubăsari, „Evrîka” din Râbnița, și directorii Ion Iovcev (Tiraspol) și Eleonora

Cercavski (Grigoriopol), care au parcurs un program de cursuri și unul cultural, axat pe re-descoperirea unității patrimoniului cultural românesc.

Un proiect continuu al Laboratorului, destinat susținerii *schimburilor de experiență* cu experții din Chișinău și Tiraspol, se derulează sub denumirea „Dialogurile LACT”. În acest cadru, sunt invitați la Sibiu experți care derulează dialoguri cu membrii LACT, cu alți profesori și cercetători, precum și cu studenți. Contextul proiectului este menit și să creeze și să consolideze parteneriate instituționale utile Laboratorului. Spre exemplu, în luna martie 2018, partenerii de dialog ai LACT au fost un reprezentant al Biroului politici de reintegrare din cadrul Cancelariei de Stat a Guvernului Republicii Moldova, și un membru al Delegației Republicii Moldova în Comisia Unificată de Control [20].

Editarea și publicarea cărților de specialitate a fost completată de un alt proiect continuu al Laboratorului – *propria revistă științifică*. Aceasta a debutat în anul 2017, sub denumirea „Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean” [21]. Comitetul editorial este asigurat de către membrii LACT, în timp ce comitetul științific este format din profesori universitari și cercetători din Chișinău, Tiraspol, Moscova, Kiev și Sibiu. Secțiunile obișnuite ale revistei sunt cele de Cercetare (articole științifice și recenzii) și Instrumente de lucru (Analize, Interviuri și Documente relevante pentru anul calendaristic precedent în evoluția conflictului transnistrean).

În plus față de acest instrument științific la dispoziția membrilor LACT și partenerilor săi, proprii cercetători au publicat articole și studii științifice în mod sistematic, în reviste (privilegiată este revista „Studia Securitatis” a Centrului de Cercetare în Științe Politice, Relații Internaționale și Studii Europene – unitatea de cercetare tutelară a LACT) și în volume ale conferințelor din România și Republica Moldova. Aceste cercetări acoperă o paletă largă de aspecte ale conflictului transnistrean, precum expertiza non-guvernamentală moldoveană în problema conflictului transnistrean [22], obiectivul de politică externă al regiunii transnistrene [23], politici și instituții de securitate în regiunea transnistreană [24], forțele militare în regiunea transnistreană [25], cercetarea românească în problema conflictului transnistrean [26], stiluri de comunicare web în cazul autorităților transnistrene [27], partidele politice în Transnistria [28], mass-media în Transnistria [29], grupurile de lucru și rolul lor în reglementarea transnistreană [30].

Concluzii

La cinci ani de la înființare, Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean și-a consolidat o poziție de întemeietor al unei direcții de cercetare românești asupra conflictului transnistrean. Această realizare a venit pe fondul lipsei aproape absolute a cărților, studiilor și articolelor de cercetare științifică în literatura românească de specialitate, dar și pe fondul unei cereri imperioase din partea lumii științifice internaționale, a decidenților politici și a unui public mai rafinat – care dorește să ia cunoștință de toate argumentele unei dezbateri, și să poată verifica validitatea concluziilor.

Vizibilitatea internațională a produselor de cercetare ale Laboratorului este deosebită. „Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean”, la doar

o lună de la apariție, este preluat de trei baze de date internaționale (din Germania, Polonia și Federația Rusă); revista „Studia Securitatis” este afiliată în zece baze de date internaționale. Conferințele și workshopurile internaționale au beneficiat de participare masivă din Chișinău, Tiraspol, Moscova, Londra, dar și de audiență din partea ambasadelor Federației Ruse, Ucrainei și Republicii Moldova, și a consulatului Germaniei la Sibiu. Rezultatele cercetării și evenimentele LACT sunt sistematic prezentate pe site-ul propriu, a cărui vizibilitate a cunoscut o creștere exponențială.

Dincolo de efortul și nivelul de expertiză al membrilor LACT, interesul deosebit pentru activitatea și rezultatele sale se explică și prin calitatea parteneriatelor. Laboratorul a fost partener pe proiecte, iar în prezent lucrează pe baza unui protocol-cadru cu Biroul politici de reintegrare din cadrul Cancelariei de Stat a Republicii Moldova [31]. Autoritățile de la Tiraspol, și personal reprezentantul politic al Tiraspolului în procesul de negociere, au răspuns pozitiv invitațiilor la evenimente și au participat cu documente și expertiză în proiecte. Societatea civilă de pe ambele maluri ale Nistrului, dar și profesori universitari și cercetători au fost prezenți în activități și au publicat studii și articole în publicațiile LACT.

În concluzie, Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean este un bun reper pentru a aprofunda înțelegerea asupra rolului organizațiilor de cercetare în analizarea conflictelor de securitate, și, în detaliu, asupra modului cum se construiește instrumentarul de lucru și se diseminează cu succes rezultatele cercetării.

Referințe bibliografice

1. BOUCHER Stephen (coord.). *De l'Europe et ses think-tanks. Un potentiel nonaccompli*. În: Notre Europe. Etudes et recherches, 2004, Nr. 35.
2. MCGANN James. *Think-tanks and Policy Advice in the US*. Foreign Policy Research Institute. London: Routledge, 2006.
3. MCGANN James G., WEAVER R. Kent. *Think-tanks and Civil Societies: Catalysts for Ideas and Action*. New Brunswick: Transaction Publishers, 2000.
4. *Statut*. <http://www.lact.ro/2016/08/21/statut> (accesat la: 12.03.2018).
5. *Dezvoltarea ca soluție a reconcilierii conflictului transnistrean*. <http://www.lact.ro/2016/09/26/dezvoltarea-ca-solutie-a-reconcilierii-conflictului-transnistrean> (accesat la: 12.03.2018).
6. STRĂUȚIU Eugen, TABĂRĂ Vasile. *A comparative analysis of the development on the two banks of the Dniestr. Implemented policies, desirable policies*. Sibiu: TechnoMedia, 2015. 245 p.
7. CRĂCIUN Iulia. *A comparative analysis of the development on the two banks of the Dniestr. Implemented policies, desirable policies*. Sibiu: TechnoMedia, 2015 (autori Eugen STRĂUȚIU, Vasile TABĂRĂ). În: *Studia Securitatis*, 2015, Nr. 2, pp. 188-189.
8. *Proiectul „Dosarele conflictului transnistrean soluții pentru dezvoltarea societății pe cele două maluri ale Nistrului*. <http://www.lact.ro/2016/10/02/proiectul-dosarele-conflictului-transnistrean-solutii-pentru-dezvoltarea-societatii-pe-cele-doua-maluri-ale-nistrului> (accesat la: 12.03.2018).

9. *Workshop-ul „Dosarele conflictului transnistrean” organizat la Chișinău de către Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean*. <http://www.lact.ro/2017/04/01/workshop-ul-dosarele-conflictului-transnistrean-organizat-la-chisinau-de-catre-laboratorul-putru-analiza-conflictului-transnistrean-29-martie-2017> (accesat la: 02.02.2018).

10. *Vizita de studiu la Tiraspol în cadrul proiectului „Dosarele conflictului transnistrean”*. <http://www.lact.ro/2017/04/01/vizita-de-studiu-la-tiraspol-in-cadrul-proiectului-dosarele-conflictului-transnistrean> (accesat la: 22.02.2018).

11. *Prezentarea Proiectului „Dosarele conflictului transnistrean” la Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” din Chișinău*. <http://www.lact.ro/2017/06/12/prezentarea-proiectului-dosarele-conflictului-transnistrean-la-academia-militara-a-fortelor-armate-alexandru-cel-bun-din-chisinau> (accesat la: 12.03.2018).

12. STRĂUȚIU Eugen. *The Transnistrian conflict files* Sibiu: TechnoMedia, 2017. 397 p.

13. *International Conference: the Transnistrian conflict files. Solutions to develop society on the two banks of the Dniester*. <http://www.lact.ro/2017/06/28/international-conference-the-transnistrian-conflict-files-solutions-to-develop-society-on-the-two-banks-of-the-dniester> (accesat la: 18.02.2018).

14. MUNTEANU Nicoleta Annemarie. *The Transnistrian conflict files – a research volume under the Laboratory for Transnistrian Conflict Analysis, signed by Professor Eugen Străuțiu*. În: *Studia Securitatis*, 2017, Nr. 3, pp. 156-160.

15. MUNTEANU Nicoleta Annemarie. *Файлы Приднестровского Конфликта*. În: *Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean*, 2017, Nr. 1, pp. 93-97.

16. STRĂUȚIU Eugen, MUNTEANU Nicoleta, ȘPECHEA Marius. *Opțiunile partidelor politice din Republica Moldova în problema transnistreană*. Cluj-Napoca: Editura Mega, 2017. 161 p.

17. TRONCOTĂ Cristian. *Opțiunile partidelor politice din Republica Moldova în problema transnistreană – de Eugen Străuțiu, Nicoleta Munteanu și Marius Șpechea*. În: *Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean*, 2017, Nr. 1, pp. 88-92.

18. *Resurse transnistrene online*. <http://www.lact.ro/2016/09/21/resurse-transnistrene-online-2> (accesat la: 24.03.2018).

19. *Școala de vară : Grafia latină în spațiul cultural românesc*. <http://www.lact.ro/2016/09/21/scoala-de-vara-grafia-latina-in-spatiul-cultural-romanesc> (accesat la: 10.03.2018).

20. *„Dialogurile LACT” au invitat reprezentanții Biroului politici de reintegrare și Delegației Republicii Moldova în Comisia Unificată de Control*. <http://www.lact.ro/2018/03/18/dialogurile-lact-au-invitat-reprezentantii-biroului-politici-de-reintegrare-si-delegatiei-republicii-moldova-in-comisia-unificata-de-control> (accesat la: 19.03.2018).

21. *Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean*, Vol. I, No. 1, 2017.

22. STRĂUȚIU Eugen. *Expertiza non-guvernamentală moldoveană în problema conflictului transnistrean*. În: *Studia Securitatis*, 2013, Nr. 2, pp. 50-60.

23. STRĂUȚIU Eugen. *Foreign Policy Objective of Separatist Transnistrian Region. Institutional Architecture*. În: *Studia Securitatis*, 2013, Nr. 3, pp. 21-27.

24. STRĂUȚIU Eugen. *Security Policies and Institutions in Transnistrian Region*. În: *Studia Securitatis*, 2014, Nr. 1, pp. 110-117.

25. STRĂUȚIU Eugen. *Forțele militare în regiunea transnistreană. Evaluări cantitative și calitative*. În: *Studia Securitatis*, 2014, Nr. 2, pp. 142-150.
26. STRĂUȚIU Eugen. *Cercetarea românească în problema conflictului transnistrean. Prezent și viitor*. În: *Știința politică și societatea în schimbare*, Chișinău, 2015, pp. 216-222.
27. MUNTEANU Nicoleta. *Stiluri de comunicare web în cazul autorităților transnistrene*. În: *Studia Securitatis*, 2016, Nr. 1, pp. 123-127.
28. STRĂUȚIU Eugen. *Partidele politice în Transnistria. Influența nerecunoașterii internaționale asupra sistemului de partide*. În: *Materialele Conferinței Internaționale Post-Soviet States between Russia and the EU: analyzing special circumstances and political tendencies. International scientific conference, 27 September, 2016*. Chișinău: CEP USM, 2016, pp. 487-496.
29. MUNTEANU Nicoleta. *Considerations on mass-media in Transnistria*, În: *Studia Securitatis*, 2017, Nr. 2, pp. 134-147.
30. ȘPECHEA Marius. *The Sectoral working groups – innovation and efficiency in Transnistrian settlement*. În: *Studia Securitatis*, 2017, Nr. 2, pp. 148 – 155.
31. Biroul politici de reintegrare a semnat un Protocol de cooperare cu Laboratorul pentru Analiza Conflictului Transnistrean. <http://gov.md/ro/content/biroul-politici-de-reintegrare-semnat-un-protocol-de-cooperare-cu-laboratorul-pentru-analiza> (accesat la: 24.03.2018).

REPUBLICA MOLDOVA ȘI PROIECTUL INTERMARIUM

MG (ret.) Vasile ROMAN*

THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE INTERMARIUM PROJECT

Summary

The entire Europe is engaged in a process of political reform. Russia rewrites the borders and does not want to escape the East of its empire. The US is interested in being seen as a protector, a provider of economic and security services, and have discovered that the loyal allies are Eastern countries because they hope America will protect them from Russia. Under the umbrella of the United States, an old project has been reopened since the beginning of the nineteenth century, Intermarium. The Republic of Moldova cannot be excluded from the project, and in order to determine it to be involved, Romania has to prove that all the security and defense projects that it develops include the Republic of Moldova.

Keywords: security, regional project, the Republic of Moldova, alliances.

Introducere

Analizele de securitate, care au ca principal scop aducerea în atenția specialiștilor, decidenților politici, dar și a mediului academic, principalele date cu privire la comportamentul prezent al statelor, precum și posibile scenarii de evoluție a unor fenomene care pot influența arealul geografic la care face trimitere analiza.

Analizele de securitate au ca obiect de referință științifică atât concepte teoretice emise și argumentate de către școlile de gândire politică, precum cea de la Copenhaga, dar și aparatul analitic al centrelor de studii de pe lângă instituțiile internaționale cum ar fi cel ale NATO sau UE.

Nu sunt de neglijat, ca surse de informare, nici declarațiile sau deciziile curente ale liderilor politici și militari implicați în managementul relațiilor dintre state sau interesați în evoluția viitoare a unor procese și acțiuni.

Analizele de securitate dezvoltate cu scop academic, adică elemente de dezbatere în conferințe eterogene, au ca principal scop aducerea în atenția participanților nevoia stringentă de racordare a conceptelor teoretice cu realitățile prezentului, în scop clar de a provoca cât mai multe entități la un angajament clar pentru realizarea obiectivelor naționale sau internaționale de securitate.

Trebuie însă subliniat faptul că aceste analize nu pot fi livrate decidenților politici ca o lecție de însușit și ca o problemă de rezolvat, pentru simplul motiv că există o

---

* Doctor, conferențiar universitar, cadru didactic la Universitatea „Apollonia”, Iasi, cadru didactic asociat la Universitatea „A.I. Cuza”, Iași și Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, România. v_roman2005@yahoo.com

mare diferență între cei care analizează școlastic o problemă și cei care sunt implicați în problemă.

Diferențele între opțiunile de care dispune analistul și cele la îndemâna decidentului țin atât de cunoașterea cât și de moralitatea soluției.

Pentru o mai bună înțelegere a problemei este necesar de precizat că analistul se bazează pe date istorice, analize precedente, statistici socioeconomice, scenarii elaborate și chiar pe previziuni realizate de tehnologia computerizată, pentru simplul fapt că dacă scenariul presupus nu se materializează îi rămâne opțiunea relansării unuia nou.

Decidentul politic este presat de interese de partid sau de stat, este un mai bun cunoscător al culiselor evenimentelor și mai mult este încărcat cu o mare doză de responsabilitate pentru efectele deciziilor sale, atât pe moment cât și pentru viitor, atât în planul direct al problemei, cât și în domeniile complementare acesteia.

Mai mult decât atât, decidentul politic este angrenat într-un sistem care de multe ori excede zona moralității politice, implicând machiavelismul protejării intereselor prin orice mijloace.

Cadrul politic imprevizibil al începutului de secol XXI

Evoluțiile de la final de secol XX au adus în atenția specialiștilor faptul că este dificil de previzionat o evoluție continuă a existenței statelor și alianțelor și că prezența istorică a unor personalități poate schimba lumea în întregul ei.

Fără a nega rolul personalităților care au condus China sau America, precum și rolul celor care au fondat uniunea Europeană, trebuie recunoscut faptul că două personalități marcante din Rusia, respectiv Mihail Gorbaciov și Vladimir Putin, au produs mari schimbări în arena internațională.

Dacă Gorbaciov, din postura de secretar general al partidului comunist al URSS, a schimbat atât profilul URSS, până la a o aduce la implozie, creând condiții pentru ieșirea statelor estic-europene din orânduirea comunistă, Vladimir Putin, prin prezența sa la conducerea Federației Ruse, aduce în atenția lumii un nou profil comportamental al țării sale, cu clare accente conflictuale și de dorințe de influență mondială.

Dacă reformele lui Gorbaciov se produceau pe un fond al controlului strict al zonelor de influență atât de către URSS cât și de către SUA, acțiunile președintelui Putin au ca teren de manifestare o lume care suferă de o clară confuzie privind viitorul.

Crizele financiare, tendințele de de-localizare a companiilor, crizele imigranților, comportamentul imprevizibil Coreei de Nord, tendințele revizioniste ale Rusiei, sunt doar câteva din cele mai grave probleme ale lumii.

Uniunea Europeană este implicată într-un proces de reformare politică și economică, căutând soluții care să armonizeze comportamentul statelor care tind să conteste deciziile de la Bruxelles, argumentele fiind de foarte multe ori subiective.

Deranjată de agresiunea Rusiei și de comportamentul imprevizibil al președintelui SUA, UE este angajată într-o cursă, contra-cronometru, de identificare a unor mecanisme și instituții de securitate europeană.

Rusia a rescris granițele cu Ucraina și Georgia [1] și nu se sfiește să se angajeze într-o adevărată cursă a înarmărilor atât pentru a fi la egală valoare cu SUA, cât și pentru

a demonstra europenilor și mai ales țărilor din fostul bloc comunist, că apartenența la NATO nu presupune pe deplin garanția securității.

Statele Unite se confruntă cu o adevărată agitație atât pe plan intern, prin provocările sociale și prin dificilul proces de organizare a conducerii de la Casa Albă, și totuși nu ezită să se angajeze în strategii surprinzătoare în relațiile cu țările europene (nu însă și cu întreaga Uniune Europeană).

Între timp, în Noua Europă (denumirea dată de secretarul apărării SUA Rumsfeld) [2], Polonia sub influența parteneriatelor strategice cu SUA, putem observa acțiuni întreprinse de, România sau alte state din regiune, pentru o nouă inițiativă strategică, declarată ca fiind complementară NATO și UE și care ar avea ca axa de dezvoltare o anumită independență energetică și nu numai.

Această inițiativă poartă denumirea Inițiativa celor trei mări (Marea Baltică, Marea Neagră și Marea Adriatică) sau Intermarium, un proiect vechi care vine de la începutul secolului al nouăsprezecelea.

Piłsudski, fostul președinte al Poloniei, a avut în vedere o federație sau o alianță dintre statele baltice și cele balcanice, cu scopul clar de a bloca comportamentul agresiv al Rusiei [3].

El a văzut o relație strânsă între o Poloni puternică și o țară liberă ucraineană ca un nucleu pentru o viitoare federație, luând în calcul o uniune care urma să includă Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Scandinavia, statele baltice, Italia, România, Bulgaria, Iugoslavia și Grecia.

O scurtă analiză arată că Intermarium trebuia să fie un sanitar de cordon (zonă tampon), între Imperiul Austro-Ungar, Imperiul Rus și Imperiul Otoman, având puterea politică și militară de a proteja interesele statelor membre.

A fost un proiect care nu a fost realizat pentru că Cehoslovacia și Lituania, nu au avut încredere în Polonia și astfel singura secvență realizată a fost aceea a Micii Antante, adică a alianței dintre România și Polonia.

Actori, interese și comportamente

Artizanul acestui proiect este SUA, iar ideea este una mai veche, încă din anul 2003, momentul în care a descoperit (cu ocazia celui de al doilea război din Golf), că țările estice, foste comuniste, consimt să se alăture Statele Unite ale Americii, ca formă de mulțumire pentru sprijinul de aderare la NATO.

Angajându-se într-un conflict militar în Irak, pentru înlăturarea lui Saddam Hussein, Statele Unite au constatat că au nevoie de sprijin internațional nu doar în partea politică ci și cea de prezență militară.

Prezența alături de coaliția formată de Marea Britanie și SUA, a unor state precum țările baltice, Polonia și România, au dat primul semnal că aceste state sunt cele care își doresc o relație specială cu America.

Astăzi aceleași state sunt recunoscătoare pentru faptul că au fost ajutați de SUA să adere la NATO, și speră că America va fi principalul actor care le va proteja de Rusia.

Inițiativa celor Trei Mări [4] evidențiază importanța valorificării formatelor bilaterale, multilaterale și regionale în definirea pozițiilor țărilor membre NATO cu privire la gestionarea riscurilor la adresa securității.

La Reuniunea B9, din luna mai, anul 2018, au participat miniștri apărării din Bulgaria, Republica Cehă, Republica Estonia, Ungaria, Republica Letonia, Republica Lituania, Republica Polonă, România și Republica Slovacă, dar și oficiali ai NATO, reprezentanți ai Departamentului de stat și ai Departamentului Apărării din SUA care au dat nota dorinței de deschidere a unei colaborări aprofundate.

Dintre toate temele prezente pe agenda discuțiilor cea mai importantă a fost aceea referitoare la Marea Neagră, pentru că pornind de la situația geografică din această parte europeană a Rusiei, din nordul până în sudul continentului, acest stat are un mare handicap, fiind o țară încercuită aproape în totalitate de pământ, cu acces dificil la mare, iar acest lucru definește cel mai bine strategia sa geopolitică de a se lupta să-și împingă frontierele către vest.

În acest context, strategia Rusiei este una de a muta frontiera cât mai la vest posibil, spre țările europene din prima linie, respectiv, țările Baltice, Belarus și Ucraina dar și să preia controlul asupra Mării Negre pentru a-și proiecta puterea și pentru a-și putea valorifica oportunitățile economice.

Spațiul est european nu contează pentru Rusia doar din punct de vedere militar, importantă este conservarea rolului de robinet al conductei de gaz natural. Pentru Rusia, sectorul energetic este pilonul cel mai important al stabilității interne și principalul instrument de politică externă.

SUA, prin președintele SUA, Donald Trump sublinia, la Varșovia în anul 2017, în cadrul întâlnirii Inițiativei celor Trei Mări, că este gata să devină furnizor de energie pentru țările est europene [5].

SUA care în trecut era un importator major de gaze naturale, va deveni, în timp scurt, un exportator reprezentativ datorită gazelor naturale obținute prin fracturare hidrofractură.

Consecințele pe care le-ar avea exporturile SUA ar fi acelea de a tăia cordonul ombilical dintre o serie de state est europene și Rusia, în cazul furnizării de gaze naturale și ar face Polonia mai încrezătoare și poate mai vocală în fața Germaniei.

Deși unii diplomați din Europa de vest minimalizează importanța „Inițiativei celor Trei Mări” considerând-o o alianță regională, pe zi ce trece această devine, cu sprijinul SUA, un centru de gravitație care din punct de vedere militar poate descuraja o acțiune intempestivă a Rusiei dar și o platformă importantă pentru schimburile economice, atât între statele membre, cât și între acestea și SUA.

Un exemplu elocvent este relația economică în cadrul statelor din Grupul de la Visegrád, în care economia Germaniei reprezintă o pătrime din cifra de afaceri a Poloniei, 27% din cifra de afaceri a Ungariei și a Republicii Ceha și 20% din cifra de afaceri a Slovaciei [6].

Până la sfârșitul anului 2014, investițiile poloneze în Republica Cehă s-au ridicat la 1,314 miliarde de euro, în Slovacia aproape 400 de milioane, iar în Ungaria peste 250 de milioane de euro.

Ungaria la rândul său a investit în cele două state partenere peste șapte sute de milioane de euro (în relație cu companiile slovace, o sumă de peste 500 de milioane de euro și în cele ceha o sumă de peste 200 de milioane de euro).

În Ungaria, companiile din Cehia au investit peste 100 de milioane de euro și iar cele slovace peste 100 de milioane de euro [6].

Dacă aceste relații ar putea fie elemente de pornire economică în Intermarium, atunci și problematicile de securitate regională, legate atât de conflictele interne din Ucraina și Republica Moldova, precum și agresivitatea militară a Rusiei, pot fi elemente de luat în calcul pentru acest proiect.

Noile relații cu UE legate de viitorul Ucrainei, de acordul cu Iranul, de conflictul din Siria și de taxe speciale sunt argumente în favoarea proiectului, iar SUA le vor folosi ca argumente pentru a determina statele est europene să aibă o altă poziție decât cele din vest.

Pornind de la idea că acest proiect este sustenabil atât de către SUA, cât mai ales de către țările din estul Europei, și că ele nu este doar unul cu conotații economice pentru relația trans-atlantică, este imperios necesar ca actorii să introducă în ecuație și țările din proximitate, respectând astfel proiectul Poloniei de la începutul secolului XX.

Astfel Ucraina este necesar a fi inclusă în proiect, în primul rând pentru a nu rămâne un punct fierbinte pe harta Europei, pe considerente de securitate, iar în al doilea rând pe considerente de economie strategică, reducând astfel din potențialul de manifestare a Rusiei.

Nici Moldova nu poate fi exclusă din proiect, nu pentru că România are legătură (emoțională și rațională) cu ea, ci pentru că Republica Moldova aduce un mare plus de siguranță strategică pentru vestul european.

Într-o abordare sintetică constatăm că importanța Republicii Moldova este dată de faptul că este o țară situată în sud-estul Europei cu un relief pretabil agriculturii în procent de 53%, are ieșire la fluviul Dunăre pe 700 de metri (utilizabilă pentru acces la mare), are fluviul Nistru și o rețea hidrografică de 16 000 km [7].

Se certifică și faptul că Republica Moldova este, prin prezența pe teritoriul său a unui conflict înghețat, ușor șantajabilă de către Rusia, dificilă pentru securitatea euro-atlantică, sensibilă pentru Uniunea Europeană și poate prea departe pentru Statele Unite ale Americii.

România are misiunea de a convinge Republica Moldova de nevoia parcurgerii unui traseu comun pentru intrarea în Uniunea Europeană, fie prin posibila oportunitate a deschiderii uniunii, fie prin realizarea unirii celor două state.

De asemenea România trebuie să convingă toți actorii implicați în proiect de importanța economică și de securitate a Republicii Moldova și de faptul că mutarea virtuală a frontierei de securitate atât a NATO cât și a UE, pe râul Nistru ar fi un mare avantaj strategic.

Pentru a determina Republica Moldova să fie implicată în acest proiect, România trebuie să demonstreze că toate eforturile și proiectele economice și de securitate și apărare pe care le dezvoltă sunt în sprijinul amândurora, dar în special pentru țara soră.

În loc de concluzii

Țările Europei de est, membre sau nemembre ale Uniunii Europene, sunt legate prin psihologia popoarelor, prin istoria comună și fără îndoială prin geografie.

Geopolitica pe care marile puteri au proiectat-o, în această arie geografică, le-a surprins în fiecare moment al istoriei divizate, nedumerite și extrem de vulnerabile.

Secolul XXI arată că geopolitica din acest areal are aceleași caracteristici date de percepții diferite privind pericole, de perspective diferite de abordare a viitorului și nu în ultimă instanță de comportamente diferite în abordarea unor situații de criză.

Găsirea unei soluții comune pentru securitatea zonală rămâne o problemă care suferă influența legăturilor economice dar și de percepție clară privind materializarea intereselor.

Astăzi Polonia pare să fie unul din statele care și-a creat o poziție de lider regional și care identifică mai repede rolul pe care trebuie să îl joace în istorie.

România este mimetică și câteodată duplicitară, dar are marea calitate de a se orienta, pentru moment, în spațiul larg al manevrelor europene și acționează către o relație puternică atât cu SUA cât și cu vecinii care fac politici regionale.

În acest sens proiectul Intermarium pare a fi unul de viitor, la care cu siguranță România își va aduce contribuția.

Pentru ca această contribuție să dea notă în istorie este necesar ca România să fie unul din avocații Ucrainei și Republicii Moldova pentru ca acestea să fie parte din proiect.

În rolul său de avocat România nu trebuie să se rezume doar la a proteja interesele clienților ci să convingă clienții de validitatea soluției.

Referințe bibliografice

1. *Rusia ar putea ajunge la granițele României*. <https://www.caleaeuropeana.ro/profesor-de-securitate-la-harvard-rusia-ar-putea-ajunge-la-granitele-romaniei> (accesat la: 09.03.2018).
2. <http://edition.cnn.com/2003/WORLD/europe/01/24/france.germany.rumsfeld> (accesat la: 11.03.2018).
3. <http://www.sjsu.edu/faculty/watkins/pilsudski.htm> (accesat la: 07.03.2018).
4. <https://www.take3.org> (accesat la: 03.03.2018).
5. *Making the three seas initiative a priority for Trump*. <https://www.atlanticcouncil.org/?view=article&id=35620:making-the-three-seas-initiative-a-priority-for-trump> (accesat la: 17.03.2018).
6. *Semnificația cooperării dintre membrii grupului de la Vișegrad*. <https://www.akcenta.ro/clanky-semnificaia-cooperarii-dintre-rile-grupului-de-la-visegrad.html> (accesat la: 09.03.2018).
7. *Republica Moldova analizată de George Friedman*. <https://aliantadreptei.wordpress.com/2010/11/28/republica-moldova-analizata-de-george-friedman-stratfor-com> (accesat la: 15.03.2018).

DINAMICA CONCEPTULUI DE SECURITATE ECONOMICĂ

Aliona DANILIUC*
Alexandru GRIBINCEA**

DYNAMICS OF THE ECONOMIC SECURITY CONCEPT

Summary

The state strategy in the field of economic security, applied by the competent structures, public and business organizations, is based on a solid legal support. At the same time, the set of theoretical and methodological tools for ensuring economic security to date does not have a profound and systematic approach to developing and adapting to the existing problems of practice. In this respect, the key elements of the economic security mechanism, the conceptual apparatus, which develops the scientific vision of the organizational problems of economic security and their solutions, must be systematized. Referring to the economic security, the authors underlined a set of essential factors of national security that provide the resources and the dynamic balance of the other components of this system (national security). The is analysed one of the dimensions of national, regional and planetary security desideratum of each individual, human community, national state etc. as well as the is approached the priority objective of governments, regional and international organizations to ensure the assurance and guarantee of global human security. Also, there is addressed the state of the national economy, seen as a source and basis for the eradication of poverty, hunger, social and economic inequalities between individuals as well as different regions of some countries. The economic security is a complex feature of the economy, with a lot of definitions and quantification methods that economists have not fully agreed.

Keywords: security, potential, economy, maintenance tools, economic, financial, legal, social factors.

Introducere

Criza din economia mondială nu permite ignorarea securității economice, pentru a îmbunătăți mecanismele instituționale, dezvoltarea teoretică și metodologică fundamentală. Punctele-cheie ale securității economice, constituie baza dezvoltării cercetării științifice, care este una dintre cele mai importante condiții pentru construirea de noi modele conceptuale, incluse organic în asigurarea activitățile securității economice în managementul riscului în sistemul de control intern și a mecanismelor antifraudă și corupția.

---

* Doctor, conferențiar cercetător, cercetător științific superior, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova.
aliona.daniliuc@yandex.com

** Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova.

Dezvoltarea teoriei și organizării securității economice

Securitatea economică implică eradicarea sărăciei, posesia de suficiente resurse pentru a participa cu demnitate la viața societății, dar și un grad de protecție în fața incertitudinii și a riscului. Această dimensiune poate cuprinde aspecte precum securitatea muncii (protecția față de concedierile arbitrare), securitatea venitului și asigurarea în caz de șomaj. La nivel de stat, securitatea economică presupune maximizarea puterii economice relative a statului pe motiv că puterea națională, inclusiv puterea militară, depinde în ultima instanță de capacitatea economică.

În conformitate cu documentele strategice, doctrinele și conceptul de securitate economică dezvoltat de societate, oamenii de știință și specialiștii poziționează cercetarea științifică în domeniul securității economice în principal în jurul următoarelor prevederi.

În anul 2017, PIB-ul mondial, în prețuri curente, a crescut la 79,28 trilioane USD, potrivit raportului FMI, de la 75 trilioane în 2016 și 58 de trilioane în 2007 [6, p.23]. Astfel, în 2017, economia lumii a crescut cu 4 trilioane USD, în timp ce datoriile s-au majorat cu 16 trilioane USD, creșterea PIB-ului mondial având o valoare situată la un sfert din valoarea creditului aferent (a se vedea Tabelul 1).

Tabelul 1. Țările cu cel mai mare PIB (2017, prețuri curente) [6, p.26]

Rating	Țări	PIB 2017 (miliarde USD)	PIB 2016 (miliarde USD)	Evoluția, %
1	SUA	19377	18562	+4
2	China	12362	11392	+9
3	Japonia	5106	4730	+8
4	Germania	3619	3495	+4
5	Marea Britanie	2610	2650	-2
6	Franța	2570	2488	+3
7	India	2458	1852	+2
8	Brazilia	1954	1770	+10
9	Italia	1895	1852	+2
10	Canada	1627	1532	+6
11	Coreea de Sud	1521	1404	+8
12	Rusia	1442	1268	+14
Comparații	Republica Moldova	7,5	6,75	-4,5

China, care a fost responsabilă pentru cea mai mare parte din noile datorii ale piețelor emergente, a înregistrat o încetinire a ritmului de acumulare de noi datorii, astfel că, anul trecut, datoria sa a crescut cu doar două puncte procentuale, până la 294% din PIB, în condițiile în care în perioada 2012-2016 a înregistrat o creștere medie anuală de 17 puncte procentuale [6]. Divergența dintre datoriile globale și PIB-ul global pentru ultimii 15 ani este prezentată de autori în Fig.1.

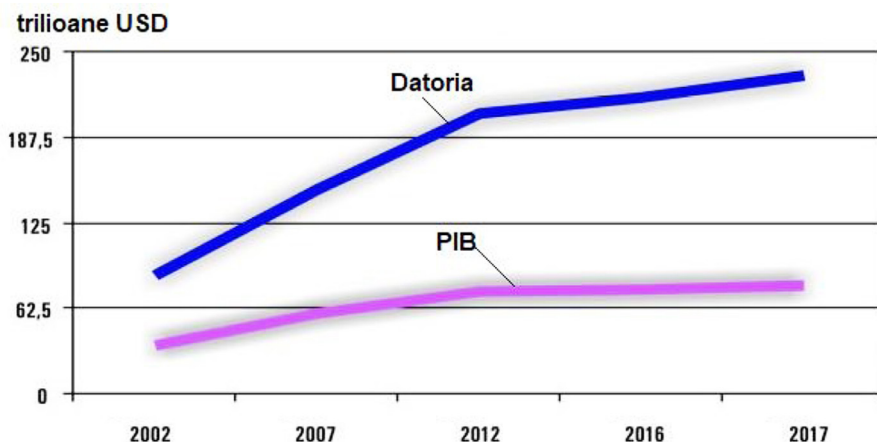

Fig. 1. Divergența dintre datoriile globale și PIB-ul global, 2002-2017 [6, p.31]

În primul rând, considerăm securitatea economică ca parte integrantă sau zonă de securitate națională, conținutul cărei corelează cu starea de securitate națională, socială și personală împotriva amenințărilor interne/externe și mecanismul, care asigură punerea în aplicare a drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor, sănătatea, nivelul și calitatea vieții, independența, integritatea teritorială, dezvoltarea socioeconomică durabilă [3; 8].

În al doilea rând – nivelul sistemului de gestionare al țării și unor domenii și structuri separate, șocuri financiar-economice, calamități, cataclisme, alți factori de risc:

- la nivel macro și mezo: securitatea economică a statului, securitatea economică a subiecților Republicii Moldova, securitatea economică a structurilor administrative și nivelul intelectual;
- la nivel micro: securitatea economică a unei entități economice (organizație);
- la nivel personal: antreprenoriat, asigurarea cu resurse și buna funcționare a întreprinderilor.

În opinia autorilor, la fiecare nivel, definiția securității economice este încorporată în specificul său, condițiile de implementare a politicii economice, factorii care fac posibilă protejarea împotriva amenințărilor și riscurilor externe și interne.

În al treilea rând – aria largă al activității economice, inclusiv diversitatea sectoarelor, sfere, subiecte etc. – constituie baza pentru construirea tipologiei domeniilor de securitate economică, care implică cele mai importante domenii: securitate financiară, asigurarea punerii în aplicare a direcțiilor strategice de dezvoltare, asigurarea necesităților bugetare, fiscale, monetare, rata de schimb, nivelul prețurilor, investițiilor, nivelul inovațiilor etc. Cercetătorul C. Băhnăreanu afirmă că din momentul în care fiecare regiune este prezentată de teoria auto-sistemelor, ce înglobează instituții centralizate, securitatea economică a acestor sisteme este dependentă de aceste instituții, inclusiv guvern și de afaceri [1, p. 64]. Acest lucru permite să justificăm conținutul acestor definiții ca: securitatea financiară, securitatea fiscală, securitatea valutară, cu implicații în securitate în sectorul bancar, sectorul bugetar, IMM etc.

În al patrulea rând, conținutul activităților de asigurare a securității economice este ancorat în sistemul de strategii și politici economice naționale. Sistemul de securitate economică cuprinde diverse domenii: reglementarea subsistemelor și contra-reglementarea, realizată de către organisme special create pentru a coordona activitățile cu Consiliul de Securitate, creat pentru coordonarea cu mediul economic și social. Realizarea activităților de securitate economică are în calitate de reper principiile fundamentale: respectarea și protecția drepturilor omului și a libertăților economice, statul de drept [2].

În al cincilea rând – direcțiile pentru activități economice de securitate sunt determinate de prezența amenințărilor interne și externe – factorii care afectează starea de securitate economică ale căror putere poate fi variată. Prin urmare, orice amenințare necesită un răspuns rapid din partea entităților împotriva cărora sunt îndreptate. Pentru a clasifica amenințările în adresa securității economice, precum, și anumite tipuri de securitate economică, este necesar de stabilit unele criterii pentru securitatea economică, cum ar fi [5]:

- capacitatea economiei de a funcționa în modul de reproducere extins;
- un nivel de trai decent al populației și posibilitatea conservării acesteia;
- stabilitatea sistemului financiar;
- structura rațională a sferei economice externe;
- accelerarea dezvoltării tehnologice și inovatoare a economiei.

Aceste criterii, în opinia autorilor, sunt determinante pentru trecerea economiei la al șaselea mod de logică tehnologică, nucleul cărora îl constituie nano-tehnologiile, industriile bazate pe cunoaștere, inovare. Criteriile pentru îndeplinirea cerințelor de securitate economică sunt supuse unor amenințări, în cadrul cărora există zeci de factori, cum ar fi: diminuarea producției, deformarea structurii economice, orientarea strategiei materiale și economice, penuria energetică, depășirea morală și materială a fondurilor fixe, deficitul de fonduri proprii și ISD, lipsa motivației pentru a îmbunătăți eficiența producției întru sporirea productivității muncii, barierele birocratice în business.

Un set similar de amenințări poate fi evidențiat din fiecare dintre cele cinci criterii de mai sus, care îndeplinesc cerințele securității economice. În literatura de specialitate se pot găsi dovezile întrepătrunderii unui grup de amenințări dintr-un grup în altul etc. [4]. Dispozițiile de mai sus, pe baza cărora se pot dezvolta în continuare teoria și organizarea activităților de securitate economică lipsite de elemente de criminalitate, în opinia noastră, ar trebui să fie studiate în legătură cu dezvoltarea teoretică a altor discipline științifice, inclusiv juridice. Efectul sinergetic al securității economice a relației cu alte discipline – teoria economică, drept, teoria finanțelor, buget și procesul bugetar, analiza de control și altele – permite concentrarea pe problemele de cercetare științifică pe direcția securității economice, cu focusarea atenției pe o gamă largă de domenii specifice [7, p. 119].

Zona de criminalitate economică, infracțiuni și fraudă, acoperite de diferitele domenii de drept și al jurisprudenței, necesită un studii mai aprofundat de pe poziția de apariție a motivelor schemelor utilizate în activitatea comercială, vizând relațiile economice externe ale Republicii Moldova, consecințele fiind grave (a se vedea

Fig. 2). Desigur, posibilitatea de a fi tratate în mod frecvent în gestionarea riscului, impune aplicare a unor instrumente analitice și de evaluare eficientă, ce permite să se ia în considerare astfel de riscuri în planificarea și managementul părților interesate sub aspect strategic, dezvoltarea unui mecanism pentru a contracara posibilitatea de „escaladare“ a riscului, sporind amenințările la adresa securității economice.

Din Top-ul a 10 țări din Europa cu cel mai ridicat nivel al criminalității Republica Moldova se clasează cu indexul de criminalitate – 51,58 puncte (țara noastră fiind principala sursă pentru traficanții de persoane, peste jumătate de milion de femei fiind traficate între 2001 și 2017. O altă problemă gravă o constituie traficul de droguri, segment evaluat la 250 milioane euro/an în perioada anilor 2012-2017), Muntenegru – 50,58 puncte, Ucraina – 49,6 puncte, Rusia – 49,34 puncte, Irlanda – 48,64 puncte, Franța – 47,6 puncte, Albania – 47,27 puncte, Italia – 46,81 puncte, Serbia – 45,24 puncte, Bosnia și Herțegovina – 44,11 puncte [6, p. 44].

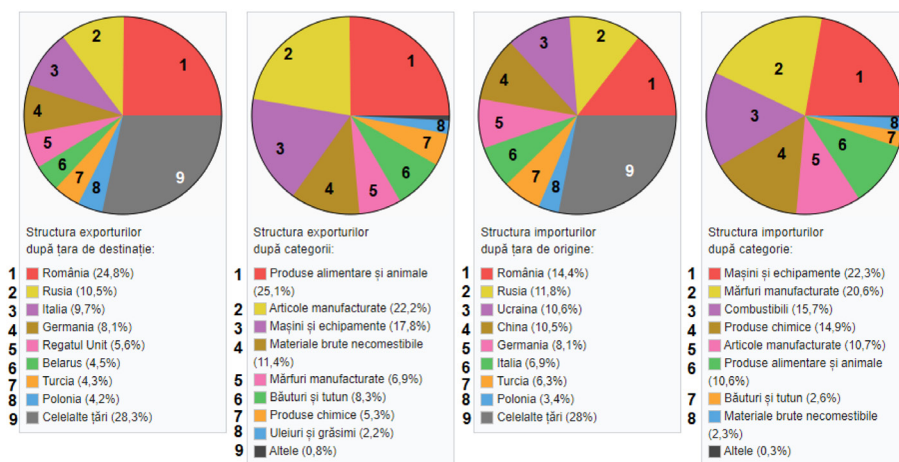

Fig. 2. Diagrame comerciale vizând relațiile economice externe ale Republicii Moldova, anul 2017 [2]

Nu este nici un secret în faptul că problemele și amploarea fraudei în politicile economice poartă un caracter distructiv. În anul 2017, pierderile din costul total pe Republica Moldova a constituit 31%, iar pierderile rezultate din furtul volumului vânzărilor de mărfuri (lucrări, servicii) în afaceri a atins 15% [2]. Cel mai mare nivel al pierderilor a fost caracterizat prin domeniul construcțiilor capitale și al investițiilor, achiziționarea de materii prime, precum și achiziții publice.

Autorii sunt de părere, că pentru detectarea fraudelor ar trebui să se implice toate instrumentele de control, în special, cele interne. Utilizarea practică de contracarare a furtului în scopurile de asigurare a securității economice a întreprinderilor va permite descoperirea eficientă a schemei de fraudă, care a creat precedent atât în Republica Moldova, cât și în străinătate, crearea de mecanisme proprii de contracarare ale acestora. Analiza cauzelor activităților frauduloase ne permite să identificăm zonele slabe (de risc) în activitățile entității (organizației) și ale sistemului său de management, care sunt de obicei [8]:

- capacitatea de a genera rapid venituri în timp ce caută o viață ușoară, frumoasă și un control slab de către conducere;
- întârzierile birocratice în desfășurarea investigațiilor și complexitatea dovezilor de vinovăție, valoarea daunelor cauzate de fraudă;
- absența unor standarde interne eficiente, reglementările locale care guvernează procesele de afaceri și de gestionare a proceselor de afaceri;
- un sistem de control intern slab și prezența unor conexiuni dubioase (criminale) cu partidele politice etc. [1, p. 66].

Concluzii

Economia a constituit și va constitui întotdeauna unul din pilonii de bază ai edificării puterii militare credibile și atingerii unui grad de securitate suficient la nivel național, regional și internațional. Doar măsura în care factorii economici au putut fi transformați în resurse de apărare și securitate variază de la o perioadă la alta. În timpul conflagrațiilor mondiale a secolului XXI, capacitățile economice sunt utilizate ca elemente de constrângere, embargouri, limitări în acces la piețe de materii prime, inovații, know-how și piețe de desfacere.

Economia *soft power* a devenit un mecanism important pentru asigurarea securității, puterea economică dând măsura potențialului puterii militare. Chiar și în timp de pace, în funcție de dezvoltarea economico-tehnologică și cheltuielile bugetare, nevoile militare planificate ale țării respective trebuie să fie acoperite total sau la maximum posibil.

Migrația populației, șomajul, nivelul de trai jos, productivitatea muncii mediocră, lipsa inovațiilor competitive, gradul diminuat al simțimentului de patriotism și probleme de identitate națională, contradicțiile din societate și „maladia” sistemului politic diminuează securitatea economică și, în consecință, și cea militară. Autorii sunt de părere, că interesele și deciziile în materie de apărare și securitate vor fi tot mai mult influențate de starea economiei naționale, regionale și mondiale. Armata modernă în cea mai mare parte este profesionistă, activând print contract. Este evident faptul, că mercenarii și rebelii din zonele de conflict mai mult luptă pentru stimulente financiare, iar majoritatea conflictelor apar din motive de interes economic. Frecvent, zone de interes național se declară regiunile care se află la distanțe de mii de kilometri de hotarele naționale.

Elaborarea și aplicarea unor strategii funcționale și durabile de politică externă, fundamentate pe un suport economic național solid, poate asigura un viitor decent, fără conflicte militare.

Referințe bibliografice

1. BĂHNĂREANU C. *Influența factorului economic în realizarea securității*. București: UnAp, 2009.
2. *Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova*. www.statistica.md/category.php?l=ro (accesat la: 04.04.2018)

3. FORNAD., KARAB., COLȚEA T. *Despre categoria „securitatea economică” în literatura economică modernă.* În: Revista Militară, 2015, nr. 2 (14). Chișinău: AMFA, pp. 45-49.
4. GRIBINCEA AL., COJOCARU V. *Costul perspectivelor securității naționale.* În: Materialele Conferinței internaționale „Security strategic environment: trends and challenges”. Chișinău: AMFA, 2017.
5. GRIBINCEA AL., DANILIUC A., SANDU M. *The innovative dimension in ensuring of the military-economic competitiveness.* În: materialele Conferinței internaționale „Security strategic environment: trends and challenges”. Chișinău: AMFA, 2017.
6. *Rapport sur la stabilité financière dans le monde.* Washington: IMF, 2018. 116 p.
7. SUGLOBOV A. *Securitatea economică pentru entități.* Moscova: UNITI-DANA, 2014. 271 p.
8. ȘTAHOVSCHI A., GRIBINCEA AL. *Aspecte și tendințe ale reglementării și supravegherii operațiunilor bancare în condițiile integrării în UE.* În: Сборник международной конференции: «Состояние, проблемы развития в условиях глобализации экономики». Казань: ККИ, 2017.

REPUBLICA MOLDOVA ÎN CĂUTAREA UNEI IDENTITĂȚI DE SECURITATE: REFLECȚII DUPĂ 26 DE INDEPENDENȚĂ

Viorica ȚÎCU*
Alexandru GRIBINCEA*

THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN SEARCH FOR SECURITY IDENTITY: REFLECTIONS AFTER 26 YEARS OF INDEPENDENCE

Summary

In the summer of 2018, the Republic of Moldova marks 27 years since the proclamation of independence. Unfortunately, the statehood of the Republic of Moldova still faces many risks and threats to national security, at the same time, crossing the deep political crisis determined by the difficulties of the transition period. The main problem in this respect is the lack of a clearly expressed identity in the security sphere. In this study, we propose to identify threats, obstacles to the primordial elements – the protection of statehood, independence, sovereignty and territorial integrity, claimed by the new independent states in the former Soviet space, including the Republic of Moldova.

Keywords: national security, territorial integrity, independence.

Introducere

La etapa actuală, problematica securității naționale atinge cele mai diverse aspecte ale dezvoltării sociale sau umane. Într-un mod sau altul, se conectează nu numai cu sfera militară, dar și cu politica externă, cu domeniul economic, cu problemele democrației și drepturile omului etc. Mai mult, securitatea cu extensie determinativă în valori sistemice, precum cele de natură politică, economică, militară, publică, socială, ecologică, informațională etc., reprezintă, unul dintre cele mai utilizate concepte în discursul analitic consacrat stării de echilibru al mediului național, dar și internațional la începutul secolului XXI.

Securitatea națională a unui stat depinde deopotrivă de factorii – interni și externi, al căror echilibru dinamic formează conținutul esențial al oricărei politici de securitate. Pe plan intern, în general, securitatea, respectiv politicile de securitate, sunt determinate de un șir de elemente precum potențialul național, procesele politice sau nivelul dezvoltării economice, în timp ce în plan extern, în condițiile globalizării, o actualitate majoră capătă problema identificării unor noi soluții de asigurare a securității naționale.

---

* Doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Republica Moldova.
ticuviorica@yahoo.com

** Doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Republica Moldova. agribincea@mail.ru

În aria destul de largă a încercărilor de înțelegere și de definire pragmatică a conceptului, întâlnim un număr apreciabil de definiții, cele mai multe plecând de la abordarea semantică a termenului, procedeu la care apelăm și în demersul de față. În sens extins, prin securitate se înțelege acea stare în care simțim că suntem la adăpost de orice pericol și avem sentimentul de protecție, de apărare, de independență. Într-o altă accepțiune, securitatea este atât o stare, cât și un proces ce are o componentă internă – conducerea statului, și una externă – importanța statului din punct de vedere geopolitic și geostrategic. Caracterul multidisciplinar și sistemic al securității rezultă din faptul că, dimensiunile acesteia se intercondiționează, suma lor fiind un produs factorial în care rolul determinant poate oscila în funcție de natura, amploarea și profunzimea factorilor de risc interni și externi. În pofida acestui fapt, cunoașterea academică nu a lansat o definiție unanim acceptată a conceptului de securitate.

În Republica Moldova situația este și mai confuză, aceasta aflându-se, la începutul mileniului, într-un proces extrem de complex de redefinire conceptuală a noțiunii de securitate. În vara anului 2018, Republica Moldova va împlini 27 de ani de la proclamarea independenței. Statalitatea Republicii Moldova se mai confruntă, încă, cu un set de riscuri și amenințări la adresa securității naționale, în același timp, traversând o profundă criză identitară și politică, determinată de dificultățile perioadei de tranziție. Problema majoră din acest punct de vedere, este absența unei identități de securitate clar exprimată. Republica Moldova a demonstrat de nenumărate ori pe parcursul perioadei de independență, incoerență și incertitudine asupra dimensiunii în care ar trebui încadrat acest spațiu – într-o zonă de influență cu puternice accente europene sau în alta, al cărui centru de gravitate ar rămâne Federația Rusă. În ultimă instanță, această incoerență are un substrat pragmatic, deloc de neglijat. Cu toată confuzia, un lucru pare destul de clar: securitatea nu înseamnă doar protecția fizică a subiectului de referință, ci implică și protecția economică, politică sau culturală a valorilor și intereselor unei națiuni. În acest sens, formularea unei politici de securitate realistă, trebuie să înceapă prin stabilirea unei definiții operaționale a securității și a unui set clar de criterii pentru evaluarea acelei politici. Prin urmare, în acest studiu ne propunem să estimăm în ce măsură elementele primordiale – apărarea statalității, independenței, suveranității și integrității teritoriale, revendicate de către noile state independente din spațiul ex-sovietic, inclusiv din Republica Moldova, la începutul anilor '90, și-au menținut forma și dimensiunile la etapa actuală.

O perspectivă asupra particularităților identității de securitate în spațiul post-sovietic

Dezmembrarea URSS, și crearea a 15 republici independente în spațiul ex-sovietic, la începutul anilor '90, a generat o serie de transformări nu doar la nivel politic și social-economic, dar mai cu seamă a determinat o reorientare la nivel de mentalitate colectivă. În fond, procesul de tranziție și reorganizările politice s-au bazat pe adoptarea unui alt mod de gândire, un alt set de valori, o nouă concepție asupra securității naționale. Spre deosebire de statele Europei de Est, care au ieșit din comunism și au acces spre construcția democrației, bazându-se pe experiențele de statalitate anterioară, republicile din spațiul post-sovietic (cu excepția Țărilor baltice)

erau la acel moment niște creațiuni ale politicilor sovietice de construcție a naționalității și nu aveau experiență de statalitate anterioară [15, p. 39]. Din acest punct de vedere, situația lor este identică statelor est europene după Primul Război Mondial, când, abia apărute pe harta politică a lumii din ruinele imperiilor multinaționale, acestea se aflau în căutarea unei identități statale și naționale. Lipsa experiențe a provocat, în cazul statelor post-sovietice, o gravă criza de identitate politică, accentuată pe alocuri și de absența unei identități naționale clar definite, cum ar fi și cazul Republicii Moldova.

Problema consolidării statale în majoritatea republicilor ex-unionale, reprezenta un element primordial al perioadei de început a tranziției, și, prin urmare, analiza fiecărui aspect referitor la apărarea statalității, independenței, suveranității și integrității teritoriale, a permis o abordare generală a noii dimensiuni de securitate națională. În noua conjunctură creată, asigurarea securității naționale devenea o expresie a unei anumite realități politice, iar reflectarea situației și schimbarea ei în conformitate cu interesele și aspirațiile naționale a fost principalul raționament al existenței statale. În acest context, factorul identitar, ca parte componentă a regăsirii valorilor existențiale, a jucat un rol decisiv, identitatea și securitatea fiind organic corelate între ele, identitatea fiind ceea ce trebuie de securizat, iar securitatea devenind un element-cheie al păstrării identității. În pofida acestui fapt, până în prezent rămânem martorii unei dileme privind identitatea de securitate în majoritatea statelor ex-sovietice, datorită, în special, reactivării ambițiilor neo-imperiale ale Federației Ruse în spațiul post-sovietic [17, p. 16], care a perturbat și mai mult definirea unei identități de securitate și a orientării externe independente pentru aceste state.

După șocul pierderii calității de centru gravitațional în Eurasia, Federația Rusă a intenționat să-și refacă influența în aceste zone, prin mai multe mijloace, unele la limita legislației și a cutumelor internaționale, însă, cele mai multe, dincolo de această limită. Unul dintre procedee a fost utilizarea complicatei structuri de autonomii administrative a fostei URSS pentru suscitarea unor conflicte separatiste, cum ar fi Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud sau Nagorno-Karabah, care serveau drept mecanism de control al suveranității și independenței acestor entități [9, p. 23]. Orice încercări de a acționa în contradictoriu cu interesele Rusiei, aduceau implicit la un impas în încercările de a rezolva aceste diferende. În scopul aplanării celor din urmă, în teritoriile respective trebuia să intervină armata rusă ca și garant, stabilind, astfel, capete de pod prin care să influențeze zona, nu doar militar, ci politic și economic.

Pe de altă parte, folosind pârghiile economice, la începutul anilor '90, Rusia a încercat să mențină în sfera sa de influență statele din fostul spațiu sovietic, prin crearea Comunității Statelor Independente, structură care tindea să descurajeze diverse proiecte de democratizare a spațiului post-sovietic, considerate a fi o amenințare la adresa frontierei sale neo-imperiale din CSI [7, p. 181]. Revenind la tradiționala „diplomație a forței”, care făcea uz de mijloace de presiune militare și economice asupra noilor state independente, Federația Rusă avansează mai multe formule, care i-ar oferi o repliere onorabilă, dar și menținerea vectorului rus în spațiul considerat „vital” [4, p. 139]. În acest sens, politica *Străinătății Apropiate – Near Abroad* [4, p. 142] este reprezentativă, deoarece prin această politică Rusia și-a propus să devină generatorul integrării și consolidării noului sistem regional în spațiul ex-sovietic, ale cărei legături

istorice, umane și economice în viziunea Rusiei, moștenitoarea URSS, ar justifica influența în acest spațiu. Aproape 25 de milioane de ruși se aflau, în 1991, în afara teritoriului național, Federația Rusă insistând să vegheze asupra destinului etnicilor săi. Caracterul extrateritorial al conceptului, de preservare a drepturilor cetățenilor ruși din afara granițelor Federației Ruse, tindea să legitimizeze menținerea prezentei militare ruse pe teritoriul statelor CSI, precum și prevenirea oricărei imixțiuni militare, politice sau economice din partea Occidentului sau a altor puteri învecinate cu acest spațiu. De aici, derivă principalele idei ale proiectului care se pot rezuma la:

- o Rusie puternică este cel mai bun garant al stabilității în fostele republici unionale;
- Rusia trebuie să-și asume rolul de pacificator în spațiul ex-sovietic;
- principalul obiectiv al politicii externe ruse este întărirea structurilor instituționale ale CSI;
- integrarea economică promovată în cadrul CSI trebuie să aducă beneficii economice Rusiei;
- în apărarea intereselor sale legitime în spațiul ex-sovietic, Rusia trebuie să acționeze ferm și rapid, pentru a preveni infiltrarea altor puteri;
- Rusia este obligată să protejeze interesele rușilor etnici ce trăiesc în vecinătatea apropiată. În cazul violării drepturilor acestora, problema nu mai este de competența internă a autorităților și impune intervenția Rusiei;
- Rusia este împotriva extinderii Alianței Nord – Atlantice și Uniunii Europene;
- Rusia trebuie să apere interesele capitalului rus pe piețele CSI și cele internaționale [1, p. p. 121-123].

În același context, pluralismul geopolitic a determinat Federația Rusă să-și regândească și politica de securitate, căutând să se exprime prin diverse formule țesute pe verticală și orizontală, inclusiv de constrângere a statelor post-sovietice, printr-un tratat de securitate colectivă. Principiile revendicate în proiectul de securitate colectivă prezentau Rusia ca singura țară care garantează stabilitatea și prosperitatea în statele satelit, erijându-se în singura forță pacificatoare legitimă. În aceste împrejurări, opțiunile strategice față de spațiul post-sovietic pe parcursul anilor '90 ai secolului XX au oscilat de la pasivitate sau activism ocazional, în timpul președinției lui B. Elțin, la o dinamică agresivă și organizată, în timpul lui V. Putin și a succesorului său, D. Medvedev.

Securitatea Republicii Moldova: între concept teoretic și finalități politice

În circuitul ideatic actual, se întrebuițează accepțiuni multiple ale conceptului de securitate națională, caracterul controversat al acestora reieșind din complexitatea lui semantică, de la o epocă la alta și de la o țară la alta. Această diversitate este explicabilă nu prin diferențele majore existente între națiuni, preocupările lor fiind identice – apărarea proprie, libertatea, bunăstarea economică, ci prin rezultatul interacțiunii unor factori, cum sunt: particularitățile situației interne specifice fiecărui stat; specificitatea geografică și geopolitică; posibilitatea conceperii politicii de securitate, fie în modalități agresive, fie în modalități defensive; diferențe de perspectivă teoretică în analiză, conceperea și transpunerea în practică a strategiei de securitate națională [11, p. 17].

Prin urmare, securitatea națională este percepută ca atributul fiecărui stat independent și suveran, aceasta însemnând că fiecare stat național are obligația de a asigura toate condițiile ca cetățenii săi să se simtă în siguranță, la adăpost de orice risc, pericol sau amenințare.

Odată cu obținerea independenței, Republica Moldova a încetat să mai fie parte componentă a sistemului de securitate sovietic. Proclamându-și, în iunie 1990, suveranitatea, și în august 1991, independența, Republica Moldova s-a desprins de URSS, ceea ce coincidea în acel moment cu reflexul centrifug al majorității republicilor unionale împotriva Centrului de la Moscova. Evoluția ulterioară a evenimentelor a demonstrat cu prisosință că, realizarea suveranității și independenței, *de facto*, constituie o problemă extrem de dificilă și de lungă durată. Acest lucru nu putea fi grăbit sau minimalizat, deoarece suveranitatea și independența reală a țării se constituie doar în urma unor transformări radicale în societate. Aceste transformări prevedeau trecerea societății: a) de la regimul politic totalitar la cel democratic; b) de la sistemul administrativ centralizat de comandă la relațiile de piață în toate sferele vieții sociale; c) de la o parte a statului centralizat la constituirea unui stat suveran independent.

Eforturile conjugate de democratizare și de afirmare a intereselor naționale au determinat, la 17 martie 1991, refuzul oficial al Sovietul Suprem al RSSM de participare la referendumul unional, inițiat la Moscova, asupra menținerii Uniunii Sovietice [5, p. 19]. Aceasta decizie nu a fost, însă, respectată în raioanele estice și de sud, în care, sub protecția trupelor ale Armatei a 14-a, structurile administrației locale și de partid au trasat o limită interioară pe teritoriul Republicii Moldova, creând enclavele transnistreană și găgăuză. Evoluțiile din zona transnistreană devin model și pentru găgăuzii din Comrat, care declanșează simultan o mișcare separatistă, amenințând Chișinăul cu posibilitatea joncțiunii celor două zone rebele, de la est și de la sud. Cu toate acestea, la începutul anilor '90, Republica Moldova a refuzat aderarea la structurile de apărare (nu și de securitate) ale CSI, conducerea de la Chișinău depunând eforturi pentru a promova propriile politici de securitate, bazate pe principiul neutralității permanente [12, p. 34]. În condițiile în care raioanele de est se aflau sub ocupația fostei Armate a 14-a, se cerea o ajustare continuă a sistemului național de securitate la mediul extern și intern, pentru a face față noilor provocări și probleme de securitate în toate domeniile: politic, militar, economic, ecologic și societal. În acest scop a fost elaborat cadrul normativ cu privire la securitatea și apărarea țării, care și-a propus ca obiective: garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, apărarea statului național, suveran și independent, unitar și indivizibil, consolidarea ordinii de drept și a instituțiilor democratice, asigurarea unui nivel de trai decent populației, protejarea și promovarea intereselor naționale în lume. În acest sens, amplasarea geografică a fost foarte importantă pentru securitatea națională a Republicii Moldova. Aflată la intersecția a trei zone geopolitice: Sud-est-europeană, Central-europeană și Eurasiatică, după destrămarea Uniunii Sovietice, în Republica Moldova, una dintre cele mai mari provocări ale tranziției a fost și mai rămâne a fi reforma sectorului de securitate. Ca și pentru majoritatea statelor din spațiul post-sovietic, vulnerabilitatea Republicii Moldova ca stat în tranziție, pe de o parte, și, acțiunile Rusiei pentru controlul

spațiului ex-sovietic pe de altă parte, rămân în continuare principala provocare la adresa securității și stabilității în regiune.

Fragilitatea mediului de securitate din Republica Moldova este determinată și de marile dificultăți privind securizarea frontierelor sale, care se datorează în mod special segmentului transnistrean. Deși la Nistru nu mai este război, dosarul transnistrean constituie încă un factor major de tensiune atât pe plan intern, pentru suveranitatea și integritatea teritorială, cât și la nivel regional, pentru securitatea zonei și a Europei, care în contextul extinderii spre est a Uniunii Europene și NATO, frontiera vestică a Republicii Moldova a devenit frontiera de est a structurilor Euro-Atlantice și comunitare. Problema transnistreană are un impact puternic și asupra securității bazinului Mării Negre, prin multiplele consecințe la adresa securității și stabilității, ale cărui efecte sunt cumulative, complexe, de durată și cu influență semnificativă asupra evoluției statelor riverane Mării Negre. Ținând cont de aceste realități, vom menționa că din 1991 și până în prezent autoritățile de la Chișinău nu au reușit să elaboreze o strategie coerentă privind securitatea națională, de consolidare și dezvoltare a unui proces stabil de democratizare, mai mult, nu există indicii care ar demonstra un plan vizionar în acest sens, nici intenții substanțiale pe terenul politicilor dominate de calcule electorale.

Ambiguitățile neutralității permanente a Republicii Moldova

Statutul de *neutralitate permanentă* reprezintă o piesa fundamentală și o constantă a arhitecturii de securitate a Republicii Moldova. Totuși, acest statut nu reflectă realitatea, nu reprezintă o formulă consacrată internațional, nici nu are o explicare concretă. Mai mult, de aici rezultă un set de confuzii ce se perpetuează de la Concepția de Securitate Națională la toate celelalte documente ale Republicii Moldova, inclusiv la unele documente de poziție în materie de politică externă. Stipularea neutralității a fost introdusă în Constituția Republicii Moldova din 1994, alături de interdicția privind staționarea trupelor străine pe teritoriul său. Potrivit articolului XI „Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă” și “nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său”. Punctul 1 al articolului 11 „*proclamă neutralitatea permanentă*”, punctul 2 al aceluiași articol exprimă poziția statului față de prezența trupelor străine: „*Republica Moldova nu admite dislocarea trupelor militare ale altor state pe teritoriul său*” [6].

Din formularea articolului rezultă că tipul de neutralitate promovat este o permanență nedefinită, presupus tradițională. Mențiunea faptului că nu permite dislocarea de trupe militare ale altor state este o referință directă la neutralitatea militară, dar acest lucru nu exclude conținutul din primul alineat care se referă la neutralitatea politică. În cazul Republicii Moldova avem o neutralitate proclamată constituțional cu lacune privind argumentația și dezbateră publică și competență a neutralității. Mai grav este faptul că, proclamarea constituțională a neutralității nu a fost respectată în litera și spiritul ei la nivelul autorităților de la Chișinău, care au admis devieri crase și de la acest statut prin semnarea unor acorduri coercitive la nivelul cooperării organelor de forță din statele CSI și prin admiterea unor acorduri ce permiteau staționarea trupelor străine pe teritoriul său [2, p. 15]. Prin urmare, la

data adoptării neutralității permanente, Republica Moldova nu a fost în situația de a reprezenta, în fapt, o neutralitate permanentă și nu a fost consacrată ca atare niciodată. Mai mult, nici statul în sine nu a denunțat, schimbat sau amendat acordurile, normele și tratatele anterioare care blocau consacrarea neutralității - apartenența la CSI, trupele străine în afara teritoriului, după cum o solicita explicit Constituția la articolul VII.

Din punct de vedere oficial, Republica Moldova nu a reușit niciodată să formuleze o soluție de securitate credibilă, din contra, formula demilitarizării teritoriului și păstrării doar a unui contingent pentru participarea la misiuni internaționale nu doar contrazice neutralitatea permanentă, consacrată juridic, dar nici nu oferă comunității internaționale o soluție credibilă de securitate pentru ca neutralitatea permanentă proclamată să fie credibilă. În cazul Elveției și Finlandei, ambele state care au fost luate drept modele în declarațiile despre neutralitate ale conducerii de vârf a Republicii Moldova au armate puternice și soluții de securitate credibile și le-au avut întotdeauna. Demilitarizarea, în sensul eliminării complete a trupelor militare înseamnă incapacitatea de a asigura apărarea statului de unul singur. În cazul Republicii Moldova, acest lucru face necredibilă proclamarea neutralității, presupunând că în timp de război sau în caz de agresiune cineva trebuie să intervină, în plus generează o vulnerabilitate care se poate transforma în risc și poate deveni, chiar, amenințare la adresa statelor vecine, acestea fiind obligate, în consecință, să planifice și să aloce resurse și forțe pentru a contracara această amenințare a unui stat lipsit de capacități credibile de apărare la granițele statelor vecine [2, p. 17]. Prin urmare, adoptarea statutului de neutralitate nu este consecința unei strategii sau a unei argumentații solide, urmărindu-se de fapt pasarea responsabilității apărării și asigurării securității statului în exterior și neasumarea costurilor acestei obligații a statului față de proprii săi cetățeni, obligație decurgând din însăși statalitatea Republicii Moldova. Mai mult, dacă ne-am propune să facem un portret realist al situației interne, ar trebui să utilizăm cu precădere nuanțe ce țin de paleta coloristică a obscurului și sumbrului. În acest context, propice atitudinilor fataliste, asumarea conservatoare a unei anumite viziuni despre idealul național, combinată cu refuzul de a accepta nevoia unor profunde schimbări în mentalul social, poate altera ireversibil capacitatea statului Republica Moldova privind trasarea unei traiectorii strategice de integrare în structurile Euro-Atlantice. Existența R. Moldova în lume depinde esențialmente de modul în care concepem remodelarea societății noastre, de cadrul în care se va opera, de instrumentele ce se vor utiliza, iar reticențele și conservatorismul unei părți a societății din Republica Moldova demonstrează o incapacitate alarmantă de a investi mental într-un nou mediu de securitate, politic, economic și cultural.

Provocări și amenințări la adresa securității naționale a Republicii Moldova

Cât privește problema garantării securității naționale pentru Republica Moldova, aceasta a fost întotdeauna o problemă de distinctă actualitate, atât a securității naționale, cât și a securității societății și cetățenilor Republicii Moldova. În pofida acestui fapt, amplificarea în ultimii ani a riscurilor și amenințărilor non-militare la adresa securității naționale nu face decât să reconfirme importanța securității ca principală preocupare a Republicii Moldova.

A devenit aproape axiomatică identificarea problemei securității Republicii Moldova cu cea a securității frontierelor sale estice. Este adevărat, problema transnistreană, tratată frecvent în diverse studii de securitate, demonstrează că rămâne unul cu influențe semnificative asupra securității și stabilității în special datorită statutului de creuzet al emergenței riscurilor neconvenționale: crima organizată, traficul de arme, droguri și persoane, corupția, dezordine socială, folosite de către forțe ostile pentru a controla și destabiliza regiunea; prezența în regiune a celor aproximativ 2 000 de militari și 40 000 de tone de echipament militar și muniție aparținând fostei Armate a 14-a, care în opinia noastră constituie un factor destabilizator, chiar dacă forțele militare se consideră de menținere a păcii, ceea ce ar presupune un grad înalt de imparțialitate. Controlul forțelor separatiste asupra frontierei de est cu Ucraina, diferitele forme de contrabandă, precum și spălarea masivă de bani, rămân, în continuare un focar de tensiune militară și o resursă generală a reflexului de capturare a regiunii prin controlul militar și politic, alimentarea formațiunilor paramilitare transnistrene, procurării armamentului, munițiilor și altor materiale militare. Eșecul, lipsa de autoritate și tot mai frecventele inconsecvențe ale formatului 5+2 în gestionarea eficientă a proceselor de negocieri au determinat preluarea de către Federația Rusă a rolului de leadership în cadrul formatelor de negociere privind soluționarea diferendului transnistrean. Prezența forțelor armate rusești în regiune influențează negativ și sectorul economic și politic al țării, creând noi premise de contradicții și dispute politice dintre Republica Moldova și Rusia cu privire la securitatea națională a țării. Astfel, problema transnistreană nu este singura care determină în sens negativ parametrii de securitate națională a Republicii Moldova.

Pe plan geo-economic, Republica Moldova este în dependență totală față Rusia în primul rând din lipsa de resurse energetice proprii, plasând Republica Moldova într-o postură de dependență economică față de Rusia. Faptul că în Republica Moldova este perpetuat modul de consum al energiei caracteristic fostei URSS, în condițiile în care țara importă surse energetice la prețuri mondiale, prezintă cea mai gravă amenințare la adresa securității energetice, care afectează în mod direct competitivitatea economiei țării, precum și nivelul de trai al populației. Singularitatea surselor de furnizare a resurselor energetice, cauzată în sectorul gazelor naturale de monopolizarea contractuală a furnizării gazelor naturale, determinată de lipsa accesului non-discriminatoriu la rețeaua de transport a GAZPROM-ului; lipsa unui regim regulator de acces la depozitul de gaze naturale de la Bogorodceni, Ucraina pentru furnizări în Republica Moldova, existând accesul fizic la acesta¹.

În sectorul energiei electrice, singularitatea surselor este cauzată de capacitatea instalată excesivă a singurei unități de generare competitive din Republica Moldova – CERSM (Centrală electrică raională de stat moldovenească), care, teoretic, poate acoperi sarcina întregului sistem electroenergetic; limitarea numărului de furnizori de

---

¹ Impactul crizei gazelor naturale ruso-ucrainene din ianuarie 2009 asupra sectorului energetic din Moldova a fost diminuat anume datorită furnizărilor de gaze de la depozitul de gaze naturale de la Bogorodceni. Accesul la acest depozit a fost unul ocazional și a depins de voința politică de moment a guvernelor de la Kiev și Chișinău.

energie electrică importată din Ucraina, determinată de condițiile de reglementare ale pieței energiei electrice din Ucraina, care prevede un singur furnizor pentru exporturi – „UKRINTERENERGO” [13, p. 102]. Capacitatea de transport pentru importurile din Ucraina poate acoperi deficitul de sarcină în cazul renunțării la furnizările de la CERSM [10, p. 49]. Indiferent de soluție, o decizie pe termen mediu este absolut necesară, în condițiile deficitelor constante pe piața din Republica Moldova. Nu în ultimul rând, marii investitori în domeniul energetic nu vor putea aborda Republica Moldova atât timp cât funcționează concurența neloială a evaziioniștilor și contrabandiștilor tolerați de autorități, sau intervenționismul statului în piața liberă.

Un alt instrument de forță aflat la dispoziția Federației Ruse reprezintă accesul pe piața de export pentru produsele agricole. În ultimii ani, produsele vinicole fabricate în Republica Moldova au avut, în repetate rânduri, accesul blocat pe piața Rusiei, fapt care a dus la un dezechilibru macro-economic substanțial pentru o economie îngustă cum este cea moldovenească. În 2006, Federația Rusă a impus pentru prima dată embargou asupra vinurilor moldovenești, care a cauzat daune serioase industriei Republicii Moldova și economiei sale în general. Pierderile celor mai mari fabrici de vin din Moldova au ajuns la zeci de milioane dolari SUA, iar impactul negativ asupra imaginii vinurilor moldovenești, deși este ne-comensurabil, a produs un prejudiciu semnificativ. Ca rezultat, toate exporturile de vin ale Moldovei s-au redus cu aproape jumătate în anul 2006, iar exportul vinurilor îmbuteliate s-a redus cu 58% [8]. Producția de vin a scăzut cu circa 63% în 2006 față de anul precedent, exporturile s-au diminuat cu 41%, industria a scăzut cu 7%, iar PIB-ul țării s-a majorat doar cu 4%, față de așteptările de peste 6% [14, p. 6]. În același timp, companiile vinicole s-au ales cu pierderi directe de circa 185 milioane, rezultate din creanțele ce nu vor mai putea fi recuperate vreodată [14, p. 6]. Cu toate că exportul de vin în Rusia a fost reluat în noiembrie 2007, speranțele într-o revenire rapidă la pozițiile deținute până la embargo s-au năruit rapid. Vânzările după reluarea exporturilor în Rusia au fost afectate de un șir de factori, printre care: stocurile imense de vin acumulate înainte și în perioada embargo-ului, povara creditelor și a datoriilor față de furnizorii de struguri și de alți furnizori, regimul de export în Rusia printr-un singur ghișeu și lista de companii autorizate să exporte în Rusia substanțial redusă față de perioada de pre-embargo, lipsa suportului din partea autorităților statului, ca să nu mai menționăm încă o dată piedicile instituite de acestea, în locul unor măsuri eficiente anti-criză [14, p. 7].

Astfel, embargourile impuse de Federația Rusă au zdruncinat piața vinurilor moldovenești în ultimii ani, valoarea exporturilor de vinuri efectuate de Republica Moldova fiind într-o tendință de scădere în perioada 2009-2014. Totuși, anul 2014 a fost cel mai profund marcat de embargoul din 2013, valoarea exporturilor de vinuri a atins nivelul minim din ultimii 6 ani, de 111,9 mln. dolari SUA [16]. De asemenea, pe fondul crizei geopolitice din țara vecină, Republica Moldova a pierdut și Ucraina din rândul celor mai importanți consumatori de vinuri moldovenești.

În același timp, un lucru deloc de neglijat este faptul că dificultățile tranziției economice prelungite, scăderea calității vieții, inegalitățile sociale, creșterea numărului celor care trăiesc sub pragul sărăciei, a sporit vulnerabilitățile și disfuncționalitățile de origine socială/societală la adresa securității Republicii Moldova. Amenințarea

depopulării prin efectul demografiei negative, a migrației externe a forței de muncă și de rata scăzută a natalității, constituie o amenințare la adresa bunăstării, stabilității sociale și politice a țării. Aceste aspecte se încadrează în estimările actuale potrivit cărora riscurile la adresa securității naționale sunt preponderent de natură non-militară și mai ales internă, manifestându-se în special în domeniile economic, financiar, social și ecologic. Perpetuarea și conjugarea unor vulnerabilități existente în aceste domenii pot afecta securitatea națională, generând efecte interdependente, difuze, multidirecționale, care impun modalități de prevenire și de acțiune adecvate și flexibile. Neglijarea, amplificarea ori acumularea necontrolată a acestor vulnerabilități poate crea instabilitate și conduce la transformarea lor în riscuri la adresa securității.

Riscurile și amenințările la adresa securității naționale a Republicii Moldova sunt în continuare potențate și amplificate de existența unor vulnerabilități și disfuncționalități ca: dependența accentuată de unele resurse vitale greu accesibile; tendințele negative persistente în plan demografic și migrația masivă; nivelul ridicat al stării de insecuritate socială, persistența stărilor de sărăcie cronică și accentuarea diferențelor sociale; proporția redusă, fragmentarea și rolul încă nesemnificativ al clasei de mijloc în organizarea vieții economico-sociale; fragilitatea spiritului civic și dificultățile de manifestare a solidarității civice; infrastructura strategică slab dezvoltată și insuficient protejată; starea precară și eficiența redusă a sistemului de asigurare a sănătății populației; carențele organizatorice, insuficiența resurselor și dificultățile de adaptare la cerințele societății a sistemului de învățământ; expertiza redusă, organizarea inadecvată și precaritatea resurselor alocate pentru managementul situațiilor de criză; angajarea insuficientă a societății civile în dezbaterile și soluționarea problemelor de securitate.

Concluzii

Instabilitatea mediului de securitate din Republica Moldova este în continuare determinat de factorii interni, care țin de criza politică, incapacitatea instituțiilor statului de a asigura respectarea legii, instabilitatea economică și ponderea alarmantă a economiei subterane, distribuirea inechitabilă a resurselor în cadrul societății, corupția, nerespectarea drepturilor omului, clivajele etnice și confesionale.

Republica Moldova nu va putea să acționeze în lume, să se manifeste ca actor al relațiilor internaționale, decât în cazul în care va opera schimbări interne radicale. Trebuie să fim capabili să găsim vectorii „existenței transnaționale” prin capacitatea de a acționa în negocierile de integrare în structurile de securitate și economice europene și euro-atlantice, de a deține și manevra fluxurile de informații, capitaluri, persoane, de a gestiona conflicte sociale și crizele politice. O economie puternică, performantă și competitivă, macro-stabilă, dinamică sub raportul ritmului de creștere și adaptabilă funcțional, reprezintă un alt pilon important al securității, asigurând condiții pentru securitatea economică și socială, interesul majorității populației pentru susținerea instituțiilor democratice și baza necesară pentru promovarea inițiativelor vizând prosperitatea și securitatea statului. Reieșind din cele expuse anterior, vom menționa că, în vederea stabilirii opțiunii sale de securitate, Republica Moldova trebuie să inițieze un program de comunicare și informare a publicului, se includă în circuitul

deliberativ specialiști în domeniu, a societății civile și a experților internaționali. Îndeplinirea acestui program presupune aspecte concrete, de mare complexitate, pentru societatea moldovenească, care pe lângă semnificația sa externă, urmează să influențeze decisiv mediul intern de securitate a țării, care privește deopotrivă siguranța cetățeanului și securitatea publică, securitatea frontierelor și cea a transporturilor, protecția infrastructurii critice, și cea a sistemelor de aprovizionare cu resurse vitale.

În acest sens, vectorul european și euro-atlantic al Republicii Moldova reprezintă o direcție prioritară spre care trebuie canalizate eforturile politice, organizatorice și financiare ale autorităților publice și instituțiilor de securitate.

Referințe bibliografice

1. BRZEZINSKI Zbigniew. *Marea tablă de șah: Supremația americană și imperativele sale geostrategice*. București: Univers Enciclopedic, 2000.
2. CHIFU Iulian. *Neutralitatea între mit, imagine și realitate*. În: Infosfera. Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare, 2009, An. I, Nr. 4, București.
3. CHIRTOACĂ Nicolae. *Tranziția spre democrație și reforma sectorului de securitate în Moldova*. În: Moldova pe calea democrației și stabilității: Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice. Chișinău: Editura Cartier, 2005.
4. CIOROIANU Andrian. *Geopolitica Matrioșcăi: Rusia post-sovietică în noua ordine mondială*. București: Editura Curtea Veche Publishing, 2009.
5. COJOCARU Gheorghe. *Politica externă a Republicii Moldova*. Chișinău: Civitas, 2001.
6. *Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1, 12.08.1994.
7. CHAUDET Didier, PERMENTIER Florent, PELOPIDAS Benoit. *Imperiul în oglindă*. Chișinău: Cartier, 2008.
8. *Evaluarea situației curente a sectorului vinicol al Republicii Moldova în scopul elaborării strategiei lui de dezvoltare*. În: Raportul Agenției pentru Dezvoltare Internațională a Statelor Unite (USAID) în cadrul proiectului Creșterea Competitivității și Dezvoltarea Întreprinderilor în Moldova (CEED) asupra cercetării de piață. Chișinău, 2007. www.vinifera.md/files/Studii/sectorulvinicolmoldova (accesat la: 03.04.2018).
9. GRIBINCEA Mihai. *Politica rusă a bazelor militare: Moldova și Georgia*. Chișinău: Civitas, 1999.
10. MIHAILESCU Virgiliu. *Securitatea energetică a Republicii Moldova în contextul aderării la Comunitatea Energetică*. Chișinău: Bons Offices, 2010.
11. MUNTEANU Igor. *Conceptul de securitate și semnificațiile sale politice*. În: Moldova pe calea democrației și stabilității: Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice. Chișinău: Cartier, 2005.
12. *Opțiunile de securitate ale Republicii Moldova*. Studiu elaborat la solicitarea Coaliției PRO-NATO 2009. Chișinău: Copyright, 2009.

13. PROHNIȚCHI Valeriu. *Securitatea economică a Moldovei: o privire în secolul XXI*. În: Moldova pe calea democrației și stabilității: Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice. Chișinău: Cartier, 2005.

14. TORNEA Ion. *Industria vinicolă pe „piața” gajurilor*. În: Politici Publice. Nr. 7, Chișinău: IDIS „Viitorul”, 2010.

15. VERLUISE Pierre. *După douăzeci de ani de la căderea zidului: Europa reconfigurată*. Chișinău: Cartier, 2009.

16. *Vinul moldovenesc – de la victimă a embargourilor la renașterea titlului de legendă vie*. <http://agora.md/stiri/9207/vinul-moldovenesc-%E2%80%93-de-la-victima-a-embargourilor-la-renasterea-titlului-de-legenda-vie>. (accesat la: 03.04.2018).

17. БЫКОВ А. Н. *Постсоветское пространство. Стратегии интеграции и новые вызовы глобализации*. Санкт-Петербург: Алетейя, 2009.

CAPABILITĂȚILE MILITARE
ALE STATELOR DIN EUROPA DE EST
ÎN NOILE CONDIȚII GEOPOLITICE:
PROVOCĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Military Capability Challenges for Romania following the Wales and Warsaw Summits

Vlad DUMITRACHE*

PROVOCĂRI PENTRU CAPABILITĂȚILE MILITARE PENTRU ROMÂNIA ÎN URMA SUMMITURILOR DE LA ȚARA GALILOR ȘI VARȘOVIA

Rezumat

Dezvoltarea capacităților militare și reformarea strategiilor naționale nu a fost niciodată o provocare pentru Ministerul Apărării Naționale al României. Parteneriatele NATO și UE, precum și rezultatele finale ale ultimelor două tratate ale NATO din Țara Galilor și Varșovia, precum și o nouă politică comună de securitate și apărare elaborată în interiorul Uniunii Europene a însemnat o mulțime de reforme și provocări în interiorul propriilor Forțelor Armate ale României. Autorul a elucidat impactul acestor provocări și oportunitățile României de a-și adapta capacitățile pentru a-și satisface adecvat necesitățile proprii, precum și cele ale aliaților săi, fapt care reprezintă scopul principal al acestei lucrări.

Cuvinte cheie: capabilities, armed forces, programming, military planning, defense management.

Introduction

Since 2004, the Romanian Armed Forces have transformed following NATO principles and using specific tools like Capability Based Planning, PPBS and specific instruments like *cost benefit analysis*, *cost effectiveness and life cycle cost*. The need for such tools comes from the permanent adaptation that our MoND has to realize in order to match up with partner countries and NATO standards, while also trying to fulfill all necessary requirements that come from the NATO Defense Planning Process.

Turning to capability based planning meant a development of the military capabilities required for the awareness, prevention, deterrence, and defeat of any aggressive actions against our country. This has expanded the MoND's purpose into that of participation in the development of the integrated national crisis management system at an internal level, while also strengthening the military profile of Romania within international organizations and regional initiatives at an external level.

Being part of NATO has meant an increase in allied presence on the national territory, concurrently developing the legal framework and completing the infrastructure projects required to sustain this presence. Some of Romania's responsibilities inside the alliance have been in terms of contribution to the development of NATO's ballistic missile defense capabilities, strengthening military cooperation within strategic partnerships,

---

* Associate Professor PhD., Regional Department of Defense Resources Management, Brasov, Romania.

especially with the U.S., and to support diplomatic, information, and economic activities to promote national interests and the development initiatives of cooperation and partnership with the armed forces of neighboring countries. At a national level, supporting central and local authorities having a key role in the management of the emergencies has become an important factor, as well as contributing to the resilience of Romanian society to unpredictable changes in the security environment.

Reforming the Romanian MonD

In order to carry out missions and achieve the military level of ambition, the Romanian Armed Forces must develop and possess credible and sustainable capabilities, defined through the defense planning process in the following areas: command, control and communication, intelligence, engagement, force projection, force protection, and sustenance

The development of Romanian Armed Forces capabilities is achieved in the following priority order:

- structures on a permanent combat-ready status; designed for surveillance and early warning; combat service support; intervention at military facilities, in a terrorist crisis, and in emergency situations;
- structures with immediate response capacity, assigned to combat actions on the national territory through immediate response, dissuasion and show of force;
- forces assigned to the components of enhanced NATO's Reaction Force and to the EU's Battle Groups;
- forces committed under the NATO Defense Planning Process through the Capability Targets, through the EU Capability Development Plan, and through the UN Peacekeeping Capabilities Readiness System;
- capabilities assigned to participate in the implementation of projects, programs, and initiatives of development within a multinational NATO and EU framework;
- Other structures which ensure an increased potential of engagement in military actions.

The establishment, development, and sustenance of capabilities are achieved taking into account the specific requirement and actions in the following domains: doctrine, organization, training, material, leadership, personnel, facility, and interoperability.

In the area of doctrine the purpose has been to develop/harmonize the legal framework for an interagency approach to national security and defense while also continuing the process of acceptance and implementation of NATO standards throughout the entire force structure as well as participating in the development of the concept of countering hybrid warfare. Other objectives in the area of doctrine have been to develop the legal framework to conduct/counter special operations in urban, intelligence, psychological, and cybernetic environment and also updating training regulations in the Romanian Armed Forces to ensure a high level of interoperability.

In regards to reorganizing the force structures the main objective has been to transform the General Staff into the Defense Staff and render it operational while secondary objectives have been the development and improvement of the force

structure to enable them carry out the missions established by national and/or NATO defense plans, designing uniform organizational charts for same-type structures, headquarters, combat, combat support, and combat service support units and formations, in accordance with the requirements of the NATO Capability Code and developing intelligence, surveillance, and reconnaissance capabilities at the brigade and regiments levels within Services. Other objectives include finalizing the process to establish and render operational the national Joint Force Command, and the Multinational Division Headquarters South East (MND-SE HQ) and developing operational medical capabilities and strengthen the military medical system.

In regards to training of headquarters staff and forces the goals are to develop the national program for a consolidated training process at a joint level in a multinational framework, to connect nationally planned and conducted exercises with NATO ones through the Military Training and Exercise Program of the Alliance while also implementing the concept of individual and collective training with the use of lessons learned, best practices and transfer of experience in order to carry out specific missions and tasks.

Other goals imply optimizing the training process in order to increase the capacity for action of force structures/groups, developing the national military training simulation capacity at a joint level, ensuring the coherence and continuity of the military education system, and develop bilateral relations with other military education institutions in NATO and EU member countries and improving the quality of infrastructure of military education institutions through digitalization and provide teaching materials and logistics based on the future Romanian Armed Forces procurement programs.

One of the major challenges for the Romanian MoND is that of realizing a better procurement process. Several steps have been implemented to better organize this process. The first step is that of the acquisition of critical equipment for the force structure and revitalize existing military equipment systems while the second major step refers to continuing the existing procurement and modernization programs and initiate new ones in order to achieve capabilities assumed within NATO and the EU, particularly through the involvement of the national defense industry. A third step is to modernize and provide protection of command, control, communications, computers, intelligence, surveillance, and reconnaissance, integrated at the national level and interoperable with the Alliance while a fourth step refers to the effort of providing logistic support during the life cycle of equipment and control costs associated with this process. The final two steps are that of developing, completing, and resupplying stockpiles, to include prepositioning of defense resources, in the context of ensuring force sustainability, in accordance with the level of operational readiness established for each force package as well as participating in programs, projects, and initiatives.

Leadership development is another important challenge for the MoND so several objectives have been implemented here as well such as developing coherent organizational culture to allow for the training of military leaders in all areas of national security and defense, improving the efficiency of the selection process, as well as the basic and advanced training of military leaders and a permanent adaptation

of the process of training military leaders to the new challenges in the security and technology development environments. Also in this field, an attempt to develop a new generation of innovative, flexible, efficient military leaders with experience in theaters of operations and in allied commands will be made as well as trying to provide professional training to military leaders to meet national, EU, and allied requirements.

Human resource is a major aspect in today's defense management challenge so in terms of personal several goals are to be realized such as filling the planned positions in a quantitative and qualitative manner, both in national structures, and in NATO and EU command and force structures, aligning human resources management to the best NATO practices and to consequences generated by the new security environment and improving quality of life of military personnel by providing housing, improve medical care, provide efficient social dialogue, and harmonize legal framework on personnel compensation in accordance with social, economic, and national realities. Besides these goals, its also worth mentioning the attempt to create, train, and use volunteer reservists and maintain elevated level of training for the mobilization of all structures.

Finally in terms of infrastructure, the steps moving forward are to standardize the infrastructure of same-type formations and units to ensure force lodging and training, to develop the infrastructure required for the deployment of allied forces and prepositioning of equipment of allied countries and to correlate military infrastructure with the missions, force structure, and development process of military capabilities. Other steps include providing facilities required for the readiness capacity and personnel recovery of own and/or allied forces, providing host-nation support to foreign armed forces in transit, stationed, or undertaking operations on the territory of Romania, joint and interagency use of training facilities and develop an urban warfare training range and establishing military bases and develop the housing infrastructure for military personnel.

An individual objective is that of achieving interoperability of forces with our partners and allies. In order for this objective to be realized there is a need for continuing implementation of essential NATO standards and extend their applicability to the entire force structure, maintaining the level of interoperability of forces through participation in joint training and planning activities, organized in the framework provided by NATO and EU initiatives, and through affiliation process to NATO force structure and correlating the process of standardization with procurement programs for the forces, and with the development and modernization of equipment and materiel.

Challenges for Romanian Armed Forces under NATO and EU membership

Following the ideas from the previous chapter it can be understand that Romania has shifted to more PPBS oriented goals, rather than realizing the traditional based planning process.

The planning process is now based on military planning documents like the National Security Strategy, the White Paper of Defense and the National Military Strategy, together with the Defense Planning Guidance. The Defense Planning Guidance connects planning to budget through one of the most important phases of

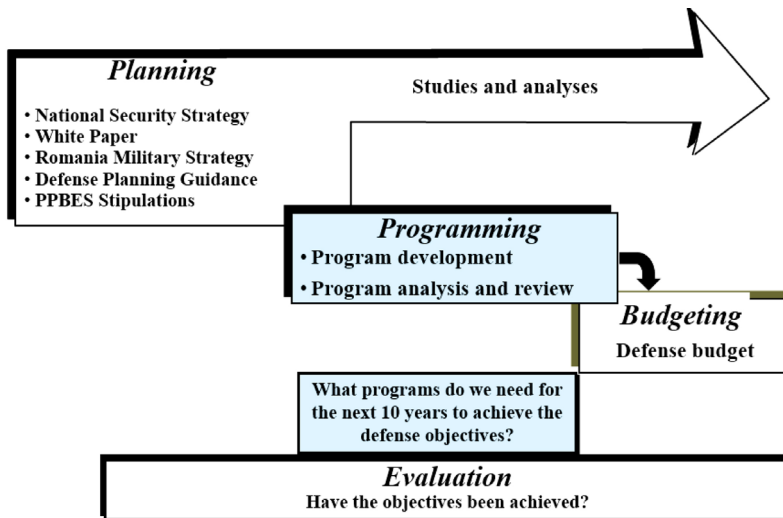

Fig. 1. PPBS phases

the PPBS Process, the Programming Phase (as it can be seen in Figure 1).

Due to this process, the MoND strategic approach has shifted to a capability based planning approach where the programs are the key for procurement and development. This happens because inside the programs the actual needs of the armed forces are more visible and a more objective prioritization process can be achieved.

Following the Wales Treaty the PPBS has become an even more important tool for budgeting in defense as with a general consensus, the MoND budget has become 2% of the entire GDP as by request and consensus inside NATO. Even more, at least 20% of the budget will be allocated to procurement, which is why the need for reorganizing procurement has been mentioned earlier in the previous chapter. Adapting the PPBS to the given conditions, will allow defense managers to also plan better in terms of short, medium and long term.

With an increase in expenditures, the reorganizing of the MoND presented in the previous chapter has evolved into the legislative boundaries, where the minister has to assure that the new available funds can be secured and kept for the minister to spend regardless of monthly fiscal reviews that can happen in the Ministry of Finance at the request of the Government.

Having the possibility to spend more on procurement will mean the possibility of capability alternative analysis, which means a development of the alternative selection process and the need for tools like cost benefit/effectiveness analysis and the use of life cycle cost.

If the Wales Treaty has brought new challenges on the budgeting side of the PPBS process, the Warsaw Treaty has brought new concepts and ideas in terms of the strategies and planning side of the PPBS.

Romania's goals following the process are the development of the Multinational Division South East, the implementation of a Naval Task Force in the Black Sea while

taking even more into account the needs of our partners inside the alliance.

Romania's challenges in terms of defense management seem to stretch even more as we are part of the European Union as well, and starting with 2016, the European Union has started developing a Common Security and Defense Policy which means that the MoND will have to take into consideration the request from the EU in building military capabilities, not just those of NATO.

Inside the EU, the European defense cooperation has been developed and it is driven by the 2016 EU "Global Strategy" which sets out the Union's ambition of strategic autonomy and aims to enhance the EU's capacity as an international security partner, contributing to the protection of EU citizens and ensuring greater effectiveness of defense spending – is set to get a further boost with the adoption of a new long-term EU budget which provisionally foresees a 22-fold increase in defense spending.

Conclusions

There are many challenges still left for Romania in terms of Defense Management and for the MoND as a main actor to implement them. One particular challenge is the difficulty in transition, shifting from a Soviet model to a Western model, in order to achieve interoperability with our partners, mainly NATO and the EU.

With the implementation of the PPBS process and with more requirements of procurement, the resource allocation challenge has become important as well. No different pressure exists on the budget, to try and spend all the budget from that 2% in the GDP and try to match the demands from the priority list of procurements to Romania's actual treats and challenges.

Integrating new inputs will also be a challenge inside the MoND, as the MoND tries to become more efficient and more orientated to a modern management driven organization.

Being a part of the EU and NATO will also be a challenge for decision factors in the army as they will have to make sure that Romania isn't duplicating its efforts in developing similar capabilities for both external partners.

References

1. MELESE F., RICHTER A., SOLOMON B. *Military Cost-Benefit Analysis*. London: Routledge, 2015.
2. *Howorth Joylon. Security and Defense Policy in the European Union, The European Union Series* (Paperback 315 pp ed.). New York: Palgrave Macmillan, 2007.
3. <https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2016/04/Policy-Paper-NSC-and-Center-for-American-Sea-Power-III-May-2017.pdf> (accessed: 12.04.2018).
4. https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/Defence-Procurement-Gateway/ro_milstrategy.pdf (accessed: 12.04.2018).
5. https://eeas.europa.eu/delegations/ghana/44123/european-defence-17-cooperation-projects-underway-more-follow-later-2018_hu (accessed: 12.04.2018).

REFLECȚII PRIVIND LOCUL ȘI ROLUL COMPONENTELOR ARTEI MILITARE ÎN CONTEXTUL LUPTEI ARMATE CONTEMPORANE

Iurii CIUBARA*

REFLECTIONS ON THE ROLE OF MILITARY ART COMPONENTS IN THE CONTEXT OF THE CONTEMPORARY ARMED STRUGGLE

Summary

The evolution of the armed struggle at the end of the 20th century and the beginning of the 21st century denotes the configuration of new elements, anterior almost negligible or with an insignificant impact on the theatres of war. At that period, these have become decisive in local armed conflicts, unimportant of their proportions. Therefore, it is necessary to study in depth the mutations in the theory and practice of the contemporary armed struggle.

This study aims at analyzing recent local military conflicts and identifying the prospects for future use of accumulated experience. At the same time, the processes of passing from one form of battle to another have been considered, which have contributed to the improvement of the theory and practice of the armed struggle. In this context, were analyzed the factors determined and the conditions that favoured the mutations as well as the stages of the development of the military art.

Keywords: military art, classical struggle, local armed conflict, guerrilla warfare, military operations evolution.

Introducere

Evoluția fenomenului politico-militar din primul deceniu al secolului XXI pe continentul european și în zonele adiacente ale acestuia ne demonstrează existența a numeroase amenințări la adresa securității statelor.

În cadrul acestei cercetări propunem spre analiză evoluția artei militare în urma mutațiilor structurale și sistemice produse în lupta armată modernă și elucidarea particularităților acțiunilor militare din secolul XX și primele decenii ale secolului XXI. Scopul investigației constă în fundamentarea științifică a funcționalității legii raportului de forțe ale beligeranților în cursul desfășurării acțiunilor militare. În conținutul prezentului studiu ne propunem să demonstrăm supoziția că arta militară a evoluat concomitent cu progresul tehnico-științific și în funcție de etapele dezvoltării societății.

---

* Colonel (r), doctorand, lector universitar, Academia Militară a Forțelor Armate a Republicii Moldova.
ciubara_iurii@gmail.com

Impactul componentelor artei militare în lupta armată contemporană

După cum demonstrează istoria, majoritatea conflictelor interne se declanșează în baza unor contradicții politice, religioase sau interetnice. Astfel, unele manifestări violente ale populației autohtone au dus la consecințe foarte grave și anume la destrămarea statelor cum ar fi: Iugoslavia sau proclamarea independenței sau autonomiei unor regiuni (raioanele din estul Republicii Moldova – autoproclamata republică transnistreană). De regulă, aceste conflicte sunt foarte violente și se soldează cu numeroase pierderi umane și materiale, unele transformându-se în conflicte de lungă durată cu acțiuni preponderent de gherilă. Drept exemplu, pot servi conflictele militare recente din Orientul Mijlociu, Afganistan, Africa de Nord și Ucraina de Est, care ne demonstrează, că într-un timp foarte scurt, aproximativ în 1-2 luni, populația unui stat funcțional poate fi implicată într-un război civil, ca mai apoi statul să ajungă într-o adevărată catastrofă umanitară. [7, p. 247-279] Reieșind din cele expuse, conchidem, că una din problemele cu care se confruntă statul este prevenirea și contracararea eventualelor acțiuni de sabotare și blocare a obiectivelor economice și sociale, de destabilizare a ordinii de drept, separatiste și terorist-diversioniste, precum și alte pericole în adresa securității naționale. În același timp, o sarcină importantă pentru conducerea politică și strategică a Republicii Moldova ar fi identificarea timpurie acestor amenințări și desfășurarea activităților de planificare și organizare în vederea menținerii ordinii constituționale și a integrității teritoriale.

Subiectul „luptei de gherilă” este mai puțin abordat în literatura de specialitate din Republica Moldova, de aceea ne-am propus să desfășurăm un studiu. În contextul respectiv, o ipoteză ar fi că asupra Republicii Moldova s-ar putea declanșa acțiuni agresive externe și interne cum ar fi: presiuni militare, blocate terorist-diversioniste, acțiuni agresive separatiste, sabotaje, blocarea unor obiective civile sau militare, a căilor de comunicații de importanță operativă sau strategică, precum și acțiuni combinate cu participarea forțelor militare externe în comun cu forțe paramilitare interne.

În acest context, gradul distrugerilor provocate, catastrofele sociale, economice și politice indică asupra unor similitudini observabile proprii conflictelor actuale și a prezenței anumitor elemente caracteristice unui război clasic. Conflictelor armate din secolul al XX-lea și începutul secolului XXI-lea ne demonstrează caracterul complex și divers în planificarea și desfășurarea luptei armate. Astfel, forțele armate cu diferite grade de înzestrare, tehnologii și doctrine s-au confruntat și se mai confruntă, în cadrul cărora unii obțin victorii, iar alții nu, istoria demonstrându-ne că nu oricând acel ce deține superioritate numerică și tehnologică obține victoria, însă se întâmplă și viceversa. Ca exemplu pot servi rezultatele războiului ruso-finlandez, când finlandezii în urma confruntării cu Armata Roșie, pierzând zece la sută din teritoriul național, reușesc să-și păstreze independența. Astfel, o țară mică, cu o populație de cinci milioane a rezistat în fața unui imperiu cu o populație de 270 de milioane. [8] În acest context, presupunem că unele motive au fost spiritul patriotic, curajul, eroismul și perseverența, însă cauza reală mai degrabă ar fi arta militară finlandeză, cu toate componentele ei de bază și nu în ultimul rând organizarea și pregătirea forțelor ei armate. În opinia noastră, fiind într-o situație similară cu finlandezii, suntem preocupați de tipul strategiei Republicii Moldova aplicat în cazul unor asemenea confruntări militare.

Menționăm că războiul clasic reprezintă un fenomen actual și de perspectivă, cu o serie de trăsături ce se deosebesc de conflagrațiile din secolul al XX-lea. Cât privește natura războiului clasic, experiența istorică, până la cel de-al Doilea Război Mondial, inclusiv, a fost reflectată în numeroase lucrări teoretice, care prezentau înfrângerea forțelor armate ale adversarului și ocuparea teritoriului acestuia. Reieșind din evoluția fenomenului militar, și anume a formelor clasice ale acțiunilor de luptă pe care le desfășoară marile unități operative (grupări de forțe), considerăm că la momentul actual a apărut necesitatea abordării teoretice a noilor procedee (acțiuni) de luptă. În același timp, nu trebuie să scăpăm din vedere continuarea studierii formelor și procedeele de luptă clasice, care nu și-au pierdut actualitatea în contextul luptei armate moderne. Totodată, pentru atingerea scopurilor politice și strategice în prezent tot mai frecvent, sunt întrebuițate procedeele nemilitare, fiind motivate prin eficacitatea acestora. Astfel, accentul se pune pe aplicarea diverselor tehnologii informaționale, umanitare, economice, diplomatice, politice și a altor metode nemilitare, cu implicarea masivă a populației și formațiunilor militare neregulate-luptători de gherilă. Prin urmare, pentru contracararea acestor acțiuni vor fi implicate trupele speciale în comun cu trupele de carabinieri, iar în cazuri mai complexe, în scopul menținerii ordinii constituționale, vor fi implicate și forțele armate. Desigur, aceste operații vor avea un caracter dificil, cu un înalt grad de diferențiere de operațiile militare clasice, având ca scop nimicirea și neutralizarea adversarului. Deseori aceste acțiuni se finalizează cu rezultate nule sau se obțin victorii ne semnificative, ajungând-se ulterior la situații și mai grave. Drept exemplu pot servi războaiele desfășurate în Golful Persic, Algeria, Afganistan și alte state. [6, p. 3-5]

Urmărind evoluția acțiunilor formațiunilor paramilitare, putem afirma că, pentru prima dată, noțiunea de gherilă a fost folosită în perioada 1808-1814 în cadrul Războiului de Independență al Spaniei, iar ulterior în țările arabe în perioada războiului din anii 1916-1918, dus de arabi împotriva turcilor, unde acțiunile se desfășurau pe principiul „celui slab împotriva celui puternic”, bazat pe acțiunile de hărțuire de tip gherilă. Din partea arabilor în desfășurarea luptelor apar elemente ale acțiunilor indirecte, sub comanda lui T.E. Lawrence. Din punct de vedere militar, succesul a constat în evitarea atacurilor frontale asupra turcilor cu lansarea multiplelor atacuri de uzură contra trupelor ce se aflau în punctele de dislocare permanentă, unde își refăceau capacitatea de luptă.

În cartea sa „Strategia acțiunilor indirecte”, L. Hart menționează că acțiunile din Orientul Mijlociu după amploarea și iscusința desfășurării acțiunilor militare pot fi puse în același rând cu operațiile de pe frontul european. [2, p.115]

Menționăm că în timpul celui de-al Doilea Război Mondial acțiunile de gherilă au devenit mai performante, iar în calitate de exemplu pot servi forțele de gherilă „Rezistența franceză” (Maquis), partizanii sovietici și partizanii iugoslavi care acționau conform conceptului „război neregulat”. În consecință, după cea de-a doua conflagrație mondială, mai multe țări cu armate profesioniste au început să se instruiască și să desfășoare acțiuni în corespundere cu doctrina războiului de gherilă. Concomitent apar noi metode de luptă ce îi oferă luptei de gherilă o nouă eficacitate. Spre exemplu,

în războiul din Indochina și Vietnam, confruntarea dintre forțele ușor înarmate, dar mobile, cu forțele clasice, înzestrate cu armament performant, a demonstrat că acțiunile de gherila au reușit să învingă forțe mult mai puternice. În opinia lui A. Beaufre, intrarea în acțiune a formațiunilor și constituirea grupărilor paramilitare poate avea loc în anumite condiții, favorabile pentru declanșarea acțiunilor. [1, p. 76-80]

Putem conchide că formațiunile de gherilă în confruntările ce au urmat de după cel de-al Doilea Război Mondial și-au desfășurat acțiunile conform doctrinei războiului popular. Analizând evoluția confruntării forțelor armate, sub aspect teoretic ar trebui ca o armată bine dotată, înzestrată și instruită, în mod obligatoriu să obțină victorii asupra unor formațiuni paramilitare. Însă istoria și practica militară ne demonstrează contrariul, că o armată regulată poate nimici o altă armată regulată, chiar dacă uneori este și mai puternică, dar în același timp nu poate învinge niște formațiuni paramilitare (luptători de gherilă, partizani, teroriști).

În același sens, suntem de părere că forțele armate sunt destinate pentru apărarea suveranității și integrității teritoriale a statului, dar nu pentru a lupta contra poporului propriu, de unde rezultă că aceste acțiuni nu sunt incluse în misiunea specifică a forțelor armate. Corespunzător, aceste tactici nu sunt studiate în majoritatea instituțiilor militare de învățământ, nu se exersează la aplicații și nu sunt stipulate în regulamentele de luptă.

Remarcăm că procedeele de luptă ale formațiunilor paramilitare nu sunt similare cu cele folosite de trupele regulate, fapt care confirmă că acțiunile acestora nu corespund principiilor și procedeeleor desfășurării luptei armate clasice. Prin urmare, au suferit schimbări caracteristicile spațio-temporale și operaționale ale „bătăliilor generale”. Astfel, structura organizatorică a formațiunilor paramilitare este de așa fel, încât să nu mai presupună o reformulare a acestora, de la o acțiune la alta, constituind dispozitive adecvate pentru a obține victoria. Totodată, desfășurarea acțiunilor și amplasarea acestora în teren trebuie să asigure conducerea unică și directă a formațiunilor angajate în diferite acțiuni. Inovațiile aduse în constituirea dispozitivelor și aplicarea noilor procedee de luptă contra trupelor regulate au condus la o superioritate a acestora.

Nu poate fi pusă la îndoială actualitatea legii fundamentale a luptei de gherilă dedusă de Che Guevara care spunea: „Nu angaja lupta niciodată în locul unde dorește inamicul”. [6, p. 39] O privire retrospectivă la acțiunile antiguvernamentale (teroriste) de-a lungul istoriei ne conduce spre ideea că, acest fenomen a apărut în secolul al XIX-lea în Rusia Imperială, ulterior acest fenomen a luat amploare. [3, p. 3-5] Una din extreme devine migrația spre Europa pe diferite căi, ulterior cu crearea organizațiilor sociale și ideologice, având o infrastructură care ar putea deveni un cap de pod pentru organizațiile teroriste.

Considerăm că pentru eficiența acțiunilor militare este necesar de revizuit nivelurile artei militare. În acest context este binevenit efortul cadrelor didactice ale Academiei Militare și specialiștilor din organele de planificare și conducere a acțiunilor militare, care în comun ar trebui să identifice și să actualizeze componentele artei militare în corespundere cu imperativele timpului.

Exprimăm supoziția că se vor produce mutații semnificative și în cadrul strategiei de securitate și apărare națională, cu referire la eforturilor în spațiul balcanic și ex-sovietic

pentru consolidarea stabilității, diminuarea și lichidarea efectelor negative ale acestor conflicte.

În contextul celor prezentate, menționăm că în trecut desfășurarea războiului ca regulă urmărea obținerea unui obiectiv politic printr-o victorie militară. În prezent, confruntarea militară nu mai este decisivă, iar victoria poate fi obținută prin combinarea acțiunilor militare cu acțiuni în domeniile informațional, psihologic, economic și diplomatic. Putem afirma, că acțiunile militare împotriva formațiunilor paramilitare și atentatele de anvergură mică sau medie nu au încetat și, probabil, în curând nu vor înceta. Toate acestea ne determină să propunem spre dezbatere un subiect foarte complex privind locul și rolul artei militare în contextul actual. Evident, că este firesc să parafrazăm noțiunile privind arta militară, dar încercarea noastră de a elucida schimbările produse se bazează pe analiza evenimentelor istorice și a celor recente, precum și pe lecțiile învățate din conflictele militare din principalele teatre de acțiuni militare.

Realitățile actuale, profunzimea aprecierilor și concluziilor ne impune la o reflectare, actualizare a categoriilor artei militare în concordanță cu condițiile concrete și sarcinile specifice luptei armate. Astfel, pe plan teoretic, cât și practic, apar noi aspecte care sporesc nivelul de organizare și desfășurare a acțiunilor militare. Este evident că strategia contra războiului de gherilă (antiteroristă) care necesită a fi elaborată de către organele respective ar trebui să cuprindă, în general, direcții politice, diplomatice, juridice, economice și militare. Totodată, apreciem că strategia clasică, în mare măsură, se deosebește de strategia războiului de gherilă. Studiul desfășurării războiului de gherilă, mai ales experiența celor din perioada contemporană prezintă un interes atât teoretic, cât și practic, în vederea instruirii trupelor de a acționa în contracararea acțiunilor de gherilă. Un alt aspect ce ține de lupta de gherilă prezintă acțiunile utilizate de populația țărilor aflate sub dominația colonială. Astfel, așa state precum Algeria, Cipru, Mozambic și regiunea Palestina, au fost constrânse să recurgă la acțiuni de luptă de gherilă. Putem aprecia, că în funcție de situația politico-militară a unui stat vizavi de politica altui stat, acțiunile de gherilă sunt vizate ca un procedeu de soluționare a conflictelor. În acest caz, considerăm că principiile luptei armate și a strategiei militare sunt valabile în condițiile războiului de gherilă, adică a războiului popular.

În același timp, revenind asupra divizării artei militare în cele trei niveluri clasice: strategia, arta operativă și tactica, evidențiem că alături de elementele ce le diferențiază și cele ce le determină amploarea, spațiul și timpul, rămân ca una din caracteristicile constante. Astfel evenimentele istorice ne demonstrează, că lupta armată își are procedeele sale specifice de organizare și ducere a acțiunilor militare. Reieșind din cele expuse, menționăm că teoria artei militare are drept obiect studiul nemijlocit al acțiunii de luptă, al procedeelelor și metodelor de organizare în vederea ducerii acțiunilor militare. Conținutul și arta strategică constă în a manevra și dispune astfel forțele, încât agresorul să fie obligat să accepte lupta. Rolul strategiei este de a decide formele și procedeele de ducere a războiului. Aplicarea lor este în mare măsură atribuția artei operative și tacticii. În această ordine de idei, ne propunem o abordare

vizavi de imperativele timpului și de acțiunile viitoare. În opinia, noastră strategia ar trebui să evolueze pe două direcții:

- prima se va referi la războaie și conflicte care se duc cu scopul de a distruge infrastructura statală, potențialul economico-militară, în acest caz infrastructura militară va avea de suferit mai puțin, întrucât eventualul agresor nu va viza introducerea trupelor terestre pentru a pătrunde și ocupa teritoriul. Acțiunile preponderent vor fi aeriene, folosirea armamentului de precizie înaltă, rachete de croazieră, ce vor fi lansate de pe nave militare maritime și de pe submarine. Ca exemplu ne poate servi operațiile aeriene din 1999 împotriva Iugoslaviei care demonstrează că în funcție de scopul operației, agresorul nu întotdeauna va a întrebuința trupele terestre. În prezent, conceptul strategic clasic privind nimicirea și cucerirea teritoriului adverse va trece în plan secundar.

- a doua direcție va viza războaiele, privind nimicirea și cucerirea teritoriului adversarului. Un exemplu concludent pot fi acțiunile desfășurate de forțele multinaționale din Irak în 1991 și 2003, care reprezintă un real model de planificare a operațiilor contemporane.

Considerăm, că acțiunile militare se vor desfășura în trei faze. Așa prima fază va începe odată cu declanșarea agresiunii, însumate sub formă de operații informaționale, specifice tuturor categoriilor de operații speciale. La această etapă vor fi folosite grupele de cercetare-diversiune asupra infrastructurii guvernamentale, militare și altor obiective. În faza a doua, acțiunile se vor declanșa prin operații aeriene cu utilizarea armamentului de precizie înaltă a rachetelor de croazieră destinate să nimicească potențialul economic, militar și moral al inamicului, prin distrugerea principalelor centre economice, industriale și a moralului populației. În faza a treia, după declanșarea acțiunilor aeriene, va urma acțiunea terestră, care poate debuta imediat după acțiunea aeriană sau după o perioadă variabilă de timp.[5] În opinia specialiștilor mai există o formă de acțiune militară, care *de jure* nu este recunoscută însă din punct de vedere militar *de facto* există. La baza acestor conflicte stau formațiunile paramilitare ce reprezintă un fenomen extrem de complex, uneori mai complex decât războiul.

Totodată în cadrul artei militare, strategia este strâns legată de arta operativă și tactică, întrucât obiectivele strategice sunt realizate prin însumarea luptelor, bătăliilor și operațiilor desfășurate de către marile unități operative și strategice.

Privind acțiunile desfășurate la nivel operativ putem aprecia, că în viziunea specialiștilor militari ruși operațiile vor avea un caracter activ al acțiunilor, manevrier cu acțiuni preponderent asimetrice și dinamice. [4, p. 37-43]

În general, acțiunile de luptă vor fi influențate de noile tendințe apărute în cadrul desfășurării luptei armate în conflictele militare indiferent de intensitate, pe când actualmente fizionomia luptei rămâne determinată de amploarea operației la nivel clasic. În același timp, în condițiile actuale au apărut numeroase elemente noi care se cer a fi abordate și integrate într-o concepție unitară de ansamblu. Astfel, reieșind din raportul de forțe și mijloace, strategia își asumă toată responsabilitatea în vederea selectării procedurilor adecvate de ducere a acțiunilor de luptă în scopul îndeplinirii obiectivelor propuse. În opinia noastră, trecerea la apărare poate avea loc în condiții

diferite: prevăzută din timp, impusă în perioada inițială sau în cursul desfășurării conflictului în cadrul teatrului de acțiuni militare, zonei de operații, pe o direcție strategică, operativă înglobând mai multe obiective. De aici rezultă că ofensiva va fi determinată nu de raportul de forțe și mijloace sau de dimensiunile spațiale, dar de scopurile și importanța sa în ansamblul conflictului. În prezent lărgimea și adâncimea fâșiei atât în ofensivă, cât și în defensivă, vor dobândi un caracter particular în raport cu operațiile din perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Respectiv, timpul tactic și operativ, ca parte a timpului strategic, constituie în continuare durata necesară desfășurării operațiilor de către marile unități operative. Luând în considerație desfășurarea acțiunilor, conform conceptului acțiunilor asimetrice, ritmul luptei se va înscrie ca o componentă în durata operației. Caracterul dinamic al luptei și operației este determinat de mobilitatea trupelor, ce pune pe primul plan cerința de întrebuițare cu un randament maxim. Deci, misiunile operației (luptei) nu se vor schimba, scopul și conținutul va rămâne același în funcție de formele de luptă și eșalonul la care se referă.

În fine, cea de a treia componentă a artei militare – tactica, bazându-se pe activitatea legilor și principiilor luptei armate în continuare, propune forme, procedee și metode, impuse de conjunctura acțiunilor de luptă. În această situație, forțele regulate vor interveni cu elementele clasice, iar cele iregulate cu procedeele tactice, ce se determină de context. Prin urmare, dacă forțele regulate sunt dense și active, forțele iregulate se fracționează în grupuri mici uneori de 2-5 persoane, menținând în același timp populația sub tensiune în scopul furnizării informației pentru forțele regulate. Constrânși de anumite circumstanțe, luptătorii de gherilă trec la acțiuni cu caracter secret, renunțând la arme și îmbrăcând haine civile, întrucât pentru ei, obiectivul este de a supraviețui și a-și menține influența asupra populației. Tactica formațiunilor de gherilă se caracterizează prin mobilitate și surprindere, absența absolută a oricărui front fix, violența și eschivarea sistematică.

Concluzii

Reflecția asupra fenomenului războiului ne demonstrează cât de mult s-a schimbat războiul, dobândind un caracter nou, iar acest lucru impune revizuirea conținutului nivelurilor de desfășurare a acțiunilor militare, adică a componentelor artei militare.

În analiza raportului de forțe între trupele regulate și iregulate, constă că primii sunt dotați cu tehnică performantă pe când forțele de gherilă fiind dotate cu armament și tehnică neperformantă.

Prin urmare, studiul conflictelor recente evidențiază necesitatea adaptării procedeele de luptă în conformitate cu situația creată pe câmpul de luptă, în baza mutațiilor actuale. În acest context studierea evoluției desfășurării operațiilor și luptelor contemporane necesită o cercetare mai aprofundă în cadrul compartimentelor științei militare. Iar pentru valorificarea celor propuse considerăm necesară elaborarea unor materiale documentare privind lecțiile însușite, reieșind din acțiunile militare desfășurate în conflictele militare recente precum și adoptarea unor doctrine și regulamente militare.

Referințe bibliografice

1. BEAUFRE Andre. *Strategie pentru viitor*. București: Editura militară, 1972.
2. LIDDELL Hart. *Strategia acțiunilor indirecte*. București: Terra Fantastica, 2003.
3. TOPOR Sorin. *O scurtă istorie a terorismului*. București: UnAp, 2013.
4. КИСЕЛЕВ В.А. *Военная мысль*. Москва, 2017.
5. УЭСЛИ К. Клар. *Как победить в современной войне*. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2004.
6. ТАРАС А.Е. *Малая война*. Минск: Издательство Харвест, 1998.
7. ШАТЬКО В.И. *История военного искусство*. Минск, 2011.
8. <https://ro.historylapse.org/razboiul-de-iarna-impotriva-finlandei> (vizitat la: 12.06.2018).

ROLUL INTEROPERABILITĂȚII TEHNICE ÎN REALIZAREA CAPABILITĂȚILOR MILITARE

Cătălin CIOACĂ*
Vlăduț DULEA**

THE ROLE OF TECHNICAL INTEROPERABILITY IN MILITARY CAPABILITIES IMPLEMENTATION

Summary

The complexity of the international security environment, generally, along with the destabilizing actions in the eastern neighborhood and the perpetuation of frozen conflicts in the Black Sea region, particularly, demonstrate the timeliness and necessity to research the issue. Through this scientific approach, we do not propose an exhaustive approach to the issues, based on the defense capability, but the analysis of the role of technical interoperability in military capabilities development and the development of a model to assess the level of this indicator for anti-aircraft defense systems. The obtained results will be the entry date for decision-making models specific to procurement management for defense or military action management.

Keywords: technical interoperability, military capabilities, anti-aircraft defense systems.

Introducere

România traversează o perioadă în care multiple riscuri, amenințări și vulnerabilități se intersectează uneori, iar altele se suprapun, generând efecte imprevizibile (SNAPt, 2015; 6). Armamentul și tehnica de luptă reprezintă unul dintre factorii determinanți ai puterii militare. Atât din punct de vedere acțional, cât și din perspectiva capacității de descurajare, orice armată trebuie să aibă un anumit nivel cantitativ și calitativ de înzestrare tehnică, iar factorii decizionali, prin implementarea programelor majore de înzestrare, trebuie să urmărească obținerea unei structuri de forțe moderne, dotate corespunzător, interoperabile și cu capacitate de autosuținere ridicată (CAAp, 2015; 37). Acest proces se derulează pe termen mediu și lung, având la bază principiul utilizării eficiente a resurselor disponibile.

În acest context, o abordare în care decidentul strategic poate înțelege mai bine spectrul deciziilor posibile și modul de acțiune în cazul unor șocuri sau turbulențe majore, cu focusare pe secvențele de pregătire și preplanificare, devine mai mult decât necesară.

---

* Doctor, conferențiar universitar, Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov, România.
catalin_cioaca@yahoo.com

** Doctor, conferențiar universitar, Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov, România.

Deciziile militare care urmăresc obținerea de beneficii mici și vizibile, cu efecte secundare potențial negative și invizibile, conduc la perturbări în sistemul militar vizibile sub forma unor acțiuni cu consecințe neprevăzute, care se repetă cu o intensitate tot mai susținută pentru corectarea efectelor secundare (Taleb, 2012), situație care conduce la pierderea din vedere a resurselor disponibile.

NATO este preocupată de maximizarea interoperabilității forțelor și capabilităților în cadrul alianței, îmbunătățind astfel eficiența utilizării resurselor și nivelul capabilităților de apărare. Pentru realizarea acestui deziderat, standardizarea este unul dintre factorii cheie, alături de instruire și evaluare, lecții învățate, programe de cooperare și testările/evaluarile tehnice. În acest sens, standardizarea nu reprezintă o finalitate, ci mijlocul principal de realizare a interoperabilității și multiplicator al capabilităților militare (SSAR, 2017).

Standardizarea în domeniul militar reprezintă ansamblul activităților desfășurate la nivelul tuturor componentelor sistemului militar în scopul atingerii nivelului de interoperabilitate necesar îndeplinirii obiectivelor operationale. Nivelul de interoperabilitate este determinat de următorii indicatori specifici: C4ISR (comanda, controlul, comunicatii, computere, informatii, supraveghere și recunoastere), logistica, instruirea, terminologia, înzestrarea, tactica și doctrina.

Asociată adesea cu termenul de conectivitate, interoperabilitatea se află, în fapt, pe traiectul unei integrări continue, între compatibilitate și integrare completă. Este foarte important să se facă distincția între aceste concepte fundamental diferite pentru a se atinge dezideratul de acțiune sinergică (RAND, 2000).

Pornind de la una din definițiile acceptate în cadrul NATO, prin care interoperabilitatea reprezintă capacitatea de a opera în comun într-o manieră armonizată standarde, doctrine, proceduri și sisteme (NATO, 2017), am proiectat obiectivul principal al acestui demers științific: dezvoltarea unui model de evaluare a interoperabilității tehnice pentru sistemele de apărare antiaeriană și integrarea acestuia în analiza capabilităților militare.

Considerenții privind evaluarea interoperabilității tehnice

Literatura de specialitate a statuat complexitatea interoperabilității, atât din perspectiva dimensiunilor multiple, cât și datorită ponderii însemnate a beneficiilor intangibile (RAND, 2000; Kasunic și Anderson, 2004; Roceanu, 2004).

Interoperabilitatea este evaluată în mod obișnuit din perspectiva dimensiunilor sale (operațional și tehnic la nivel strategic, operațional și tactic). Pentru definirea conceptului, cel mai adesea, se face referire la termeni precum: conectivitate, compatibilitate sau integrare (Nutwell, 2000). Poziționarea interoperabilității în raport cu acești termeni este reprezentată în Figura 1.

În fapt, interoperabilitatea se află în centrul unei integrări continue, între compatibilitate și integrare completă, mai presus de semnificația elementelor de conectivitate (din perspectiva capacităților de schimb informațional în timp real) și standardizare (din perspectiva interschimbabilității și caracteristicilor comune).

Utilizarea abordării nivelurilor de interoperabilitate și informații ale sistemelor (NIIS) își are limitele în cazul lipsei datelor precise și a recunoașterii multidimen-

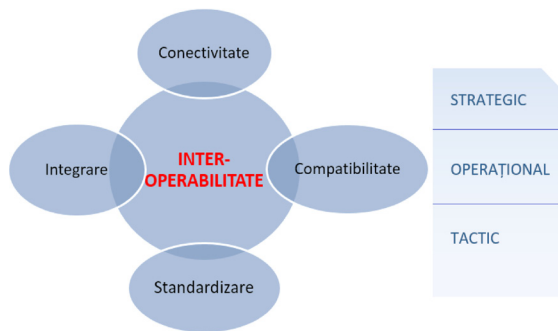

Fig. 1. Locul interoperabilității

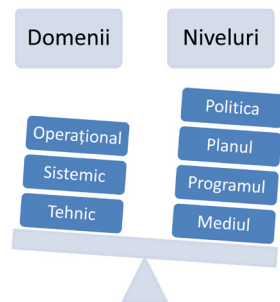

Fig. 2. Cadrul de interoperabilitate la nivel NATO

sionalității interoperabilității, când se recurge la tehnici de măsurare bazate pe judecata umană pentru a capta cât mai bine aspectele legate de: conformitatea tehnică; interacțiunile între sisteme; eficacitatea misiunii operaționale (Kasunic și Anderson, 2004).

În domeniul militar, nevoia de formulare a unor cerințe de interoperabilitate tehnică a devenit tot mai evidentă odată cu dezvoltarea sistemelor de comandă, control, comunicații, calculatoare și informații (C4I). În conflictele moderne asistăm la o luptă a senzorilor dincolo de orizontul vizibil și invizibil (Roceanu, 2004). Rolul fundamental al sistemelor C4I este acela de a asigura, în timp util, în condiții de siguranță maximă, informații relevante și decisive la diferite niveluri ierarhice pentru a permite subsistemului acțional să le valorifice în îndeplinirea misiunilor. În cadrul forțelor întrunite, unde se regăsesc și sistemele de apărare antiaeriană, sistemele C4I formează infrastructura informațională a sistemului de apărare.

În viziunea NATO, cadrul de interoperabilitate al sistemelor C4I este structurat pe niveluri și proiectat pe domenii (Figura 2).

Nivelurile de interoperabilitate ale sistemelor C4I evidențiază modul în care eficiența operativă poate fi îmbunătățită prin intermediul cerințelor de interoperabilitate. Pentru a fi consistentă, descrierea domeniului proiectării trebuie să furnizeze explicit legătura dintre cele trei planuri: operațional (ex. misiunile și activitățile, elementele organizaționale și operaționale, fluxurile de informații cerute să îndeplinească sau să sprijine o funcție militară), sistemic (ex. sistemele și interconexiunile necesare pentru îndeplinirea sau sprijinul funcțiilor militare) și tehnic (ex. dispunerea, interacțiunea și interdependența elementelor sistemului; constrângerile tehnice impuse).

Schema logică de evaluare a nivelului de interoperabilitate (Figura 3) are la bază rezultatele cercetărilor lui Leite (1998). În această schemă două aspecte sunt deosebit de importante: diferențele de funcționare ale sistemelor între condițiile reale și cele ideale; buclele de reacție repetate necesare în teoria și practica testării interoperabilității.

Determinarea indicelui de interoperabilitate al sistemelor apărare antiaeriană trebuie să prezinte la bază necesitatea evaluării critice a cerințelor și capabilităților diferitelor categorii de complexe disponibile spre achiziție sau din înzestrarea adversarului, în condițiile progresului tehnologic accelerat și limitării resurselor disponibile.

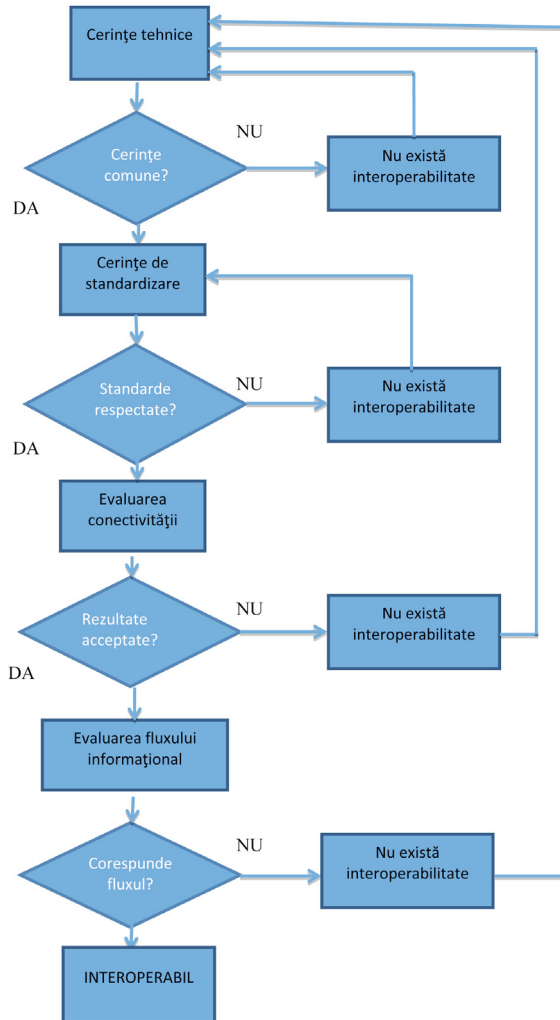

Fig. 3. Schema logică de evaluare a nivelului de interoperabilitate

Acest model de calcul propus are ca rezultat atribuirea unei valori (cantitative sau calitative) care indică nivelul de interoperabilitate pentru fiecare sistem de rachete evaluat (Figura 4) pe baza următorilor indicatori:

1. Conectivitatea (C)
2. Capacitatea de transfer de date (Q)
  - Date
  - Imagini
  - Procesare și afișare hărți
3. Timpul de analiză (Δt)
4. Sistemul de suport decizional (S.S.D)

5. Capacitatea de integrare cu alte sisteme de apărare antiaeriană (C.I.)

- Date
- Imagini
- Afișare hărți

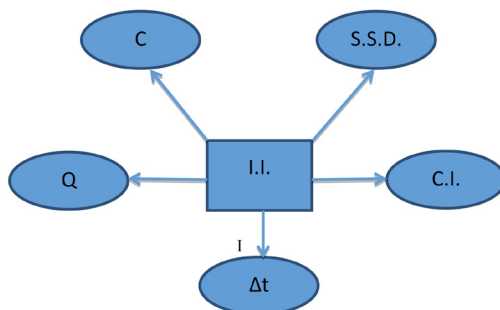

Fig. 4. Indicele de interoperabilitate al sistemelor de apărare antiaeriană

Un **indice de conectivitate** poate fi calculat pentru orice sistem de comunicații. Este o relație între numărul de noduri de sistem și căile disponibile. Indicele de conectivitate este definit de ecuația:

$$C_i = \frac{k}{n * (n - 1)} \quad (1)$$

unde: C_i – indice de conectivitate; k – numărul de conexiuni (căi între noduri); n – numărul de noduri (unități participante).

Spre exemplu, rețeaua de comunicații specifică C3 HAWK are capacitatea de a asigura serviciul de comunicații criptate, bidirecțional voce și date, în formate standard NATO. Subsistemul de comunicații voce, trebuie să îndeplinească următoarele caracteristici pentru a fi interoperabil cu celelalte sisteme: să permit interconectarea cu alte sisteme de comunicații voce, interconectarea dintre rețelele fir și rețelele radio de tip sol-aer și conectarea cu sistemul PSTN public; redundanță și fiabilitate; să funcționeze pe rețelele standardizate; să fie scalabil; managementul să fie unic și să se poată executa virtual din orice locație cu legătura IP și să nu depindă de numărul de porturi disponibile fizic; să poată fi upgradat. Subsistemul de comunicații date și acces la rețea trebuie să asigure: schimbul de date între posturile de lucru din cadrul CORSA, CDF și PCP-urilor; schimbul bidirecțional de informații (voce și date) între subsistemul de comunicații voce, sistemul de comandă-control și subsistemul de transport; transferul imaginii aeriene de la radarul local digital, la sistemul de comandă-control; criptarea tuturor legăturilor de date la nivel NATO SECRET.

Capacitatea de transfer (Q) este o funcție a legăturilor de date disponibile. În practică, există mai multe link-uri sau căi disponibile. Redundanța fluxului de date limitează capacitatea totală la o sumă care este mai mică decât suma sistemelor individuale.

Capacitatea unui sistem este rata de transfer a datelor în unitatea de timp. Parametrii de funcționare și rata maximă a transferului de date, pot fi calculate pentru orice sistem

sau grup de sisteme. Aceste relații sunt descrise după cum urmează:

$$Q = (Q_{\max} - Q_{\text{nec}}) \times (t_f - t_p) \quad (2)$$

unde: Q – capacitatea de transfer a sistemului; $Q_{\max}$ – rata maximă de transfer a datelor; Q_{nec} – rata de date la nivelul sistemului; t_f – durata unității de date; t_p – timpul de propagare a unității de date. De asemenea, se poate considera capacitatea de transfer a sistemului ca fiind un parametru ce depinde direct proporțional de posibilitatea de trecere a datelor (Q_{th}) în unitatea de timp și invers proporțional cu timpul de întârziere (t_i).

$$Q = Q_{th} \cdot t_i^{-1} \quad (3)$$

La evaluarea capacității de transfer, pot să apară următoarele situații:

- subcapacitatea sistemului (mesajele rămân în cozile de așteptare și capacitatea de transfer de date a sistemului este maxim;
- supraîncărcarea sistemului (nevoia de transfer de date este mai mare decât capacitatea sistemului);
- subutilizarea sistemului (rata de date a sistemului este mai mică decât capacitatea sa complete).

Timpul de analiză (Δt) este timpul scurs din momentul apariției evenimentului până în momentul primirii datelor de către utilizator (procesorul de date tactic). Acesta poate fi împărțit în mai multe perioade: durata dintre momentul apariției evenimentului până la observare (Δt_o); timpul de observare până la finalizarea prelucrării (Δt_m); timpul de la momentul finalizării prelucrării până în momentul primirii datelor de către procesorul tactic (Δt_r).

Astfel, timpul de analiză poate fi exprimat cu următoarea relație:

$$\overline{\Delta t} = \overline{\Delta t_o} + \overline{\Delta t_m} + \overline{\Delta t_r} \quad (4)$$

Sistemul de suport decizional (S.S.D.) este evaluat după următoarele funcții în procesul de interoperabilitate:

- are capacitatea de a evalua amenințările pe baza situației aeriene integrate și a datelor de stare a unităților subordonate și elaborează Matricea de prioritizare a amenințărilor (TPL);
- are capacitatea de a aloca armament pentru unitățile subordonate și elaborează Lista cu prioritatea de alocare a entităților de tragere (WPL).

Pentru desfășurarea de acțiuni sau operații militare în comun, sistemul de rachete sol-aer HAWK, trebuie să aibă **capacitatea de a fi integrat cu alte sisteme de apărare antiaeriană (C.I.)** și de supraveghere aeriană: cu sisteme de rachete (PATRIOT, SA-2 „Volhov” etc.); cu sisteme de artilerie antiaeriană (Complexul antiaerian 2×35 mm „Gepard”, Tunul antiaerian automat 2×35 mm „Oerlikon” etc.); radare (TPS-77, AN/MPQ 64 „Sentinel”).

Pentru determinarea nivelului de interoperabilitate al unui sistem de apărare antiaeriană am dezvoltat, pe baza indicatorilor enumerați, un model de evaluare specific sistemului de rachete sol-aer HAWK:

$$I.I = C \cdot w_1 + CTD \cdot w_2 + TA \cdot w_3 + SSD \cdot w_4 + C.I \cdot w_5 \quad (5)$$

$$\sum w_i = 1 \quad (6)$$

Pentru determinarea ponderii fiecărui criteriu/indicator (w_i) am utilizat următorul algoritm: construirea matricei pătratice a indicatorilor și atribuirea valorilor; determinarea mediei geometrice a valorilor pe fiecare rând al matricei; însumarea mediilor geometrice pe coloană și normalizarea fiecărei medii geometrice prin împărțirea la totalul obținut.

În urma parcurgerii algoritmului, a rezultat că indicatorul *conectivitate* are ponderea cea mai mare, repartiția ponderilor fiind următoarea: $w_1 = 0,41$; $w_2 = 0,24$; $w_3 = 0,08$; $w_4 = 0,14$; $w_5 = 0,13$.

Pentru sistemul considerat (HAWK), nivelul indicatorilor de performanță este următorul:

- conectivitate: $5 \cdot 10^{-2}$;
- capacitate de transfer: 33 GB/s^2 ;
- timpul de analiză: aprox. $1,3 \text{ s}$;
- sistemul decizional: $1,5$;
- capacitate de integrare: *MARE*.

Descrierea nivelului de performanță al celor 5 indicatori și indicatorii de scală asociați sunt prezentați în Apendice.

Indicele de interoperabilitate rezultat este unul de nivel *MEDIU*. Semnificația acestuia este data de existența unui sistem C3, sistem ce reprezintă o etapă intermediară în atingerea capabilităților de top (C4 ISR).

Model de evaluare a achizițiilor în apărare din perspectiva interoperabilității

Modelul analizează situațiile investiționale în tehnică militară și sisteme de armament cu surse multiple de salt (ex. proliferarea unor amenințări în zonă și formularea unor cerințe de capacitate în timp scurt) și identifică soluțiile de management care să optimizeze investiția. Aceste salturi sunt considerate independente, fiecare având mărimea și momentul generate în mod aleator (distribuția Poisson).

Achiziția este un termen mult mai larg decât cumpărarea unui sistem/serviciu în domeniul apărării. Procesul de achiziție de echipamente/tehnică majore pentru înzestrarea structurilor de forțe cuprinde: proiectarea, ingineria, construirea, testarea, implementarea și mentenanța (Iancu, 2006).

Achiziția de sisteme de armament majore pentru forțele armate ale unei țări necesită o evaluare critică a cerințelor și capacităților diferitelor sisteme alternative disponibile, a echipamentelor adversarului, dar și a costurilor asociate. Factori precum dinamica amenințărilor, cerințele diversificate asupra structurii forțelor armate sau progresul tehnologic accelerat, conduc spre imperativul unui proces decizional desfășurat într-o manieră organizată și cuprinzătoare (Bhushan și Rai, 2004).

Pentru armata României, achiziționarea de echipamente majore presupune: programul de modernizare a fregatelor; continuarea și dezvoltarea programului Avion multirol; achiziția echipamentelor pentru structurile de supraveghere, cercetare și

recunoaștere; achiziția echipamentelor pentru sistemul de comunicații și informatic al forțelor armate ale României (Planul Strategic al M.Ap.N., 2016).

Modelul propus continuă analiza investițiilor în apărare (Cioacă și Boșcoianu, 2014), introducând distribuția Poisson, care este un model adecvat pentru distribuirea evenimentelor cu impact semnificativ asupra organizației într-o anumită perioadă de timp. Astfel, putem simula diferite valori ale parametrilor de intrare, rezultatul proiectului investițional și timpul optim pentru schimbarea strategiei.

Salturile pozitive și negative, care au ca sursă evenimente semnificative, pot fi incerte cu privire la momentul și consecințele noilor informații privind progresul tehnologic, modificările doctrinare, dinamica riscurilor de securitate sau mărimea indicelui de interoperabilitate.

Pentru a evalua beneficiile (B) achiziției în termeni de creare sau îmbunătățire de capacități, propunem un model în care intervenția salturilor stochastice are o probabilitate constantă pe unitate de timp. Atunci când apare un salt, beneficiul este modificat cu indicele de interoperabilitate I.I. calculat folosind modelul de la punctul 2.

În ecuația beneficiului (7), σ este volatilitatea și v este un număr aleator generat utilizând distribuția normală standard $N(0,1)$, iar q este frecvența evenimentului rar.

$$B_{t+1} = B_t \left\{ (1 + II_t) + \sigma v \left[1 + \sum_{q=0}^i \left(e^{-\lambda} \frac{\lambda^q}{q!} \right) \right] \right\} \quad (7)$$

Factorul $v \left[1 + \sum_{q=0}^i \left(e^{-\lambda} \frac{\lambda^q}{q!} \right) \right]$ reprezintă procesul Wiener care poate afecta volatilitatea σ . Acest proces a fost modelat folosind distribuția Poisson (specifică evenimentelor rare), iar suma reprezintă discretizarea integralei care caracterizează procesele de timp continuu, procese care sunt numite și mișcări browniene.

Modelul dezvoltat permite o captură mai precisă a impactului surselor de fluctuații ale proiectelor de investiții care vizează dezvoltarea unei capacități. Neglijarea riscului de salt poate duce la subestimarea semnificativă a valorii reale a oportunităților de investiție, cu consecințe negative asupra procesului de luare a deciziilor. Modelul oferă o imagine realistă a problemelor investițiilor în apărare din următoarele motive: utilizează cunoștințele și experiența colectivă, încorporează înțelegerea interacțiunilor «pieței virtuale», introduce parametri asociați cu riscul financiar (volatilitatea) și depinde de nivelul potențial al interoperabilității.

Concluzii

În condițiile în care tehnologia se dezvoltă cu o viteză foarte mare, sistemele de apărare antiaeriană trebuie să se alinieze la noile standarde de tehnologie. În majoritatea cazurilor, sistemele existente sunt depășite de nevoile de operare și cerințele de interoperabilitate NATO, fiind necesară înlocuirea sau îmbunătățirea lor urgentă.

Interoperabilitatea sistemelor de apărare antiaeriană tinde să rămână în continuare un subiect delicat, care trebuie tratat însă cu maximă responsabilitate. Proliferarea amenințărilor asimetrice în zonă (ex. rachete balistice, sisteme aeriene autonome)

justifică preocupările de achiziționare a sistemelor de armamente și echipamentelor militare în concordanță cu nevoile, cerințele și prioritățile identificate.

Sisteme de apărare antiaeriană reprezintă unul dintre factorii determinanți ai puterii militare. Atât din punct de vedere acțional, cât și din perspectiva capacității de descurajare, orice armată trebuie să aibă un anumit nivel cantitativ și calitativ de înzestrare tehnică, iar factorii decizionali trebuie să aibă în vedere nu numai durata necesară de implementare a programelor majore de înzestrare, dar și modul de realizare a capacității din perspectiva interoperabilității. În apărarea antiaeriană, mai mult decât în alte domenii, este necesară identificarea vulnerabilităților și contracararea acestora prin proiectarea unei arhitecturi interoperabile care să cuprindă sisteme cu performanțe diferite (pe verticală și orizontală) de contracarare a amenințărilor aeriene.

Prin acest studiu am urmărit să dezvoltăm un model de evaluare a nivelului de interoperabilitate tehnică care să fie utilizat de către factorii decizionali la realizarea capacităților militare din perspectivă tehnică.

Includerea mai multor surse de risc într-un model dinamic și realist în care investiția în achizițiile de apărare este tratată ca un proces stohastic, oferă factorilor de decizie informații deosebit de utile atât cu privire la rezultatul proiectului, cât și la momentul optim pentru modificarea strategiei.

Referințe bibliografice

1. Administrația Prezidențială, Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019, București, 2015.
2. Guvernul României, Carta Albă a Apărării, București, 2015.
3. Kasunic, Mark and Anderson, William.(2004). Measuring systems interoperability: Challenges and Opportunities.
4. Leite Michael J., Interoperability Assessment, Arlington, VA: Litton PRC, June 1998.
5. Ministerul Apărării Naționale, Extras din Planul Strategic al M.Ap.N. 2016. http://gov.ro/fisiere/programe_fisiere/16-01-15-07-42-39MApN_Plan_strategic.pdf. (accesat în 25.10.2017).
6. NATO, Partnership Interoperability Initiative, 2017. https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_132726.htm. (accesat la: 25.10.2017).
7. Navneet Bhushan, Kanwal Rai, Strategic Decision Making Applying the Analytic Hierarchy Process. Springer, 2004.
8. Nutwell Robert M., prepared speech on “Achieving Joint Information Interoperability,” Version 1, April, 2000.
9. RAND Monograph Report, Interoperability A Continuing Challenge in Coalition Air Operations, RAND Corporation, 2000.
10. Roceanu Ion. Sisteme C4I- comandă și control, comunicații, computere și informații. București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.
11. Taleb Nassim, Antifragile: Things That Gain from Disorder, Random House, New York, 2012.
12. Strategia de Standardizare în Armata României (SSAR), București, 2017.

Scalele indicatorilor de performanță

Tabelul A.1. Scala de performanță a conectivității

Nivel de performanță	Descriere	Scalare
RIDICATĂ	$C < 10^{-2}$	1
MEDIE	$10^{-2} \leq C < 10^{-1}$	0,5
NESEMNIFICATIVĂ	$10^{-1} \leq C < 0,5$	0,25

Tabelul A.2. Scala de performanță a capacității de transfer

Nivel de performanță	Descriere	Scalare
MARE	$Q < 6,1 \text{ GB/s}^2$	1
MEDIE	$6,1 \text{ GB/s}^2 \leq Q < 61 \text{ GB/s}^2$	0,5
MICĂ	$Q > 61 \text{ GB/s}^2$	0,25

Tabelul A.3. Scala de performanță a timpului de analiză

Nivel de performanță	Descriere	Scalare
RIDICAT	$\Delta_t < 2\text{s}$ automatizat	1
MEDIU	$2 \leq \Delta_t < 5$ semiautomatizat	0,5
SCĂZUT	$\Delta_t > 5$ neautomatizat	0,25

Tabelul A.4. Scala de performanță a sistemului decizional

Nivel de performanță	Scalare	
	TPL	WPL
TOTAL	1	1
PARȚIAL	0,5	0,5
NEÎNDEPLINIT	0	0

Tabelul A.5. Scala de performanță a capacității de transfer

Nivel de performanță	Descriere	Scalare
MARE	Cel puțin 4 sisteme de apărare antiaeriană și un radar	1
MEDIE	Cel puțin 2-3 sisteme de apărare antiaeriană și un radar	0,5
MICĂ	Un sistem de apărare antiaeriană sau un radar	0,25
INDEPENDENT	Neinterconectat cu niciun sistem	0

REFORMA FORTELOR ARMATE ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN VEDEREA ASIGURĂRII REZILIENȚEI SISTEMULUI NAȚIONAL DE APĂRARE

Aurelian LAVRIC*

THE REFORM OF THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN ORDER TO ASSURE THE RESILIENCE OF THE DEFENCE NATIONAL SYSTEM

Summary

The theme of the reform of the Armed Forces of the Republic of Moldova in order to make the national defense system more efficient by ensuring resilience is a topical and major one for the community of Security Studies specialists (national and international experts), but also for political decision-makers and for the leadership of the military body of the Republic of Moldova. In order to address the formulated theme, it is necessary to define several concepts with which the analysis is undertaken: resilience, reform, etc. It is also necessary to contextualize the phenomenon of reforming the military sector in the Republic of Moldova, to identify the main features of the regional and international security environment in which the Moldovan Armed Forces are undergoing the process of implementing the reform. In this respect, it should be stressed that the reform of the military sector cannot be carried out separately from the processes in the other sectors of the security field. Moreover, there is a direct interdependence between the military sector and other security sectors: economic, political, societal, environmental, but also cybernetic and informational. In this regard, the researcher must answer the questions: What does mean “to reform”? What are we reforming? What are the objectives of the reform process? (For what purpose are we reforming?) What means/tools do we use? Conclusions and recommendations at the end of the study (research) should also highlight the issues raised in these questions.

Keywords: resilience, reform, national defense system, Armed Forces, Republic of Moldova.

Introducere

Tema reformei Forțelor Armate ale Republicii Moldova în vederea eficientizării sistemului național de apărare prin asigurarea rezilienței este una actuală și majoră pentru comunitatea specialiștilor în Studii de Securitate (experți naționali și

---

* Doctor, conferențiar universitar, cercetător științific superior, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova.
aurelianlavric@hotmail.com

internaționali), dar mai ales pentru factorii de decizie politică și pentru conducerea corpului militar al statului Republica Moldova. Pentru abordarea temei formulate se impune definirea câtorva concepte cu ajutorul cărora este întreprinsă analiza: reziliență, reformă, eficiență, conjugare a eforturilor, interdependență ș.a.. De asemenea, este necesară contextualizarea fenomenului de reformare a sectorului militar din Republica Moldova, identificarea principalelor trăsături ale *mediului regional și global de securitate* (riscuri, provocări, amenințări, pericole) în cadrul căruia Forțele Armate ale Republicii Moldova sunt supuse procesului de implementare a reformei. Sub acest aspect, trebuie subliniat că reformarea sectorului militar nu se poate desfășura separat de procesele de ajustare din celelalte sectoare ale domeniului securității. Mai mult, se știe că există o interdependență directă între sectorul militar și celelalte sectoare ale securității: economic (cu subsectorul energetic ș.a.), politic, societal, mediu ambiant (cu subsectorul securității alimentare ș.a.), dar și cibernetic și informațional. În acest sens, cercetătorii trebuie să răspundă la întrebările: Ce înseamnă a reforma? Ce reformăm? Care sunt *obiectivele* procesului de reformare? (În ce scop reformăm?), Ce mijloace/instrumente utilizăm? Concluziile și recomandările de la sfârșitul studiului efectuat (cercetării efectuate) trebuie să puncteze și ele aspectele formulate în aceste întrebări.

1. Conceptele de reziliență și reformă în contextul interdependenței dintre sectorul militar și celelalte sectoare ale domeniului de securitate

Conceptul de reziliență este tot mai mult utilizat, la etapa actuală, în documente ale unor organizații și structuri internaționale. **Reziliența** este conceptul cheie în Strategia Globală de Politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene (lansată la reuniunea Consiliului European din 28-29 iunie 2016). Cu toate că în Conceptul Strategic al NATO (2010) nu este specificat termenul, în ultimii ani (2017-2018) pe site-ul NATO sunt făcute mai multe referiri la importanța rezilienței [1]. Din definițiile oferite de dicționarele explicative, deducem că **reziliența** este capacitatea ființelor umane (a sistemelor – în speța noastră: sistemul apărării) de a se adapta într-o manieră pozitivă la situații nefavorabile. Sunt cercetați factori (sociali, culturali ș.a.) care contribuie la starea de reziliență. **Reziliența** este un proces (social, cultural etc.), care poate fi explicat cu ajutorul unor modele („compensator”, „de protecție”, „de sfidare”). **Rezistența** provine din termenul latin *resilio*, „a se întoarce, a ricoșa, a ieși în evidență”. Termenul a fost adoptat în psihologie și în științe sociale, referindu-se la persoanele care, deși trec prin situații stresante, nu sunt afectate de acestea din punct de vedere psihologic, adică sunt rezistente la factorii distructivi. Literalmente, conform DEX (2000): „**Reziliență** s. f. proprietate a unui metal sau aliaj de a rezista la șocuri. (< fr. *résilience*)” [3].

Pe de altă parte, conceptul de *reformă* este utilizat de multă vreme cu referire la diverse domenii sau sectoare ale societății. *O reformă* înseamnă literalmente *schimbarea* formei, dar și, mai ales, a conținutului (unui sistem), care, după încheierea procesului, trebuie să corespundă mai bine mediului (politic, economic, tehnologic etc). În condițiile schimbărilor vertiginoase din mediul internațional, care devine tot mai incert din cauza diferiților factori care îl influențează, se impune efectuarea unor reforme sistematice în vederea **adaptării** sau **ajustării** cât mai bune a oricărui sistem la

mediul în care funcționează (în ultimă instanță, a unei țări la mediul regional și global). În cazul unui sistem național de apărare este vorba de *adaptarea* la mediul strategic de securitate (regional și global) – la provocările, riscurile, pericolele și amenințările din mediul de securitate. Totuși, în primul rând, se impune eliminarea vulnerabilităților sistemului național de securitate.

Conform DEX (2009), *reformă* înseamnă: „Transformare politică, economică, socială, cu caracter limitat sau de structură pentru a realiza un progres” [2].

Prin urmare, reformă înseamnă ajustare, adaptare a unui sector la mediul în care activează, actualizare, îmbunătățire, restructurare a unui sistem în raport cu cerințele mediului la care se raportează, într-un anumit context (care, în prezent, însă este în permanentă schimbare).

În literatura de specialitate din Republica Moldova, preocupările pentru reforma sectorului militar au fost incluse în diverse resurse informaționale – publicații științifice. Spre exemplu, în autoreferatul la teza sa de doctor în Științe Politice, susținută la Chișinău, în 2008, intitulată „Impactul reformei Armatei asupra asigurării securității naționale. Cazul Republicii Moldova”, „reieșind din conținutul cercetărilor”, la capitolul „Concluzii și recomandări”, autorul – ex-ministrul Apărării, Valeriu Pleșca, propunea următoarele: „restructurarea și modernizarea armatei trebuie să se bazeze pe trei elemente: restructurarea forței, profesionalizarea forței și achizițiile de armament și tehnică militară modernă” [6, p.14]. Asemenea recomandări găsim și la alți experți în domeniu. O carte de referință din România, la această temă, este volumul intitulat „Reforma militară și societatea în România (1878-2008)”, în care este analizat procesul de reformare a sectorului militar din România preț de peste un secol și încă alte trei decenii [7].

În ceea ce privește contextul abordării conceptelor *reziliență* și *reformă*, este știut că există o interdependență profundă între *sectorul militar* și celelalte sectoare ale domeniului securității. Este necesară stabilirea contextului în care este desfășurată reforma sectorului de apărare din domeniul securității naționale a Republicii Moldova. Este clar că nu poate fi asigurată *securitatea militară* a unui stat fără asigurarea securității celorlalte patru *sectoare*:

1. *Politic*: Este vorba de legitimitatea unei guvernări (un pericol semnalat de Banca Mondială vizează capturarea/acapararea unui stat – a instituțiilor statului, în vederea transformării statului într-un activ – o sursă de venituri personale ale grupării care a acces la putere). În contextul unor asemenea fenomene, este explicit că nu pot avea un moral ridicat militarii dintr-un stat atins de fenomenul captivității; ei nu ar lupta cu îndârjire (unele exemple istorice pot fi invocate în acest sens: imperiile Aztec și Incaș, dar și celelalte imperii, care au fost instrumente de exploatare a populațiilor controlate, inclusiv prin înrolarea celor supuși în armatele imperiale, ceea ce a vulnerabilizat respectivele formațiuni militare în fața unor inamici motivați și bine pregătiți).

2. *Societal*: Vizează conviețuirea pașnică a diferitelor comunități etnice, religioase etc. dintr-un stat. Sub acest aspect, este necesară construirea unei societăți în care componentele etnice, confesionale ș.a. să conviețuiască în armonie – respect reciproc și întraajutorare, în baza unor valori comune, împărtășite în pofida diferențelor. Idealul este chiar lozinca UE: „Unitate în diversitate”.

3. *Economic*: Economia națională trebuie să fie funcțională. Fără o economie puternică nu poate exista un stat capabil să-și asigure apărarea – cheltuielile pentru Forțele Armate. Iar poporul/statul care nu își susține propria armată, ajunge să susțină o armată străină, pierzându-și valoarea supremă: libertatea – independența.

4. *Mediu ambiant*: Exemplul divergențelor dintre Ucraina și Republica Moldova cu privire la construcția hidrocentralelor pe fluviul Nistru, în amonte de satul Naslavcea, este relevant pentru importanța amenințărilor în sectorul mediului ambiant (prin implementarea proiectului de pe teritoriul ucrainean, nivelul apei Nistrului pe teritoriul Republicii Moldova scade dramatic și alarmant).

În cazul Republicii Moldova, se impune valorificarea unui subsector al securității societale: *subsectorul axiologic*. Pe lângă sectoarele consacrate de Școala de la Copenhaga (*politic, economic, societal, militar și de mediu*, la care s-au mai adăugat încă două sectoare care s-au impus în epoca Internetului: *informatic/cibernetice și informațional*), *subsectorul axiologic*, din cadrul sectorului *securității societale* este de o importanță fundamentală pentru asigurarea securității naționale a Republicii Moldova. Acest subsector vizează valorile statale, identitatea statală (comună pentru toate grupurile de populație, civică). Pentru asigurarea recrutării în Armata Națională a unor tineri patrioți, devotați țării și poporului, este necesară educarea lor în spiritul valorilor tradiționale, prețuirea și asumarea necondiționată a identității statale moldovenești. Datorită unei educații adecvate, inclusiv a conștientizării și asumării *misiunii* statului Republica Moldova [5, p.127], care trebuie formulată de autoritățile de la Chișinău, tinerii vor dori/râvni să se înroleze în rândurile Forțelor Armate și vor fi buni ostași/apărători ai Țării.

2. Obiectul reformei – nivelurile: teoretic și practic

Există câteva elemente – obiecte ce urmează să fie supuse reformei (ajustării), care trebuie menționate:

I. *Mentalitatea* întregii societăți, respectiv a recruților care provin din societate și care devin ulterior militari. Despre necesitatea reformării, schimbării mentalității, există o referire încă în Noul Testament, unde este folosită de Apostolul Pavel noțiunea *metanoia* (Romani 12:2), care înseamnă „schimbarea minții/gândirii”. Este vorba de abordarea, atitudinile pe care le are o persoană, o comunitate umană. Respectând principiile morale și patriotice, militarii din Armata națională a Republicii Moldova trebuie să dobândească o mentalitate de învingători, o stare de spirit corespunzătoare (să aibă moralul ridicat), să fie *rezilienți* – capabili să răspundă eficient oricărei provocări, să contracareze amenințările la adresa securității naționale. Sub acest aspect, reziliența este rezultatul tocmai al unei abordări specifice, a unor atitudini specifice adoptate de militari.

II. *Tipul Armatei*: În anul 2018 guvernarea a lansat o inițiativă privind reformarea tipului de armată, cu referire la serviciul militar în termen. În cadrul unor dezbateri publice s-a discutat dacă este necesară o armată de militari profesioniști (la contract) exclusiv sau păstrarea componentei de militari în termen. Din această perspectivă, participanții la dezbateri s-au expus cu privire la menținerea sau lichidarea/suspendarea serviciului militar în termen.

Problema suspendării/lichidării serviciului militar în termen trebuie abordată în strânsă legătură cu chestiunea asigurării cooptării militarilor profesioniști în Armata Națională. În acest sens, serviciul militar în termen trebuie să fie o școală a militarilor care, în urma desfășurării programului de pregătire, vor putea fi angajați ca militari profesioniști prin contract. Lichidarea serviciului militar în termen comportă riscuri privind asigurarea armatei cu militari profesioniști, întrucât trebuie avut în vedere riscul plecării tinerilor moldoveni în alte armate, de peste hotare, dacă remunerarea militarilor profesioniști în Republica Moldova nu va fi la nivelul standardelor statelor mai avansate, cu tot pachetul social aferent. Profesionalizarea Armatei este o necesitate, inclusiv în vederea satisfacerii cerințelor privind participarea la misiuni internaționale. Dar în condițiile existenței conflictului înghețat din raioanele de est ale Republicii Moldova, ideea lichidării serviciului militar în termen trebuie să țină cont de raportul de forțe umane vis a vis de efectivele militare din Transnistria (nerecunoscuta RMN).

Păstrarea serviciului militar în termen trebuie făcută prin asigurarea atractivității acestuia pentru recruți. În acest sens, pot fi examinate următoarele sugestii:

1. Tinerii înregimentați să poată primi gratis profesii, printre care menționăm: șofer (cu obținerea permisului de conducere, categoriile B și C), sudor și alte specialități predate la școlile profesional-tehnice, cu obținerea atestatelor. De asemenea, să poată studia limbi străine (să primească atestat/certificat), utilizarea calculatorului (să obțină aptitudini de programatori – specialiști în informatică, în tehnologii informaționale, cu accent pe protecția sistemelor informatice contra atacurilor hackerilor, întrucât în prezent terenul de confruntare, inclusiv militară, nu îl mai reprezintă atât solul, apa, aerul, spațiul cosmic, ci în primul rând spațiul virtual, care trebuie gestionat în mod eficient), să poată practica sportul de performanță (să fie reînființate cluburile sportive ale armatei, pe discipline sportive, inclusiv, mai ales arte marțiale – cu accent pe autoapărare).

2. Se impune creșterea indemnizației militarilor în termen, cu includerea în cartea de muncă a perioadei serviciului militar în termen (să li se recunoască vechimea). Astfel, tinerii să conștientizeze că serviciul respectiv nu va fi „o pierdere de timp”, ci un câștig incontestabil.

3. La angajarea în instituțiile de stat, în cadrul concursurilor, la admiterea în instituțiile de învățământ (superior și nu numai), tinerii care au efectuat serviciul militar în termen să aibă prioritate. Astfel, se impune ca statul să convingă tinerii prin fapte de necesitatea, utilitatea, beneficiile satisfacerii serviciului militar în termen. De asemenea, să demonstreze că relațiile în Armată sunt bazate pe reglementări clare, că în Armată lipsesc relații nestatutare/neregulamentare (dedovșcina ș.a.), că alimentația este bună, condițiile de trai sunt bune etc.

4. Pentru ca tinerii să fie deschiși față de serviciul militar, este necesară familiarizarea lor prealabilă. Astfel, se impune reintroducerea în licee a disciplinei „Pregătirea militară inițială”, care să le explice elevilor în ce constă serviciul militar în termen, care sunt avantajele satisfacerii serviciului respectiv.

Există state care după ce au renunțat la serviciul militar în termen, l-au reintrodus, de ex. Lituania (legea a intrat în vigoare la 1 septembrie 2016) [8], Suedia [9]. În

România [10], în Germania (la 1 iulie 2013 serviciul militar obligatoriu a fost suspendat), în Austria este examinată necesitatea reintroducerii serviciului militar în termen obligatoriu.

Milităria este o vocație, de aceea nu poți cere fiecăruia să îmbrățișeze o carieră militară. Dar așa cum bărbații învață, de exemplu, șoferia, fără să devină obligatoriu de profesie/meserie șoferi (având permis de conducere, ei pot practica alte profesii), la fel și milităria, abilitățile militare pot fi însușite în Armată și vor fi utile pe parcursul întregii vieți.

Tendința actuală în lume este de creare și dezvoltare a unor trupe speciale, de intervenție rapidă, formate din militari profesioniști. Totuși, serviciul militar în termen este și el incontestabil necesar. Principalul beneficiu al tinerilor care îl satisfac este însușirea și deprinderea disciplinei, a tăriei de caracter, de care are nevoie întreaga societate, inclusiv sectorul civil, fiecare comunitate (urbană sau rurală), fiecare familie.

III. Sistemul: Este vorba de relațiile din cadrul sistemului național de apărare, dintre componentele sale, atât dintre tipurile de trupe din cadrul Armatei naționale, cât și între Armată și celelalte structuri de forță: Trupele de Carabinieri, Detașamentul Alfa al Ministerului Justiției, Serviciul de Stat Pază și Protecție ș.a.. Se impune eficientizarea interoperabilității între toate aceste componente, atât la nivelul de execuție, cât și la cel de analiză și elaborare. Capacitatea de identificare și analiză a riscurilor de securitate este una indispensabilă la etapa contemporană. *Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate* (CSSAS) din cadrul Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” este o unitate care desfășoară asemenea demersuri din perspectivă științifică. Dar capacitatea CSSAS trebuie întărită, atât din punctul de vedere al resursei financiare, cât și sub aspectul resurselor umane. Fără o componentă intelectuală solidă (mai este denumită *intelligence*: capacitate de analiză a informațiilor), o armată nu poate fi eficientă, nu poate repurta succese. Apariția în ultima perioadă de timp a mai multor știri cu referire la instituția denumită Direcția Principală a Statului Major din Federația Rusă (Главное Управление Генштаба) – fosta denumire: ГПУ (Главное Разведовательное Управление) – o instituție din care fac parte cadre de elită (atât privind analiza informațiilor, planificarea operațiunilor, cât și desfășurarea lor în teren) a Armatei Federației Ruse – arată importanța pe care o acordă state contemporane unor structuri de elită, responsabile de operațiuni cu caracter special.

IV. Comunicarea: Componenta comunicațională este una cheie la etapa contemporană. Este vorba atât de comunicarea Forțelor Armate cu societatea – deci cu publicul intern (în acest sens se impune elaborarea unei Strategii de comunicare a Ministerului Apărării cât mai reușite), cât și de comunicarea cu partenerii externi (atât cu alianțe – exemplul cel mai potrivit este NATO, cât și cu alte state – parteneri externi – în contextul relațiilor bilaterale, în domeniul Apărării. Sub acest aspect, exemplele Israelului și Elveției sunt de studiat, bunele lor practici sunt de preluat de către autoritățile Republicii Moldova).

În urma celor expuse mai sus, se impune eficientizarea (îmbunătățirea):

- Doctrinei operative (a celor trei strategii: Strategia Securității Naționale [SSN], Strategia Națională de Apărare pe anii 2018-2021 [SNA], Strategia Militară [SM]);

- Calității profesionale a militarilor (sistemul de selecție și pregătire) – în acest sens, Academia Militară a Forțelor Armate are un rol fundamental în vederea pregătirii militarilor profesioniști;

- Dotării tehnice;
- Aprovizionării.

De asemenea, reieșind din toate cele menționate mai sus, se impune *sporirea finanțării*:

- *Resurselor umane ale Armatei Naționale*. Este cunoscută maxima: Cine nu își hrănește propria armată, hrănește una străină. Preocuparea președintelui SUA, Donald Trump privind necesitatea alocării celor 2% din bugetele statelor aliate pentru forțele armate trebuie luată în considerare chiar și de conducerea unor state mici și neutre, cum este Republica Moldova.

- *Achizițiilor și întreținerii armamentului*. Este necesar să ne înscriem în tendința de achiziționare și dotare cu un armament care asigură o putere de foc superioară, de la distanță: rachete, aparate de zbor, inclusiv fără pilot (avioane, drone ș.a.), în vederea prezervării efectivelor militare (militarii nu mai sunt în prezent carne de tun în acțiunile militare, ale statelor avansate). Se profilează în viitor o stare în care luptele militare vor fi desfășurate de roboți. De aceea, se impune tehnologizarea sistemelor militare.

- *Tehnologiilor informaționale*. Este necesară asigurarea *suveranității tehnologice* – a unor sisteme de operare proprii, necontrolate din alte state. Pentru realizarea acesteia este necesară asigurarea *securității inovaționale* [11]: nu numai să fim consumatori de produse IT de peste hotare, ci să și elaborăm și să producem propriile produse din acest domeniu.

Concluzii și recomandări

În urma cercetării efectuate pot fi trase câteva concluzii, respectiv înaintate câteva recomandări factorilor de decizie din domeniul apărării și securității (instituții politice: Președinție, Guvern, Parlament, dar și conducerea Ministerului Apărării). Recomandările sunt destinate și publicului larg – societății moldovenești, cea care urmărește cu interes problematica securitară (în plan național, regional și global, datorită poziției geopolitice pe care o ocupă Republica Moldova, aflată la granița spațiilor geopolitice occidentale și eurasiatic) și care poate determina factorii politici să adopte anumite decizii în domeniul securității și apărării. Astfel, se impune:

- Crearea unui Centru al reformei în cadrul Ministerului Apărării al Republicii Moldova, care să elaboreze, coordoneze, monitorizeze și evalueze mersul (desfășurarea) acesteia;

- Acordarea unei atenții speciale *subsectorului Axiologic* al Securității Sociale – de o importanță primordială pentru Republica Moldova;

- Sporirea volumului finanțării Forțelor Armate, în vederea unei mai bune pregătiri a militarilor, în vederea investirii în elaborarea unor produse informatice (sisteme operative) proprii, asigurarea protecției sistemelor informatice în fața atacurilor hackerilor, achiziționarea de armamente moderne (eventual elaborarea și producerea unor armamente proprii, prin angajarea institutelor de cercetare care se află sub egida

ministerului Educației, conform tendințelor de ultimă oră din statele democratice ale comunității internaționale).

Un stat cu statut de *neutralitate permanentă*, cum este Republica Moldova, trebuie să se preocupe de recunoașterea internațională a statutului în cauză (tratatul privind recunoașterea neutralității Austriei, din 1955, este un bun exemplu, în acest sens), respectiv de obținerea evacuării trupelor străine de pe teritoriul său, ca și de preluarea controlului asupra infrastructurii militare deținute de armata Federației Ruse pe teritoriul național moldovenesc (infrastructura respectivă nu trebuie să ajungă pe mâna „forțelor armate” transnistrene sau a administrației de la Tiraspol). Totuși, acordând importanța care i se cuvine *componentei diplomatice*, autoritățile Republicii Moldova nu trebuie să negligeze *componenta militară* – problematica reformării, ajustării, adaptării, îmbunătățirii, sporirii capabilităților Forțelor Armate, care reprezintă un simbol al stătalității moldovenești seculare și care trebuie să fie o garanție a supraviețuirii, consolidării și dezvoltării pe toate planurile a Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

1. *Basic search – Search for resilience*. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/search.htm?query=resilience&submitSearch=> (accesat la: 16.05.2018).
2. DEX: Reformă: <https://dexonline.ro/definitie/reform%C4%83> (accesat la: 16.05.2018).
3. DEX: Reziliență: <https://dexonline.ro/definitie/rezilien%C8%9B%C4%83> (accesat la: 16.05.2018).
4. LANDES David S. *Avuția și sărăcia națiunilor. De ce unele țări sunt atât de bogate, iar altele atât de sărace*. Iași: Polirom, 2013.
5. LAVRIC Aurelian. *Misiunea statului moldovenesc: de la origini până în prezent, în Statalitatea Moldovei: continuitatea istorică și perspectiva dezvoltării*. În: *Materialele Conferinței științifice din 24-25 martie 2017*, Chișinău: IRIM, 2017.
6. PLEȘCA Valeriu. *Impactul reformei Armatei asupra asigurării securității naționale. Cazul Republicii Moldova*. Autoreferat al tezei de doctor în Științe Politice, Chișinău: USM, 2008.
7. OTU Petre (coordonator). *Reforma militară și societatea în România (1878-2008)*, București: Editura Militară, 2010. 428 p.
8. *Lituania reintroduce serviciul militar obligatoriu*. <https://www.cotidianul.ro/lituania-reintroduce-serviciul-militar-obligatoriu/>, (accesat: 3.10.2018).
9. *Suedia reintroduce serviciul militar obligatoriu*. <https://www.hotnews.ro/stiri-international-21640649-suedia-reintroduce-serviciul-militar-obligatoriu.htm> (accesat: 3.10.2018).
10. *Era bun SERVICIUL MILITAR OBLIGATORIU? Armata Română poate intra acum în întregime pe un stadion*. <https://www.capital.ro/era-bun-serviciul-militar-obligatoriu.html> (accesat: 3.10.2018).
11. LAVRIC Aurelian. *Securitatea inovațională – element de bază al securității naționale la etapa contemporană*. În: *Revista Militară*, nr. 2/2017, p. 6-13.

COMPONENTELE REZERVEI FORTELOR ARMATE

Andrei FORTUNA*

THE ARMED FORCES RESERVE'S COMPONENTS

Summary

This subject was selected on the basis of its actuality in relation to the cardinal reforming initiatives of the Republic of Moldova by refraining from the model of the military service in favor of the training of the professional Army. In the process of discussions on this project, the topic of the numerical weight and the organizational structure of the Armed Forces Reserve (AFR) of the country would be open. By definition, AFR as usual is a military organization, completed by citizens of a state, which in their activities combines civilian and military professional careers. As a rule, the Reserve is not part of the Armed Forces, having been created to reduce the defense budget while maintaining a level of combat capability, consistent with the need to ensure effective defense with minimal costs.

Keywords: reservist, defense, armed forces, combat capacity, mobilization, level, war, peace, military, civil, territory, state, command.

Introducere

Situația politică internațională atestă frecvența dinamică a intervențiilor armate a supraputerilor împotriva statelor mici cu potențial defensiv redus. Se cunosc multiple exemple de asemenea atacuri, desfășurate de SUA (*Iugoslavia, Afganistan, Irak, Libia*) ori Federația Rusă (*Republica Moldova, Georgia, Ucraina*), încurajate de absența riscului unor provocări și pierderi umane, materiale și ca urmare - costuri financiar-bugetare sensibile, atât pe parcursul intervenției, cât și în procesul administrării teritoriului ocupat. Pentru un stat mic asemenea resursă îi poate acorda o șansă de supraviețuire.

Statele contemporane diferă după criteriul formelor de organizare a forțelor armate, absentând o tendință dominantă. Serviciul militar în termen treptat cedează ofensivei corpului de militari profesioniști, cu reducerea numerică a efectivului în favoarea menținerii unui personal instruit și motivat. În cazul perspectivei de reorganizare a Forțelor Armate a Republicii Moldova prin refuzul de la serviciul în termen în favoarea armatei profesionale, prezintă importanță vitală necesitatea creării unei rezerve mobilizaționale, create pe baze voluntare (cel puțin la etapa inițială), care va compensa absența corpului de militari în termen. Din aceste considerente, prezenta cercetare își propune studiarea experienței țărilor cu tradiții durabile în acest aspect,

---

* Doctor în istorie, Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan Țintemietorul Moldovei”, Universitatea de Studii Europene din Moldova. andreiifor@gmail.com

ceea ce va permite evitarea repetării unor erori de ordin experimental și creării unui sistem național de apărare maximal adaptat necesităților Republicii Moldova.

Considerații privind particularitățile rezervi forțelor armate

Componentele rezervei forțelor armate contemporane (*în anumite țări*) de regulă sunt organizate pe diferite niveluri:

Rezerva mobilizațională, completată dintre cetățenii țării, mobilizați regulat din rândul cetățenilor țării, conform unui program general (*Confederația Elvețiană, Statul Israel, Republica Singapore etc.*);

Rezerva profesionistă specializată, compusă din rezerviști de rând și ofițeri, caracterizați prin pregătire specială și un program mai intensiv de antrenament, cât și de o evidență specializată (*Garda națională a SUA, Rezerva specială a forțelor armate și a trupelor de grăniceri a Finlandei, Uniunea apărării Estoniei, Hemmvern-ul și Trupele apărării teritoriale în Danemarca, conform exemplificărilor prezentate de V. Martov pe baza materialului cercetat în 2001 [21, p. 8] etc.*).

Rezerva trupelor finlandeze de grăniceri (*aflăte în subordinea Ministerului Afacerilor Interne*) este compusă din militari în termen, supuși unui curs de instruire pe profilul activității informativ-subversive și a tacticilor de gherilă pe teritoriul adversarului și pe cel temporar ocupat de adversar. Pe timp de război, acest contingent va compune rezerva cu destinație specială, având un nivel avansat de instruire și pregătire de luptă în comparație cu ceilalți rezerviști. Această tactică este asemănătoare cu modelul sovietic al grupelor mobile de manevră, experiența cărora a fost luată în calcul. Același model este aplicat și în forțele armate a țării, completate în baza serviciului în termen. Un contingent separat al rezervei specializate a forțelor armate îl constituie conducerea de vârf a autorităților și ramurilor economiei naționale, responsabile de planificarea, organizarea și desfășurarea măsurilor de mobilizare a domeniilor gestionate pentru perioadele de război. Pentru acest contingent *Academia Națională a Apărării* din Finlanda organizează *Cursurile de Apărare Totală*, desfășurate de 4 ori pe an pentru diferite categorii profesionale. Cu o populație de 5 milioane de locuitori, Finlanda dispune de un efectiv de 30 500 de militari de carieră, cu o capacitate de mobilizare în timp util a 230 000 rezerviști bine instruiți și echipați, având la dispoziție resursele mobilizaționale până la 900 000 de persoane apte de luptă și un buget al apărării de mai puțin de 2% din PIB în condițiile păstrării serviciului militar în termen până la un an pentru bărbații cu vârste cuprinse între 18 și 30 de ani. Evidența rezerviștilor este actualizată sistematic, fiecare din ei primind regulat instrucțiuni oficiale cu informații clare privind punctul de mobilizare unde se va prezenta în caz de război.

O situație similară este prezentă în rezerva mobilizațională a *Armatei Apărării a Statului Israel*, cunoscută ca *Serviciul Rezervei Active*, cu includerea a peste 500 000 de persoane, cifră suplimentată cu peste 3 mln. (*din totalul de 8 milioane al populației țării*) de persoane aflate în resursele mobilizaționale comune. După principiul similar, în Israel funcționează *trupele teritoriale Nohal*, care îmbină pe timp de pace pregătirea de luptă cu activități agricole pe teritoriile de frontieră, amintind un gen de trupe coloniale, dar pe propriul teritoriu. Localitățile rurale, în care se poziționează pe

termen permanent aceste contingente, dispun de poziții de foc și fortificațiile necesare pentru împiedicarea ofensivei inamicului și blocării lui în perioada de timp necesară pentru intervenirea forțelor regulate. O asemenea garnizoană poate fi compusă dintr-un efectiv de până la 40 de persoane, mobilizate benevol, sub conducerea unui ofițer aflat în serviciul rezervei active. Serviciul în aceste unități este precedat de cantonamente obligatorii, cel puțin pe parcursul ultimilor 50 ani [15]. Pentru Republica Moldova, 53% a teritoriului căreia, conform unor estimări specializate [13, p. 572], constituie terenuri cu destinație agricolă, această experiență defensivă poate fi mai mult decât utilă.

În Rezerva Forțelor de Apărare sunt luate toate persoanele - indiferent de gen, care au trecut serviciul militar în termen sau prin contract, organizându-se pe niveluri:

Nivelul 1 - persoane cu vârsta între 21-39 de ani;

Nivelul 2 - cu vârsta între 40-44 de ani.

Rezerviștii primului nivel anual sunt mobilizați la cantonamente cu durată lunară. Pregătirea militară primară a tineretului - „Gadna”, începe de la vârsta de 14 ani și până la majorat, programele de instruire în cadrul cantonamentelor pot avea durata de până la 3 luni.

Funcționalitatea rezervei forțelor armate (RFA) diferă în funcție de perioadă. Pe timp de pace ea poate fi atrasă ca suport autorităților de protecție civilă sau la asistarea poliției în asigurarea ordinii publice în situații excepționale, după experiența SUA. Un element important pentru funcționarea eficientă a rezervei forțelor armate este instruirea regulată a efectivului acesteia. Astfel, militarii Gărzii Naționale a SUA îmbină activitatea profesională cotidiană cu cariera militară, fiind obligați în paralel să treacă *instruirea anuală după 48 programe de studii*, fiecare a câte 4 ore - în total 198 ore anual, suplimentate cu *cantonamente anuale cu durata de 2 săptămâni* pe baza poligoanelor militare. Acest program este insuficient pentru a-i egala după nivelul pregătirii de luptă cu militarii de carieră. Unitățile terestre și aeriene ale Gărzii Naționale a SUA sunt destinate intervenirii imediate în situații excepționale, provocate de calamități naturale sau catastrofe tehnogene. În conformitate cu viziunea lui C. Milov, dar ale altor cercetători, prezența rezerviștilor permite de a nu sustrage unitățile forțelor armate regulate de la îndeplinirea obligațiilor regulamentare, cu excepția cazurilor când efectele situațiilor de urgență le depășesc posibilitățile [22, p. 19].

În calitate de rezervă organizațională (*Selected Reserve*), Garda Națională a SUA există în paralel cu rezerva forțelor armate ale țării, compuse din persoane, care în caz de mobilizare se vor include în efectivul unităților militare ale genurilor de arme și tipurilor de forțe armate, conform statelor de război. Această organizare în baza a două niveluri paralele a rezervei constituie baza pentru pregătire pe timp de pace a contingentelor instruite în scopul mobilizării și consolidării forțelor regulate în perioada incipientă a războiului pe teritoriul SUA, compensării pierderilor umane a forțelor de avangardă, protecției frontierelor, aplanării dezordinilor, lichidării urmărilor catastrofelor tehnogene. Activitatea operativă și eficientă în domeniile descrise este posibilă cu condiția instruirii și echipării corespunzătoare cerințelor impuse de împrejurările descrise. Resursele de mobilizare a FA SUA se organizează în 3 categorii de rezerviști - activi, pasivi și în retragere.

Rezerva de nivelul 1 (*Ready Reserve*) include rezerva organizațională (*Selected Reserve*) și rezerva individuală (*Individual Ready Reserve*) - aceștia sunt eliberați de la măsurile de pregătire.

Rezerva de nivelul 2 (*Standby Reserve*) este compusă din persoane cu vechime nu mai mică de 6 ani în serviciul militar. Pot fi mobilizați numai în cazul declarării războiului sau stării excepționale în țară.

Rezerva de nivelul 3 (*Retired Reserve*) se compune din militari pensionați, care nu au atins vârsta de 60 ani.

Cu toate că serviciul militar este benevol, evidența cetățenilor de gen masculin cu vârsta între 18-26 ani este desfășurată riguros. Conform altui cercetător rus, V. Satarov, aceasta permite mobilizarea de către președintele SUA a până la 200 000 de rezerviști pe 270 de zile pe timp de pace și a întregii rezerve de nivelul 1 - dar nu mai mult de 1 mln. de persoane - pe o perioadă de 2 ani în cazul declarării de Congresul SUA a stării excepționale sau a mobilizării generale [23, p. 13]. Componenta aeriană a Gărzii naționale mai îndeplinește și altă funcție: reprezintă rezerva armată a forțelor aeronautice a SUA (*US Air Force*). În perioadele de război, această componentă îndeplinește misiuni auxiliare - operații de căutare și salvare, asistența medico-militară, asigurarea tehnică a zborurilor, protecția și apărarea teritoriilor și obiectivelor. În final, Garda Națională a SUA include elemente militare, de ordine publică și de acțiune în stări de urgență, în cadrul cărora componenta de rezervă este auxiliară în toate 3 domenii. Expertul pe problematica Gărzii Naționale a SUA, D. Șleahov, a atras atenția asupra criteriilor benevole de completare a efectivului acestei categorii a rezervei [27, p. 48]. N. Balâkov, alt expert specializat pe rezerva forțelor armate a SUA, atenționează asupra specificului atragerii componentelor RFA și în particular a Gărzii Naționale, la un spectru complex de operații, se determină de un șir de factori și particularități, luate în calcul de comandament [14, p. 21].

Conform investigațiilor lui P. Kulikov, rezerviștii *Forțelor Armate Britanice* sunt obligați să participe la cantonamentele regulate numai în decurs de 6 ani după eliberarea din serviciul militar în termen [20, p. 35]. A. Karlov, expert în mecanisme de completare a efectivului forțelor armate, trupele teritoriale britanice sunt organizate în regimente, efectivul cărora este supus unui program de instruire cu durata de 28 de zile, în conformitate cu specializarea militară [17].

Un model adițional pentru instruire și testare a rezervei forțelor armate reprezintă exercițiile și aplicațiile de diferit nivel, desfășurate anual sau o dată la câțiva ani, după modelul aplicațiilor „*Moncada*” și „*Bastion*”, desfășurate în Republica Cuba cu scopul modelării situațiilor simulate de intervenție a adversarului strategic. Instruirea sistematică a rezerviștilor este și un element de protecție informațională de la ofensiva adversă.

În acest sens, cariera de rezervist urmează a fi atractivă. Legislația cu privire la rezerva forțelor armate și mobilizare a mai multor țări avansate (*SUA, Israel, Finlanda, Estonia*) are un caracter stimulatoriu, creând o serie de facilități, de regulă materiale (*suplimente bănești pentru achitarea creditelor ipotecare, compensații bănești pentru procurarea echipamentului necesar, asigurare medicală gratuită, facilități în transport*

public, dreptul de procurare a produselor și mărfurilor în centrele comerciale destinate militarilor cu prețuri reduse, suplimente la pensii), ceea ce prevede atenție sporită în calcularea bugetului apărării.

Prezența unei rezerve bine instruite, asigurate și motivate este capabilă în condițiile unei ocupații provizorii să provoace adversarului stare de incertitudine și să-i blocheze acțiunile, parțial sau total. Nivelul sporit de atenție față de această componentă nu este privit ca o soluție universală pentru avansarea capacității de apărare a țării, fapt confirmat prin experiența Germaniei în războaiele din secolul XX, contrar tradițiilor sale militare și practicii de utilizare a rezervei forțelor armate, care nu a fost în stare să prevină dispariția regimurilor politice dominante. **Landwer-ul** din Primul Război Mondial nu a evitat dispariția Imperiului German, **Folkstum-ul** în cel de-al Doilea Război Mondial nu a decis soarta Germaniei hitleriste, **Arbeitskampfgruppe-le** Republicii Democratice Germane au dispărut împreună cu ea fără a intra în luptă odată cu sfârșitul războiului rece.

Consolidarea RFA franceze a demarat odată cu legiferarea refuzului de la serviciul militar în termen, care urma a fi înlocuit prin formarea armatei profesionale. Rezerva forțelor armate avea sarcina să compenseze riscurile și lacunele în capacitatea de apărare a țării în calitate de verigă de legătură între armată și societate. În procesul reformării complexe a forțelor armate la începutul sec. XXI s-a recurs la avansarea rolului rezervei și instruirii rezerviștilor. Cercetătorul A. Koptev și-a focusat atenția asupra formării unei culturi defensive, exemplificând prin instituirea **Zilei Naționale a Rezervistului** în Franța, onorarea conferințelor anuale a rezerviștilor cu vizitele comandantului suprem etc. [18, p. 8].

Victoria în război, inclusiv în cel de apărare, se asigură nu atât în baza nimicirii fizice a adversarului, dar mai mult în lipsirea pe toate căile a acestuia de motivația de a lupta. Dar toate aceste măsuri vor fi inutile în cazul absenței unui nivel corespunzător al tacticii și strategiei de acțiune în comparație cu cele ale adversarului. Remarcăm unele poziții ferme expuse privitor la situația că Forțele Armate nu dispun de capacitatea de a face față unor eventuale agresiuni militare, ajungând până la inițiative referitoare la posibilitatea demilitarizării absolute a statului. Conform estimărilor expertului autohton în domeniul apărării Iu. Pîntea, Republica Moldova nu a fost în stare să dezvolte un model propriu de reformă a apărării, limitându-se la reducerea periodică a Armatei Naționale, în timp ce forțele armate separatiste s-au consolidat [11, p. 23]. Totodată, el elucidează relația cauzală cu factorul bugetar. Potrivit constatărilor sale, începând cu anul 2009, sumele alocate pentru acest sector au scăzut brusc după toate criteriile atât numeric, cât și în raport cu PIB-ul. Tendința respectivă nu a suferit schimbări radicale după anul 2014, când starea de securitate în regiune a degradat semnificativ [12, p. 87]. În cercetările altor experți autohtoni, care vizează reforma militară și transformările demarate prin declararea independenței Republicii Moldova, ce au determinat necesitatea elaborării politicii construcției militare în vederea instituționalizării organismului militar, problematica rezervei este abordată tangențial [10, p. 8].

Potrivit Legii Republicii Moldova cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei, pentru cetățeni obligația militară prevede aflarea în evidența militară,

îndeplinirea serviciului militar, participarea la alte forme de pregătire pentru apărare [4]. Nu sunt supuși evidenței militare cetățenii care își ispășesc pedeapsa în locurile de detenție, persoanele de gen feminin, cele cu domiciliul permanent în afara țării (*ceea ce considerăm o eroare fatală - n.a.*), au pierdut cetățenia Republicii Moldova și cele cu rang religios. Sunt scutiți de înrolare în serviciul militar în termen cetățenii care sunt recunoscuți inapți pentru serviciul militar din cauza stării sănătății. Amânarea încorporării în serviciul militar în termen sau în cel cu termen redus se acordă recruților din motive familiale, de sănătate, în legătură cu necesitatea continuării studiilor, desfășurarea activității de deputat sau consilier al autorității administrației publice locale de nivelul doi (*iarăși eroare fatală - n.a.*). Legea nr. 1292-XV din 04.07.2002 privind pregătirea de mobilizare și mobilizarea prevede că apărarea Patriei presupune și posibilitatea de a-și asuma *benevol* responsabilitatea de îndeplinire a serviciului militar pe timp de pace și pe timp de război, ceea ce creează confuzii în definirea criteriilor de completare a RFA [2]. Legea nr. 212 din 24.06.2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război, stipulează oportunitatea includerii rezerviștilor în formațiuni de apărare teritorială [5] sau includerea lor în efectivul unităților militare ale forțelor regulate, după caz.

În legislația Republicii Moldova, care nemijlocit reglementează domeniul abordat în prezentul articol, definiția RFA, conform legii de profil, este una generalizator-orientativă, fapt confirmat și prin expunerea ei în context prin literă minusculă [3]. Art. 4 al Legii prevede: formarea categoriilor de rezerviști după criteriul nivelului de pregătire militară, în baza aceluiași principiu este organizată evidența acestora. Capitolul III al Constituției Republicii Moldova reglementează serviciul militar în conținutul a două puncte. Baza principală a acestuia se conține în art. 57 „Apărarea Patriei este un drept și o datorie sfântă a fiecărui cetățean” [1]. După cercetarea noțiunii constituționale „Apărarea Patriei este un drept și o datorie sfântă a fiecărui cetățean” e necesar de privit și a doua parte din același articol: „Serviciul militar este îndeplinit în condițiile legii”. Un asemenea act normativ este Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei [6, p. 31].

În cercetările sale V. Delighioz, colonel în rezervă, definește formațiunile de rezervă care pot fi organizate după criteriu teritorial cu structură similară subunităților de forțe armate (*destinație specială, cercetare etc.*). În funcție de sarcinile îndeplinite, caracteristicile obiectivelor, existența forțelor proprii, formațiunile pot acționa în componență deplină, pe detașamente de luptă sau în grupuri de diversiune [7, p. 84]. Fiind stat neutru, Republica Moldova este obligată să ia atitudine față de problemele asigurării securității militare în egală măsură cu statele asociate în alianțe militar-politice [7, p. 32].

Iu. Gîrneț, colonel în rezervă, definește dispozitivul strategic ca un element important al structurii apărării, ce trebuie format încă de pe timp de pace. În cazul Republicii Moldova, ar fi cel mai corect de a diviza teritoriul țării în trei zone de operații, și anume 3 zone de operații: Nord, Centru și Sud. În fiecare zonă va opera o grupare de forțe în valoare de brigadă, cu misiunea ca la prima etapă realizare în ascuns a dispozitivului operativ, la a doua etapă desfășurarea acțiunilor de hărțuire a inamicului și la etapa finală desfășurarea acțiunilor de urmărire a acestuia în retragere,

neutralizarea punctelor de rezistență ale inamicului, constrângerea lui de a se retrage pe itinerarele indicate și interzicerea scoaterii din zonă a bunurilor materiale și obiectelor de preț. Conform regulamentelor de luptă, dispozitivul strategic cuprinde: gruparea de angajare, sistemul de conducere, rezerva și sistemul logistic.

În baza calculelor sale, RFA în războiul de gherilă se va constitui și va avea aceeași misiune ca și în războiul clasic. În urma analizei acestei forme de luptă, constatăm că războiul de gherilă pentru Republica Moldova este mai puțin costisitor și poate fi desfășurat cu mijloacele existente. În eventualitatea lui vor fi necesare resurse pentru constituirea pe timp de pace a infrastructurii respective, precum și pregătirea teritoriului țării pentru apărare. Sprijinul logistic al acțiunilor de gherilă se va executa în scopul asigurării forțelor luptătoare cu tot ce este necesar, în acord cu amplasarea acțiunilor militare, pentru îndeplinirea misiunilor ce îi revin.

Republica Moldova, fiind un stat mic cu o poziție geostrategică specifică, face parte din grupul țărilor interesate să apeleze la războiul de gherilă. Înțelegând că forma de război clasic este mai puțin adaptată pentru țara noastră, fiind costisitoare și necesitând forțe și mijloace enorme, în prezent și în viitorul apropiat forma adecvată de acțiune strategică este războiul de gherilă, acesta fiind mai puțin costisitor și posibil de organizat cu forțele avute la dispoziție. În condițiile în care Republica Moldova nu dispune de mijloace suficiente pentru apărare, doctrina națională urmează a fi orientată spre războiul de gherilă [8, p. 86].

În memoriile generalului A. Sudoplatov, războiul de gherilă se asigura în perioada celui de-al Doilea Război Mondial (1941-1945) de către *detașamentele de nimicire*, nucleul cărora era format din efectivul operativ și trupele organelor afacerilor interne, cât și din persoane civile, cum ar fi: sportivi, studenți, absolvenți ai instituțiilor de diferit nivel – de la școli generale până la academii militare. Aceasta s-a exprimat și prin formarea grupurilor speciale cu număr redus de efectiv între 9-15 persoane, componența persoanelor civile era selectată prin mobilizare și pe bază voluntară [24, p. 453]. Experiența de război a URSS demonstrează că primul detașament cu destinație specială cu profil informativ-subversiv de acțiune pe teritoriul temporar controlat de inamic, format în iunie-iulie 1941 în condiții de război și în fața riscului iminent de ocupare a capitalei de către inamicul hitlerist, a fost compus numai la 10% din militari profesioniști [26, p. 198]. Anume această unitate a constituit nucleul războiului de gherilă și de creare a rețelei ilegaliste în localitățile ocupate, reușind să creeze 212 detașamente cu un efectiv întrunit de peste 7 500 de persoane. Acest efectiv de rezerviști mobilizați într-o unitate specială informativ-subversivă, aveau datoria de a desfășura pe teritoriul controlat de adversar a unor funcții specifice, precum acțiunile subversive, informative, teroriste, de sabotaj, război informațional, coordonare a activității cu grupurilor locale de gherilă, lichidarea trădătorilor și colaboraționiștilor, distrugerea infrastructurii vitale și crearea până în final, a unei stări de incertitudine pentru inamic. Datorită pregătirii și instruirii speciale a efectivului dat, raportul pierderilor umane în comparație cu inamicul constituia 1:11, suplimentate cu deteriorarea rezervelor materiale a adversarului. Pe toată perioada de aflare pe teritoriul inamic, detașamentele dispuneau de autonomie tactică, coordonată de instrucțiunile și sarcinile primite de la comandament [25, p. 210].

Tactica similară a fost utilizată prin crearea grupelor speciale ale Ministerului Apărării, Ministerului Securității Naționale și Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova în 1992, care activau pe teritoriul controlat de forțele separatiste, însă nu a fost dezvoltat după încheierea conflictului. Un model propriu a fost legitimat de către regimul separatist de la Tiraspol prin crearea *regimentului căzăcesc de rezervă*, destinat pentru suplimentarea trupelor de grăniceri ale ministerului securității statului al republicii separatiste [16].

Concluzii

Aceasta urmează a fi utilitatea funcțională a RFA pe timp de pace, cât și pe timp de război. Luarea în calcul a acestei componente importante ar putea permite eliberarea Armatei Naționale a Republicii Moldova de la implicarea imediată la lichidarea urmărilor inundațiilor râurilor Prut și Nistru, oferind această funcție Rezervei Forțelor Armate a Republicii Moldova. Din aceleași considerente, RFA poate fi atrasă la asigurarea protecției frontierei RM și Zonei de securitate pe r. Nistru, sau atragerea la operațiile de amploarea ale MAI, SIS și CNA, inclusiv la exercițiile antiteroriste. În acest sens, RFA ar putea fi comasată cu Gărzile populare, constituind o nouă organizație, sub forma unei Gărzi Naționale ori sub altă denumire corespunzătoare funcțiilor sale defensive.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial nr. 1 din 12.08.1994.
2. Legea nr. 1292-XV/04.07.2002 privind pregătirea de mobilizare și mobilizarea. În: Monitorul Oficial Nr. 124-125.
3. Legea nr. 1244/18.07.2002 cu privire la rezerva Forțelor Armate. În: Monitorul Oficial Nr. 124-125.
4. Legea nr. 1245/18.07.2002 privind pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei. În: Monitorul Oficial Nr. 137-138.
5. Legea nr. 212/24.06.2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război. În: Monitorul Oficial Nr. 132-137.
6. COROPCEAN I. *Cadrul conceptual de organizare și funcționare al serviciului militar în contextul reformei forțelor armate ale Republicii Moldova*. În: Revista Militară. Studii de securitate și apărare, 2016, Nr. 2 (16), pp. 26-36.
7. DELIGHIOZ V. *Structura organizatorică și tactica de acțiune a formațiunilor paramilitare ilegale*. În: Revista Militară. Studii de securitate și apărare, 2016, Nr. 2 (16), pp. 83-85.
8. GÎRNETȚ Iu. *Considerații privind structura Forțelor Armate*. În: Revista Militară. Studii de securitate și apărare, 2017, Nr. 1 (7), pp. 29-33.
9. GÂRNETȚ Iu. *Războiul viitorului. Considerații teoretice*. În: Revista Militară. Studii de securitate și apărare, 2010, Nr. 1 (3), pp. 78-87.
10. MANOLACHE C. *Aspecte conceptual-teoretice ale instituțiilor organismului militar din Republica Moldova*. În: Revista Militară. Studii de securitate și apărare, 2016, Nr. 1 (16), pp. 8-12.

11. PÎNTEA Iu. *Necesitatea reevaluării sectorului de securitate și apărării*. În: Revista Militară. Studii de securitate și apărare, 2017, Nr. 1 (17), pp. 20-27.
12. PÎNTEA Iu., MORCOTILO Iu. *Analiza cheltuielilor bugetare pentru apărarea națională* // Revista Militară Studii de securitate și apărare Nr. 1 (17) 2017, pp. 75-87.
13. *The CIA World Factbook 2017*. New York: Skyhorse Publishing, 2016. 1078 p.
14. БАЛЫКОВ Н. *Особенности применения резервных компонентов Сухопутных войск США*. В: Зарубежное военное обозрение, 2002, № 6, с. 21-26.
15. *Вооруженные силы Израиля*. В: Зарубежное военное обозрение 1976, № 12.
16. Закон № 373-3/10.01.2001 о казачестве в Приднестровской Молдавской Республике. <http://zakon-pmr.com/DetailDoc.aspx?document=62367> (vizitat la: 27.08.2018).
17. КАРЛОВ А. *Особенности комплектования вооруженных сил Израиля и Великобритании*. В: Зарубежное военное обозрение № 12/2003.
18. КОПТЕВ А. *Резерв Вооруженных сил Франции*. В: Зарубежное военное обозрение, 2005, № 7, с. 8-13.
19. КОРЧАГИН П. *Военное образование Финляндии*. В: Зарубежное военное обозрение, 2010, № 10, с. 31-35.
20. КУЛИКОВ П. *Организованный резерв Вооруженных сил Великобритании*. В: Зарубежное военное обозрение, 2007, № 12, с. 34-38.
21. МАРТОВ И. *Вооруженные силы Дании*. В: Зарубежное военное обозрение, 2001, № 3, с. 2-9.
22. МИЛОВ К. *Роль Министерства обороны США в ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций*. В: Зарубежное военное обозрение, 2009, № 3, с. 17-21.
23. САТАРОВ В. *Вооруженные силы США: организация, строительство и применение*. В: Зарубежное военное обозрение, 2009, № 8, с. 11-14.
24. СУДОПЛАТОВ А.П. *Тайная жизнь генерала Судоплатова. Правда и вымыслы о моем отце*. Книга первая. Москва: Современник Олма-Пресс, 1998. 510 с.
25. СУДОПЛАТОВ А.П. *Тайная жизнь генерала Судоплатова. Правда и вымыслы о моем отце*. Книга вторая. Москва: Современник Олма-Пресс, 1998. 594 с.
26. СУДОПЛАТОВ П.А. *Спецоперации. Лубянка и Кремль 1930-1950 годы*. Москва: Олма-Пресс, 1998. 688 с.
27. ШЛЯХТОВ Д. *ВВС Национальной гвардии США*. В: Зарубежное военное обозрение, 2009, № 9, с. 44-50.

FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA OFIȚERILOR DE INFORMAȚII ÎN INSTITUȚIILE SPECIALIZATE DE ÎNVĂȚĂMÂNT ALE STATULUI. EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

Vasile BUBUIOC*

TRAINING AND DEVELOPMENT OF OPERATIONS OFFICERS IN SPECIALIZED EDUCATIONAL INSTITUTIONS. INTERNATIONAL EXPERIENCES

Summary

In the article, author briefly presented the issues regarding the training and professional development of intelligence officers within the specialized state education institutions. Since the end of the Cold War, the staff training process for intelligence services has evolved from briefing courses in short-term information from specialized institutions to the institutionalization of intelligence studies by the including them into academic institutions or universities. In recent years, the curricula have been adapted in response to the growing need of intelligence services in specialists able to promote the national security objectives in an domestic and international environment, characterized by a complex dynamics.

Keywords: intelligence services, national intelligence institutions, intelligence studies, operations officers.

Introducere

Serviciile moderne de informații reprezintă o componentă semnificativă în formarea și realizarea politicii de asigurare a securității naționale. În noul mediu de securitate, serviciile de informații trebuie să fie în măsură să identifice la timp factorii perturbatori la adresa securității naționale, regionale sau globale și să furnizeze în timp util produse de intelligence decidenților din mediul politic și militar pentru prevenirea, contracararea, sau diminuarea efectelor amenințărilor sau agresiunilor atât a celor asimetrice, cât și a efectelor colaterale ale acestora.

În prezent, cele mai importante provocări globale și amenințări la adresa securității sunt preponderent de tip nonmilitar: proliferarea armelor de distrugere în masă, terorismul și criminalitatea transnațională organizată, conflictele regionale și separatiste, securitatea cibernetică și securitatea energetică. După cum se poate observa, pentru a face față unor provocări globale și amenințări principale la adresa securității, a fost necesară inițierea reformei și adaptarea serviciilor de informații la mediul de securitate internațional.

---

* Doctorand, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”. bvg.07@mail.ru

Astfel, manifestarea noilor provocări globale și amenințări actuale la adresa securității i-a impulsionat pe numeroși specialiști și experți în studii de securitate spre ideea de a introduce în nomenclatorul disciplinelor științifice domeniul securitate națională și informații. Acest proces a permis adaptarea programelor de studii universitare în instituțiile specializate de învățământ ale statului în domeniul militariei, securitate și ordine publică (instituțiile specializate de învățământ) la realitățile și ritmul schimbărilor produse în mediul de securitate global.

Particularitățile sistemului de învățământ în domeniu de securitate și informații

Un element-cheie în realizarea cu succes de către serviciile de informații a misiunilor și obiectivelor operaționale depinde de transformarea sistemului de formare și dezvoltare profesională a ofițerilor de informații la condițiile schimbării mediului contemporan de securitate. S-a constatat că, în majoritatea statelor, formarea inițială, specializarea și perfecționarea profesională continuă a ofițerilor de informații se realizează în sistemul de învățământ național, precum și în parteneriat cu servicii similare din alte țări.

Programul de studii în domeniul securității naționale și informațiilor asigură un nivel ridicat de aplicabilitate în practica informativă și permite însușirea de competențe specifice teoretice și practice, determinând ofițerii de informații să perceapă, reflecteze și cerceteze, subiecte de actualitate majoră într-o manieră originală și inedită. Toate acestea sunt realizate într-o manieră atractivă, pentru a genera pasiune pentru serviciul în funcția de ofițer de informații și dorința de a construi o carieră în cadrul serviciilor de intelligence.

În aceste condiții, în conformitate cu standardele naționale privind învățământul în domeniul securitate națională și informații, cu cerințele serviciilor de informații și cele de compatibilizare cu învățământul din statele membre ale alianțelor politico-militare și cu experiența acumulată, curriculum-ul în învățământul superior este elaborat în conformitate cu prevederile cadrului național al calificărilor. În afara unui volum mare de cunoștințe și a unor deprinderi cognitive de nivel superior, curriculum-ul în instituțiile specializate de învățământ oferă oportunități interdisciplinare de analiză, de rezolvare a problemelor și de luare a deciziilor de reală semnificație și importanță pentru îndeplinirea cu succes a atribuțiilor de ofițer în serviciul de informații.

Este de menționat că în mai multe state funcționează câteva servicii de informații, spre exemplu, un serviciu extern (de spionaj) și un serviciu intern (de contrainformații), dublat prin agenții afiliate ordinii publice și apărării naționale. Fiecare din aceste servicii deține instituții academice specializate, fiind parte integrantă a sistemului național de învățământ. Prin urmare, aceste programe de studii sunt structurate astfel încât să formeze specialiști în domeniul Securitate Națională și Informații sau în cel al Ordinii Publice. În cadrul acestui articol ne-am propus să analizăm procesele de formare și dezvoltare a ofițerilor de informații prin prisma efectuării unui studiu mai detaliat a activității instituțiilor de învățământ specializate a celor mai efective servicii de informații interne și externe din lume.

În accepția noastră, scopul principal al sistemului de învățământ în domeniul, la specialitatea Securitate Națională și Informații este de a dezvolta și menține structurile operative și organele de conducere ale serviciilor de informații eficiente și pregătite pentru realizarea misiunilor și obiectivelor operaționale ale acestora, precum și obținerea succesului în cadrul unei game largi de operații de informații, contrainformații și sub acoperire în medii variate.

În sistemul de învățământ în domeniu, mai exact la specialitatea Securitate Națională și Informații se pot evidenția următoarele forme de instruire: 1) instruirea formală (instituțională); 2) perfecționarea și specializarea prin cursuri de scurtă și lungă durată; 3) instruirea individuală specifică misiunii.

Pregătirea instituționalizată asigură formarea și dezvoltarea profesională a ofițerilor de informații și se realizează pe două căi – directă și indirectă. Prima asigură formarea ofițerilor de informații în sistemul învățământului în domeniile milităriei, securității și ordinii publice, fiind parte integrantă a sistemului național de învățământ, pe când cea de-a doua include formarea ofițerilor de informații în instituțiile civile de învățământ cu ulterioara perfecționare și specializare la cursuri în instituțiile specializate de învățământ.

În procesul de instruire instituționalizată se pune accent pe calitățile ofițerilor de informații, care se iau în considerare la etapa selecției personalului, înainte de orice alte considerente legate de instruire. Instruirea formală este menită să ofere ofițerilor de informații o serie de abilități/cunoștințe în domeniul militar, informațiilor, analizei, securității cibernetice, cu accent pe dimensiunea tehnică a acesteia și alte domenii specifice activității informative.

Forma de instruire prin cursuri de scurtă și lungă durată cel mai des este utilizată de către serviciile de informații, care angajează personal cu studii superioare și cunoașterea unei limbi de circulație internațională pentru perfecționarea ofițerilor de informații, ridicarea nivelului de calificare, pregătirii speciale înainte de deplasare în misiune peste hotare.

Programul de instruire individuală specifică misiunii se desfășoară pentru ofițerii de informații ilegali și agenți, precum pentru persoanele numite la funcții de conducere în cadrul serviciilor de informații. Instruirea individuală specifică misiunii se desfășoară în centre de instruire sau la case conspirative (încăpere de serviciu sau locativă care aparține serviciului de informații). Personalul selectat pentru instruire trebuie să întrunească calitățile profesionale cerute de cerințele misiunii, să fie capabil să acționeze în medii diverse și complexe pentru a îndeplini toate misiunile specifice activității informative externe.

Este cunoscut faptul că procesul didactic în instituțiile de învățământ în domeniul securitate națională și informații este organizat prin învățământ cu frecvența la zi. Conținutul procesului de studii este determinat de cadrul național al calificărilor pe domenii de formare profesională, planul de învățământ și curriculum-ul (programele analitice) pe unități de curs/module. Întrucât structura pregătirii de specialitate din cadrul instituțiilor specializate de învățământ este parte integrantă a unui sistem de pregătire universitară, procesul de instruire se realizează printr-o abordare modulară, interdisciplinară.

Programele de studii ale disciplinelor științifice sunt elaborate în concordanță cu cerințele psihopedagogice ale învățământului superior și se revizuiesc anual, în funcție de provocările mediului internațional de securitate și la decizia autorităților din mediul politic și militar. În cadrul instituțiilor specializate de învățământ, programul de studii prevede studierea disciplinelor fundamentale și complementare necesare, în scopul formării unor specialiști cu un înalt nivel de competență profesională.

Astfel, disciplinele academice profesionale fundamentale studiate în instituțiile specializate de învățământ sunt: Pregătirea informativă (de informații și contrainformații), Studii regionale și instruirea lingvistică, Educația fizică militară, Psihosociologia aplicată în activitatea informativă, Analiza de informații, Asigurarea juridică informativ-operativă. Discipline complementare studiate pot fi: Relațiile internaționale, Globalizare și geopolitică, Informatica aplicată în intelligence ș.a.

Instituțiile specializate de învățământ dispun de spații de învățământ dotate în conformitate cu standardele naționale aplicabile învățământului superior, pun la dispoziția ofițerilor de informații laboratoare de limbi străine, de informatică, biblioteci enciclopedice, săli de lectură și de studiu echipate cu mijloace tehnice moderne. Cazarea ofițerilor de informații se realizează în cămine (apartamente conspirative) amenajate funcțional, situate într-un ambianță deosebită.

În cadrul instituțiilor specializate de învățământ activează cluburi, care organizează activități culturale, educative și de recreere în spațiile proprii (sălile de spectacol, de vizionare video, de creație etc.), cantină, cafenea, restaurant. Baza sportivă și poligoanele, cu o dotare modernă le oferă un spațiu ofițerilor de informații să se inițieze în diferite discipline sportive, precum: fotbal, volei, baschet, tenis, înot, lupta corp la corp, executarea de trageri cu arme de foc.

Pe parcursul procesului de pregătire, ofițerii de informații efectuează stagii de practică în structurile operative din cadrul serviciilor de informații naționale. Stagiile de practică constituie o componentă obligatorie a programului de formare profesională inițială a ofițerilor de informații, orientate spre obținerea competențelor generice și specifice în domeniul de formare profesională/specializare. În plus, întregul personal al serviciilor de informații urmează pe parcursul carierei profesionale diverse forme de pregătire în instituțiile specializate de învățământ ale statului și peste hotare care să-i asigure competențele, capacitățile și cunoștințele solicitate de funcțiile ocupate sau de categoriile de activități pe care le desfășoară.

Instruirea ofițerilor de informații în instituțiile specializate de învățământ ale Federației Ruse

Federația Rusă a avut de-a lungul existenței sale un număr mare de instituții de învățământ în domeniul securitate și informații responsabile de pregătirea ofițerilor de informații. Menționăm că la moment în Federația Rusă sunt acreditate mai multe instituții specializate de învățământ în domeniul securitate națională și informații, dintre care 3 sunt principale: Academia Militară a Ministerului Apărării a Federației Ruse (fosta Academie Militară Diplomatică), Academia Serviciului de Informații Externe al Federației Ruse și Academia Serviciului Federal de Securitate al Federației Ruse.

Printre lucrările de bază care au contribuit la formarea unei viziuni privind pregătirea ofițerilor de informații în instituțiile specializate de învățământ ale Federației Ruse menționăm cele ale foștilor ofițeri de informații militare ruse N. Pușkariov și V. Rezun (pseudonimul literar V. Suvorov). În cadrul cercetării au fost utilizate memoriile altor foști ofițeri ai serviciilor de informații sovietice și ruse.

Un rol substanțial în pregătirea ofițerilor de informații militare revine Academiei Militare a Ministerului Apărării a Federației Ruse (Academia Militară) care este considerată cea mai închisă instituție militară de învățământ. Academia Militară are drept scop formarea ofițerilor de informații militari pentru realizarea obiectivelor Ministerului Apărării și celorlalte structuri ale sistemului de securitate și apărare ruse, precum și la solicitarea unor parteneri externi.

Una dintre cele mai dificile sarcini în procesul selecției candidaților la admiterea în Academia Militară consta în identificarea persoanelor capabile să perceapă obiectiv situația politică mondială, să posede o capacitate vizionară privind direcțiile posibile de dezvoltare a acesteia și să evalueze realist toate evenimentele. În cadrul Academiei Militare este elaborată tehnologia (algoritmul) de selecție și recrutare pentru studii a viitorilor ofițeri de informații militare.

Astfel, conform algoritmului [11, p. 156-164], la sfârșitul fiecărui an, în unitățile militare ale Forțelor armate ale Federației Ruse sunt trimiși reprezentanții experimanți ai Academiei Militare în scopul identificării persoanelor potrivite pentru serviciul în cadrul Direcției Principale de Informații a Statului Major General al Forțelor Armate ale Federației Ruse (GRU, la moment Direcția principală). În timpul procesului de recrutare și selectare, reprezentanții Academiei Militare încearcă să evalueze punctele forte și cele vulnerabile ale ofițerului de rang și vârsta respectivă (nu mai mic de gradul militar de căpitan și până la vârsta de 35 de ani).

În cadrul primei etape de selecție, candidații la studii în Academia Militară trebuie să îndeplinească anumite condiții, printre care se numără: nivelul de inteligență, abilitățile de comunicare, viziunea asupra proceselor și fenomenelor sociale, politice, economice și militare din lumea modernă și contemporană, spiritul patriotic, cunoașterea foarte bună a cel puțin unei limbi străine. Suplimentar ca să poți fi selectat pentru studii trebuie, să fii pregătit profesional în domeniul solicitat, să deții o stare de sănătate bună și să nu fii în curs de cercetare, urmărire sau judecată penală sau să nu fi fost condamnat penal.

A doua etapă a selecției la studii în Academia Militară constă în invitarea candidaților admiși să participe la discuții cu corpul profesoral-didactic al Academiei Militare pentru a obține consimțământul prealabil privind continuarea studiilor în instituția militară specializată de învățământ. Este de menționat că necesarul de cadre pentru serviciul de informații militare a reprezentat o problemă în continuare, persoanele potrivite fiind greu de identificat.

A treia etapă este cea mai importantă prin faptul că candidații declarați admiși sunt invitați să susțină probele la examenele de admitere în Academia Militară care sunt considerate un adevărat test al rezistenței, echilibrului, al capacității de gândire logică și de analiză, de asimilare a unui material nou, fără a-l uita pe cel vechi [8, p. 90]. De

exemplu, o evaluare ar putea consta în estimarea nivelului intelectual general, verificarea memoriei și concentrării, evaluarea nivelului de adaptabilitate emoțională, testarea abilității și aptitudinea candidatului de a învăța o limbă străină.

După susținerea probelor de admitere, candidații sunt invitați să parcurgă ultima etapă de verificare, la interviu cu persoanele cu funcții de răspundere și psihologii din cadrul Academiei Militare, unde interviewerii le adresează întrebări despre candidat, despre capacitatea de analiză, dar și despre curajul de a activa în mediul competitiv și ostil. Toți candidații care au trecut procedurile sus-menționate sunt înmatriculați în anul I de studii, durata lor în Academia Militară fiind de 3 ani.

N. Pușkariov afirmă că în cadrul Academiei Militare activează 3 facultăți specializate [11,p. 158]. Prima Facultate pregătește ofițeri de informații externe sub acoperire diplomatică și ofițeri de informații ilegali care vor activa în țările Africii și Asiei. Imediat după terminarea studiilor, ofițerii de informații militari efectuează stagii de practică, timp de un an, pentru pregătirea de plecare în prima misiune peste hotare. Facultatea a Doua pregătește ofițeri de informații militari la funcția de atașați militari, care vor activa în țările Europei și Americii în cadrul misiunilor diplomatice, iar la Facultatea a Treia sunt pregătiți ofițeri de informații militari care vor activa în cadrul statelor majore ale categoriilor de forțe ale armatei, în unități de cercetare și forțe pentru operații speciale.

Reieșind din atribuțiile Direcției Generale de Informații (GRU), Academia Militară acordă o atenție sporită studierii de către cursanți a disciplinei Informații militare strategice unde se explica cum funcționează serviciile de informații externe, cum se caută o sursă de informații, cum se recrutează, cum pot fi studiate și verificate persoanele respective, cum se menține legătura operativă cu agenții și Centrala, cum să evită eșecul și cum să procedeze în cazul în care, totuși, eșecul s-a produs. Profesorii Academiei Militare asigură predarea și însușirea noțiunilor de contraspionaj, contrasabotaj și tehnică operativă. În orele de tehnică operativă se studiază tipologia aparatelor de fotografiat și a microfilmelor plasate în nasturi, despre urmărire și interceptare, despre criptografie și seringile pentru asasinatle medicale [8, p.102]. Lecțiile și seminarile cuprind demonstrații practice, iar însușirea cunoștințelor sunt verificate prin exerciții și lucrări de control.

În 3 ani de studii la Academia Militară, ofițerii de informații militari trebuie să însușească două limbi străine la un nivel care să permită să vorbească fluent. Una dintre cele două limbi străine obligatorii este limba engleză. De asemenea, una dintre limbile străine este studiată ca limbă principală. De exemplu, limba principală este franceza, limba secundară – engleza. Sau: principală – engleza, secundară – limba urdu. În anul întâi se studieaza numai limba principală, iar începând cu anul doi și limba secundară, cu accent sporit pe limba principală. Zilnic, limba străină este predată la primele două sau patru ore, iar grupele sunt formate din doi-trei cursanți [8, p. 101].

Altă disciplină de importanță excepțională este „Forțele armate ale potențialului adversar” (SUA și Alianța NATO, China), în cadrul cursului fiind studiate structura organizatorică, tactica, efectivul și sistemele de armament a forțelor armate.

Un alt obiect de studiu interesant este „Istoria artei militare”, cu accent pe războaiele secolului XX și conflictele secolului XXI. La Academia Militară se preda

încă multe alte discipline, dintre cele mai diverse, de la Psihologia agenților până la Istoria relațiilor internaționale și Eticheta diplomatică [8, p. 102].

În martie 2002, ministrul rus al apărării Serghei Ivanov a anunțat că anual 200 de ofițeri absolvesc Academia Militară. Pentru instruire și întreținere a unui viitor ofițer de informații militare Federația Rusă cheltuie anual 30 000 de dolari americani [9, p. 58]. A propos, instruirea ofițerilor de informații ilegali se desfășoară în conformitate cu un regim diferit în alte spații de învățământ ale Academiei Militare.

O altă instituție specializată de învățământ în domeniu care pregătește ofițeri de informații este Academia Serviciului de Informații Externe al Federației Ruse (Academia SVR), înființată în 1938 la ordinul lui Iosif Stalin. Pe pagina Web a Serviciului de Informații Externe există o secțiune despre „Cum să devii ofițer de informații”, fiind descrise cerințele înaintate către potențialii cursanți ai Academiei SVR. Printre acestea se numără: învățământul superior, vârsta de până la 30 de ani, cunoașterea a cel puțin unei limbi străine. Se menționează că profesia de ofițer de informații externe necesită un nivel înalt de dezvoltare a gândirii, memoriei, intuiției, abilității de a stăpâni limbi străine, voință și stabilitate emoțională, care va permite menținerea potențialului intelectual în situații stresante și reziliența la stresul mental constant fără a afecta sănătatea.

Durata ciclurilor de studii pe domenii și specializări în Academia SVR este de 1-3 ani și se stabilește prin hotărârea conducerii Academiei SVR, aceasta rezervându-și dreptul de a impune condițiile proprii de studiere a limbii străine principale de către persoanele înmatriculate la studii. În acest context, este de menționat că admiterea femeilor în Academia SVR la studii este limitată din cauza cerințelor specifice pentru ocuparea funcției de ofițer de informații externe.

Disciplinile speciale studiate în cadrul Academiei SVR nu diferă cu mult față de cele predate și învățate în Academia Militară, doar că pe lângă acestea sunt desfășurate studii de doctorat [5].

După finalizarea studiilor, ofițerii de informații externe continuă instruirea pe parcursul unui an (pregătirea pentru misiune), în una din sucursalele Academiei SVR, unde își perfecționează aplicarea limbii străine și metodele de culegere a informațiilor și de legătură operativă.

Menționăm că printre cei care au absolvit Academia SVR, există și personalități notorii din politica Rusiei: Președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, Președintele Căilor Ferate Rusești, Vladimir Yakunin, reprezentantul special al președintelui Federației Ruse pentru protecția mediului, ecologie și transport, Serghei Ivanov.

O altă instituție specializată de învățământ în domeniu care pregătește ofițeri de informații și securitate este Academia Serviciului Federal de Securitate al Federației Ruse (Academia FSB), considerată principala instituție de învățământ superior care pregătește cadre înalt calificate în domeniul asigurării securității de stat pentru organele Serviciului Federal de Securitate, Serviciului de Informații Externe, Serviciului Federal de Pază, Ministerului Apărării, precum și pentru alte instituții de stat din Federația Rusă.

Conform datelor oficiale [3], studiile în instituția specializată de învățământ sunt organizate în limba rusă la 8 specialități de învățământ, 14 programe de pregătire a

cadrelor cu studii superioare și peste 100 de programe de pregătire suplimentară. În Academia FSB activează 6 consilii științifice pentru atestarea cadrelor științifice și științifico-didactice la 14 specialități științifice. Pregătirea și perfecționarea cadrelor este asigurată de mai mult de 50 de catedre. În procesul instructiv-educativ participă mai mult de 150 de doctori habilitați în știință, profesori universitari, peste 500 de doctori și alți specialiști din domeniul asigurării securității de stat.

În cadrul Academiei FSB activează facultățile: Facultatea Contrainformații, Facultatea de Științe Juridice (ofițeri de urmărire penală), Facultatea Limbi Moderne (translator) și Facultatea Studii cu frecvență redusă (numai pentru ofițerii FSB). În cadrul Academiei FSB activează Institutul de Criptologie, Comunicații și Informatică [9, p. 45-46]. Studiile superioare în cadrul Academiei FSB durează 5 ani.

Instruirea ofițerilor de informații în instituțiile specializate de învățământ din Statele Unite ale Americii

După atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, în cadrul reformării comunității de informații, autoritățile americane au decis să îmbunătățească sistemul de formare și dezvoltare profesională a ofițerilor de informații. Astfel, în cadrul Agenției Centrale de Informații ale Statelor Unite ale Americii (CIA), pe baza subdiviziunilor responsabile de instruirea angajaților CIA, a fost creată Universitatea Agenției Centrale de Informații (Universitatea CIA). Universitatea CIA include: 11 școli, colegii și academii [12, p. 108]. Conducerea generală a instituției de învățământ este gestionată de către directorul Universității CIA.

Trebuie menționat că Universitatea CIA organizează anual 200-300 de cursuri de formare și dezvoltare profesională a ofițerilor de informații externe. Până la 15% dintre studenții Universității CIA sunt membri ai altor agenții americane de informații – Agenția de Informații Militare, Biroul Federal de Investigații și altele. În total, până în prezent, peste 80 000 de studenți militari și civili au absolvit un curs sau au participat la diferite programe academice ale Universității CIA [4].

În instituția specializată de învățământ nou creată nu sunt predate doar discipline speciale legate direct de obținerea și analizarea informațiilor, ci se predau cursuri orientate spre o problematică diversă precum: Tendințele în economia regională și mondială; Dreptul bancar privat și internațional, finanțele; Piața regională și internațională a produselor petroliere; Tehnologiile electronice, microelectronice și inteligență artificială; Sistemele de armament și tehnologii. Universitatea CIA este remarcată prin varietatea de limbi străine predate, fiind una din cele mai importante la nivel național, prin faptul că aici se învață peste 16 limbi străine [4].

Instruirea ofițerilor de informații în instituțiile specializate de învățământ ale Statului Israel

Printre lucrările de bază care au contribuit la formarea unei viziuni privind pregătirea ofițerilor de informații în instituții specializate de învățământ ale Israelului menționăm cele ale fostului ofițer de informații al MOSSAD-lui V. Ostrovsky și renumitului jurnalist de investigații Th. Gordon. Principala instituție specializată de

Învățământ în domeniul securitate și informații al serviciului de informații externe al Israelului MOSSAD („Institutul de informații și operații speciale”) este Academia MIDRASHA.

Admiterea în Academia MIDRASHA se face prin concurs organizat o dată la 3 ani. Candidații la funcția de ofițer de informații externe sunt recrutați întotdeauna dintre cele persoane care au îndeplinit serviciul militar activ sau militarii care își satisfac serviciul militar prin contract sau activează în alte structuri de securitate și ordine publică.

Candidații selectați pentru studii în Academia MIDRASHA sunt supuși la repetate teste medicale, fizice și psihice, inclusiv la poligraf (denumit impropriu și „detector de minciuni”), la încadrare și apoi la fiecare trei luni de studii. În același timp, candidații sunt puși să completeze chestionare extrem de complexe și susțin examene de limbi străine, pe care trebuie să le vorbească fluent.

În plus, prin hotărârea conducerii MOSSAD, testările speciale sunt organizate nu în sala de examen, ci în lumea reală. În aceste condiții, candidaților li se pune misiunea să ocolească controlul de securitate din aeroporturi, să instaleze mijloace tehnice de interceptare-ascultare a discuțiilor purtate de persoane în hoteluri sau să pătrundă în domiciliul unei persoane alese la întâmplare. În caz de nepromovare a unui singur test candidatul este considerat eliminat din examen. După trecerea etapelor de evaluare sunt selectați doar 15 persoane [10, p. 45-46] pentru înmatriculare la studii în Academia MIDRASHA.

În pofida faptului că la studii sunt selectate un număr mic de persoane, în Academia MIDRASHA există tendința de nu a invita cadre didactice angajate definitiv pentru instruire, ci face apel către cei mai buni specialiști din domeniul informațiilor, care activează în cadrul MOSSAD-ului. Trebuie menționat faptul că în Academia MIDRASHA sunt formate cadre într-un spirit profesional extraordinar.

Dintre materiile teoretice care se studiază la Academia MIDRASHA, cea mai importantă, dar și cea mai dificilă este NAKA - sistemul de scriere a rapoartelor, în care pentru fiecare subiect nu se admite decât o singură propoziție, mesajul cu mai multe teme urmând a fi divizat în mai multe mesaje standard purtând numere de cod diferite. NAKA este extrem de important, deoarece principala activitate și misiune a MOSSAD-ului constă în culegerea de date, în transmiterea, interpretarea și valorificarea acestora [1, p. 3-4].

Accentul în pregătirea militară a cursanților Academiei MIDRASHA, după cum susține Th. Gordon, este pus pe cunoașterea organizării, armamentului și tacticii acțiunilor a armatelor ale țărilor considerate de Israel drept o mare amenințare (Egipt, Siria, Irak și Libia). În afară de NAKA și Pregătirea militară, cursanții mai studiază activitatea de informații și contrainformații, principiile și regulile de pregătire și desfășurare a acțiunilor sub acoperire.

Întrucât activitatea de informații externe implică, de regulă, o confruntare reală cu un adversar uman, cursanții Academiei MIDRASHA studiază profund limbile străine din perspectiva aplicativă în procesul activității de informații în statele de interes operativ. Apoi, cunoașterea unei limbi străine înseamnă, în primul rând, posibilități mult mai mari de comunicare și acces la numeroase surse de informații în toate domeniile.

Ținând cont de situația actuală și originile problemelor din Orientul Mijlociu, cursanții Academiei MIDRASHA studiază formele, procedeele, forțele și mijloacele folosite în acțiuni militare antiteroriste, în timp de pace, în situații de criză și în caz de război. Un program de studiu special pentru instruire este destinat studierii religiei islamice, obiceiurilor și tradițiilor la musulmani, a politicii și organizării lor sociale [10, p. 36].

Alături de disciplinele de bază se mai studiază materii legate de cooperarea MOSSAD-ului cu structurile de profil din alte state pentru pregătirea și executarea acțiunilor specifice de pază și protecție atât a demnitarilor de stat, cât și a celor străini pe timpul vizitelor acestora în Israel. Sunt studiate cele mai sinistre asasinat săvârșite asupra unor înalți demnitari ai statului.

Un anumit număr de ore sunt prevăzute pentru studierea Managementului afacerilor economice internaționale, o disciplină orientată spre cunoașterea lumii afacerilor. O deosebită atenție în cadrul procesului de instruire este acordată studierii bunelor maniere, cum să se poarte în societate, cum să se îmbrace, cum să se comporte la masă în restaurant sau la o mare recepție [10, p. 30].

Este de menționat că după 18 luni de studii în Academia MIDRASHA, cursanții sunt trimiși la stagiile de practică la Cartierul General al MOSSAD-ului, unde acumulează gradual experiență profesională în fiecare departament prin a-și forma deprinderi, inclusiv cele studierii bazelor de date și utilizării acestora. Deja după încă 6 luni de instruire, ofițerii de informații sunt repartizați în subunitățile MOSSAD-ului, începându-și activitatea propriu-zisă în domeniul informațiilor externe [1, p. 3-4].

Instruirea ofițerilor de informații în instituțiile specializate de învățământ din statele occidentale

Menționăm de la bun început faptul că în spațiul comunitar au fost implementate politici care ar spori deschiderea serviciilor de informații către mediul academic intern și extern, contribuind la reformarea și consolidarea culturii europene de securitate. Astfel, în unele state ale Uniunii Europene identificăm o redimensionare în sfera instruirii în domeniul securitate și informații pe diferite niveluri de studiu, de la ciclul de licență și până la elaborarea studiilor și cercetărilor în domeniu, realizate de instituții de învățământ superior sau de centre de pregătire și perfecționare profesională private ori finanțate din bugetul de stat.

În aproape toate țările Uniunii Europene există centre de pregătire în domeniul informațiilor și contrainformațiilor. În Germania, de exemplu, principala instituție specializată de învățământ este Școala de Informații al Serviciului Federal de Informații (Bundesnachrichtendienst – BND).

Prezintă interes o trăsătură distinctivă a formării și dezvoltării ofițerilor de informații externe germani în Școala BND care constă în existența unei legături strânse între corpul profesional-didactic cu subunitățile operative al Serviciului Federal de Informații. Este util a menționa că profesorii de discipline speciale provin din unitățile operative și de analiză al BND. Conform hotărârii conducerii BND, după aproximativ 5 ani de activitate profesională didactică și științifică, persoanele desemnate revin la

activitatea de ofițer de informații externe. Argumentul principal al unui asemenea schimb de cadre constă în faptul că formarea și perfecționarea ofițerilor de informații externe să fie efectuată ca răspuns la schimbările din mediul operațional. Alte cadre didactice din domeniul științelor juridice și limbi străine pot activa în calitate de profesori în Școala BND mai mult timp [2].

Reformele incipiente în domeniul politic, instituțional și economic din România a adus ca Serviciul Român de Informații (SRI) să fie probabil, cea mai reformată instituție a statului după evenimentele din decembrie 1989. Transformarea pe segmentul pregătirii ofițerilor de informații a fost treptată, dar de profunzime.

Astfel, pincipala instituție specializată de învățământ din România în domeniul securitate și informații a devenit Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” din cadrul SRI. Este de remarcat că Academia Națională de Informații organizează studii la trei specializări de licență (Psihologie – Informații, Comunicare și Relații Publice – Informații și Studii de Securitate și Informații.), mai multe programe de master în domeniu, studii doctorale și postdoctorale. În plus, începând cu anul 2001, centrele de perfecționare a resurselor umane ale Academiei Naționale de Informații (Centrul de Perfecționare Bran și Centrul de Perfecționare Grădiște) au fost implicate în organizarea și desfășurarea mai multor acțiuni în parteneriat extern în domeniul intervenției antiteroriste, al investigării pirotehnice, precum și în cel al exploatării specializate a surselor deschise de informații [7, p. 190].

Sunt de menționat preocupările insistente ale conducerii SRI privind relațiile cu societatea civilă. Conex acestor preocupări, a fost constituirea Colegiului Național de Informații, ca o formă inedită de pregătire ce se adresează cu prioritate societății civile, pe linia educației și a promovării culturii de intelligence și securitate, cursanții fiind reprezentanți ai instituțiilor statului și societății civile care, prin natura activităților profesionale pe care le desfășoară, au tangență cu domeniul securității naționale.

Un alt moment deosebit de important în activitatea Academiei Naționale de Informații l-a reprezentat organizarea, începând cu anul 2006, mai multor mese rotunde și ateliere ce au reunit mediul academic, experți și practicieni în domeniul studiilor de intelligence și securitate. Pe lângă formele de pregătire organizate în Academia Națională de Informații și centrele de perfecționare a resurselor umane, SRI sprijină și încurajează înscrierea cadrelor proprii la instituții de învățământ superior civile și militare [7, p. 311].

Instruirea ofițerilor de informații în instituțiile specializate de învățământ al Republicii Moldova

Pornind de la evoluțiile principalelor riscuri și amenințări la adresa securității naționale și angajamentele Republicii Moldova în vederea consolidării mediului general de stabilitate prin Hotărârea Guvernului nr. 1192 din 10 septembrie 2002, în cadrul Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova, în baza Centrului de instruire a cadrelor a fost instituit Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei” (Institutul Național de Informații), fiind parte integrantă a sistemului național de educație [6].

Astfel, misiunea primordială a Institutului Național de Informații și Securitate constituie promovarea politicii de stat în domeniul asigurării securității statului, prin pregătirea și perfecționarea specialiștilor în domeniul asigurării securității statului, activității informative, contrainformative, operative de investigații atât pentru necesitățile Serviciului de Informații și Securitate, cât și pentru necesitățile altor organe ale securității și ale apărării statului, autorități publice și instituții de stat cu atribuții în domeniul asigurării securității naționale.

În contextul activizării entităților teroriste pe plan regional și internațional, transpuse în comiterea tot mai frecventă a atentatelor la nodurile de transport și locurile de aglomerare în masă, Institutului Național de Informații și Securitate, în comun cu Centrul Antiterorist, acordă o deosebită atenție instruirii efectivului din cadrul unităților speciale de intervenție ale autorităților abilitate cu prevenirea și combaterea terorismului și personalului specializat în protecția antiteroristă a infrastructurii critice. Totodată, reieșind din tendința dezvoltării mijloacelor electronice în masa și utilizării lor de către teroriști, Institutului Național de Informații și Securitate organizează, periodic, cursuri de scurtă durată pentru reprezentanții mass-media.

O altă direcție strategică de dezvoltare a Institutului Național de Informații și Securitate, s-au materializat prin dezvoltarea unor parteneriate strategice cu alte entități științifice care abordează sfera studiilor de securitate și informații din alte state. Astfel, anual, un număr stabilit de ofițeri de informații din cadrul Serviciului de Informații și Securitate sunt instruiți în Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” din România care dezvoltă parteneriate cu alte universități și institute de cercetare, în cadrul unor consorții internaționale care organizează diferite proiecte.

Concluzii

Mediul internațional de securitate actual se află în continuă schimbare și prezintă surse de amenințare și insecuritate complexe, interdependente, difuze și volatile. Transformările radicale suferite de mediul de securitate din ultimii ani au determinat serviciile de informații să își lărgescă aria de formare și dezvoltare a ofițerilor de informații. În noul context se pune accentul pe pregătirea cadrelor profesionale capabile să identifice și să gestioneze noile amenințări asimetrice și asupra modului în care acestea influențează riscurile și amenințările tradiționale la adresa securității naționale.

În prezent, instituțiile specializate de învățământ trebuie să crească o nouă generație de ofițeri de informații, educați și antrenați în spiritul unei noi culturi de securitate, cu valori etice și profesionale novatoare. Mediul academic poate constitui un vector de promovare a culturii de securitate, făcând societatea să înțeleagă mai bine ce reprezintă activitatea informativă și care este rolul serviciilor de informații într-o societate democratică.

Pornind de la ideea că Institutului Național de Informații și Securitate dispune de mijloace financiare limitate pentru a ridica și menține la standardele de performanță ale instituțiilor specializate de învățământ similare din spațiul euroatlantic pentru a putea răspunde nevoilor mediului de securitate, este necesar căutarea și găsirea unor noi și mai bune modalități de transmitere a cunoștințelor prin implementarea modificărilor structurale și funcționale ale instituției specializate de învățământ, perfecționarea cadru-

lui legislativ, ridicarea performanțelor profesionale ale cadrelor didactice, punerea în practică a unor viziuni, practici, procedee și mecanisme mai performante în activitatea de informații și contrainformații. În sfârșit, dar nu în ultimul rând atragerea ofițerilor de informații în activitatea de cercetare științifică în domeniul securitate și informații.

Referințe bibliografice

1. GORDON Th. *Istoria secretă a Mossad-ului. Spionii lui Ghedeon*. București: Editura ALL, 2000. 384 p.
2. https://www.e-reading.club/chapter.php/1022729/82/Shavaev_-_Razvedka_i_kontrazvedka.html (accesat la: 04.05.2018).
3. <http://www.academy.fsb.ru/inform.html> (accesat la: 04.05.2018).
4. <https://topwar.ru/57485-gde-gotovyat-amerikanskih-razvedchikov.html> (accesat la 18.01.2019).
5. http://svr.gov.ru/svr_today/msotr.htm (accesat la: 04.05.2018).
6. <http://sis.md/ro/institutul-national-informatii-si-securitate> (accesat la: 04.05.2018).
7. *Monografia SRI. 1990-2015. Serviciul Român de Informații*. București: Editura RAO, 2015. 362 p.
8. SUVOROV V. *Principiile spionajului: cum funcționa cea mai puternică și cea mai închisă organizație de spionaj a secolului XX*. Iași: Polirom, 2016. 361 p.
9. Дятярев К. *Энциклопедия спецслужб*. Москва: Эксмо, 2008. 704 с.
10. ОСТРОВСКИЙ В., ХОЙ К. *Моссад: путем обмана (разоблачения израильского разведчика)*. Москва: Военная литература, 2005. 153 с.
11. ПУШКАРЕВ Н.Ф. *ГРУ: вымыслы и реальность*. Москва: Эксмо, 2004. 384 с.
12. СЕРЕБРЯКОВ Е., КОРОЛЕВ С. *Подготовка кадров иностранных спецслужб*. В: *Обозреватель – Observer*, nr. 10, 2006.

INFRAȚIUNI CU CARACTER TERORIST CONFORM PREVEDERILOR CODULUI PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Vitalie SÎLI*

OFFENSES WITH TERRORIST FEATURES ACCORDING TO THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Summary

Lately, the international community pays a special attention to the particularities of preventing and counteracting terrorism and all its forms of manifestation. An important place in this activity lies in the legal-criminal regulation of the ways of exteriorizing the concrete terrorist facts. The efforts of the international community have been outlined by the adoption of a number of international conventions in the field.

The legislator of the Republic of Moldova, by adhering to the respective conventions, has taken a number of concrete actions to comply the internal normative acts with the international ones. In the context, several amendments and additions to the Criminal Code of the Republic of Moldova have been made over the past years. Thus, for the first time, the notion of terrorist offenses (violations of a terrorist character) was included in the national criminal law, clearly expressing the composition of offenses belonging to this category. The increased attention to this kind of crime is conditioned by several specific factors, among which the following can be mentioned: the increased social danger, the particularities of the operation mode, the severity of consequences, the social resonance of the terrorist actions, the impact on the most important values and social relations protected by law, etc.

This article presents a study on the peculiarities of the attribution of criminal acts to the category of terrorist offenses, making an attempt to identify their common features, including the views of other researchers. In this context, a polarization of the views of different authors is attested, which confirms the complexity of the subject and the need for further multilateral studies.

Keywords: terrorism, terrorist activity, terrorist offenses (violations of a terrorist character), peculiarities of terrorist offenses, features of terrorist offenses, legal-criminal regulation, terrorist methods, corpus delicti.

Introducere

Terorismul este considerat unul dintre cele mai complexe și periculoase fenomene sociale din prezent. Diversitatea formelor de manifestare ale acestuia impune adoptarea unor acțiuni urgente orientate spre prevenirea și combaterea acestui flagel.

---

* Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”. silivitalie@gmail.com

Republica Moldova, deși nu s-a confruntat direct cu atentate teroriste de proporții, a întreprins mai multe acțiuni pentru excluderea unor eventuale lacune la nivel legislativ, inclusiv prin aderarea la mai multe convenții internaționale în materie. Pentru a asigura reglementarea juridică corespunzătoare, la 12.10.2001 a fost adoptată Legea cu privire la combaterea terorismului, care, la 21.09.2017, a fost înlocuită cu Legea cu privire la prevenirea și combaterea terorismului. De asemenea, mai multe modificări au fost operate în Codul penal al Republicii Moldova, pentru prima dată fiind inclusă noțiunea de „Infrațiuni cu caracter terorist”, exteriorizată prin enumerarea infracțiunilor care sunt atribuite la această categorie.

Complexitatea manifestărilor cu caracter terorist, precum și varietățile acestora, exteriorizate prin diversitatea obiectelor juridice asupra cărora se atentează, a determinat legiuitorul să plaseze componentele de infracțiune, care reflectă faptele criminale concrete, în diferite capitole ale Codului penal al RM. Din acest motiv, art. 134¹¹ din Cod penal al Republicii Moldova, conține o enumerare a articolelor care reprezintă infracțiuni cu caracter terorist. Astfel, în legislația penală națională se profilează un sistem clar de infracțiuni cu caracter terorist.

Sistemul infracțiunilor cu caracter terorist

Legislația penală internațională reglementează infracțiunile cu caracter terorist și faptele conexe terorismului, făcând o delimitare între ele. Inițial, legislația națională a Republicii Moldova nu conținea anumite prevederi în acest sens, care de fapt nu corespundea întru totul prevederilor convențiilor și tratatelor internaționale la care statul nostru este parte. Totuși, prin Legea nr. 136-XVI din 19.06.2008, în vigoare din 08.08.2008, în Codul penal al RM, a fost introdus art. 134¹¹, în care sunt prevăzute infracțiunile cu caracter terorist, și anume: art. 140¹ Utilizarea, dezvoltarea, producerea, dobândirea în alt mod, prelucrarea, deținerea, stocarea sau conservarea, transferarea directă sau indirectă, păstrarea, transportarea armelor de distrugere în masă; art. 142 Atacul asupra persoanei care beneficiază de protecție internațională; art. 275 Deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale; art. 278 Actul terorist; art. 278¹ Livrarea, plasarea, punerea în funcțiune sau detonarea unui dispozitiv exploziv ori a altui dispozitiv cu efect letal; art. art. 279¹ Recrutarea, instruirea sau acordarea altui suport în scop terorist; art. 279² Instigarea în scop terorist sau justificarea publică a terorismului; art. 279³ Călătoria în străinătate în scop terorist; art. 280 Luarea de ostatici; art. 284 alin.2 Crearea sau conducerea unei organizații criminale; art. 289¹ Infrațiuni contra securității aeronautice și contra și contra securității aeroporturilor; art. 292 alin 1¹ și alin. 2, Fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive; art. 295 alin 1¹ Sustragerea materialelor sau dispozitivelor radioactive ori a instalațiilor nucleare, amenințarea de a sustrage sau cererea de a transmite aceste materiale, dispozitive sau instalații; art. 295¹ Deținerea, confecționarea sau utilizarea materialelor sau a dispozitivelor radioactive ori a instalațiilor nucleare; art. 295² Atacul asupra unei instalații nucleare; art. 342 Atentarea la viața Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului; art. 343 Diversiunea [2, p. 41].

În context, accentul principal este pus pe caracterul complex al categoriei respective de infracțiuni, precum și pe existența unor trăsături comune care caracterizează faptele prejudiciabile enumerate, însă din cauza diversității obiectelor de atentare prin comiterea acestor infracțiuni nu s-a format un Capitol aparte în CP, consacrat anume infracțiunilor cu caracter terorist. Totuși, susținem că în cazul în care va fi identificat un obiect comun de atentare al infracțiunilor cu caracter terorist, gruparea acestora într-un capitol aparte a Codului penal, ar fi necesară și rezonabilă. Astfel, drept obiect comun de atentare a infracțiunilor cu caracter terorist ar putea fi securitatea în sens larg, deoarece fiecare din infracțiunile cu caracter terorist atentează la un anumit segment al securității (securitatea internațională – art. 140¹, 142; securitatea transporturilor – art. 275; securitatea publică – art. 278, 278¹, 279¹, 279², 280, alin. (2) art. 284, art. 289¹, alin. (1¹) și alin. (2) în parte ce vizează faptele prevăzute la alin. (1¹) art. 292, art. 295, art. 295¹, art. 295²; securitatea de stat – art. 342 și 343 CP al RM.

În același timp, în situația unor modalități agravante ale infracțiunilor cu obiect juridic simplu, nu se exclude vătămarea în mod adiacent a unor relații sociale cu privire la valorile sociale specifice care derivă din valorile sociale fundamentale, altele decât securitatea publică și ordinea publică. Astfel de modalități sunt consemnate la alin. (3) art. 278¹, alin.(2) art.292, lit. c) alin.(3) art.295, lit. b) alin.(2) și lit. a), b) alin.(3) art.295² din Codul penal [1, p. 518].

Există însă și cazuri în care infracțiunea are un obiect juridic special complex. Printre infracțiunile cu un asemenea obiect se numără infracțiunile prevăzute la lit. d) alin.(2) și alin.(4) art.278, lit. a), b) alin.(2) și alin.(5) art. 278¹, alin.(2), (4) și lit. c) alin.(5) art.295, alin.(2) art. 295¹ Cod penal al Republicii Moldova [1, p. 519].

Trăsăturile și clasificarea infracțiunilor cu caracter terorist

Una din principalele întrebări la care urmează a fi formulat un răspuns argumentat de către specialiștii din domeniul dreptului penal este: „Ce fel de infracțiune a fost comisă?”. Analiza trăsăturilor obiective și subiective ale componenței actului terorist denotă că această componență de infracțiune este una din cele mai complicate din punctul de vedere a calificării și după un șir de trăsături se aseamănă cu alte componente de infracțiune. Reieșind din aceasta, una din principalele condiții, care ar permite efectuarea unei caracteristici corespunzătoare actului terorist, este analiza componentelor de infracțiuni asemănătoare după trăsăturile obiective și subiective cu această faptă criminală. În literatura de specialitate există diverse opinii referitor la atribuirea unei anumite componențe de infracțiune la categoria faptelor conexe cu actul terorist. Infracțiunile cu caracter terorist sunt fapte criminale complexe, ceea ce se explică prin comiterea acestora în două etape: 1) fapta este îndreptată spre înspăimântare sau generarea stării de panică; 2) fapta impune subiecții concreți să procedeze într-un anumit mod. Luând în considerare complexitatea construcției legislative a componentelor infracțiunilor cu caracter terorist, fapt determinat de multiplicitatea obiectelor de atentare ale acestora, pot fi menționate următoarele: unicul obiect nemijlocit al atentatelor criminale menționate, care cuprinde ambele etape menționate, este securitatea publică, indiferent de faptul cum au fost formulate semnele componentelor de infracțiuni. Aceasta se explică prin aceea că atentatul teroriștilor

asupra obiectului ales de către ei nu este atât de negativ, cum sunt consecințele atentatului acestora asupra securității publice [7].

Astfel, în opinia lui V. P. Emelianov, faptele prejudiciabile pot deveni infracțiuni cu caracter terorist odată ce reprezintă pentru vinovat nu un scop în sine, ci mijloc pentru atingerea altor scopuri, care nu se află în legătură directă și nemijlocită cu aceste fapte, când sivesc drept pârghie pentru a influența, înspăimânta sau impune prin comiterea acestora de a adopta o anumită decizie sau de a abține de la realizarea unor acțiuni [4, p. 61].

D. V. Sopov, stabilind componentele conexe actului terorist, propune și gruparea acestora în trei categorii. Astfel, la prima categorie sunt atribuite: contribuirea la activitatea teroristă, luarea de ostatici, comunicarea mincinoasă cu bună-știință despre actul de terorism, deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, nave aeriene, maritime sau fluviale, atentatul al viața unui activist de stat sau social, atacul asupra persoanelor sau instituțiilor care beneficiază de protecție internațională. La cea de a doua categorie sunt atribuite următoarele infracțiuni: împiedicarea desfășurării unei adunări, a mitingului, demonstrației, marșului, pichetării sau participării la ele, nimicirea sau deteriorarea monumentelor istorice și de cultură, preluarea prin violență a puterii în stat sau menținerea forțată a puterii, diversiunea, ațâțarea vrajbei sau urii, precum și înjosirea demnității umane, genocidul. A treia categorie cuprinde următoarele infracțiuni: omorul comis prin mijloace general-periculoase, extorcarea, deteriorarea intenționată a proprietății comisă prin incendiere, explozie sau altă metodă periculoasă, banditismul, pirateria, ecocidul [9].

În același context, D. V. Sopov propune clasificarea componentelor conexe actului terorist în următorul mod: 1. Infracțiuni cu caracter terorist: contribuirea la activitatea teroristă, chemările publice la desfășurarea activității teroriste sau justificarea publică a terorismului, luarea de ostatici, organizarea unei formațiuni militare ilegale sau participarea la ea, deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, nave aeriene, maritime sau fluviale, atentatul al viața unui activist de stat sau social, luarea violentă a puterii în stat sau menținerea forțată a puterii, rebeliunea armată, atacul asupra persoanelor sau instituțiilor care beneficiază de protecție internațională; 2. Infracțiuni cu caracter extremist: împiedicarea realizării dreptului la vot și lucrului comisiilor electorale, chemările publice la efectuarea activității extreme, ațâțarea vrajbei sau urii, precum și înjosirea demnității umane, cu aplicare violenței sau amenințarea aplicării acesteia; 3. Infracțiuni asemănătoare după modul de comitere cu actul terorist: 3.1. după forma fizică: omorul săvârșit prin metode general-periculoase, diversiunea, împiedicarea activității legale a colaboratorului organelor de ocrotire a normelor de drept; 3.2. după forma informațională: comunicarea mincinoasă cu bună știință despre actul terorist, extorcarea, amenințarea cu omorul sau cauzarea vătămării grave sănătății, amenințarea sau acțiunile violente în legătură cu înfăptuirea justiției sau efectuarea urmăririi penale, amenințarea aplicării violenței în privința reprezentantului puterii [9].

Viziunile menționate, privind stabilirea cercului componentelor de infracțiuni conexe actului terorist, denotă prezența solidarității în privința unor componente de infracțiuni și divergențe, în privința altora. Din acest motiv susținem că identificarea cercului componentelor conexe actului terorist rămâne a fi una actuală.

În literatura de specialitate este expusă opinia că terorismul trebuie privit ca parte componentă a totalității infracțiunilor de orientare teroristă, în general și al infracțiunilor cu caracter terorist, în special [7]. Infracțiunile cu caracter terorist, în actualul Cod penal al Republicii Moldova, dar și în Codurile penale ale altor state sunt plasate în diferite Capitole ale Părții speciale.

În continuare, O. Nichitenco susține că terorismul poate fi perceput nu doar în sens restrâns, dar și în sens larg. În cel din urmă caz subînțelegând toate infracțiunile cu caracter terorist. De asemenea, se afirmă că în CP poate fi evidențiat un grup de componente de infracțiuni cu trăsături (elemente) de terorizare, adică comise cu utilizarea metodelor teroriste. Acest grup se caracterizează prin faptul că acțiunea de înspăimântare nu este îndreptată împotriva întregii societăți, ci asupra unor reprezentanți aparate sau a unui grup restrâns de oameni, starea de spaimă fiind creată nu doar prin intermediul violenței sau amenințării cu aplicarea acesteia, dar și prin aplicarea de către cel vinovat a acțiunilor nonviolente sau prin amenințarea cu astfel de acțiuni.

Spre exemplu, răspândirea unor informații calomnioase sau divulgarea altor date care persoana dorește să le păstreze în taină (art.185 CP Belarus); nimicirea sau distrugerea proprietății (art.218 CP Belarus). Autoarea mai afirmă că CP conține și astfel de infracțiuni cu trăsături (elemente) de terorizare cum ar fi: art.166 CP Belarus „Violul”, art.170 CP Belarus „Constrângerea la acțiuni cu caracter sexual”, art.185 CP Belarus „Constrângerea”, art.208 CP Belarus „Extorcarea”, art.232 CP Belarus „Împiedicarea activității de întreprinzător legale”, art.246 CP Belarus „Constrângerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei”, art.288 CP Belarus „Constrângerea persoanei de a participa la activitatea criminală”, art.291 CP Belarus „Luarea de ostatici”, art.292 CP Belarus „Capturarea clădirilor și construcțiilor”, art.324 CP Belarus „Amenințarea cu utilizarea periculoasă a materialelor radioactive”, art.362 CP Belarus „Omorul colaboratorilor organelor afacerilor interne”, art.366 CP Belarus „Violența sau amenințarea persoanei care îndeplinește obligațiunile de serviciu, sau a altei persoane care îndeplinește datoria obștească”, art.389 CP Belarus „Amenințarea judecătorului sau al asistentului popular”, art.390 CP Belarus „Imixtiunea în soluționarea cauzelor penale sau efectuarea urmăririi penale”, art.403 CP Belarus „Împiedicarea prezentării martorului, părții vătămate sau de a face declarații”, art.410 CP Belarus „Acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor, persoanei care ispășește pedeapsa cu închisoarea sau arestul la domiciliu”, art.440 CP Belarus „Opunerea de rezistență șefului sau impunerea acestuia la încălcarea obligațiunilor de serviciu”, art.442 CP Belarus „Amenințarea șefului”. În context, O. Nichitenco clasifică infracțiunile cu trăsături (elemente) de terorizare în următorul mod: 1. Trăsăturile (elementele) de terorizare apar în componență drept unice, spre exemplu art.185, 208, 232, 288, 291, 292 CP Belarus; 2. Trăsăturile (elementele) de terorizare sunt reflectate în componență alături de alte fapte criminale, spre exemplu, art. 410, 440 CP Belarus; 3. Existența trăsăturilor (elementelor) de terorizare într-un șir de componente depinde de anumite condiții, spre exemplu, art. 166, 170, 362, 389, 442 CP Belarus [7].

Considerăm că opiniile expuse mai sus, deși prezintă interes teoretic, nu pot fi acceptate din raționamente practice. Dacă ar fi să urmăm logica autoarei O. Nichitenco de extindere exagerată a cercului infracțiunilor cu caracter terorist, atunci la această

categorie de infracțiuni va putea fi atribuită practic orice faptă infracțională, ceea ce, în opinia noastră, nu va avea efect pozitiv. Susținem că specificul terorismului și al infracțiunilor cu caracter terorist, în special, constă în crearea senzației de frică, temere, spaimă (terorizare) la un cerc nedeterminat de persoane și nu doar la o singură persoană. Prin cerc nelimitat de persoane, în acest context, trebuie înțeles un grup nedeterminat de oameni.

În același timp, crearea sentimentului de frică, temere, spaimă trebuie nu numai să vizeze populația statului, dar și să fie printre scopurile făptuitorului. În acest caz, în mod firesc apare întrebarea – Cum putem considera fapta drept infracțiune cu caracter terorist dacă făptuitorul intimidează nemijlocit doar victima infracțiunii? Desigur orice infracțiune este reprobabilă de către membrii onești ai societății, fiind posibilă apariția diverselor reacții printre aceștia, dar dacă nu există intenția comitentului de a-i intimida nu poate fi vorba despre posibilitatea incriminării acestui fapt subiectului respectiv.

V. P. Emelianov propune gruparea infracțiunilor cu trăsături (elemente) de terorizare în următorul mod: 1. Terorizarea ca calitate a faptei se exprimă în trăsăturile obligatorii ale componenței, divizând acest grup în două subgrupe: a) trăsăturile de terorizare sunt exprimate drept unicele semne; b) trăsăturile de terorizare sunt prevăzute alături de alte trăsături în cadrul unor componente complexe cu acțiuni alternative; 2. Terorizarea ca trăsătură facultativă se exprimă direct prin cuvintele „influență”, „împiedicare”, „imixtiune”, „limitare”, „întrerupere”, „cu scopul împiedicării”; 3. Posibilitatea obținerii de către faptele criminale a calității de terorizare se exprimă indirect prin sintagma „în legătură cu”; 4. Faptele în unele cazuri aparțin și în anumite circumstanțe pot obține caracter de terorizare [4].

Revenind la aspectul ce ține de plasarea infracțiunilor cu caracter terorist în diferite Capitole ale Codului penal, menționăm că asupra problemei respective au mai indicat și alți autori, printre care G.N. Borzencov [5, p. 208], A.I. Sitnicova [8, p. 838], V.S. Comissarov, cel din urmă accentuând atenția asupra faptului că cele menționate încalcă structura textuală a legii, caracterul integru și uniform al acesteia [8, p. 838].

Infracțiunile cu caracter terorist sunt fapte criminale complexe, deoarece procesul de comitere a acestora parcurge două etape: 1. Orientarea faptei spre înspăimântare, intimidare sau creare a stării de panică; 2. Impunerea unor subiecți concreți de a proceda într-un anumit mod, dorit de făptuitori.

Concluzii

Complexitatea construcției componenței infracțiunilor cu caracter terorist este determinată de caracterul multiplu al obiectului acestora. Indiferent de faptul cum au fost formulate semnele componențelor infracțiunilor cu caracter terorist întotdeauna este adusă atingere securității publice. Aceasta fapt este determinat prin aceea că atentatele teroriștilor asupra obiectului ales de către ei nu este atât de grav, după cum sunt consecințele atentatelor acestora asupra securității publice.

Anume infracțiunile cu caracter terorist prezintă pericol pentru securitatea publică: conduce la multiple victime umane, daune materiale în proporții mari, destabilizează ordinea în stat, formează o atmosferă moral-psihologică negativă, generează dispoziție de panică, senzația de frică pentru propria viață etc. [6, p. 208; 8, p. 838]. Fiind de acord

cu opinia menționată, totuși remarcăm că plasarea acestor infracțiuni în Capitolul I sau XVII din Codul penal al Republicii Moldova indică nu asupra gradului sporit de pericol social al acestor componente de infracțiune, ci reflectă caracterul specific al scopurilor care doresc să le atingă persoanele vinovate în cazul comiterii acestora. În context, *susținem că formularea inițială a conținutului art.142 CP al RM era mai reușită, anume din motivul că conținea în dispoziție scopul comiterii infracțiunii. În actuala redacție scopul este reflectat doar în cazul circumstanței agravante corespunzătoare, din care motiv, considerăm că s-a limitat esențial aspectul internațional al infracțiunii respective. De asemenea, poate să apară întrebarea referitor la aplicabilitatea principiului imprescriptibilității sancțiunilor aplicate în cazul categoriei respective de infracțiuni, deoarece unicul criteriu al includerii acestei componente de infracțiuni în Capitolul I al PS a CP al RM, cu excepția alin.(4), este statutul persoanei asupra căreia este îndreptat atentatul.*

Astfel, indicăm că în afara securității publice, în calitate de trăsături indispensabile ale infracțiunilor cu caracter terorist apar caracterul public și scopurile.

Menționăm că în doctrină sunt expuse mai multe opinii, uneori controversate, referitor la locul componentei de terorism. Astfel, unii autori susțin că este important, de pe poziția evidențierii noțiunii și a pericolului pe care-l prezintă, de atribuit terorismul la capitolul „Infracțiuni contra păcii și securității omenirii”, cu toate consecințele juridice care decurg din aceasta, inclusiv neaplicarea termenelor de prescripție [4, p. 8].

Spre exemplu, V.P. Emelianov consideră că în cazul în care o anumită infracțiune cu caracter terorist se află printre infracțiunile contra securității statului sau păcii și securității comunității internaționale, atunci are loc denaturarea caracterului acestora și artificial se majorează nivelul pericolului social al actelor de terorism [4, p. 193].

Generalizând, susținem că chestiunea infracțiunilor cu caracter terorist rămâne a fi una actuală și discutabilă în teoria dreptului penal. Soluționarea eficientă a acestora poate avea efect pozitiv atât la nivel teoretic, cât și practic. Particularitățile activității de prevenire și combaterea a acestui gen de infracțiuni impune efectuarea unor studii complexe a diverselor aspecte ale infracțiunilor cu caracter terorist în baza cărora urmează a fi elaborate propuneri de eficientizare a prevederilor juridico-penale. Atingerea obiectivului propus poate conduce la excluderea situațiilor de apariție a unor eventuale inexactități sau lacune legislative, concomitent servind perfect necesităților practicii de prevenire și combatere a criminalității.

Referințe bibliografice

1. BRÎNZA S., STATI V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. II, Chișinău: S. n., F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2015. 1297 p.
2. SÎLI V., ARMAȘU V., DONCIU A., PLEȘCA R., MARDARIA., SÎRCU A. *Infracțiuni cu caracter terorist, infracțiuni conexe terorismului și unele infracțiuni cu caracter de terorizare*. Chișinău, 2011. 230 p.
3. SILI V., PLESCA R. *Terorismul și unele particularități ale contracarării*. Chișinău: Garomont-Studio SRL, 2010. 186 p.

4. ЕМЕЛЬЯНОВ В. П. *Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование*. СПб. 2002. 291 с.

5. *Курс уголовного права: В 4 т. Т. 4: Особенная часть.* / Под ред. Г.Н. БОРЗЕНКОВА и В.С. КОМИССАРОВА. Москва, 2002.

6. НИКИТЕНКО О.Г. *Систематизация преступлений террористического характера и преступлений с признаками терроризирования в уголовном законодательстве Республики Беларусь*. www.elib.bsu.by/bistream/123456789/41014/1/90-92.pdf (accessat la: 06.03.2015).

7. ДОЛГОВА А.И. *Терроризм и организованная преступность*. В: *Организованный терроризм и организованная преступность* / Под ред. А.И. ДОЛГОВОЙ. Москва: Российская криминологическая ассоциация, 2002. 304 с.

8. СИТНИКОВА А. И. *Преступления с террористической направленностью в условиях глобализации: текстологический аспект*. В: *Научные основы уголовного права и процессы глобализации: Материалы V Российского конгресса уголовного права*, 27–28 мая 2010 г. Москва, 2010. 838 с.

9. СОПОВ Д.В. *Уголовная ответственность за терроризм: проблемы квалификации*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004. 203 с. <http://lawtheses.com/ugolovnaya-otvetstvennost-za-terrorizm-problemy-kvalifikatsii> (accessat la: 13.06.2018).

TRANSFORMAREA NATO ȘI NOI CONCEPTE OPERAȚIONALE PRIVIND APĂRAREA EUROPEANĂ

Gheorghe MEREUȚĂ*

THE NATO TRANSFORMATION AND NEW OPERATIONAL CONCEPTS ON EUROPEAN DEFENSE

Summary

The article contains the analyze of various opinions concerning the NATO's policy, which is geared towards the continued strengthening of the Alliance in order to face the new threats and challenges of the 21st century. NATO transformation involves the adhering of new members and developing new capabilities and relationships with partner countries. NATO remains firm for the transatlantic cooperation, for securing the fundamental interests of security and collective defence and for promoting democratic values. The strategic and geographical expansion of NATO by approaching the CIS borders will not end here. NATO military strategies do not conceal their plans to North Africa and other areas, and representatives of a number of African countries already take part in meetings within the Alliance's headquarters.

In any security system there is a report of the political, economic and military structures and of the corresponding actions, which change in one or the other depending on the political-military situation created. In the absence of real military dangers of an appropriate magnitude, the report changes in favour of political measures and institutions, and the importance of important military factors is reduced. NATO's role should now be reduced, and the significance of European political and economic institutions (OSCE, EC and EU), of the negotiation process to increase.

Keywords: NATO's transformation and enlargement, US interests in Europe, security issues, NATO's perspectives, reorienting NATO missions, European defence.

Introducere

În noul context strategic, menținerea securității și stabilității în Europa este de importanță semnificativă. Scopul și rolul forțelor este de a identifica și preveni riscurile și amenințările posibile, de a asigura managementul eficient al unor crize potențiale încă din „faza timpurie”, când apar primele indicii. În situația unor crize, care evoluează punând în pericol stabilitatea și securitatea Europei, precum și implicit a statelor aliate, forțele militare pot fi chemate să desfășoare operații de răspuns la crize (CROs) în afara art.5. Rolul lor poate fi extins, de asemenea, la menținerea păcii și securității internaționale, desfășurând operații în sprijinul altor organizații internaționale (ONU)

---

* Colonel (r), doctor în științe militare, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate.

și suplimentând acțiunile în plan politic în cadrul unei game mai largi de măsuri, destinate consolidării securității.

Politica NATO este orientată către întărirea continuă a Alianței, pentru a face față noilor amenințări și provocări ale secolului XXI. Transformarea NATO presupune primirea de noi membri și dezvoltarea unor capacități și relații noi cu țările partenere. NATO rămâne o punte fermă în interacțiunile transatlantice, pentru asigurarea intereselor fundamentale de securitate și apărare colectivă, precum și pentru promovarea valorilor democratice.

Unele considerații privind transformările paradigmatice euro-atlantice

Politica NATO este orientată către întărirea continuă a Alianței, pentru a face față noilor amenințări și provocărilor secolului XXI. Transformarea NATO presupune primirea de noi membri și dezvoltarea unor capacități și relații noi cu țările partenere. NATO rămâne fermă pentru legătura transatlantică, pentru asigurarea intereselor fundamentale de securitate și apărare colectivă și pentru promovarea valorilor democratice.

Principala putere mondială interesată în expansiunea NATO este SUA. În ciuda încetării „războiului rece” și a faptului că nici o putere din lume nu amenință securitatea SUA, aceasta continuă să cheltuiască în domeniul militar sume exorbitante. Susținătorii ideii tot mai controversate a expansiunii spre Est a NATO par a ignora suita de evenimente și fenomene de proporții, care au schimbat fața continentului și a lumii în ansamblu.

Extinderea strategică și geografică a NATO, prin apropierea de frontierele CSI, nu se va termina aici. Strategii militare ai NATO nu își ascund planurile lor spre nordul Africii și în alte zone, iar reprezentanții a o serie de țări africane deja iau parte la ședințe în cadrul cartierului general al alianței.

Transformarea prezintă a NATO vizează:

- *crearea forței de răspuns a NATO (NRF)*, o forță avansată tehnologic, flexibilă, dislocabilă, interoperabilă și sustenabilă cu elemente terestre, aeriene și maritime, gata a fi deplasată rapid oriunde apare o necesitate, potrivit deciziei NATO. Termenul de operaționalizare este stabilit sfârșitul anului 2018; această forță trebuie să fie în conexiune directă cu sprijinul ce trebuie acordat reciproc cu UE;

- *o structură de comandă eficientă, efectivă și dislocabilă, care să corespundă întregului spectru de misiuni ale Alianței*. Un comandament strategic va fi de tip funcțional și destinat realizării transformării capacităților militare și promovării interoperabilității;

- *materializarea conceptului de capacități asumat la Praga (PCC)*, ca parte a modernizării capacității acționale a Alianței în noul mediu de securitate. De fapt, aceasta reprezintă o reformulare conceptuală și acțională a Inițiativei Capacităților de Apărare (DCI). Domeniile de acoperit sunt cele aparținând angajamentelor NBC; informațiilor, cercetării și identificării țintelor; supravegherii aeriene; C3; eficienței luptei și muniției de mare precizie; superiorității apărării aeriene; transportului strategic aerian și maritim; realimentării în aer; sprijinului de luptă și cel al unităților de sprijin logistic.

Constatăm că securitate absolută, prin care s-ar înțelege lipsa oricărui pericol, pur și simplu nu există. Totuși o creștere a nivelului de securitate, până la garantarea evoluției nonviolente a statelor pe o cale aleasă de popoarele lor, este posibilă. Actualmente pacea este departe de a fi netulburată, există suficiente opinii privitor la integrarea în cadrul CSI, rolul unificator al Rusiei în acest proces, precum și perspectivele Comunității ca un centru influent al continentului euro-asiatic. În afară de aceasta, în procesele de pace un rol predominant îi revine orientării spre extinderea spațiilor economic, politic și militar.

Acțiunea prin care o coaliție militară iese din zona sa de responsabilitate juridică, stipulată în mod expres într-un tratat, fie prin forța armelor, fie prin acte politice de pe poziții de forță și pătrundere în noi zone geopolitice, în special, în cele controlate anterior de o altă coaliție militară cu obiective și interese opuse, este definită de către experții politico-militari prin termenul consacrat - expansiune [1, p. 111].

Prin prisma acestei tendințe trebuie analizată și hotărârea de extindere a NATO spre Est. Această acțiune este considerată ca o procedură inofensivă, care nu amenință nici statele din proximitate, nici securitatea din regiune. Totodată se afirmă că extinderea NATO nu va afecta în nici un caz stabilitatea situației strategice și se presupune că ar fi capabilă să soluționeze problema contracarării noilor riscuri și amenințări. Ca argumente se aduc următoarele: alianța se transformă, în aparență, într-o organizație de menținere a păcii, OSCE în rolul unei structuri amorfe fiind, nu este capabilă să conducă procesul de creare a unui sistem eficient de securitate europeană și, în fine, dreptul inalienabil al oricărui stat de a adera sau nu la NATO.

Principala putere mondială interesată în expansiunea NATO rămâne SUA. În pofida încetării războiului rece și a faptului că nici o putere din lume nu amenință securitatea SUA, aceasta continuă să cheltuiască în domeniul militar sume exorbitante. Susținătorii ideii tot mai controversate a expansiunii spre Est a NATO par a ignora suita de evenimente și fenomene de proporții, care au schimbat imaginea continentului și a lumii în ansamblu [1, p. 112].

Esența intereselor SUA în Europa

În plan politic acestea ar fi: să-și consolideze pozițiile pe continentul european pentru timp îndelungat în calitate de lider; să nu permită sporirea influenței Rusiei în Europa în ansamblu și mai ales în zona de vid geopolitic, format după destrămarea sistemului socialist; să reducă din aspirațiile Germaniei unite.

Interesele economice se definesc prin necesitatea de a nu admite restrângerea pieței pentru produsele și investițiile americane, precum și de a extinde piața de armament prin reînregistrarea armatelor țărilor candidate la NATO.

Aspectele militare ale intereselor americane se fundamentează pe componentele politică și economică, iar variantele posibile ale acțiunilor se stabilesc prin concepțiile de întârziere strategică și de apărare: prezența militară în zonele-cheie ale lumii; menținerea posibilității de creștere rapidă a producției militare și a grupării de trupe în caz de necesitate; contracararea eficientă a unor situații. Iar în concepția elaborată - *prezență globală* - principala atenție se acordă dezvoltării și aplicarea mijloacelor de control permanent asupra situației în orice zonă a lumii și mai ales în cele de criză, importante pentru asigurarea intereselor americane [3, p. 15].

În primul rând, Europa este pentru SUA una din zonele-cheie ale lumii, iar viitorul Rusiei, așa cum reiese din strategia de securitate națională menționată, „pare a fi incert”. În ce constă această incertitudine, nu se dezvăluie. Dar cu toate acestea, în ghidul de planificare militară pe anii financiari 1994-1999, care reprezintă documentul oficial al Departamentului Apărării al SUA, în două din șapte conflicte prognozate în lume, inamicul probabil este declarat Rusia.

În al doilea rând, partizanii activi ai intrării în NATO sunt înșiși candidații, interesul lor politic constând în aderarea la comunitatea occidentală, la civilizația, la instituțiile acesteia, pentru a eradica propriul sindrom al inferiorității și al stagnării. Prin NATO acest lucru se face mai simplu, cu atât mai mult având sprijinul SUA, făcându-se referire cu multă grijă la OSCE și la alte structuri europene, unde rolurile centrale nu le aparțineau.

Interesul economic este de asemenea evident deoarece se presupunea că prin NATO ar fi mai simplu să se integreze mai rapid în structurile economice ale Europei Occidentale, să obțină investiții și alte avantaje din partea Occidentului.

În ceea ce privește aspectele legate de presiunea militară din partea Rusiei, constată că unele țări din Europa de Est manifestă o asemenea temere, iar trecutul sovietic și unele declarații mai dure din partea Federației Ruse o alimentează constant. Dar acest lucru este valabil, după cum se vede, doar la Țările Baltice. Cehia, Slovacia, Ungaria și Polonia puțin probabil că exprimă îngrijorarea de o probabilă invazie a trupelor ruse sau de loviturile aviației, aceasta generând și alte motive, caracteristice și pentru Țările Baltice.

Partenerii din cadrul NATO se străduiesc foarte activ să convingă Federația Rusă că extinderea Alianței Nord-Atlantice spre Est este un avantaj, pare a fi o unica posibilitate de a soluționa problema securității pe continent, de altfel această propagandă fiind promovată masiv la cele mai diferite niveluri: politic, militar, legislativ etc. Dar cei din Rusia nici pe departe nu se grăbesc să se bucure de această oportunitate. Conducerea de vârf a Federației Ruse susținută, de obicei, de partea belarusă declară cu înverșunare inadmisibilitatea extinderii NATO. Chiar și cei mai fervenți „occidentofili” și democrați, deși cu anumite rezerve, resping de asemenea această idee. Astfel, în Rusia pentru prima oară în ultimii cinci-șase ani s-a creat un consens politico-social asupra uneia din cele mai importante probleme a securității, iar aceasta nu este o conjunctură politică, ci o percepție reală a unui pericol care se apropie.

De frontierele Rusiei se apropie o puternică formațiune militară, pe care încă de acum câțiva ani reprezentanții fostelor republici unionale o considerau nu numai un potențial inamic, dar și un dușman înrăit. Din conștiința majorității rușilor acest element al războiului rece nu a dispărut și încercările de înaintare a NATO spre Est amplifică prejudecățile create, întrucât, în pofida tuturor asigurărilor de transformare și reducere a potențialului blocului, unele calcule simple arată contrariul.

Ar mai fi de adăugat că extinderea strategică și geografică a NATO, prin apropierea de frontierele CSI, nu se va termina aici. Strategii militare ai NATO nu își ascund planurile lor spre nordul Africii și în alte zone, iar reprezentanții a o serie de țări africane deja iau parte la ședințe în cadrul cartierului general al alianței.

NATO este înainte de toate o organizație militară și nu există vreo îndoială că potențialul țărilor candidate de a intra în alianță în primul eșalon va completa puterea combativă a blocului, deoarece aerodroamele militare, punctele de conducere și de cercetare, porturile, stațiile de observare și alte obiective vor intra în planurile de întrebuințare a FA ale NATO. Astfel, compunerea de luptă a grupării de trupe de uscat a blocului se va mări cu 11 divizii și 38 de brigăzi. Forțele aeriene militare aliate vor avea un supliment în avioane de luptă, egal cu 14%. Apărarea antiaeriană a NATO în Europa se va întări cu peste 100 de complexe fixe de rachete antiaeriene. Nu vor fi neîndreptățite nici forțele maritime aliate. După cum afirmă I. Ivașov, numai pe spețele FMM ale Poloniei compunerea navelor de luptă ale blocului va crește cu 18%, a aviației de patrulare – cu peste 50%. În afară de aceasta, NATO va obține suplimentar 285 de aerodroame, inclusiv în imediata apropiere de frontierele Rusiei, Belarus-ului și Ucrainei [3, p. 17].

În felul acesta, înaintarea NATO spre Est nu este atât de inofensivă, pe cât încearcă să o prezinte conducerea alianței, cu atât mai mult cu cât pregătirea pentru acțiunea de extindere decurge foarte activ, iar mecanismul este practic neglijat. Măsurile de pregătire operativă și de luptă a forțelor armate aliate ale NATO se iau tot mai des cu angrenarea trupelor și statelor majore ale Poloniei, Ungariei, Cehiei și Slovaciei. În cursul aplicațiilor nu se perfecționează nicidecum operații de menținere a păcii, ele fiind numai ca paravan pentru problemele care se tratează, ci altele cum ar fi: elaborarea și realizarea planurilor de operații ale perioadei inițiale a războiului, desfășurarea acțiunilor de luptă la scară mare cu întrebuințarea tuturor categoriilor de trupe și genuri de armă ale forțelor armate aliate ale blocului.

Extinderea spre Est, pe de-o parte, o nouă orientare către Mediterana, pe de altă parte, reprezintă noi direcții ale Alianței, care, din punct de vedere politic, sunt greu de asimilat. Dacă și alte state ale NATO încep să încheie acorduri suplimentare în afara Alianței, atunci va lua naștere o situație în care interesele diferite vor putea fi greu reunite și coordonate. De aceea, politicienii trebuie să fie foarte atenți în această privință. Ei trebuie să fie conștienți de riscurile care se ascund în asemenea evoluții ale evenimentelor, căci nici în trecut problemele statelor limitrofe n-au găsit atenția necesară în cadrul dezbaterilor Alianței. În acest sens, de idei, suntem de acord cu opinia exprimată de R. Clement că această *reorientare a „centrului de greutate” al Alianței ar putea fi o urmare a politicii duse de aceasta până acum* [4, p. 9].

Considerăm că ar trebui ca statele cărora li se oferă noi alianțe la nivel regional sau care sunt supuse unor riscuri în ce privește securitatea, să fie luate în considerare de către politica NATO. Eroziunea nu și-a făcut încă loc în cadrul Alianței însă este nevoie de capacitatea de transpunere în situația celuilalt pentru ca asemenea tendințe să nu se intensifice.

Creșterea rolului oricărei alianțe politico-militare în soluționarea problemelor securității ar fi fost justificată în cazul intensificării unui pericol militar serios, a unei confruntări militare, dar nicidecum nu în condițiile încetării războiului rece, a creării unui climat de încredere și a unei game largi de obligații politice și juridice reciproce, a lipsei unui rival militar egal sau oarecum mai slab în forțe.

În orice sistem de securitate există un raport al structurilor politice, economice și militare și al acțiunilor corespunzătoare, care să se schimbe într-o parte sau alta în funcție de situația politico-militară creată. În cazul inexistenței unor pericole militare reale de o amploare adecvată, raportul se schimbă în favoarea măsurilor și instituțiilor politice, iar importanța factorilor militari importanți se reduce.

Pornind de aici, exprimăm convingerea că rolul NATO în prezent ar trebui să se reducă, iar semnificația instituțiilor politice și economice europene (OSCE, CE și UE), a procesului de negocieri să crească.

Țările membre ale alianței, mai exact, elita lor politică nu poate să nu înțeleagă că extinderea geografică a NATO până la frontierele Rusiei va complica relațiile în toate sferile de activitate inclusiv cele de colaborare dintre Est și Vest. În acest caz, recidivele războiului rece, a căror rezonanță se mai resimte până în prezent în conștiința socială și în țările CSI și ale Alianței Nord-Atlantice, nu-și pierd din intensitate.

Experiența fostei Iugoslavii a dovedit că structura integrată a Comandamentului NATO trebuie modificată totuși, pentru rezolvarea cu succes a noilor provocări. Principalele hotărâri, adoptate la întâlnirea de la Bruxelles, referitoare la crearea așa-numitelor Grupări de forțe mixte, combinate CJTF (Combined Joint Task Forces) au avut la bază învățămintele specifice rezultate din acțiunile ONU de gestionare a crizelor.

La baza acestui concept stă crearea Comandamentului Suprem Mobil, cu autoritate asupra tuturor forțelor armate, de care Alianța nu dispunea până acum. Față de aceasta, conceptul Grupărilor de forțe mixte combinate urmează să pună NATO în viitor, în situația de a răspunde rapid și complet unei cereri corespunzătoare din partea ONU sau a CSCE. În același timp, va fi ușurată aplicarea conceptului de coordonare a colaborării militare a statelor membre NATO, în cadrul unei misiuni de pace conduse de către Alianță [5, p. 383].

Pe fundalul obligațiilor juridice internaționale în domeniul securității și dezarmării europene, realizate cu eforturi considerabile, pot să se formeze fisuri adânci. Pentru Rusia și pentru partenerii acesteia în cadrul CSI, în mare, se pierde sensul Acordului realizat privind rachetele cu rază mică și medie de acțiune, întrucât în paralel cu hotărârea de extindere a NATO se revizuieste și concepția nucleară. Esența schimbărilor constă în posibilitatea mutării din timp a armamentului nuclear tactic în raioanele probabile de criză. Firește că acestea nu vor fi zonele de încordare a relațiilor între Turcia și Grecia sau între România și Ungaria. Armamentul nuclear se va muta mai mult ca sigur către frontierele CSI, iar atunci fâșia nenucleară „cucerită” cu eforturi comune va dispărea, ceea ce pentru Rusia, având în vedere linia razei de acțiune a purtătorilor de armament nuclear tactic, va deveni un factor strategic.

În anul 1997 F. Gârz exprima convingerea că din această perspectivă NATO ar putea supraviețui în secolul următor numai în condițiile în care Occidentul ar avea în vedere pregătirea unui război împotriva Federației Ruse, ceea ce este, în opinia noastră, improbabil. De asemenea, același cercetător presupunea că NATO ar mai putea supraviețui un timp, dar în dimensiuni mai reduse, în condițiile unor războaie locale, înaintând supoziția că NATO își va pierde vocația, prerogativele sale fiind preluate treptat, dar ferm, de Uniunea Europei Occidentale [1, p. 270].

Statele de pe continentul european, în general, și cele membre ale Uniunii Europene, în particular, au învățat lecția istoriei în relațiile cu adversarii sau aliații săi. Mai mult chiar, aceasta are în proximitate doar țări care, fie că visează să i se alăture, fie că nu vor să aibă cu ea decât relații amicale. În acest sens, actorii se ghidează după unele convingeri mai vechi sau se lasă influențați de transformările recente, declarând că împărtășesc idealurile sale autentice, valorile sale democratice și încrederea sa în mecanismele pieței. În aceste condiții, este greu de conceput ce motiv aberant ar putea împinge pe unul sau pe altul să se lanseze într-un război de agresiune contra ei [2, p. 91].

Totuși, obiecțiile strategilor se fac auzite: stările de spirit de astăzi nu sunt în mod necesar cele de mâine; o politică de apărare nu trebuie fondată pe intenții ci pe capacitățile obiective; când se explorează viitorul, este prudent să se acorde atenție mai degrabă celui mai rău lucru decât celui mai bun. Fie, să-i urmăm pe strategii pe terenul lor. Toate cazurile importante se reduc în realitate la două ipoteze mari: amenințarea presupusă fie pune în joc Federația Rusă, fie nu.

În momentul includerii în circulație a monedei unice și al deschiderii frontierelor, ar fi paradoxal să nu se reușească instaurarea unei apărări europene. De fapt, această idee a apărut tocmai datorită apărării, iar motivul a fost să se evite reînceperea în Europa a unor devastări de genul celor cauzate de războaiele mondiale. Semnarea tratatului de la Bruxelles în 1948 a fost prima realizare practică în acest sens, iar din punct de vedere politic, este de neconceput să se construiască Europa fără să se ajungă la apărarea sa [6, p. 57].

Subliniem că Uniunea Europei Occidentale le permite statelor care o compun să realizeze economii indispensabile în domeniul investițiilor consacrate apărării. De asemenea, existența sa face posibil ca fiecare membru să-și micșoreze nivelul mijloacelor necesare securității prin asigurarea participării celorlalți la apărarea sa. Considerăm că în domeniul apărării, Uniunea Europa trebuie să dezvolte, pe de o parte, o politică de bazată pe securitatea colectivă și, pe de altă parte, o atitudine consolidată și solidară privind capacitatea armatelor de a acționa împreună.

Totuși, recurgerea la forța armată își menține rolul de ultimă, dar cea mai rapidă soluție prin care o putere politico-militară încearcă să-și impună interesele prin menținerea, restabilirea sau implementarea controlului în zona sa de interes.

În prezent, asistăm la o schimbare a raportului acțiunilor directe cu cele indirecte, acestea din urmă putând afecta foarte grav activitatea economico-financiară internațională, cu implicații transfrontaliere majore asupra nivelului de trai, depășind net consecințele unui război „local” sau „controlat”. Se configurează astfel o majorare a ariei de influență a domeniului artei militare, care tinde să integreze acțiunile tuturor categoriilor clasice de forțe armate, dar și rețelele de sateliți militari, forțele speciale, serviciile de informații și protecție a informațiilor, într-un sistem complex, dar unitar și coerent. Această tendință derivă din dezvoltarea, fără precedent, a câmpului de luptă în cadrul căruia sunt proiectate acțiuni militare localizate în spații bi-, tri-, sau multidimensionale, la distanțe ce depășesc 1000 km în mediul terestru sau în cel maritim și înălțimi stratosferice sau cosmice.

Concluzii

1. Un sistem european de securitate nu se poate cristaliza decât în fața unei amenințări, astăzi improbabile, venite din Est; dar împotriva celor mai probabile amenințări de viitor, dinspre Sud, ripostele nu pot fi decât naționale. Statele comunitare trebuie să-și pună deci în funcțiune forțele naționale pe care statele naționale le vor utiliza după bunul lor plac.

2. În opinia noastră, apreciem că o funcționare perfect armonioasă a tuturor elementelor de dispozitiv, integrate într-o operație planificată pe baza conceptului doctrinar-strategic, va fi posibilă peste câteva decenii când, probabil, că se va atinge performanța tehnologică a interoperabilității tuturor structurilor militare folosite (indiferent de mediul de acțiune) și se va asigura posibilitatea obținerii oricăror informații referitoare la câmpul de luptă.

3. Numai adaptarea concepției acțiunii militare la caracteristicile reale ale situației strategice și abordarea în sistem integrator a tuturor domeniilor războiului pot determina adoptarea unor decizii anticipative și aplicabile în termeni oportuni.

4. În principiu, doctrinele superputerilor sau puterilor militare nu au schimbat fundamental concepția de întrebuițare și rolul propriilor categorii de forțe armate comparativ cu maniera de folosire a acestora anterior. S-a modificat radical aria de desfășurare a manevrelor care s-a extins enorm și a fost evidențiată posibilitatea îndeplinirii obiectivelor strategice ale conflictelor armate cu structuri militare de nivel tactic, cel mult operativ.

Referințe bibliografice

1. GĂRZ F. *Expansiunea spre Est a NATO. Bătălia pentru Europa*. București: Editura Coruț Pavel, 1997. 315 p.

2. ROBIN G. *Un concept en quête de substance: la défense européenne (Un concept în căutare de substanță: apărarea europeană)*. În: Défense Nationale, 1995, nr. 3, martie, p. 89-95.

3. IVAȘOV I. *O rasșirenii NATO na Vostok (Extinderea NATO spre Est)*. În: Voennaja Mysli, 1996, noiembrie-decembrie, p. 12-20.

4. CLEMENT R. *Umorientierung der NATO? (O reorientare a NATO?)*. În: Europäische Sicherheit, 1996, vol. 45, nr. 9, septembrie, p. 9-20.

5. *Die Weiterentwicklung der Atlantischen Allianz (Evoluția Alianței atlantice)*. În: Europäische Sicherheit, 1994, vol. 43, nr. 8, august, p. 382-384.

6. VUILLEMIN J.-M. *Une Europe de la défense „opérationnelle” est organique (Europa apărării “operaționale” este organică)*. În: Défense Nationale, 1996, an 52, nr. 12, decembrie, p. 55-59.

7. ADAREV O. *Sotrudnicestvo ZES i NATO (Colaborarea Uniunii Europei Occidentale cu Alianța Nord-Atlantică)*. În: Zarubejnoe Voennoe Obozrenie, 1997, nr. 12, p. 2-3.

8. SEQUEIROS R.F. *La defensa de la Unión Europea (Apărarea Uniunii Europene)*. În: Revista de Aeronáutica y Astronáutica, 1997, nr. 669, decembrie, p. 994-997.

MODALITĂȚI DE SOLUȚIONARE A DEFICIENȚEI DE COMPLETARE A SECTORULUI DE APĂRARE CU RESURSE UMANE

Ion SÎRBU*

METHODS OF SOLVING THE PHENOMENON OF FAILURE OF FILLING THE DEFENSE SECTOR WITH HUMAN RESOURCES

Summary

This article puts into question the problems related to the compulsory and professional contractual service, feminine and masculine. Issues related to the mobility of the defense and security forces are also in attention of author in search of convincing arguments for the strengthening of the national defense sector.

The total exclusion and diminishing of violence in the relations of “novices” with “experienced”, with non-commissioned officers and novice officers is a difficult issue for where the article seeks sound solutions. Military education, moral and patriotic education in school and the defense sector require simple, sometimes even complex and complex changes.

The article emphasizes the necessity of reforms also in the areas of remuneration for the mutual interest in the good services of the officers and members of their families. The enthusiasm of the young military must be fortified not only morally, but first of all rationally. The trust of the military and their families in present and future cost a lot, but that is necessary.

Keywords: defense sector, contractual military service, female military service, violence in military relations, military education reform, mobility of defense forces, moral education, patriotic education.

Introducere

Acest articol continuă elucidarea tematicii abordate, accentele în studiul precedent fiind puse pe cauzele deficiențelor în completarea cu resurse umane a sectorului de apărare a Republicii Moldova [1]. În conținutul cercetării sunt relevate modalitățile de soluționare a deficiențelor ce țin de problemele menționate în condițiile actuale ale amenințărilor securității regionale și globale. Amenințările vin din partea terorismului mondial și, mai ales, din partea noii probleme globale – agresivitatea Federației Ruse.

Autorul exprimă convingerea că și o țară mică, cum e Republica Moldova, în colaborare cu partenerii săi de dezvoltare, poate să-și consolideze securitatea națională.

---

* Doctor habilitat, profesor universitar, cercetător științific coordonator, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. itsirbu@yahoo.com

Particularitățile și formatul direcțiilor, mijloacelor și modalităților sunt expuse pe segmente separate și prin prisma anumitor probleme atât interne, cât și externe.

Materialul pentru analize a fost preluat din experiența cotidiană, din literatura de ramură și adiacentă, mai ales cea din România.

Metoda dialectică, analitică, comparativă a extrapolării, cea istorică și cea logică și-au adus contribuția lor în expunerea, discuțiile și concluziile autorului.

Necesitatea unui sector de apărare puternic în noile condiții de securitatea regională și globală

Fiecare stat are nevoie de un sector de apărare, care include în sine forțele armate sau armata națională, oricât de mică ar fi aceasta. Organele de securitate, poliția, carabinierii sau jandarmeria, ca și alte structuri de forță, la fel sunt elemente ale sectorului de apărare. Totuși, armata națională constituie nucleul sectorului dat. Anume la aceasta ne vom referi mai mult în cele ce urmează, având în vedere și celelalte elemente, numai că într-un aspect mai puțin evidențiat.

Republica Moldova și-a declarat neutralitatea în speranța că Federația Rusă își va retrage trupele armate din regiunea transnistreană, doar că neutralitatea sa nu a fost și nu este asigurată de nici un stat, spre deosebire de alte țări neutre. Cei care deschis au militat și continuă să militeze până în prezent pentru neutralitatea Republicii Moldova erau și sunt convinși că aceasta ar salva statul nostru de anumite conflicte între marile puteri vecine sau îndepărtate. O bună parte dintre părtașii neutralității Republicii Moldova nu sunt obiectivi or, ei nu atrag atenția la prezența forțelor armate străine de pe teritoriul țării noastre, iar în asemenea condiții funcționalitatea neutralității este subminată. Acești partizani ai așa-zisei neutralități sunt în majoritate pro-ruși și antiromâni. Ei militează pentru neutralitatea față de NATO, UE și România și nicidecum față de Rusia, care își menține contingentul armat pe teritoriul Republicii Moldova și nu dorește ca „forțele pacifatoare” ale sale să fie înlocuite cu forțe civile din alte țări. Anume Rusia nu a ținut cont de neutralitate și a provocat conflictul transnistrean.

Ucrainei, până nu demult o țară neutră, neutralitatea i-a fost garantată de SUA, Marea Britanie și Federația Rusă. Acest lucru, însă, nu a împiedicat Rusia să-și anexeze Crimeea și să susțină pe toate căile rebelii din estul acestei țări, așa că neutralitatea, chiar și asigurată, nu a putut să salveze Ucraina de invazia rusă.

Republica Moldova nu are hotare comune cu Federația Rusă, dar este amenințată de aceasta prin existența așa-zisei republici nistrene cu forțele sale armate, dotate cu armament modern, susținute de contingentul rus de pe acest teritoriu și chiar de așa-ziii „pacificatori” ruși care au susținut și susțin în continuare partea separatistă transnistreană. Reieșind doar din cele menționate, Republica Moldova are stringentă nevoie de un sector de apărare, nu pur și simplu viabil, dar chiar puternic, corespunzător cerințelor timpului.

Politicienii moldoveni, care s-au perindat la guvernare după încetarea focului în Transnistria, au fost preocupați de alte direcții prioritare decât consolidarea sectorului de apărare, cu precădere, a armatei naționale. Armamentul învechit nu a fost înlocuit cu unul mai modern, ba chiar în unele cazuri acesta a fost vândut, argumentându-se uzura sa fără a se aloca fonduri pentru altul de nouă generație. Neutralitatea declarată a generat din partea unor demnitari afirmații care negau necesitatea de a avea armata,

fapt ce a condus la degradarea celei din urmă. Bugetul era redus din an și nu acoperea cheltuielile necesare, chiar și pentru cele mai elementare cerințe. Existau opinii cum că nu este nevoie de armată, dacă aceasta nu este capabilă să facă față Rusiei sau Ucrainei, care au forțe armate cu mult mai numeroase și mai bine dotate. Relevând necesitatea forțelor armate pentru statele mici și modest dezvoltate economic cum este Republica Moldova, exprimăm convingerea că rămâne o nevoie stringentă, or în lipsa acestora, ca unul din principalele atribute ale statului, orice formațiune criminală organizată poate pune stăpânire pe un astfel de stat. Există în lume state mici, mijlocii, mari și superputeri, toate acestea având sectoare de apărare de la slabe la foarte puternice. Agresive, de regulă, sunt statele mari și puternice sub aspect militar, economic, social, cultural etc. Însă, grație existenței dreptului internațional aceste diverse state coexistă și se pot dezvolta cu succes, nerecurgând la forță și la discriminare, însă nu întotdeauna, mai ales astăzi când, după un cum menționează Gregory Glison, „amestecul revizionist al Moscovei în Ucraina a distrus ordinea mondială stabilită” [2, p. 9].

Această problemă, menționează în continuare același autor, nu este doar regională, ci s-a transformat într-o criză politică, care aduce în centrul atenției principiile fundamentale ale comunității politice internaționale contemporane. Poziția Ucrainei nu se reduce la aceea că țara se divizează între Est și Vest. În cazul acesta, un subiect al dezbaterilor devine însăși fundamentele relațiilor dintre Est și Vest, esența libertății, autodeterminării națiunilor și a relațiilor interstatale din întreaga lume [2, p. 10].

În viziunea directorului Centrului „George C. Marshall”, Kit Deyton, folosirea de către Federația Rusă a dreptului său de *veto* în Consiliul de Securitate al ONU, pentru a bloca amestecul comunității mondiale cu scopul preîntâmpinării încălcării integrității teritoriale a Ucrainei, este primul caz în istoria ONU de a folosi dreptul la *veto* al unui stat membru al Consiliului de Securitate al ONU pentru anexarea unei părți a teritoriului altui stat membru al ONU. Decizia conducerii de vârf a Rusiei de a anexa teritoriul ucrainean subminează normele și și principiile dreptului internațional [2, p. 11].

Filipp Bridlav, comandantul suprem al forțelor unite ale NATO în Europa, la rândul său, menționează că „acțiunile Rusiei în desfășurarea crizei ucrainene reprezintă prin sine o serie de pași greșiți într-o direcție neclară și tot mai mult îndepărtează Europa de la autopercepția ca continent unit și liber, consolidat după războiul rece. Aceste acțiuni la fel au determinat NATO să se abțină de la realizarea ideii parteneriatului strategic cu Rusia în rezolvarea problemelor securității în Europa și în toată lumea” [2, p. 11]. Rusia astăzi, în opinia noastră, s-a transformat într-un stat agresiv și periculos nu numai pentru statele vecine, foste republici unionale și state socialiste, dar și pentru întreaga lume. Astfel, am ajuns la concluzia că agresivitatea Federației Ruse, în frunte cu V. Putin, s-a transformat într-o nouă problemă globală, deoarece tinde deschis de a renaște mai degrabă Imperiul Țarist decât fosta URSS. Aceasta pare a fi o idee fixă a președintelui rus, care a pierdut simțul realității și practic amenință umanitatea cu un nou și ultim război mondial. Or, el e gata de a folosi armamentul de nimicire în masă chiar și în cazul când Rusia va fi „amenințată” chiar și de forțe cu armament obișnuit” [3, p. 348].

Doar cele enumerate mai sus confirmă necesitatea unui sector de apărare fortificat al Republicii Moldova. Această necesitate e dictată și de amenințările terorismului

mondial, inclusiv și cel al așa-zisului stat islamic, care pretinde la toate teritoriile care au fost ghidate și dominate de musulmani, inclusiv România și Republica Moldova.

Indiferent de gradul de pregătire al sectorului de apărare al Republicii Moldova, acesta va avea nevoie de a colabora cu partenerii săi de dezvoltare – UE, SUA, NATO și cu România, cu care își animează constant afinitățile social-culturale și lingvistice, aspirând la o reunire de altădată. Onsiderăm că reunirea Republicii Moldova cu România al soluționa multe din problemele existente, inclusiv și aderarea la UE și NATO. Ultimele par a avea o perspectivă incerte pentru Republica Moldova, probabilitatea întrezărindu-se într-un viitor îndepărtat, neclar și imprecis. La acestea se adaugă și agresivitatea Rusiei cu regimul transnistrean, instaurat și susținut de ea. R. Moldova ar trebui în condițiile date să colaboreze activ în domeniul militar nu numai cu UE, SUA, NATO, dar și cu vecinii săi nemijlociți – România și Ucraina, care nu mai este cointereseată ca mai înainte în existența așa-zisei republici nistrene. OSCE a demonstrat capacități reduse în a oferirea unui sprijin de a rezolva conflictul transnistrean, la fel nu va fi capabilă să facă acest lucru și în viitor. Din această cauză Republica Moldova trebuie să colaboreze cu Ucraina și România în blocarea economică și politică a acestei enclave ruse. După cum menționa în anul 2015 Șerban Filip Cioculescu, există temerea că Rusia va încerca să saboteze integrarea economică a Ucrainei în piața comună a UE, determinându-i pe separatiștii din Donbas să reia ofensiva către Mariupol sau chiar către Odesa. Analistul Vladimir Socor, potrivit opiniei aceluiși cercetător, crede că Federația Rusă va încerca să mai desprindă câteva „bucăți” din Ucraina, iar după fiecare episod secesionist va urma un nou acord de pace similar cu cel de la Minsk. Un stat ucrainean democratic, consolidat este văzut de Federația Rusă ca un factor de risc, deoarece Ucraina ar tinde să se integreze în structuri occidentale, pe când conducerea de vârf a Rusiei așteaptă garanții de neutralitate a Ucrainei și de non-apartenență la spațiul economic al UE. Nu este exclusă nici posibilitatea implicării în decidera viitorului Ucrainei într-un tipar de negocieri cu SUA, UE și China privind o nouă ordine mondială, în care sferele de influență ale fiecărei mari puteri să fie recunoscute reciproc” [4, p.24].

Marile puteri sunt preocupate, în primul rând, de propriile interese și mai apoi de ale altor state. Republica Moldova, ca de altfel și Ucraina, oricând „poate fi jertfită” în favoarea marilor puteri, iar din această cauză ar trebui să fie fermă în realizarea intereselor sale. Presupunem că ar putea fi susținută și de marile puteri dacă va fi activă și-și va apăra interesele proprii, situată la hotarele UE, ultima manifestând și ea temeri de agresiunea rusă. Or, după cum menționează Svetlana Cebotari, „pot fi scoase în relevanță două mari imperative geopolitice și anume: tendința Rusiei de ași păstra unitatea ca țară și cea de impunere ca putere mondială... Această strategie geopolitică urmărește ca Rusia să își recupereze poziția de lider pe arena internațională, pierdută în urma colapsului Uniunii Sovietice în 1991, eveniment ce a fost apreciat de președintele Vladimir Putin ca fiind cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului XX” [5, p. 65].

Republica Moldova, ca și Ucraina, Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Bielorusia se situează la hotarele estice ale UE, ultima având intenția, potrivit opiniei Svetlanei Cebotari, de a integra în sfera sa de influență statele est-europene. Această intenție „este determinată, în primul rând de formarea unei zone economice și politice stabile, care ar asigura stabilitatea la frontierele estice ale UE. Aderarea la structurile europene

și euroatlantice a statelor est-europene, ar fi un garant al suveranității și securității, apărându-le de influența și tensiunile din partea Federației Ruse [5, p.171].

Dacă e să analizăm, afirmă în continuare cercetătoarea, din perspectivă geopolitică, tendința statelor est-europene de a se integra în spațiul european, aceasta ar fi adus la pierderea influenței Federației Ruse în bazinul Mării Negre, iar de aici și asupra căilor maritime spre spațiul acvatic mediteranean. Astfel, pentru a-și menține influența în spațiul postsovietic și în scopul realizării intereselor geopolitice și geostrategice, Federația Rusă recurge la un larg set de strategii: de la utilizarea *hard power* manifestată prin menținerea zonelor separatiste în statele est-europene, recurgerea la mijloacele economice prin impunerea embargourilor, până la utilizarea *soft power* – utilizarea mijloacelor de informare în masă [5, p.171].

O scurtă trecere în revistă a principalelor probleme de securitate din Marea Neagră, afirmă Natalia Bekiarova, nu lasă nici un motiv de optimism. Tendința activității militare arată o imagine clară a confruntării directe și a lipsei de destindere în relațiile politice dintre Rusia și NATO. Deocamdată, nu trebuie să ne așteptăm la nicio reducere a activității militare din partea Rusiei și a NATO.

Autoarea exprima neîncredere în scenariul că Rusia va ceda Ucrainei, în mod pașnic, Crimeea anexată. Militarizarea Crimeii, conform opiniei ei, și activitatea militară intensă din zona Mării Negre reprezintă o amenințare reală la adresa viabilității pe termen lung a securității în regiune. La moment nu există amenințări directe pentru România și Bulgaria, însă nu ar trebuie să fie trecute cu vederea cele potențiale [6, p. 51-52]. Reieșind din acestea ar fi comisă o crimă din partea guvernanților din Republica Moldova, să nu-și întărească sectorul de apărare și mai întâi de toate, forțele armate ca element principal al acestuia. După cum se vede, Bulgaria și România, ca și Statele Baltice, Polonia, sunt îngrijorate și își consolidează sectorul de apărare chiar fiind membri ai NATO, pe când pentru Republica Moldova acest context geopolitic nu reprezintă vreun semnal de alarmă.

Pornind de la raționamentul că „puterea” determină victoria în conflict, Marius Potîrniche a elucidat tendințele actorilor mai slabi să lupte împotriva celor mai puternici, venind cu argumente cum că actorul mai slab ar putea avea arme secrete, aliați puternici (Israelul, Coreea), iar actorul mai puternic nu este capabil să facă amenințarea credibilă. Solicitățile actorului mai puternic sunt extreme în viziunea actorului mai slab (Finlanda și URSS), iar cel din urmă trebuie să țină cont de rivalii săi regionali când decide să răspundă amenințărilor actorului mai puternic.

Dacă „puterea”, în înțelesul său tradițional, conduce spre victorie, atunci victoria actorului „slab” asupra celui mai „puternic” ar putea fi explicată prin interacțiunea strategică, sprijinul extern primit de actorul mai slab, reținerea din partea actorului mai puternic de a amplifica conflictul, dinamica grupărilor interne, obiectivele ambițioase stabilite de actorul mai puternic, evoluția în timp a atitudinii rivalilor asimetrici. Din 1950, afirmă Marius Potîrniche, actorii mai slabi au câștigat majoritatea conflictelor asimetrice, o explicație fiind particularitățile combatanților asimetrici, care sunt fie cu probleme mentale, ori lipsiți de orice morală sau o combinație între cele două [7, p. 56].

Conflictul armat din raioanele de est a fost unul deschis până la convorbirile dintre Președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur, și Președintele Federației Ruse, Boris Elțin, în urma cărora s-a semnat un armistițiu de încetare a focului. Diplomății ambelor

state au convenit asupra anumitor înțelegeri și obligațiuni din partea ambelor state în ceea ce privește regiunea transnistreană secesionistă. Conflictul părea a fi soluționat pe cale pașnică, prin instrumente diplomatice. În rezultat, Transnistria și astăzi se vrea recunoscută ca stat independent de către R. Moldova și comunitatea internațională. Astfel diplomația apărării, în viziunea lui Alexandru Lucinescu, este diplomație numai dacă aceasta din urmă este definită ca incluzând apelul la puterea militară ca factor coercitiv și că diplomația apărării nu este preponderent diplomație, ci un instrument dual al politicii externe, atunci când diplomația este definită ca excluzând apelul la puterea militară în calitate de factor coercitiv [8, p. 61].

Diplomația apărării a adus la consolidarea statalității Transnistriei secesioniste, la consolidarea forțelor armate ale acesteia, iar Republica Moldova nu și-a rezolvat problema separatismului transnistrean care a servit și servește drept model pentru Găgăuzia și unele raioane din nordul Republicii Moldova.

Analistul politic Roman Rusu consideră că e puțin probabil ca Rusia să recunoască independența Transnistriei și a Găgăuziei spre care tind ambele. E adevărat că reprezentanții MAE al Federației Ruse nu o singură dată preîntâmpinau că în cazul presiunii asupra acestor regiuni, Rusia admite posibilitatea recunoașterii independenței lor. Până când însă acestea sunt numai cuvinte. Transnistria în componența Republicii Moldova e cu mult mai avantajoasă pentru Rusia, decât Transnistria independentă. Or, dacă completamente de integrat Transnistria în componența Republicii Moldova, luând în considerație și Găgăuzia, aceasta ar da un avantaj important forțelor proruse din țară. Federația Rusă poate influența Chișinăul și prin raionul Taraclia, cu dispoziții proruse, din sudul țării și prin municipiul Bălți în nordul ei. [9, p. 28-29]. Considerăm că Republica Moldova nu trebuie să repete greșelile Ucrainei. „Dacă vrei pace, pregătește-te de război” – spune maxima. „Exemplul Ucrainei, afirmă D. Vosimeric, poate servi drept o lecție bună pentru alte state, care se confruntă cu probleme similare și a căror sisteme de apărare, la fel, se confruntă cu deficiențe. Este mult mai ușor să previi un dezastru prin investiții oportune în apărare, decât să lupți cu consecințele neglijenței și nepăsării față de soarta țării” [10, p. 64].

Completarea sectorului de apărare cu resurse umane – o problemă rezolvabilă

Manifestăm un interes științific pentru subiectul enunțat și intenționăm să elaborăm unele scenarii de soluționare. În plus, ne propunem să demonstrăm vulnerabilitatea afirmației făcută de către guvernanți cum că trecerea la completarea armatei cu profesioniști prin contract pe parcursul a doi ani este un obiectiv realizabil. Armata și întreg sectorul de apărare s-ar fortifica considerabil prin trecerea la o armată contractuală, devenind una profesionistă în îndeplinirea obligațiilor sale deloc ușoare. Armatele cu serviciu contractual funcționează în statele dezvoltate sub aspect economic, printre acestea numărându-se Germania, Franța, Suedia și altele. Soldații sunt bine remunerați, salariul devenind un criteriu atractiv și pentru cei din alte țări, unde sunt plătiți modest sau nu au loc de muncă.

Considerăm că Republica Moldova nu va prelua modelul unor state care își permit financiar înrolarea mercenarilor, ci va elabora și implementa politici atractive pentru cetățenii săi. Chiar și țările dezvoltate cum sunt Franța, Germania, Suedia întâlnesc

mari greutatea în completarea sectorului de apărare cu resurse umane, deși salariile plătite angajaților prin contract sunt destul de generoase, nemaivorbind de Republica Moldova cu resursele sale supramoderne. Suedia deja a anunțat intenția de a reveni la serviciul militar obligatoriu, Germania se arată a fi pe aceeași cale, însă cancelarului Angela Merkel exprimă o altă viziune.

Președintele Franței militează pentru educarea militară a elevilor din licee și a tineretului în general, inclusiv a fetelor. Israelul e una din țările unde sunt obligate să facă serviciul militar chiar și femeile. Această țară are câteva milioane de cetățeni înconjurați de zeci de milioane de arabi pe care-i ține la distanță printr-un control dur. Armata acestui stat este numeroasă și bine dotată. Israelul e susținut aproape în toate de aliatul său principal-SUA. Aceasta însă nu diminuează rolul său propriu în menținerea sectorului de apărare la cel mai înalt nivel posedând chiar și armament de distrugere în masă.

Republica Moldova peste doi ani de sine stătător nu va putea trece completamente la serviciul militar prin contract. Nu-i vor ajunge mijloace materiale și financiare. Parțial însă e posibil, recurgând la susținerea partenerilor de dezvoltare. Reieșind din situația demografică precară, la fel ca și din cea de sănătate precară a tinerilor, din ne dorința acestora de a-și lega soarta de armată, R. Moldova va fi nevoită să păstreze și serviciul militar obligatoriu de rând cu cel de alternativă.

În condițiile tensionate ale mediului de securitate regională, ar fi necesar de a reforma sectorul de apărare, al armatei în primul rând. Serviciul militar, considerăm noi, va trebui să revină la doi ani obligatoriu și nu la unul, cum e în prezent sau încă mai puțin precum este în unele țări.

Astăzi nu mai surprinde pe nimeni femeile în formă militară. Acest lucru trebuie stimulat ca în viitorul apropiat femeile să fie înrolate benevol în armată și ceva mai târziu, chiar și în mod obligatoriu, reieșind și din trecerea sectorului de apărare la folosirea pe larg a tehnologiilor digitale și implementarea politicilor privind egalitatea de gen. În viziunea Mihaelei Radu, femeia are dreptul să devină ceea ce dorește: mamă, femeie de carieră, femeie în armată, politician, cosmonaut, soție, profesor, muncitoare, cercetător și președinte” [11, p. 112]. Aceeași cercetătoare afirmă că de-a lungul timpului femeii i s-au atribuit doar rolurile de soție și mamă-model, astăzi, putem să vorbim despre o femeie care îmbină cariera cu viața de familie. Activitățile femeii în domenii rezervate până mai ieri bărbaților a produs schimbări în percepția și reprezentarea socială a femeii. Poliția și armata, garanți ai interesului public, sunt răspunzătoare în fața comunității pe care o servesc, garantând respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor săi. Participarea femeilor ca pilon în jurul căruia se construiește, se reface și se dezvoltă întregul mecanism democratic devine esențială [11, p. 112-113].

Femeile se manifestă astăzi practic în toate domeniile cum ar fi cel afectiv, unde femeia trece de la viața pentru alții la viața printre alții; cel economic, social, politic, cultural, cognitiv ce ține de educație și cercetare și cel ce ține de comunicare.

Asigurarea securității umane caută să împuternicească femeile prin educație, participare și acces, egalitatea de gen fiind văzută ca o condiție necesară pentru pacea, securitatea și prosperitatea societății umane [11, p. 13-14].

Introducerea serviciului militar feminin obligatoriu și cel de alternativă ar contribui substanțial la soluționarea problemei deficienței completării cu resurse umane

a sectorului de apărare a Republicii Moldova. Serviciul militar de alternativă nu va putea soluționa problema dată din motive de ordin economic. Statul nu dispune de așa rezerve ca în decurs de doi ani să se treacă la o astfel de armată. De aceea, va fi nevoie ca soldații să fie bine remunerați or, în caz contrar nu vor fi mulți doritori de a deveni soldați în armata națională. Se întrevide pericolul distrugerii armatei și așa slabe pe care o avem în prezent. Nimeni nu contestează faptul că a avea o armată bazată pe serviciul de alternativă e mai bine, decât una cu soldați mobilizați în mod obligatoriu. Trecerea însă poate fi numai una treptată pe parcursul a mai multor ani, însă până atunci trebuie menținut serviciul militar obligatoriu, inclusiv cel feminin.

Serviciul militar obligatoriu mai bine ar rezolva și problema ce ține de rezerviști. Oricare armată are nevoie, în caz de ceva, să dispună și de rezerviști, care ar putea completa rândurile armatei în caz de necesitate. Problema rezerviștilor, astfel rămâne una extrem de importantă [12, p. 7-16]. Trecerea la serviciul militar de alternativă pe timp de pace, afirmă Virgil Bălăceanu și coautorii, a determinat reducerea drastică a numărului și a gradului de instruire a rezerviștilor, concentrarea acestora fiind posibilă numai pe timpul declarației stărilor excepționale, respectiv de asediu, mobilizare sau război. Această situație este într-o dinamică negativă accentuată pe măsura scurgerii unei perioade tot mai mari de timp de la momentul instruirii ultimului contingent de militari în termen. [12, p. 8].

Factorii de decizie din Republica Moldova, când se va trece la serviciul militar de alternativă, vor trebui să aibă în vedere mai multe lucruri. În condițiile deficitului de resurse umane și a creșterii amplitudinii acțiunilor militare, mai ales a celor specifice războiului hibrid, și luând în considerare potențialul actual al rezervei operaționale a Forțelor Armate, constituirea forțelor naționale de rezerva în baza voluntariatului, reprezintă o condiție absolut necesară a creării celor mai favorabile condiții pentru suficiența descurajării și impune luarea celor mai urgente măsuri în plan legislativ, organizatoric, de pregătire și operațional, pentru constituirea rezervei militare voluntare [12, p. 9].

Germania, Polonia și Ungaria imediat, după trecerea de la serviciul militar obligatoriu la cel de voluntariat, au luat măsuri urgente privind rezerva. În prezent Germania are 35 mii, Polonia – 10 mii, iar Ungaria peste 5 mii de rezerviști.

Am putea afirma, că pregătirea rezerviștilor, ca și întreținerea întregului sistem de apărare, necesită multe eforturi, resurse materiale și financiare. Dar după cum susține M. Cioc în lucrarea „Pagini din gândirea economică militară românească” „noțiunea de ieftin și scump este foarte relativă, totul depinde de timpul la care se referă și de prețul care-l pui pe viitorul țării tale și al neamului tău, și nu trebuie uitat că-n această materie, ceia ce este astăzi ieftin, mâne poate să nu mai fie nici scump, nici ieftin ci fatal”. [12, p. 15] Niciodată resursele existente nu sunt pe deplin suficiente, dar utilizarea lor rațională poate fi cheia succesului [12, p. 15].

Considerăm că resurse trebuie căutate atât pentru remunerarea militarilor, cât și pentru asigurarea unei vieți decente ale membrilor familiilor acestora. Remarcăm situații când factorii de decizie în realizarea unor obiective, subestimează importanța altora, inclusiv interesele armatei, cheltuind de câteva ori mai mult pe poliție și organele de securitate, decât pentru aceasta.

O problemă gravă și de actualitate sunt relațiile neregulamentare dintre soldați, fiind un factor prezent în aceste interacțiuni. Educația militar-patriotică începută în liceu și continuată în armată, serviciul de asistență psihologică în licee și în armată, în general în sectorul de apărare, ar putea, într-o anumită măsură, diminua acest flagel.

Reformele în domeniul sectorului de apărare trebuie să contribuie la formarea unei armate mobile, profesioniste, gata să interacționeze cu forțele susținătoare ale partenerilor de dezvoltare pentru realizarea misiunilor de intervenție sau asigurare a securității. De asemenea, este necesară o viziune clară asupra statutului de neutralitate permanentă a Republicii Moldova, mai exact menținerea sau renunțarea la acesta, deoarece experiența altor state a demonstrat vulnerabilitatea statului neutru și incapacitatea defensivă în caz de conflict. Neutralitatea Ucrainei asigurată de Rusia, SUA și Marea Britanie, ca rezultat al renunțării acesteia la armamentul termonuclear, nu a salvat-o de invazia Rusiei. Educația morală, militară și patriotică, ca de altfel și reformele, trebuie să contribuie la constituirea unei armate cu efectiv suficient, bine dotată și instruită.

Concluzii

Republica Moldova are nevoie de un sector de apărare viabil și capabil de a se consolida, iar printr-o politică abilă ar putea fi atrași în acest proces partenerii noștri de dezvoltare – UE, SUA și România. Neutralitatea nu poate ajuta Republica Moldova în caz de agresiune din exterior, de aceea, considerăm că ar trebui să fie revizuită politica promovată de pe pozițiile unui stat neutru și să acționeze în direcția integrării în NATO și UE sau a reunirii cu România.

Agresiunea Federației Ruse ca o nouă problemă globală a generat o criză politică, care a adus în centrul atenției principiile fundamentale ale comunității politice internaționale contemporane. Astfel, în pericol se află însăși esența libertății, a autodeterminării națiunilor din întreaga lume și a relațiilor internaționale. Politica Federației Ruse de a anexa Crimeea subminează normele și principiile dreptului internațional. Rusia s-a transformat într-un stat agresor și periculos nu numai pentru statele vecine-foste republici unionale și state socialiste, dar și pentru întreaga lume. De aici apare și necesitatea unui sector de apărare fortificat al Republicii Moldova, pericolele și amenințările la adresa securității fiind animate de terorismul mondial, inclusiv cel al așa-zisului „stat islamic”.

Constatăm că anume completarea cu resurse umane a sectorului de apărare este o problemă cu soluții durabile pentru care nu există o singură metodă sau un anumit procedeu, ci presupune modalități variate, reîntoarcerea la serviciul militar de doi ani fiind una din măsuri, iar obligativitatea serviciului militar pentru femei – alta, pe când serviciul militar de alternativă ar fi o a treia măsură. Am identificat că asigurarea forțelor armate cu rezerviști s-a dovedit a fi necesară deoarece serviciul militar obligatoriu rezolvă parțial această problemă.

Educația morală, militară și patriotică trebuie începută în școala generală și continuată în armată, pentru că numai prin educație și prin activitatea serviciului de asistență psihologică ar putea diminua frecvența relațiilor neregulamentare.

De asemenea, subliniem că forțele armate trebuie să fie mobile, pregătite și pentru toate tipurile de lupte. Considerăm că rareori resursele la dispoziție se dovedesc a fi

suficiente, însă utilizarea lor rațională poate garanta realizarea cu succes a misiunilor.

Aspirațiile integraționiste ale Republicii Moldova în structurile occidentale nu corespund cu potențialul politico-economic de facto, mai ales că climatul conjunctural este unul mai mult nefavorabil decât invers. În acest context, remarcăm o prezență activă a reprezentanților acestor structuri, relațiile cu care merită a fi valorificate.

Referințe bibliografice

1. SÎRBU Ion. *Interogațiile deficienței de completare a sectorului de apărare cu resurse umane (Aspecte socio-filosofice și antropologice)*. În: Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific (Conferință științifică inter-universitară) 20 aprilie 2018. Editura „Tehnica – UTM”, Chișinău 2018, p.18-28.

2. ГЛИССОН Грегори. *Ревизионистское вмешательство Москвы на Украине разрушило сложившийся мировой порядок*. În: Securitate prin cooperare. Revista Asociației „George C. Marshall” din Republica Moldova nr. 9/2014. Conflictul armat din Ucraina: repercusiuni pentru securitatea regională și națională. Chișinău, 2015, p. 9-19.

3. SÎRBU Ion. *Unirea și securitatea națiunii române în viziunea umanismului etnic și ecologic*. În: Unitatea limbii și culturii române. Lucrările prezentate la Congresul Internațional al Culturii Române, Ediția 1, Timișoara, 2018. Editura Academiei Române, p. 339-351

4. CIOCULESCU Șerban Filip. *De la neîncredere și teamă la cooperare și parteneriat. România și Ucraina după Euromaidan și anexarea Crimeii de către Rusia*. În: Monitor Strategic. Revistă de Studii de securitate și apărare. Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară. București, anul XVI, Nr. 1-2, p. 16-28.

5. CEBOTARI Svetlana. *Interesele geostrategice ale Federației Ruse în spațiul est-european*. Chișinău, 2016. 264 p.

6. BEKIAROVA Natalia. *Creșterea activității militare în regiunea Mării Negre ca amenințare la adresa securității*. În: Impact strategic, 2017, Nr. 1, Ed. Univ. Națională de Apărare „Carol I”, București, p. 44-53.

7. POTĂRNICHE Marius. *Terminologia războiului – clarificare, confuzie, necesitate*. În: Impact strategic, 2017, Nr. 1, Ed. Univ. Națională de Apărare „Carol I”, București, p. 54-60.

8. LUCINESCU Alexandru. *Diplomația apărării nu este întotdeauna diplomație: o analiză a unei corelații conceptuale parțial eronate*. În: Impact strategic, 2017, Nr. 1, Ed. Univ. Națională de Apărare „Carol I”, București, p. 61-75.

9. РУССУ Роман. *Национальная безопасность Молдовы в контексте украинского конфликта*. În: Securitate prin cooperare, 2015, Nr. 9, Chișinău, p. 20-31.

10. VOSIMERIC D. *SMS-ul salvator sau renașterea unei armate*. În: Securitate prin cooperare, 2015, Nr. 9, Chișinău, p. 61-64.

11. RADU Mihaela. *Egalitatea de gen – o condiție pentru realizarea securității umane*. În: Impact strategic, 2015, Nr. 2, Ed. Univ. Națională de Apărare „Carol I”, București, p. 107-114.

12. BĂLĂCEANU V., ȘTEFĂNESCU D. F., ADOMNICĂI A. *Forțele naționale de rezervă: De la suficiența defensivă la descurajarea credibilă*. În: Impact strategic, 2015, Nr. 2, Ed. Univ. Națională de Apărare „Carol I”, București, p. 7-16.

ROLUL ȘI LOCUL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE ÎN PREVENIREA ȘI SOLUȚIONAREA CRIZELOR MILITARE

Artur SOSIN*

THE UNITED NATION'S ROLE IN MILITARY CRISES PREVENTION AND RESOLVING

Summary

One of the most important issue encountered in today's international security environment is the new type of conflicts and crises. It is very important to understand the concept of crisis and to analyze it by understanding the whole spectrum of the crisis environment, as well as by involving not only the international organizations, but also the international community. The United Nations has the biggest role in resolving through a peaceful and democratic way most of the conflicts and crises around the world. However, today's military crises have become more sophisticated, and peacekeeping operations need to be more effective. Furthermore, as we are living now in an information age, where the future of military crises are going to be more complicated than ever before, states need to take appropriate measures in order to bring peace and security in this unpredictable, ambiguous and complex world. For this reason, United Nations will remain the most important organization for conflict prevention and crises management world wide.

Keywords: United Nations, military crisis, security architecture, globalization, armed conflict, international peace and security, risks and threats.

Introducere

Pe parcursul istoriei, cercetările asupra esenței războiului și a păcii au fost dotate cu un instrumentar intelectual solid propunând o argumentare științifică în jurul rivalităților dintre marile puteri reflectate în elaborările marilor teoreticieni și filosofi ai diverselor școli de gândire. Organizația Națiunilor Unite este unica organizație din lume creată cu scopul de a asigura pacea și securitatea internațională. În prezent este alcătuită din state membre care și-au unit eforturile pentru a preveni conflictele armate, de a stopa războaiele, de a valorifica drepturile fundamentale ale omului și de respecta principiile dreptului internațional.

Istoria războaielor a demonstrat că statele nu sunt în stare să răspundă problemelor care apar fie de ordin economic, etnic sau politic. În acest sens, drept exemplu sunt unele state de pe continentul african cum ar fi: Somalia, Rwanda, care au fost practic distruse. Aceste state au creat o destabilizare care cuprindea și țările din vecinătatea

---

* Locotenent-colonel, doctorand, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova. sosin_artur@yahoo.com

imediată. Mai mult decât atât, ele au devenit gazde pentru grupările teroriste care staționau ilegal pe teritoriul lor. Statele implicate în conflictele armate deseori nu dispuneau de un mecanism care să prevină și să soluționeze aceste conflicte și cauzau crize militare, fie politice sau etnice.

Organizațiile internaționale responsabile de securitatea și soluționarea pașnică a conflictelor cum ar fi: Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Organizația Statelor Americane, Organizația Unității Africane nu dispuneau de acele pârghii care ar stopa sau soluționa aceste crize militare. În viziunea cercetătorului F. Zakaria, lumea se află la moment într-o continuă transformare, în care observăm o nouă schimbare a ordinii internaționale. [1] Luând în considerație că la moment ne aflăm într-o lume globalizată competitivă și interconectată, devine foarte complicat de a găsi noi soluții pentru gestionarea crizelor militare având la bază respectarea dreptului internațional.

Începutul secolului XXI a fost marcat prin apariția noilor tipuri de crize. Aceste crize devin tot mai complexe și sofisticate, mai mult decât atât statele nu au capacitățile corespunzătoare să gestioneze noile crize de sine stătător. Statele deseori apelează la ajutorul organizațiilor internaționale pentru a soluționa sau reglementa crizele militare care au experiența și mandatul necesar pentru rezolvarea acestora. Efectul globalizării a devenit unii diversificat în secolul XXI prin transformarea gradului de dificultate a riscurilor începând de la cel economic până la cel religios, fapt care a influențat evoluția conflictelor de la cele de tip clasic la cele de tip hibrid.

Începutul mileniului al treilea a adus cu el noi tipuri de riscuri și amenințări care au pus în pericol mediul de securitate atât la nivel regional cât și cel internațional. Schimbarea radicală a caracterului și a naturii conflictelor pune în dificultate gestionarea lor. În același context, caracterul conflictelor s-a transformat în unul complex, multidimensional și imprezvizibil, ceea ce a afectat luarea deciziei, precum și a măsurilor de prevenire a conflictelor.

Considerații teoretice asupra noțiunii de criză militară

La momentul actual crizele sunt caracterizate în dependență de felul ce se manifestă. Constatăm o diferență între crize, o criză politică este diferită de o criză militară sau de una economică, iar factorul politic se regăsește în majoritatea formelor de criză. Crizele politico-militare sunt cele mai greu de rezolvat și deseori au scopul de a destabiliza pacea și securitatea internațională. Elita politică instrumentează crizele pentru a gestiona puterea unui stat prin manipularea legii și destabilizarea situației economice și politice ale statului. [2] Nu există un cadru standard de reglementare a crizelor și nici o formulă care ar permite rezolvarea acestora, deoarece fiecare criză are efectele și consecințele sale. În scopul gestionării crizelor fiecare stat trebuie să implementeze un sistem bine stabilit și structurat care să răspundă crizelor.

În prezent, Tratatul Atlanticului de Nord poate servi drept exemplu în ceea ce privește un sistem bine structurat și funcțional care face față crizelor contemporane. În același context, statele membre NATO contribuie la gestionarea crizelor. Deși pentru asigurarea gestionării crizelor sunt necesare resurse umane și materiale, pacea și stabilitatea la nivel global este menținută. Luând în considerație deficitul de securitate cu care se confruntă sistemul internațional, actorii trebuie să tindă spre transformarea lor din state consumatoare de securitate în state furnizoare de securitate.

Riscurile și amenințările la nivel global nu s-au redus, dar și-au modificat caracterul. Războiul a căpătat o nouă formă care cuprinde un număr mare de factori al căror risc variază în funcție de situație, de regiune și cel mai important de cultură și religie. Astfel, conflictele s-au transformat într-un arbore cu rădăcini etnice și religioase, politice și economice și ramificat în crize atât la nivel intern cât și la nivel internațional. Evenimentele de după sfârșitul Războiului Rece de pe continentul european au demonstrat că schimbările strategice au redefinit raporturile internaționale care au afectat arhitectura de securitate la nivel global. Conceptul de criză este tot mai des dezbătut la summit-uri și conferințe internaționale, iar din punct de vedere științific, termenul criză s-a individualizat dobândind un rol aparte în literatura de specialitate.

În opinia unor cercetători termenul de criză are sensuri diferite, unii percep criza în situații în care pericolul este redus și criza se încadrează în normele existente, alți experți în analiză văd criza ca o situație catastrofală. Aceste tipuri de conflicte apar din motivul că nu există o analiză bine descrisă a crizei. C. Coman definește criza ca un incident care întrerupe modul de funcționare a unei organizații și creează o imagine negativă asupra organizației. [3] În viziunea cercetătorilor D. Newsom și B. Carrell criza reprezintă un eveniment riscant și neprevăzut care modifică grav o situație. [4] O definiție mai detaliată a fost propusă de R. Ulmer, T. Sellnow și M. Seeger, prezentând criza ca un eveniment sau o serie de evenimente produse pe neașteptat și nu se încadrează în limitele rutinei care creează un nivel înalt de incertitudine și amenință obiectivele strategice ale organizației. [5]

Rolul crizei în actualul mediu de securitate

Actualul mediu de securitate se caracterizează prin transformări radicale care contravin criteriilor clasice de analiză a securității la nivel internațional, mai ales că au apărut noi fenomene cum ar fi globalizarea și glocalizarea. Această listă se completează cu riscuri și amenințări la nivel regional. Arhitectura de securitate devine tot mai vulnerabilă, deoarece aceste riscuri neconvenționale precum terorismul, crima organizată și proliferarea armelor de distrugere în masă influențează mediul de securitate și stopează „statele fragile” care la moment se află într-o perioadă de tranziție atât politică, cât și economică. De exemplu, după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, amenințările teroriste au devenit principalul risc la adresa securității internaționale, ceea ce a dus la regândirea strategiilor de securitate din întreaga lume, în scopul asigurării unui management al securității prin prisma securității colective. [6]

În opinia directorului Centrului pentru Studii de Pace Conflicte R. Jackson, atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 au marcat o nouă criză internațională de securitate, legitimată ca ”era războiului împotriva terorismului”. [2] În unele regiuni devine practic tot mai dificil de a controla situația datorită statelor care au avut de suferit sau care suferă la moment în urma diferitor atacuri teroriste. Procesul de democratizare depinde în mare măsură de rolul comunității internaționale în prevenirea conflictelor și managementul crizelor. Impactul globalizării impune statele cu venituri reduse de a implementa politici în sfera politică și socială, având la bază „practici de bună guvernare” și principiile democratice. [7]

Implicațiile ONU în prevenirea și soluționarea crizelor militare

Ideea constituirii unei organizații care să promoveze pacea și stabilitatea în lume a fost concepută încă la începutul secolului XVIII. Promovarea acestui concept a avut o influență majoră asupra modificării sistemului internațional, dar nu a fost pe deplin realizat, doar numai după cel de-al Doilea Război Mondial, acest concept a fost pe deplin implementat. Organizația Națiunilor Unite este unica organizație internațională care are rolul și misiunea de a pune în practică acest concept prin evitarea conflictelor și războaielor din întreaga lume.

Constituirea unei asemenea organizații în anul 1945 a instituit principiul fără violență prin respectarea normelor legale. Nici o organizație din lume nu poate asigura pacea și securitatea în lume și nici a fi garant al soluționării actelor de violență sau stoparea conflictelor și războaielor. La înființarea Organizației Națiunilor Unite, obiectivul de bază a fost de a contribui la reducerea numărului de conflicte, eliminarea actelor agresive de violență. Realizarea acestor sarcini nu sunt posibile fără controlul și supravegherea permanentă de către organizație a zonelor unde sunt declanșate conflicte militare.

În noua arhitectură de securitate, sistemul relațiilor internaționale necesită a fi modificat în vederea promovării intereselor naționale de securitate prin reconfigurarea instituțiilor atât la nivel regional, cât și la cel global, în scopul adaptării la noile evoluții geopolitice. Menținerea echilibrului la nivel internațional, asigurarea păcii și securității au devenit dezideratul cel mai important la nivel global. [8] La momentul actual, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor au devenit cele mai importante probleme cu care se confruntă comunitatea internațională. [8] În aceeași ordine de idei, pentru soluționarea crizelor, conceptul de securitate are nevoie de o organizație împuternicită cu drepturi depline de a face față noilor riscuri și amenințări și să promoveze pacea și securitatea în lume.

Carta Organizației Națiunilor Unite reprezintă documentul de bază pentru multe organizații internaționale la elaborarea actelor constitutive. Articolul I clar subliniază că rolul principal este „menținerea păcii și securității internaționale” [9]. Totodată, în conformitate cu Carta Organizației Națiunilor Unite, organizația este în drept să ia măsuri colective pentru prevenirea riscurilor și amenințărilor împotriva păcii în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, precum și rezolvarea diferendelor cu caracter internațional care put duce la încălcarea pacea. [9] Odată cu înființarea acestei organizații numărul conflictelor interstatale au scăzut considerabil, în schimb cele din interiorul statelor au crescut semnificativ.

Organizația Națiunilor Unite este constituită din organe principale și organe subsidiare. Cele care au responsabilitate directă asupra garantării păcii și asigurării securității internaționale sunt Consiliul de Securitate, Adunarea Generală și în unele cazuri Secretariatul General. De la înființarea Organizației Națiunilor Unite, mandatul organizației a rămas neschimbat, dar natura de prevenire și soluționare a conflictelor și gestionarea crizelor s-a schimbat în ultimele decenii, mai exact după încheierea Războiului Rece.

Consiliul de Securitate este organul de bază al ONU, care este responsabil pentru menținerea păcii și securității internaționale. Clasa politică uneori întâmpină greutatea

în ceea ce privește luarea deciziei în cazurile când este necesar de a întrebuița forța și acele cazuri când este necesară doar prezența forțelor pentru a menține pacea. În acest sens este de menționat faptul că aceste decizii sunt influențate de mai mulți factori care au un impact direct asupra determinării modului de intervenție în anumite cazuri specifice. Acești factori sunt determinați de posibilitățile economice și capacitățile militare, precum și suportul domestic a părților implicate în conflict, de regulă și suportul părții care se află în opoziție.

Luarea deciziei de către ONU de interveni cu forțe într-o misiune de menținere a păcii întotdeauna a fost o decizie bine determinată cu luarea în calcul a tuturor factorilor atât pozitivi cât și negativi, precum și riscurile și consecințele care pot apărea în urma intervenției. Intervenția armată trebuie să corespundă în conformitate cu principiile dreptului internațional. În primul rând necesită a fi respectate suveranitatea și integritatea statelor care sunt direct implicate în conflict. Conform dreptului internațional statele sunt interzise să se implice în afacerile interne ale unui stat suveran, excepție fiind solicitarea intervenției de către un guvern legitimat. Folosirea forței, inclusiv implicarea forței armate este permisă doar în cazurile în care cad sub incidența Cartei ONU, intervenirea în scopul securității colective, fiind autorizate de către Consiliul de Securitate ONU, care răspund la o agresiune armată care poate afecta pacea și securitatea internațională. [9] Cazuri similare sunt acele de autoapărare individuală sau colectivă de către alianțe sau coaliții formate cu scopul de a răspunde la un atac armat asupra unui stat suveran, dar numai după ce Consiliul de Securitate va lua măsurile necesare de pentru menținerea păcii și securității internaționale. [9]

Folosirea forței armate poate afecta interesele și obiectivele securității naționale ale unui stat. Mulți analiști politici consideră implicarea forței doar atunci când nu sunt afectate interesele naționale ale unui stat. Unii cercetători consideră că nu toate acțiunile militare care au drept scop apărarea colectivă, sau apărarea interesele naționale ale unui stat întrunesc în permanență criteriile apărării colective și uneori se afectează obiectivele naționale. Modul de participare a forțelor la misiuni internaționale de menținere a păcii, precum și cazurile care au avut eșec necesită a fi studiate mai amănunțit deoarece sunt cazuri când intervenția forțelor poate aduce la escaladarea conflictelor armate. Dar sunt și exemple când apărarea colectivă, coaliția formată din SUA, Marea Britanie și Franța care a avut drept scop protejarea kurzilor și šiitilor în Irak. Un alt exemplu fiind efortul depus de ONU în construirea unui stat democratic în Somalia. Unul dintre cele mai recente exemple eforturile depuse de trupele ONU și NATO care au avut drept scop protejarea civililor, în special a celor de origine musulmană în Bosnia de către forțele din Serbia. Toate aceste exemple au fost criticate precum aceste misiuni nu au fost pe deplin îndeplinite. Totodată, aceste cazuri au scos în evidență securitatea colectivă ca drept garant al menținerii păcii și securității internaționale.

O altă sarcină principală a cărei revine ONU este cea de a interveni în operațiunile umanitare, doar în cazul în care cad sub incidența ONU, precum și forțele de menținere a păcii sunt necesare a fi compuse în conformitate cu procedurile ONU, și anume trupe care nu au interes în zona de conflict și care nu aparțin zonei de conflict. Această dimensiune multilaterală este una contemporană care nu a fost folosită pe larg în secolul XIX. Secolul XIX s-a bazat pe un concept multilateral din punct de vedere strategic.

Statele nu dispuneau de un mecanism care să permită colaborarea sau coordonarea planificării operațiunilor de menținere a păcii întrunită. Acest mecanism era bazat pe cantitate dar nu pe calitate. Ceea ce nu mai găsim în prezentele operațiuni de menținere a păcii.

Din perspectiva filosofului german Immanuel Kant, condiționarea păcii este bazată pe individ și stat, și rolul lor în aducerea justiției și necesitatea identificării unei soluții pentru rezolvarea problemei la nivel internațional. În opinia lui Kant, supremația legii și stabilirea normelor legale sunt necesare de a fi clar expuse în constituție pentru a întruca cadrul legal pentru pace la nivel internațional. [10]

Procedurile Organizației Națiunilor Unite în gestionarea crizelor

Procedurile Organizației de stabilizare a păcii și securității internaționale necesită a fi racordate la noile situații post-conflict care se află permanent într-o evoluție și adaptare la noile riscuri și amenințări. Deși este cunoscut faptul că mandatul Organizației Națiunilor Unite se aplică la nivel universal și acțiunile sau situațiile care au caracter de amenințare la adresa păcii și securității internaționale automat se înregistrează pe ordinea de zi, modul de abordare a crizelor deseori a depins de interesul celor cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate. În conformitate cu principiile marilor puteri, a fost creat conceptul sub denumirea de „logică hibridă”, care combină principiile balanței puterii și securității colective. [10]

Cadrul normativ care stă la baza Organizației Națiunilor Unite și contribuie la valorificarea eforturilor de prevenire și soluționare a conflictelor și gestionare a crizelor militare sunt: Declarația Consiliului de Securitate (1992), Rezoluțiile Consiliului de Securitate 678 și 688 și Manualul reglementării pașnice a conflictelor între state, Declarația privind misiunile informative ale ONU în domeniul menținerii păcii și securității internaționale (1991). Enumerând documentele de bază ale organizației. În cadrul Organizației Națiunilor Unite există și o procedură clară de luare a deciziilor. Prevederile Cartei ONU din art. 34, subliniază că organul împuternicit cu drepturi să pună în discuție orice tip de criză militară este Consiliul de Securitate. [9]

Concluzii

Luând în considerație ultimele evoluții în sistemul de securitate internațional, este necesară reformarea instituțiilor politice internaționale atât la nivel internațional, cât și la cel regional, și adaptarea lor la noile evoluții geopolitice. Organizației Națiunilor Unite îi revine cel mai important rol de a promova un concept al relațiilor internaționale care să aibă la bază valorile și principiile democratice. În același context, ONU trebuie investit în rolul de mediator și garant al păcii globale, prin prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor. Totuși, gestionarea crizelor militare și a conflictelor vor fi cu succes doar atunci când statele vor conjuga eforturile și vor răspunde la crizele militare prin apel la securitatea colectivă.

Actualul context al relațiilor internaționale scoate în evidență importanța cooperării și colaborării mai eficiente în vederea formării unui sistem de securitate colectiv cu implicarea tuturor organizațiilor internaționale (Organizația Națiunilor Unite, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Uniunea Europeană și Organizație pentru

Securitate și Cooperare în Europa) care vor răspunde la noile riscuri și amenințări și vor fi responsabile de menținerea păcii și securității internaționale. Cooperarea între aceste instituții de securitate devine tot mai necesară într-o lume globalizată și plină de provocări atât de ordin politic cât și militar. O stabilitate internațională este considerată atunci când are la bază o pace durabilă care să reducă violența și să fie protejeze societatea de amenințările și provocările internaționale. Fără suportul comunității internaționale eforturile particulare și individuale ale unui stat nu sunt în stare să facă față presiunilor și noilor crize militare.

O securitate globală poate avea succes doar atunci când la nivel național este menținută pacea și securitatea. Pentru a menține pacea și securitatea este necesar de a înțelege rolul relațiilor internaționale în mediul actual de securitate.

Referințe bibliografice

1. ZAKARIA Fareed. *The Post-American World*. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 2008.

2. JACKSON Richard. *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies* British Library Cataloguing-in-Publication Data, 2016.

3. COMAN Cristina. *Relații Publice. Principii și Strategii*. Iași: Polirom, 2001.

4. NEWSOM Doug, CARRELL Bob. *Redactarea materialelor de relații publice*. Iași: Polirom, 2004.

5. ULMER Robert R., SELNOW Timothy L., SEEGER Matthew W. *Effective Crisis Communication: Moving from Crisis to Opportunity*. California: Sage Publications, 2007.

6. GUȘTERIȚAN Costel. *Studiu privind transformarea structurilor de apărare CBRN din Armata României prin prisma noilor pericole și amenințări*. În: Revista Forțelor Terestre, 2011, Anul III, Nr. (4) 12, Buletin de teorie militară editat de Statul Major al Forțelor Terestre.

7. CLEARY Laura R., MCCONVILLE Teri. *Managing Defence in a Democracy*. New York: Routledge, 2006.

8. CORNEL Cucu. *Operațiile de menținere a păcii – Actualitate și tendințe*. În: Colocviu Strategic Nr.11 (LXX), Noiembrie 2006, Universitatea de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate.

9. <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-i/index.html> (accesat la 03.05.2018).

10. COVELL Charles. *Kant and the Law of Peace: A Study in the Philosophy of International Law and International Relations*. London: Palgrave Macmillan, 1998.

11. STEWARD-INGERSOLL Robert, FRAZIER Drrick. *Regional Powers and Security Orders: A theoretical framework*. London British Library Cataloguing in Publication Data, 2012.

ROLUL ȘI LOCUL ARMATEI ÎN COMBATEREA FORMAȚIUNILOR PARAMILITARE ILEGALE

Valeriu DELIGHIOZ*

THE ROLE AND PLACE OF ARMED FORCES IN ILLEGAL PARAMILITARY GROUPS COUNTERING

Summary

In the recent past, there was a mistaken view that the army's destination was to fight only against the external enemy and did not suppose its participation in internal armed conflicts. At the same time, the analysis of the participation of some contingents of the army in local conflicts has shown with confidence that this is not exactly the case. The army has its place in the force structures of the state in the fight against illegal paramilitary groups, and in the fight against large illegal forces has the decisive role. It is important to note that all actions regarding the army involvement in solving internal problems are of extraordinary nature and should be regulated in detail in the laws of the country.

Keywords: National Army, countering, illegal military formations, and insurgent detachments (groups), terrorist organizations, criminal organizations.

„Să lupți împotriva unei insurgențe este haotic și greoi,
e ca și cum ai mânca o supă cu cuțitul.”

T.E. Lawrence

Introducere

Până nu demult au existat păreri discutabile precum că destinația armatei era de a lupta numai cu inamicul extern și nu presupunea participarea acesteia în conflictele armate interne. Se considera, că trupele care sunt pregătite pentru acțiunile militare de mare amploare, pot lupta și cu formațiunile paramilitare ilegale. Totodată, analiza participării unor contingente ale armatei în conflictele locale a demonstrat contrariul. Lupta împotriva lor se deosebește în mod esențial de acțiunile de luptă clasice.

Este evident, că misiunea de a neutraliza sau lichida forțele ilegale trebuie să fie îndeplinită în comun cu toate structurile de forțe ale statului, pentru îndeplinirea căreia este necesar de a înțelege și pricepe exact locul și rolul armatei în combaterea formațiunilor paramilitare ilegale bine pregătite și înzestrate. Rolul și locul armatei printre structurile de forțe ale statului cu care se cooperează sunt determinate de importanța lor deosebită în sistemul de securitate națională și de o pregătire mai înaltă pentru desfășurarea acțiunilor militare de mare amploare.

---

* Colonel (r), doctorand, lector universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Chișinău, Republica Moldova. dvok83@gmail.com

Considerații teoretice asupra particularităților formațiunilor paramilitare ilegale

În vederea definirii cât mai exacte a rolului și locului armatei în combaterea formațiunilor paramilitare ilegale, considerăm, că este necesar de a da o scurtă caracteristică acestor formațiuni, luând în considerare și unele abordări științifice. În viziunea unor cercetători, formațiunile paramilitare ilegale convenționale pot fi împărțite în trei categorii: detașamente (grupuri) de insurgenți, organizații teroriste și organizații (rețele, asociații) criminale.

Vom demara analiza prin elucidarea particularităților de organizare și funcționare a *detașamentelor (grupurilor) de insurgenți și activitatea insurgentă*. Insurgența este definită ca „Formă de luptă deschisă, armată și organizată pentru răsturnarea unui regim, a unei autorități sau pentru înlăturarea unor armate ocupante” [1, p. 917]. Din altă sursă activitatea insurgentă este definită ca acțiuni ale unui grup sau ale unei organizații, adesea motivată ideologic, care caută să influențeze sau să împiedice schimbările politice ale autorităților guvernamentale într-o regiune, concentrându-se pe convingerea sau constrângerea populației prin folosirea violenței, subversiunii sau a influențării [2]. În opinia cercetătorilor S. Metz și R. Millen, acțiunile de bază ale insurgenței includ programe pe termen lung, acțiuni asimetrice, folosirea unui teren complex, operații informaționale și psihologice, precum și mobilizarea politică [3].

De regulă, insurgenții evită acțiuni militare decisive, care ar putea conduce la înfrângerea lor. În schimb, ei optează pentru acțiuni de lungă durată, care le permit subminarea voinței, puterii și legitimității regimului guvernamental. Insurgenții folosesc acțiunile lor pentru a se susține autonom și obține un mai mare suport popular, urmărind schimbarea echilibrului puterii în favoarea lor. Obiectivul final al insurgenților rămâne schimbarea sistemului politic existent, în așa fel încât să fie asemănător ideologiilor lor [4, p. 134].

Pentru a asigura efortul comun strategic și operațional, grupurile de insurgenți tind să construiască structuri ierarhice, implicând în acțiunile militare un număr mare de luptători. Creșterea mișcării insurgente necesită crearea unui adăpost (raion) sigur, care trebuie susținut de majoritatea populației locale sau tolerant pentru statul adiacent geografic.

Cu referire la *organizațiile teroriste*, amintim că acestea sunt create în scopul desfășurării de activități teroriste sau reprezintă tipul de organizație care admite recurgerea la terorism în activitatea sa. O organizație se consideră teroristă dacă măcar una din subdiviziunile sale structurale desfășoară o activitate teroristă [5].

Practic, terorismul desemnează acțiunile violente (atentate, asasinat, răpiri de persoane, deturnări de avioane, sabotaje) îndreptate împotriva populației, de o asemenea manieră încât impactul lor psihologic, teroare și frică, depășește foarte mult cercul victimelor directe pentru a influența semnificativ opinia publică internă și internațională [6, p. 9].

Spre deosebire de grupurile de insurgenți, care, de asemenea, pot ataca ținte civile în cadrul campaniei pe destabilizare și slăbire a legitimității guvernului în vigoare, organizațiile teroriste recurg la așa fel de atacuri ca metoda principală de

luptă. Motivarea poate fi religioasă, etnică, politică sau ideologică. Ele au o structură organizatorică mai „plată” și „în rețea”, dar nu una ierarhică, la care aspiră grupurile insurgente.

Referitor la *organizațiile criminale*, menționăm că această calitate o are o organizație (asociație) criminală ce reprezintă o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice [7]. Poliția definește organizația criminală ca fiind un grup stabil ierarhizat și organizat într-o structură cu cel puțin două niveluri (conducerea și execuția) [8].

În acest sens, este necesar să facem o distincție prin a menționa că spre deosebire de grupurile de insurgenți și organizațiile teroriste, organizațiile criminale ideologice nu sunt motivate și deschise, iar ca scop nu urmăresc răsturnarea guvernării în exercițiu sau controlul instituțiilor de stat. Drept motivare este obținerea profitului, pentru asigurarea căruia se aplică violența, care are ca scop protecția sau extinderea zonei de influență în piață, spaima populației civile sau structurilor de stat pentru a crea un spațiu controlat și realizarea activității ilegale.

Este important să înțelegem că liniile dintre aceste categorii nu sunt întotdeauna clar delimitate, ceea ce este o consecință a naturii adesea interschimbabile și interdependente a tipurilor de formațiuni paramilitare ilegale și a mediului lor de operare, care exclude definițiile categorice. După cum s-a menționat mai sus, detașamentele insurgente folosesc uneori terorismul ca tactică pentru atingerea obiectivelor strategice. Unii dintre ei sunt implicați în activități criminale pentru a obține fonduri pentru o activitate militară motivată ideologic. Uneori grupurile insurgente găsesc activitate criminală atât de benefică încât începe să domine comportamentul motivat ideologic. De asemenea, putem aduce ca exemplu grupurile islamiste din Afganistan care sunt implicate activ în producția sau traficul de opium, deși, reglementările religioase se opun cu fermitate acestei activități. Sau, după cum arată experiența cartelelor de droguri din Columbia, sindicatele de criminalitate recurg uneori la terorism pentru a intimida autoritățile de stat sau pentru a încerca să creeze o zonă comună de siguranță cu grupuri insurgente.

În condițiile actuale, legalizarea juridică a participării Armatei Naționale la acțiunile de combatere a formațiunilor paramilitare ilegale se fundamentează pe Constituția Republicii Moldova; documentele de drept internațional la care Republica Moldova a aderat sau este parte și acte normative naționale în vigoare referitoare la securitatea și apărarea națională (Strategia securității naționale a Republicii Moldova, Strategia națională de apărare, Doctrina militară a Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova cu privire la apărarea națională, Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea terorismului, Legea Republicii Moldova privind contracararea activității extremiste). Toate aceste documente consolidează legalitatea participării armatei la lupta împotriva acestor formațiuni ilegale.

Implicarea Armatei Naționale în combaterea detașamentelor (grupărilor) insurgente

Elucidând gradul de implicare a Armatei Naționale în combaterea grupărilor insurgente, menționăm că în suprimarea și localizarea activităților detașamentelor (grupărilor) insurgente, subunitățile Armatei Naționale pot îndeplini un rol subordonat (auxiliar) în relația cu Ministerul Afacerilor Interne sau cu alte structuri de forțe, oferindu-le asistența necesară în combaterea grupurilor mici ilegale și în rezolvarea problemelor de securitate publică.

În acest sens, am identificat mi multe forme și procedee specifice de acțiune întreprinse, îndeosebi, de structurile ce aparțin Ministerului Afacerilor Interne, dar care pot fi adoptate și de subunități ale armatei după cum urmează:

1. Razia – reprezintă o formă de acțiune prin care se desfășoară controale și verificări inopinate urmate de rețineri de persoane și confiscări de armament, explozibil, stații de radio-emisie și alte materiale, în locuri aglomerate, cartiere, mijloace de transport, gări, aeroporturi, porturi, atunci când au fost semnalate încălcări ale ordinii sau prezența unor persoane suspecte sau ostile și sunt informații certe cu privire la pregătirea ori săvârșirea de fapte și acte ilegale. Razia se desfășoară concomitent cu alte procedee specifice, cum sunt filtrul și/sau barajul.

2. Filtrul – reprezintă o formă specifică pentru controlul și verificarea persoanelor și mijloacelor de transport care intră și ies dintr-o localitate, clădirile sau perimetrul blocat, în vederea depistării unor elemente sau grupuri cunoscute ca făcând parte din formațiuni insurgente, a persoanelor suspecte, a muniției, armamentului, stațiilor radio și a altor materiale despre care există informații că vor intra/ieși din zonă.

3. Barajul – este un procedeu specific de acțiune executat pentru a interzice pătrunderea într-un raion, localitate, obiectiv etc., a persoanelor și mijloacelor de transport. În funcție de suprafața raionului (localității, obiectivului), caracterul grupării și acțiunile forțelor ostile, dar și a forțelor la dispoziție, se pot organiza baraje totale sau parțiale.

4. Escortarea și paza elementelor capturate – reprezintă o formă de acțiune ce se adoptă în scopul însoțirii și pazei acestora la punctele de trecere și de aici în locurile ordonate și supravegherea lor pe timpul desfășurării unor activități specifice (declarații, audieri, interogatorii etc.). Participarea la aceste acțiuni presupun folosirea subunităților cu destinație specială, de infanterie și cercetare.

În situația în care forțele insurgente declanșează acțiuni armate, este necesar să se treacă cu hotărâre la nimicirea rapidă și fermă a acestora, angajând toate forțele și mijloacele structurilor de forțe ale statului la dispoziție.

Relevând unele forme și procedee de acțiune specifice ale marilor unități, unităților și subunităților Armatei Naționale identificăm următoarele:

1. *Cercetarea* este o formă de acțiune a unităților și subunităților, care se execută independent sau în cooperare cu alte forțe ale Ministerului Afacerilor Interne și/ sau Serviciului de Informații și Securitate pentru descoperirea, capturarea sau nimicirea detașamentelor (grupurilor, elementelor) ostile semnalate într-un raion (zonă, sector, localitate) fără a se cunoaște precis locul acestora, precum și pentru obținerea unor

date și informații despre elementele semnalate, teren și populație, necesare ducerii acțiunilor în situații de criză și/sau la război.

2. Blocarea constă în închiderea unui raion (sector, localitate, direcție) printr-un sistem de posturi și patrulare de blocare, puncte de foc fixe dispuse pe perimetrul raionului, cu legătura de vedere și de foc între ele, baraje și obstacole supravegheate și bătute cu foc de infanterie, aruncătoare de bombe și artilerie, în scopul de a interzice ieșirea (retragerea) formațiunilor insurgente din raionul blocat interior, de ale captura sau nimici.

3. Ambuscada este o formă de acțiune care constă în dispunerea mascată a sub-unității pe direcția cea mai probabilă de înaintare a elementelor insurgente și în atacul prin surprindere, pentru capturarea sau nimicirea acestora.

4. *Încercuirea* se adoptă atunci când se dețin informații sigure asupra locului de dispunere a formațiunilor ilegale sau când acestea au ocupat un obiectiv important și intenționează să-l mențină până la joncțiuni cu alte forțe.

5. *Urmărirea* este o formă de acțiune care se adoptă în scopul capturării sau nimicirii elementelor (grupărilor) insurgente care au părăsit raionul (sectorul, localitate, direcție) unde au fost semnalate sau blocate, sau au reușit să iasă din încercuire și se retrag.

6. Operația ofensivă interdepartamentală reprezintă o acțiune la care se recurge când forțele insurgente sunt de valoare mare, au executat lucrări de apărare numeroase și sunt dotate cu blindate, artilerie, mijloace antitanc și antiaeriene, aparate de zbor care le permit să ducă lupta cu succes, fiind capabile să producă pierderi mari unităților și marilor unități ale armatei.

Atragerea Armatei Naționale în lupta împotriva terorismului este strict reglementată prin Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea terorismului Nr. 120 din 21.09.2017, care prevede că Ministerul Apărării previne și combate terorismul prin:

a) organizarea și asigurarea, în condițiile legii, a securității personalului și a pazei armamentului, munițiilor, substanțelor explozive și a obiectivelor ce asigură capacitatea de apărare din administrarea sa;

b) organizarea și executarea măsurilor, regulilor și procedurilor prevăzute de lege ce țin de prevenirea și curmarea actelor de intervenție ilicită în activitatea aviației civile;

c) participarea, în condițiile legii, la paza și protecția forței militare străine aflate provizoriu pe teritoriul Republicii Moldova în legătură cu participarea la activități comune;

d) asigurarea, în condițiile legii, a asistenței logistice și operaționale necesare și punerea la dispoziție a tehnicii de luptă, armamentului și munițiilor în cadrul operației antiteroriste [5].

Actele normative naționale nu prevăd participarea Armatei Naționale în combaterea organizațiilor criminale, care a devenit o problemă cu care se preocupă la cel mai înalt nivel toate statele lumii, organisme internaționale, inclusiv Organizația Națiunilor Unite.

Concluzii

În Republica Moldova atribuțiile în domeniul prevenirii și combaterii criminalității organizate, conform Legii Republicii Moldova privind prevenirea și combaterea criminalității organizate Nr. 50 din 22.03.2012, sunt exercitate de subdiviziunile specializate ale Departamentului poliție, ale Departamentului urmărire penală și ale Departamentului Poliției de Frontieră din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, ale Departamentului instituțiilor penitenciare din cadrul Ministerului Justiției, ale Serviciului de Informații și Securitate, ale Centrului Național Anticorupție, ale Serviciului Vamal, iar controlul, conducerea și coordonarea executării prezentei legi sunt exercitate de Procuratură, în condițiile Legii cu privire la Procuratură, ale Codului de procedură penală și ale altor legi [9].

În concluzie, cu toate că opiniile care mai există încă în societate despre inadmisibilitatea utilizării armatei în interiorul țării în afara misiunii principale de apărare a statului de un agresor extern, armata are locul său în structurile de forțe ale statului în combaterea formațiunilor paramilitare ilegale, iar în lupta împotriva forțelor ilegale are un rol decisiv.

Este important de remarcat, că toate acțiunile privind implicarea armatei în rezolvarea problemelor interne sunt de natură extraordinară și ar trebui reglementate în detaliu în legislația statului.

Referințe bibliografice

1. DIMA E. Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române. Chișinău: ARC, GUNIVAS (Tipogr. Italia), 2007. 2280 p.
2. *Doctrina privind participarea la operații multinaționale împotriva insurgenței*. București: Statul Major General, 2012.
3. METZ S., MILLEN R. *Insurgency and Counterinsurgency in the 21st Century: Reconceptualizing Threat and Response*. Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, November 2004. 51 p.
4. PĂLȘOIU I., VIȘAN Gh. *Considerații privind eficiența acțiunilor în operațiile de contrainsurgență (Studiu de caz referitor la operațiile de insurgență din cadrul operației Iraqi Freedom)*. În: Revista de Știință Militară 2008, Nr. 2 (15), Editată de Secția de Știință Militară a Academiei Oamenilor de Știință din România, București.
5. *Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea terorismului* Nr. 120 din 21.09.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.10.2017, Nr. 364-370.
6. DUȚU P. *Rolul Forțelor Armate în lupta împotriva terorismului. Forme și procedee de acțiune specifice angajării Forțelor Armate în lupta împotriva terorismului*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, 2010. 70 p.
7. *Codul Penal al Republicii Moldova*. Nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.09.2002, Nr. 128-129.
8. *Organizații criminale mafioate*. <http://www.stiucum.com/drept/criminologie/Organizatii-criminale-mafioate43641.php> (vizitat la: 11.05.2018).
9. *Legea Republicii Moldova privind prevenirea și combaterea criminalității organizate* Nr. 50 din 22.03.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.05.2012, Nr. 103.

ESENȚA RĂZBOIULUI NECONVENȚIONAL: ÎNTRE PROBLEME ȘI PERSPECTIVE

Octavian DACIN*

THE NATURE OF UNCONVENTIONAL WARFARE: BETWEEN ISSUES AND PERSPECTIVES

Summary

In this article is discusses the concept of irregular warfare. Beginning with the asymmetric warfare and low-intensity conflict, the idea of irregular war is explained, with further expansion on applicability in a military and counterterrorist context.

In military vision, the knowledge of war as a social phenomenon and its nature becomes an important subject of political and social fight. Military violence is becoming more and more dependent of informational technologies. The Future War is the materialization of new war. No one doubts that the occurred metamorphoses in military art, are present, and will remain present in one or other form of war in social life. The conflict will remain the space of friction and uncertainty, being a mosaic of enemies, threats and responses. Involvement in a potential conflict will change fundamentally the manner of use and operating and conceptual paradigms, under which the armed forces are preparing in the present, and which cannot be fully controlled or at least anticipated. Although irregular war is still an emerging concept, the possibilities in cyber warfare, nanotechnology and biohacking are discussed. It is possible that the concept of irregular war will cause a reexamination of the whole concept of war.

Keywords: unconventional warfare, irregular warfare, terrorism, insurgency, guerrilla warfare, popular militia, cyber warfare, informational warfare.

„Nu este suficient ca un soldat profesionist să cunoască doar tehnica de luptă. De asemenea, trebuie să înțeleagă profund filosofia războiului. Căci din această cunoaștere și înțelegere va depinde viitorul destin politic și harta națională a Universului.”

B.A. Holimston-Smâslovschii

Introducere

Pe parcursul istoriei comunității umane, războiul a fost considerat un satelit constant a acesteia, care a influențat fie constituirea, fie dispariția unor entități statale sau chiar a civilizațiilor de la o epocă la alta. Winston Churchill a expus o concluzie

---

* Colonel (r), doctorand, lector universitar, Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Chișinău, Republica Moldova. dacinoctavian@gmail.com

destul de semnificativă în acest sens, precum că „războiul este destinul rasei umane”. [1, p. 310] Cu excepția unor halte întâmplătoare sau de scurtă durată, potrivit cuvintelor nu numai a remarcabilului politician al secolului XX, dar, de asemenea și a unui reputat cercetător al naturii și esenței războiului, pe pământ niciodată nu a fost pace. Amintim că pe parcursul ultimelor cinci milenii s-au produs mai mult de 14 500 de războaie.

În procesul de înțelegere a esenței războaielor și a conflictelor armate, ce au avut loc în istoria civilizației, s-a format și dezvoltat gândirea teoretico-militară, ce s-a transformat în cele din urmă, într-o varietate de teorii științifice și concepte. Cercetările în domeniul militar au dobândit un statut științific și au oferit posibilități ample pentru cunoașterea proceselor și fenomenelor asociate cu războiul, baza teoretico-științifică a acestuia.

În același sens de idei viziunea militară, despre înțelegerea războiului ca fenomen social, natura acestuia, devine un subiect important al luptei politice.

De-a lungul istoriei, confruntările militare au avut o serie de caracteristici care le-au definit ca fiind unice deși, în esență, ele corespundeau unor tipologii conforme cu perioada de desfășurare. În acest sens, o caracteristică întâlnită în aproape toate confruntările militare a fost caracterul hibrid al acestora. Marile puteri ale vremii, fie ele state sau imperii, s-au confruntat cu adversari mai slabi, care au utilizat eficient o combinație de forțe și mijloace convenționale și neconvenționale în scopul contrabalansării unor forțe militare convenționale superioare.

Unele caracteristici ale războiului viitorului

Secolul XXI nu a redus amenințarea ciocnirilor militare între state și forțelor politice din societate, iar alături de războaie și conflicte armate tradiționale a furnizat noi forme de confruntări între actori, numite războaie neconvenționale (RN), în care lupta armată va lipsi complet sau va juca rolul unui suport.

Fenomenul de violență de tip militar devine tot mai dependentă de tehnologiile avansate ale cunoașterii. „Războiul cunoașterii” din secolul XXI, reflectă progresia gândirii militare dincolo de primele sale concepții asupra războiului electronic, de actualele definiții ale „războiului de comandă și control” și chiar de noțiunea de „război informațional”. Datorită unor transformări esențiale și naturii războiului însuși, tranzițiilor de la economiile de forță brută la cea de forță a creierului, războiul atât de devastator, în trecut, prin aplicarea forței brute și mai apoi, mecanice, va deveni în curând „războiul prin forța creierului” [2, p. 22], după cum afirmau în lucrare cercetătorii Alvin și Heidi Toffler.

În acest context expansiunea în creștere a războiului viitorului este o materializare a viitorului războiului. Remarcăm metamorfozele care s-au produs și continue să se producă în arta militară, la fel ca și prezența, într-o formă sau alta, a războiului în viața societății. Acest fenomen deține o continuare a politicii prin mijloace specifice armate și nu numai armate, cunoscând o extensie semnificativă în domeniile non-militare. Constatăm că acest lucru este impus de noile tipuri de amenințări și de vulnerabilități, de imense decalaje, existente în lume și se amplifică pe zi ce trece, de criza profundă (politică, economică, socială și morală) ce se dezvoltă asimetric și haotic.

Cu o jumătate de mileniu î.e.n., strategul militar chinez Sun Tzu a constatat, că „războiul neconvențional” este una dintre cele mai eficiente modalități de a lupta împotriva unui dușman. „Întreaga artă a războiului se bazează pe înșelătorie”. [4, p. 24] Condițiile-cheie pentru a obține victoria într-un astfel de război va consta în subminarea moralului trupelor și în deosebi a comandamentului superior. „Războiul care are populația ca și punct de concentrare al operațiilor necesită o gândire și capacități diferite față de războiul care se concentrează pe înfrângerea militară a adversarului”. [3, p. I-6] Acest tip de război permite unui adversar să-și învingă oponentul său fără a se angaja direct în luptă, salvând astfel resursele umane care ar trebui să fie întrebuințate într-o confruntare directă.

În trecut, războiul direct era marcat prin utilizarea avioanelor de vânătoare, bombardament și tancurilor, în prezent pentru războiul neconvențional este specific implicarea protestatarilor și insurgenților. Curând se așteaptă, că mass-media și tehnologiile similare să înlocuiască armamentul de precizie înaltă, ca fiind un instrument de „atac chirurgical” a unui adversar, iar chat-urile și paginile de pe Facebook vor deveni noi „celule de luptător”. În loc de confruntări directe pe teritoriul propriu, conflictele „Proxy” vor fi purtate în vecinătatea, pentru destabilizarea periferiei acestora. Sub astfel de circumstanțe, RN obține o valoare sporită în planificarea strategică, aplicarea sa având o multitudine de forme.

Încă în anii '60 ai secolului XX, un colonel al armatei țariste ruse, Evghenii Messner, profesor în științe militare, a prezentat și a fundamentat științific afirmarea, că civilizația este supusă „invaziei forțelor distructive” (forțe ale răului și terorii) și că în legătură cu aceasta, pericolul principal (provocarea istorică) pentru întreaga omenire este „rebeliunea mondială”- un nou tip de război totalitar („incorrect” și „eretic”). Menționează că acest tip de război se caracterizează prin „lupta în stilul rebeleii”, revoluții, revolte, fără de legi, spionaj, teroare, insurgență, banditism militar, politic și psihologic, atacuri secrete, provocări, propagandă și agitație, folosind toate celelalte posibilități de rupere a culturilor, a structurilor poporului, dezintegrarea armatei etc. [7, p. 392]

Examinând acțiunile militare neregulate, observăm că acestea sunt complimentate de lovituri clandestine a organizațiilor ilegale, grupărilor teroriste și de sabotaj și nu este ușor de a clasifica principala lor motivație: opunerea rezistenței ocupanților, eliberarea țării, revoluții politice și sociale etc. Acțiunile militare neregulate s-au extins, dezvoltat și au dobândit o astfel de putere, intensitate și aplicare, în care s-a conturat o nouă formă de război, primind numele de „Război Neconvențional” (RN) sau „Război Iregular” (RI).

În scopul elucidării particularităților acestor fenomene, ne vom pronunța pentru fiecare dintre acestea în parte. RN este un fenomen nespecific vieții sociale, reprezentând rivalități dintre țări, coaliții de state, grupuri politice, straturile sociale și grupuri, ce folosesc mijloacele non-militare ale violenței pentru atingerea scopurilor decisive politice sau economice, care aduc la schimbări profunde în viața statului și altor entități participante la astfel de confruntări.

RI nu recunoaște bătălii clasice. Împotriva armatelor de milioane de oameni, este aplicată tactica țânțarului: „Atacați, cum ar ataca țânțarii un gigant, înțeptații, otrăviții, sugeți sângele până nu va cădea”. Tactica acestui război este foarte flexibilă. „În război

evitați ceea ce e greu de lovit, lovește în cel slab ... luptători selectați invadează zona, atrag în lupta grupările armate și le folosesc pentru a duce un război de gherilă... Gherilele trebuie să-și schimbe locul de acțiune rapid, precum apa sau vântul”. [6, p. 25] Strategia RI are drept scop final defalcarea structurii de stat, „statele distruse nu pot fi restaurate, mortul nu poate fi trezit la viață”. [4, p. 22]

Multitudinea turbulențelor și revoltelor vorbește despre universalitatea fenomenului. Constatăm că RI nu este o revoluție mondială, deoarece această sintagmă definește o răsturnare radicală și dramatică în relațiile social-politice, însă fenomenul s-a răspândit și poartă un caracter de lungă durată, aspect și esență, constantă, în proces de dezvoltare a invaziei și cuceririi. RI reprezintă un jaf multiform, inacceptabil pentru conștiință, dar ușor de înțeles și necesar în distrugerea culturii mondiale, violența, înfricoșarea, teroarea și gherila rămânând principalele „arme” în războiul iregular, chiar dacă au apărut și „arme” de neconceput până-n prezent, cum ar fi: „pornografia”, „drogurile” și „manipularea creierului”. Prezentul mărturisește că viitorul se va dovedi a fi foarte revoluționar. Deja acum, există „semi-războaie”. În astfel de lupte sunt folosite gherile, „voluntari”, agenți ilegali, teroriști, sabotori, dăunători în masă, propagandiști în tabără inamică și radio propaganda. În epoca „lumii” atomice, un război de tip clasic este de neconceput. În războaiele anterioare, cucerirea teritoriului se considera factorul primordial. De acum înainte, cel mai important va fi cucerirea sufletelor în statul beligerant.

Constatăm că în RI, nu există barieră administrativ-organizatorică și nici una psihologică între țară și teatrul operațiunilor militare, între popor și armată. Se așteaptă că în războiul viitorului, luptele să se desfășoare nu pe fronturi, ci pe întreg teritoriu beligerant, pentru că în spatele frontului armat vor apărea grupări de forțe politice, sociale, economice. Remarcăm o tendință nouă în care luptele nu vor fi duse ca în antichitate, pe o suprafață bidimensională și în spațiul tridimensional, odată cu apariția aviației militare, dar în întreg spațiu multe-acțiunilor, în care mentalitatea popoarelor beligerante revine a patra dimensiune. Forțele invadatoare vor crea și sprijini pe teritoriul altei țări mișcări de gherilă; sub aspect ideologic, material, prin propagandă și financiar vor susține partidele opoziționale și defetiste, prin orice metode vor menține, sabotajul, aducerea prejudiciilor, diversiunile și terorismul, creând o rebeliune acolo.

Considerăm că între teatrul de acțiuni militare și statul beligerant nu se mai face restricție, teritoriul adversarului devenind în totalitate un teatru de război. Remarcăm o suprimare a diferențelor dintre legalitatea sau ilegalitatea aplicării metodelor, acestea dobândesc un caracter legal fie printr-o convenție, fie la ordinul insurgenților. Stabilim, de asemenea, o „diluare”/deminare a clarității privind atribuțiile armatei și a poporului într-un război, prin implicarea acestora în diferite tipuri de luptă de o intensitate și amplitudine diferită, continuu sau periodic. Astfel armata și-a pierdut monopolul militar, împreună cu ea luptă armata iregulară, gestionată de organizațiile ilegale.

Prin urmare, comunitate internațională intră într-o etapă a unui nou război mondial, în care pentru a atinge obiectivele sale strategice se aplică metode iregulare și un spectru larg de instrumente, create de o civilizație puternic industrializată. Componentele politice și ideologice, precum și stabilirea scopurilor conceptuale și strategice, produc eforturi maxime a membrilor acestor organizații, disponibili să comită atrocități din punct de vedere al moralității umane.

Concluzii

Concludem că RI este un mediu extrem de complex, de lungă durată și centrat pe populație, care necesită un alt tip de organizație pentru a opera eficient și eficace. După cum am demonstrat în acest studiu, RI este extrem de diferit față de RT, pentru care armata este actualmente organizată și destinată a conduce operații de succes. De altfel, există multe diferențe, concentrarea pe populație variează concentrarea pe inamic fiind cea dominantă; pe când controlul asupra unui număr relevant de populație este baza sau punctul de pornire pentru celelalte diferențe.

În conflictele viitorului, adversarii vor induce diverse provocări la adresa abilității și capacității operaționale a forțelor inamicului de a-și realiza obiectivele, concretizate în amenințări hibride (care combină amenințări convenționale, neregulate și asimetrice), simultan, în timp și spațiu.

Astfel, conflictul va rămâne, ca și până acum, un spațiu al ciocnirilor/divergențelor violente și incertitudinii, fiind un amalgam de adversari, amenințări și răspunsuri la acestea. Angajarea într-un potențial conflict va schimba fundamental modul de întrebuințare și paradigmele de acționare, conceptuale sau de altă natură, în baza cărora forțele armate se pregătesc în prezent, și care nu pot fi controlate deplin sau cel puțin anticipate.

În concluzie reziliem că acțiunea militară va fi supusă procesului de comprimare a nivelurilor acțiunii militare cu efect direct în accelerarea tempoului în conducerea războiului – suprapunerea și simultaneitatea acțiunii strategice, operative și tactice.

Caracterul armat al conflictelor va fi conferit în continuare de întrebuințarea forțelor militare convenționale, a armatelor profesionalizate, înalt tehnologizate, însă așa cum s-a consacrat în recent încheiatele confruntări și în cele care sunt în curs de desfășurare, accentul s-a deplasat către angajarea forțelor neconvenționale și asimetrice (neregulate), fapt care diversifică și extinde extrem de mult plaja de manifestare și intensitatea amenințărilor în cadrul mediului operațional actual de securitate și care tinde să estompeze limitele între confruntarea armată și non-militară, între o situație conflictuală și una non-conflictuală, între starea de pace și starea de război.

În gama acțiunilor neconvenționale se va urmări exploatarea opozițiilor de ordin cultural și etnico-religios, dar și în plan economic, precum și confruntările militare indirecte, prin terți, manifestare a războaielor proximale.

Ajustarea rapidă a metodelor, tacticilor, tehnicilor și procedurilor de operare ale unei armate la acțiunile adversarului se constituie într-o condiție a eficienței acestora, în concordanță cu circumstanțele predominante ce definesc caracterul real al acțiunilor. Aceasta reprezintă un argument suficient și convingător pentru înțelegerea caracteristicilor conflictelor moderne, esența în acest demers fiind dată de studiul naturii conflictelor viitoare.

Lista de acronime și abrevieri

RI – război iregular;

RN – război neconvențional;

RT – război tradițional.

Referințe bibliografice

1. CHURCHILL Winston S. *The World Crisis*. London: Thorton Butterworth, 1923, 27, 5 vol., 328 p.
2. TOFFLER Alvin, Toffler Heidi. *Război și antirăzboi. Supraviețuirea în zorii secolului XXI*. București: Antet, 1995. 247 p.
3. United States Joint Chiefs of Staff, (2017), *Joint Publication 3–0, Joint Operations*. Washington, D.C.: Department of Defense. 217 p.
4. SUN TZU. *Arta războiului*. București: Ed. Militară, 1992. 109 p.
5. ДЖАНГИР А. *Четвертая мировая война: Информационно-аналитический справочник по негосударственным военизированным системам*. Москва: ООО «Транзит книга», 2003. 704 p.
6. ЦЗЭДУН Мао. *Цитаты Мао Цзэдуна*. (по пекинскому изданию 1967 г.). 69 с.
7. МЕССЧЕР Е.Э. *Хочешь мира, победи мятежевойну!*. Москва: Военный университет, Русский Путь, 2005. 485с.
8. Рыбаков В. *К вопросу о терроризме, или две стороны одной медали*. В: *Мировая экономика и международные отношения*, 2002, №3, с. 50-52.